

5ης *Αυγούστου*.—Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀποφασιστικὴ σύγ-
 τῶν ἀπὸ πενθημέρου ἀψιμαχούντων ἀντιπάλων Στό-
 ρικὸς Στόλος ἐξηκολούθει παραμένων ἐπ' ἀγκύρα ἐν
 ἡς *Σάμου*, ὁπότε τὴν πρωΐαν τῆς 5ης *Αυγούστου* ὁ
 ος ἐπετέθη ἐκ νέου προσπαθῶν νὰ τον ἐκδιώξῃ ἐκεῖ-
 νὰ πλοῖα ἀπήντησαν εἰς τὸ πῦρ ἐπ' ἀγκύρα, πλὴν
 ἐτάχθησαν νὰ συνοδεύσωσι τὰ πυρπολικά εἰς τὴν ση-
 ρὰ τοῦ ἀντιναυάρχου ἐπίθεσιν. Ὁ πυρπολητὴς *Τσα-*
διευθύνει τὸ πυρπολικόν του κατὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς
 ου, μιᾶς ἰσχυρᾶς φρεγάτας τῶν 36 πυροβόλων, μόλις
 ν εἰς ἀπόστασιν βολῆς πιστολίου ἀπ' αὐτῆς ἐγένετο δε-
 χτὴς βλημάτων ἐξ αὐτῆς τε καὶ τῶν ὀρμουλκουσῶν
 ὃ πλήρωμα τοῦ πλοίου του καταληφθὲν ὑπὸ πανικοῦ
 τουδῇ εἰς τὴν λέμβον· ὥς ἐκ τούτου ἐξηναγκάσθη οὗτος
 τὸ πυρπολικὸν προώρως, κάψας μάλιστα τὰς χεῖρας καὶ
 του. Ἐν τὸ μεταξὺ ὅμως ὁ *Κανάρης* πλησιάσας προ-
 ἴθεται κατὰ τῆς φρεγάτας, ἣτις ὅπως σωθῇ ἐπέδωκε μὲ
 νὰ ἐξοκεῖλῃ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον *Ἀγ. Μαρίνας*· ὁ *Κα-*
τλησιάζει, παραβάλλει τὸ πλοῖον του εἰς τὸ μέσον τῆς
 καὶ ἀναφλέγει αὐτὸ παρὰ τὸν σφοδρὸν πυροβολισμόν
 φρεγάτας ἐπιβαινόντων γεννιτσάρων, οἵτινες μόνοι ἐκ
 τος παραμείναντες ἀπτόητοι ἀντέτασσον πείσμονα ἀντί-
 ταθοῦντες νὰ ἐμψυχώσουν καὶ τοὺς λοιπούς· ἡ γενναία
 τη ἀντίστασις εἰς οὐδὲν ὠφέλησε, καθόσον ἐντὸς ὀλίγου
 καλύφθη ὑπὸ τῶν φλογῶν, περὶ ὥραν δὲ 11.30 ἀνέτι-
 εἰς τὸν ἄερα φονευθέντων περὶ τοὺς χιλίους στρατιω-
 τῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ *Κανάρης* μόλις καὶ μετὰ βίας κα-
 διασωθῇ, ἀφοῦ ἀπώλεσε δύο ἄνδρας τοῦ πυρπολι-

μεταξὺ ὁ *Τούρκος* ναύαρχος ἐξήσκει τὴν μεγίστην δυ-
 κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς Ἑλληνικῆς γραμμῆς
 ὑπὸ τοῦ *Ἀνδρούτσου*, καὶ ὑποστηριζομένης ὑπὸ
 ὦν πυροβολείων τῆς ἀκτῆς. Ἡ μάχη μετετράπη εἰς
 οὔ συστάδην σύρραξιν, εὐρίσκετο δὲ εἰς τὸ κορύφωμά
 15.00, ὁπότε ὁ πυρπολητὴς *Βατικιώτης* προσβαλὼν μίαν
 κορβέτταν ἀνατινάσσει αὐτὴν εἰς τὸν ἄερα· ὀλίγον κα-
 ραῖος πυρπολητὴς *Ραφαλιᾶς* καὶ ὁ Σπετσιώτης *Ματρῶ-*
 τες ἐξ ἑκατέρας τῶν πλευρῶν ἀνατινάσσουν μίαν φρεγά-

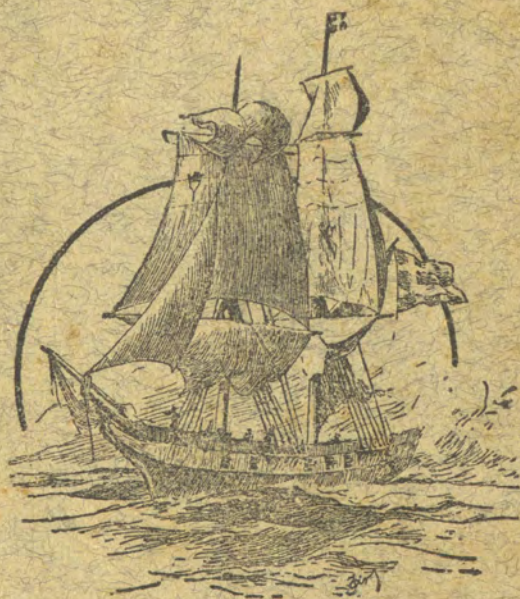

ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΥ Κ. Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ Π. Ν.

ΑΙ ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΟΣ

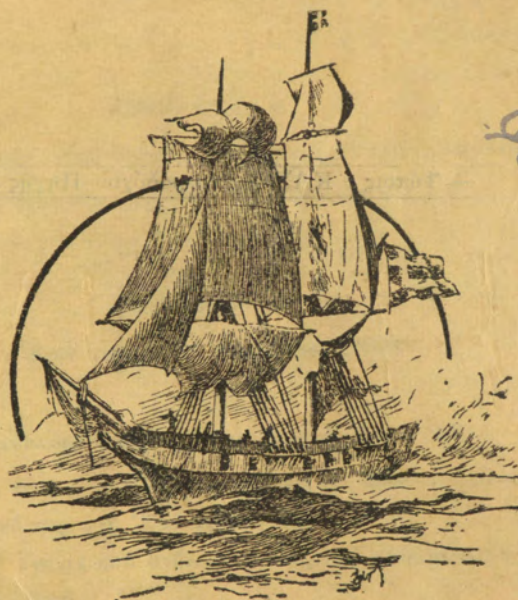
1821-29

ΕΚΔΟΣΙΣ "Ν. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ,"

1930

ΑΙ ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΟΣ 1821-29

ΕΚΔΟΣΙΣ "Ν. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ,"

1930

ΑΙ ΠΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΛΟΓΟΥΣ

1831-28

— Τύποις : ΚΑΣΙΜΗ Ζφοδόχου Πηγής 19 —

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

1880

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόλογος	γ'

Είσαγωγή.

I Προσωπικόν	Σελ. 5
II Ὁργάνωσις	» 10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Γενικά ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς τῶν ἐμπολέμων.

I Παρατηρήσεις σχετικαὶ πρὸς τὴν στρατηγικὴν.	» 14
II Παρατηρήσεις σχετικαὶ μετὰ τὴν τακτικὴν.	» 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι καὶ 1823.

Α' Φάσις

Αἱ Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Α. ἔτους 1821.

Προσχώρησις τῶν ναυτικῶν νήσων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν.	» 24
Αἱ πρῶται κινήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου.	» 27
Ἐκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἡ πρώτη χρησιμοποίησις πυρπολικοῦ	» 30
Β'. Ἐκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Σάμου.	» 33
Νέος ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Καταστροφὴ Γαλαξειδίου	» 36

Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ 1823.

Ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῆς Χίου. Πυρπόλησις τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ Κανάρη.	» 45
--	------

Στρατιωτικαὶ ἐπιτυχίαι ἐν Ἀθήναις καὶ Πελοποννήσῳ.	Σελ.
Νέος ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ναυμαχία πρὸ τῶν Σπετσῶν.	44
Νέα σύνθεσις τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις μέχρι καὶ τοῦ θέρους τοῦ 1823. Οἰκονομικαὶ δυσχερεῖαι Ἑλλήνων.	51
Συμπλοκαὶ παρὰ τὸν Ἄθω καὶ τὰς Β. Σποράδας. . . .	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Β' Φάσις

Τὰ κατὰ τὸ 1824 Ναυτικὰ πολεμικὰ γεγονότα.

Συνεργασία Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων. Πρώτη σοβαρὰ κατὰ θάλασσαν προσπάθεια αὐτῶν.	» 60
Ἐπιθέσεις τοῦ Τουρκικοῦ στόλου κατὰ τῆς Σάμου. Ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ περιοχῇ Σάμου μέχρι Κῶ.	» 65
Κινήσεις τοῦ ὑπὸ τὸν Μιαούλην στόλου. Ἐνωσις Τουρκικοῦ καὶ Αἰγυπτιακοῦ. Ναυμαχία Κῶ-Ἀλικαρνασσῷ	» 71
Ἡ Ναυμαχία τοῦ Γέροντα.	» 74
Αἱ τελευταῖαι κατὰ τῆς Σάμου Τουρκικαὶ ἐπιχειρήσεις. Ὅριστικὴ αὐτῶν ἀποτυχία. Ναυμαχία ἔξω τοῦ Ἡρακλείου	» 79

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Γ' Φάσις

Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις 1825—1826.

Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος. Τελεία ἐγκατάλειψις τοῦ Ναυτικοῦ. Ἀπόβασις τοῦ Ἰμβραήμ εἰς Πελοπόννησον.	» 86
Αἱ κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Ἰμβραήμ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μιαούλη. Μάχη ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας. Αἰφνιδισμὸς κατὰ τῆς Μεθώνης.	» 88
Ἐκπλους τοῦ Τουρκ. στόλου. Ναυμ. παρὰ τὸν Καφηρέα.	» 94
Ναυμαχία ἔξω τῆς Σούδας. Ἐπιχειρήσεις ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Μεσολογγίου.	» 97
Ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας.	» 101
Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1825 ἐν τῷ Ἰονίῳ. . . .	» 102

Ἔαρ τοῦ 1826. Νέαι ἐπιχειρήσεις ἀνεφοδισμού Μεσολογίου ἀπὸ θαλάσσης.	107
Νέα Τουρκικὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς Σάμου	112
Δευτερεύονσαι ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου.	115

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις μέχρι τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας.

Ἐνίσχυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου διὰ νεοτεύκτων σκαφῶν. Ἀλλαγὴ Διοικήσεως.	117
Συνδεδυασμέναι ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ Σαρωνικῷ καὶ τῷ Εὐβοϊκῷ. Ἐπιχειρήσεις κατὰ τὰ Δυτικὰ παράλια	121
Ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας.	123

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Δ΄. Φάσεις

Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ τὰ μετ' αὐτήν.

Πολιτικὰ γεγονότα ἅτινα ἤγαγον εἰς τὴν Ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου.	125
Ἐπιχειρήσεις πρὸ τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ. Ἀπόπειραι ἔκπλου τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ἐκ Ναυαρίνου. Ἐπέμβασις Codrington	128
Συγκέντρωσις Συμμαχικῶν Στόλων καὶ κατάπλους εἰς Ναυαρίνον	134
Ἡ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία	137
Αἱ πρῶται συνέπειαι τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας. Ἐπιχειρήσεις Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἀφίξις Καποδιστρίου. Θάνατος τοῦ Hastings	146
Γενικὴ κατάστασις κατὰ τὸ 1828. Ἐπιχειρήσεις πρὸς ἐξόντωσιν τῆς πειρατείας ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Γραμβοῦσα, Κυκλάδες, Καστελλόριζον, Β. Σποράδες	150
Αἱ τελευταῖαι κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Κρίσεις καὶ συμπεράσματα.

Ὁ ρόλος τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ πολέμου	156
Διδάγματα ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν πολεμικῶν μέσων	162

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου	Σελ. 167
Ἡ σημασία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος	170

Παράρτημα

Ἔγγραφα, ἐκθέσεις κλπ. ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ἀγῶνος

Ἀποσπάσματα	177
Πηγαὶ καὶ βοηθήματα	195
Πίναξ ἀλφαβητικὸς κυρίων ὀνομάτων.	197
Παρόραμα	200

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΠΙΝΑΚΩΝ, ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

Πίναξ	I	Ὁ πάρων «Θεμιστοκλῆς» τοῦ Ὑδραίου πλοιάρχου Ἀντωνίου Κριεζῆ	4
»	II	Ἡ πολάκα «Καλὴ Ἑλπίς» τοῦ Ὑδραίου πλοιάρχου Ἀναστάση Βότση	10
»	III	Συνήθης τύπος Ἑλληνικοῦ πάρωνος τῆς Ἐπανα- στάσεως	24
»	IV	Τὸ τρίστηλον πλοῖον 16 πυροβόλων «Θεμιστοκλῆς»	40
»	V	Ναυμαχία Γέροντα. Τὰ ὑπὸ τὸν Μιαούλην πλοῖα κι- νοῦνται πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῶν λοιπῶν ἵνα ἀντιμε- τωπίσουν τὸν ἐπερχόμενον Τουργο-Αἰγυπτιακὸν Στόλον	74
»	VI	Ἡ πυρπόλησις Τυνισ. φρεγάτας παρὰ τοῦ Θεοχάρη κιτὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Γέροντα	76
Σχέδιον	1	Χάρτης τοῦ θεάτρου τῶν Ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων (1821—1826)	18
»	2	Κάτοψις καταστροφῆς πυρπολικοῦ	
»	3	Κάτοψις ὑποστρώματος πυρπολικοῦ	
»	4	Πλαγία ὄψις πυρπολικοῦ	22
»	5	Διάγραμμα ναυμαχίας Γέροντα (κινήσεις π. μ. τῆς 29ης Αὐγούστου)	78
»	6	» » » (κινήσεις μ. μ. τῆς 29 Αὐγούστου)	78
»	7	Διάγραμμα » ἔξω τοῦ Ἡρακλείου	82
»	8	Χάρτης τῆς περιοχῆς Μεσολογγίου	100
»	9	Διάγραμμα ναυμαχίας Ναυαρίνου	138

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅτε τὸ πρῶτον συνέστη καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Ναυτικῷ Σχολῇ Πολέμου πρὸ πενταετίας, ἀνετέθη ἡμῖν ἡ σύνταξις ἱστορικῆς πραγματείας περὶ τῶν Ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ ἐκπαιδεύσεως. Οὕτω μᾶς ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ μελετήσωμεν τὰς κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀνίσου καὶ πείσμονος ἐκείνου πολέμου, ὃχι ἀπλῶς καθ' ὃν τρόπον περιγράφονται αὗται εἰς τὰ πλεῖστα τῶν παρ' ἡμῖν Ἱστορικῶν συγγραμμάτων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον συστηματικώτερον καὶ μᾶλλον προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς ἐν ταῖς Σχολαῖς Πολέμου γενικῶς χρησιμοποιούμενας ἐπιστημονικὰς—ἅς τὰς ὀνομάσωμεν οὕτω—μεθόδους.

Τὸ πρῶτον συναίσθημα, ὅπερ δοκιμάζει πᾶς ὁ ἐπιχειρῶν οὕτω νὰ μελετήσῃ τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον τοῦ 1821 --29, εἶναι ἡ ἀπορία, πῶς ὁ τόσον ἀσυγκρίτως ὑπέρτερος ὑπὸ ἔποψιν ὑλικοῦ Τουρκικὸς Στόλος δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστρέψῃ τὰ αὐτοσχέδια πολεμικὰ, ἅτινα ἐτόλμησε νὰ ἀντιπαρατάξῃ κατ' αὐτοῦ ἡ ἐπαναστατήσασα Ἑλλάς. Πρὸς ἐπίλυσιν ἀκριβῶς τῆς ἀπορίας ταύτης, ἥτις ἐγεννήθη καὶ εἰς ἡμᾶς, προσεπαθήσαμεν νὰ ἀνεύρωμεν τὴν βαθυτέραν ἀλληλουχίαν τῶν διαφόρων κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεων

ἐν συναρτήσει πρὸς τὰς κατὰ ξηρὰν, καθὼς καὶ πρὸς τὴν γενικωτέραν ἐκάστοτε κατάστασιν· πρὸς τοῦτο δὲ ἡσυχολήθημεν καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν τῆς συστάσεως, ὁργανώσεως καὶ σκοπῶν, οὓς εἶχε νὰ ἐπιδιώξῃ ἐκάτερον τῶν ἀντιπάλων Ναυτικῶν.

Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκριτικῆς ἐξετάσεως εὐκόλως καταλήγει τις εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ κύρια αἷτια τῆς ἀδρανείας τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς Ἐπαναστάσεως ἔτη ἦσαν ἡ ἔλλειψις ὁργανώσεως, ἡ ἀνυπαρξία ἡσκημένων στελεχῶν καὶ ἡ λόγῳ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων παρὰ τῷ Τουρκικῷ Στόλῳ ὑπηρετούντων Νησιωτῶν, ἐκ τοῦ προχείρου συγκρότησις τῶν πληρωμάτων, καθ' ὃν τρόπον ἐν τῇ ἀφηγήσει θὰ ἴδωμεν. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ἐκ τοῦ προχείρου συγκροτηθὲν Ναυτικὸν τῶν Ἐπαναστατῶν, καίτοι ἀσυγκρίτως ὑστεροῦν εἰς ὑλικά μέσα ὑπερεῖχεν εἰς τὸ ἔμψυχον ὑλικόν, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀρίστους ναυτικούς διαπνεομένους ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς θελήσεως τῆς νίκης· παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὅμως ταύτην, ὁ τρόπος τῆς συγκροτήσεώς του δὲν παρείχεν εἰς αὐτὸ τὴν εὐκαμψίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν, ἅτινα θὰ ἐχαρακτήριζον ἐν τακτικὸν καὶ συγκροτημένον Ναυτικόν· ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναφέρωμεν τὸ γεγονὸς, ὅτι τὰ ἐκάστοτε μετὰ κόπων καὶ μόχθων συμπληρούμενα ἐν ταῖς νήσοις ἐφόδια καὶ χρήματα σπανίως ἐπῆρκουν διὰ συνεχῇ κίνησιν τῶν πλοίων ἐπὶ χρονικὸν διάστημα μακρότερον τοῦ μηνὸς καὶ ὅτι πλειστάκις ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ μόνον ὑπεχρεώθη ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος νὰ διακόψῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ ἐπαναπλεύσῃ εἰς τὰς βάσεις του, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τις τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν δυσχερειῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων εἶχον νὰ ἀντιπαλαίσουν οἱ ἀναλαβόντες τὸ βαρὺ ἔργον τῆς διευθύνσεως τῶν κατὰ θάλασσαν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ἀναμένῃ, ὅτι αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις θὰ διεξήγοντο ἐκατέρωθεν κατὰ τρόπον πάντοτε σύμφωνον πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου καὶ δυνάμενον νὰ παράσχῃ ὑπόδειγμα πρὸς μελέτην καὶ ἐξαγωγήν συμπερασμάτων· ὁ λόγος δὲ οὗτος, συνδυαζόμενος καὶ πρὸς τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν σχετικῶν «ἱστορικῶν πηγῶν, συνειέλεσεν ὥστε ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶν νὰ μὴ μελετᾶται εἰς τὰς Σχολὰς Πολέμου τῶν μεγάλων Ναυτικῶν κρατῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν δικαιούται νὰ ἀγνοῇ μερικὰς ἐκ τῶν ἐνδοξωτέρων σελίδων τῆς μακραίωνος ἱστορίας του· ἡ κριτικὴ μελέτη τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ἀγῶνος ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς, οὐ μόνον καθήκον, ἀλλὰ καὶ πηγὴν πολυτίμων μαθημάτων, καθόσον πρόκειται περὶ γεγονότων διαδραματισθέντων ἐν ταῖς θαλάσσαις, αἵτινες ἐπανειλημμένως εἶδον τοὺς αὐτοὺς ἀντιπάλους Στόλους ἀντιμετώπους ἀλλήλων, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἀποτελέσωσι τὸ κύριον πεδίον δράσεως τοῦ ἡμετέρου Ναυτικοῦ. Ἐπὶ πλέον, ἂν τὰ μέσα καὶ ἡ ὀργάνωσις μετεβλήθῃ, αἱ ἀρχαὶ παραμένουν ἀναλλοιώτοι διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὁ δὲ ἐθνικὸς χαρακτήρ βραδύτατα ἐξελίσσεται καὶ συνεπῶς ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῶν προγόνων μας εἶναι χρησιμωτέρα δι' ἡμᾶς ἢ ἡ τῶν διάφορον ἐθνικὸν χαρακτῆρα παρουσιαζόντων λαῶν· ἀρκεῖ φυσικὰ ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ νὰ προσπαθῇ τις, ὅπως ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς αἰτίας τῶν γεγονότων καὶ νὰ μὴλησμονῇ, προκειμένου νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα ἐξ αὐτῶν, νὰ λομβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸν εἰδικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αἱ ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀγῶνος διεξήχθησαν· τοῦτο ἄλλως τε εἶνε μία προϋπόθεσις ἀπαραίτητος διὰ πᾶσαν κριτικὴν ἱστορικὴν μελέτην. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀρυσθῶμεν ἐκ τῆς μελέτης ταύτης ὅσον

τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ὠφέλειαν, εἶναι ἀνάγκη ὅπως ὁ δίκαιος καὶ ὀφειλόμενος σεβασμὸς ἡμῶν πρὸς τὰς ἡρωϊκὰς σκιδὰς τῶν κατὰ θάλασσαν ἀγωνιστῶν, εἰς οὓς ὀφείλομεν τὴν ἐλευθερίαν μας, μὴ συσκοτίζει τὴν κρίσιν μας μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ παρορῶμεν τὰ διαπραχθέντα ἐκάστοτε σφάλματα, ἅτινα, ὡς ὀφειλόμενα κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς ἀτελείας καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χαρακτη-
ρος, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ παρουσιασθῶσι καὶ ἐν τῷ μέλ-
λοντι μὲ ἀναλόγους τῶν τότε συνεπειάς.

Μία ἄλλη δυσχέρεια, ἣτις ὀρθοῦται πρὸ τοῦ ἀναλαμ-
βάνοντος νὰ μελετήσῃ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἱστορίας
μας, εἶναι ἡ ἀσάφεια καὶ ἐν πολλοῖς ἀνυπαρξία τῶν ἱστο-
ρικῶν πηγῶν· εἰς τοῦτο ἴσως ὀφείλεται καὶ ὁ ἐλάχιστος
σχετικῶς ἀριθμὸς πράγματι ἐπιστημονικῶν ἱστορικῶν συγ-
γραμμάτων καὶ μονογραφιῶν ἐπὶ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐπι-
χειρήσεων. Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν συγγρα-
φῶν οἱ περισσότερον ἀσχοληθέντες εἰς αὐτὴν εἶνε ὁ Γάλ-
λος ἱστορικὸς Ναύαρχος Jurien de la Gravière καὶ ὁ ἡμέ-
τερος Κ. Ράδος. Ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ τελευταίου τούτου ἐβα-
σίσθημεν κατὰ μέγα μέρος διὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων,
ἐπεκτείναντες δὲ μόνον ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας πολλὰ
σημεῖα διὰ τῆς μελέτης τῶν ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ
ἱστορικῶν ἡμερολογίων, ἅτινα πάνυ εὐγενῶς εἶχε τότε θέσει
εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν ὁ Διευθυντὴς αὐτῆς κ. Μ. Τσιριμῶ-
νος, ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ἔτει 1926 τὴν μελέτην ἐν τῇ «Ναυ-
τικῇ Ἐπιθεωρήσει». Ἦδη, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κατὰ τὸ ἔτος
τοῦτο ἐορταζομένης Ἑκατονταετηρίδος, ἐκδίδομεν αὐτὴν
συμπληρώσαντες ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν
πηγῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν πολυτίμων πράγματι Ἀρχείων τῆς
Νήσου Ὑδρας καὶ τῆς Οἰκογενείας τῶν Κουντουριωτῶν,
τοὺς μέχρι σήμερον ἐκδοθέντας τόμους τῶν ὁποίων λίαν
προθύμως ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ διευθύνων τὴν ἐργα-

σίαν τῆς δημοσιεύσεως Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Ὑδρας
κ. Α. Λιγνός.

Πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἀπογόνους
τῶν ἐνδόξων Ἀγωνιστῶν Ἀξιωματικοὺς τοῦ Π.Ν., ὅσοι
παρέσχον ἡμῖν στοιχεῖα καὶ πληροφορίας διὰ τὴν σύντα-
ξιν τῆς παρούσης μελέτης, ἐπιλαμβάνόμεθα τῆς εὐκαιρίας
ἵνα δημοσίᾳ ἐκφράσωμεν ἐνταῦθα τὰς θερμοτάτας ἡμῶν
εὐχαριστίας.

Ἐν τέλει ἐπιθυμοῦμεν νὰ τονίσωμεν, ὅτι σκοπὸς τοῦ
παρόντος πονήματος δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν ἢ ἱστορικὴ
ἀναδίφησις τῶν λεπτομερειῶν, δι' ἣν ἀπολείπει ἡμᾶς καὶ
χρόνος καὶ πεῖρα, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς κατὰ τὸ
δυνατὸν ἀκριβοῦς καὶ συνοπτικῆς ἱστορικῆς ἀφηγήσεως
κριτικὴ μελέτη τῶν γεγονότων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι αὕτη
θέλει δώσει τὸ σύνθημα εὐρυτέρας συζητήσεως καὶ μελέτης
ἐπ' αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Π. Ναυτικοῦ· πε-
ριττὸν δὲ κρίνομεν νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἐὰν ἐκ τῆς
μελέτης ταύτης ἤθελον προκύψει διορθώσεις τοῦ παρόντος
εἰς τε τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συμ-
περάσματα, ὁ σκοπὸς ἡμῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπι-
τευχθεὶς.

Ἐν Ἀθήναις, Ἰούλιος 1930

Κ. Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ

ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΟΣ

1821—28

Α΄.-ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι.—Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821 καὶ ὁ ἐπακολουθήσας αὐτὴν ἑπταετής ἀγὼν κατὰ τῶν Τούρκων, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποκλειστικὸν ἀποτέλεσμα ἀνοργανώτου καὶ αὐτομάτου, οὕτως εἰπεῖν, ἐξεγέρσεως τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ὡς πόλεμος προελθὼν κατόπιν ἀρκετὰ σοβαρᾶς ὁργανώσεως ἀπὸ τε πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀπόψεως.

Ἡ ὁργάνωσις αὕτη, ἔργον τῶν μορφωμένων τάξεων τοῦ Γένους καὶ τῶν προκρίτων ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, λειτουργήσασα συστηματικῶς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Φιλικῆ Ἑταιρίας, ἀρκετὰ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη, προπαρασκεύασε τὸ ἔδαφος καὶ παρὰ τῷ ὑποδούλῳ λαῷ καὶ παρὰ τοῖς ἀπανταχοῦ τοῦ Κόσμου Ἑλλησι, ἀλλὰ καὶ—ὅπερ τὸ σπουδαιότερον—παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ τῆς Εὐρώπης. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον, ἐνταθὲν ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἔσχε σωτήρια ἀποτελέσματα, καθόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐκδήλωσιν τοῦ δυνάμεως τοῦ φιλελληνισμοῦ, παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιδειχθεῖσαν δυσμένειαν τῶν ἐπισήμων Κυβερνήσεων, ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου δυνάμεως, ὑπῆρξε τὸ νὰ παρασυρθῶσι τελικῶς καὶ αὐταὶ αἱ Κυβερνήσεις καὶ νὰ ἐπιστέψωσι τὸν κινδυνεύοντα νὰ σβεσθῇ ἀγὼνα, διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῆς Τουρκίας νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἑλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος δὲν εἶναι ἡ ἐξιστόρησις τοῦ ὅλου ἀγῶνος, ἀλλὰ μόνον τοῦ ναυτικοῦ αὐτοῦ μέρους, δὲν θὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ ζητημάτων γενικωτέρων, παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον ταῦτα ἔχωσιν ἄμεσον σχέσιν μετὰ τῶν κατὰ θάλασσαν γεγονότων, θὰ εἰ-

σέλθωμεν δὲ ἀπ' εὐθείας τὸ εἰς κύριον θέμα, προτάσσοντες γενικὰς τινὰς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῶν δύο ἐμπολέμων, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ὡς καὶ περὶ τῆς συστάσεως καὶ ὀργανισμοῦ ἑκατέρου τῶν ἀντιπάλων στόλων, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι ὅπως κρίνῃ τις τὰ ναυτικά γεγονότα τοῦ μακροῦ, πείσμονος ὅσον καὶ ἀνίσου τούτου ἀγῶνος.

Ἡ γενικὴ κατάστασις ἐν τῇ ἑγγύς Ἀνατολῇ, ὅτε ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἦτο λίαν εὐνοϊκὴ πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς. Ἡ Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία εὐρίσκετο εἰς λίαν τεταμένης σχέσεις πρὸς τὴν *Ρωσσίαν*, ἐσωτερικῶς δὲ ἐμπεπλεγμένη εἰς πόλεμον πρὸς τὸν *Ἀλῆ Πασᾶν* ὡς ἐκ τούτου ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ *Πελοπόννησος* καὶ ἡ *Στερεὰ Ἑλλὰς* ἦσαν ἀπηλλαγμέναι τῆς παρουσίας ἄλλων Τουρκικῶν στρατευμάτων, πλὴν τῶν μονίμων φρουρῶν τῶν διαφόρων ὠχυρωμένων πόλεων καὶ τῶν παρακτίων φρουρίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ πληθυσμὸς τῶν τμημάτων τούτων τῆς *Ἑλλάδος*, ἦτο κατὰ τὰ 9/10 σχεδὸν Ἑλληνικὸς περιλαμβάνων χάρις εἰς τὰς ὀργανώσεις τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν πλείστους ἐμπειροπολέμους ἄνδρας, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν σώματα ἀτάκτων μὲν, ἀλλ' ἐμπείρων καὶ γενναίων πολεμιστῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως Ναυτικοῦ, ἡ κατάστασις τῆς Τουρκίας ἦτο ἡ ἀκόλουθος: Καίτοι κατὰ τὴν ἐν *Τοεσμὲ* πυρπόλησιν τοῦ στόλου τῆς ἀπώλεσεν ἡ *Τουρκία* δεκατέσσαρα πλοῖα τῆς γραμμῆς καὶ πολλὰς φρεγάτας, ἅπαντα μόλις τῷ 1770 καθελκυσθέντα, ἐν τούτοις, ἡδύνατο κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως νὰ διαθέτῃ ἱκανὰ νέα πλοῖα, ὥστε νὰ κυριαρχῇ τοῦ Εὐξείνου καὶ νὰ ἀποκλείῃ τὴν εἴσοδον τοῦ *Δνεῖπερ*.

Ἡ εὐκολία αὕτη ὤφειλετο εἰς τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπαρξῖν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ναυπήγησιν πρώτων ὑλῶν, ἥτοι ναυπηγησίμου ξυλείας διὰ τὰ σκάφη καὶ ὀρειγάλκου διὰ τὰ πυροβόλα, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρκετὰ καλὴν ὀργάνωσιν τοῦ τε ἐν *Κων*(πόλει Ν)θμου καὶ τῶν ἐν *Μυτιλήνῃ*, *Ἀλικαρνασσῶ* καὶ *Σινώπῃ* ναυπηγείων. Οὕτω τῷ 1821 ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἀπετελεῖτο κατὰ τὸν J. de la Gravière ἐκ 17 πλοίων τῆς γραμμῆς (ἐξ ὧν 4 τρίκροτα καὶ 13 δίκροτα τῶν 74 πυροβόλων), 7 φρεγάτων, 5 κορβετῶν καὶ τινων παρῶνων.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ στόλου τούτου, ὀρμητήριον τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ *Κων*(πολις, διέθετεν ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία καὶ τὸν *Αἰγυ-*

πτιακὸν στόλον ἐνισχυόμενον καὶ διὰ μοιρῶν, ἐλαφρῶν κατὰ τὸ μᾶλλον πλοίων, ἐκ *Τύνιδος* καὶ *Ἀλγερίου*.

Συνεπῶς ὑπὸ ἔποψιν ὕλικου ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἀπετέλει ναυτικὴν δύναμιν λίαν σεβαστήν, ἥτις, ἐὰν ἐκέκτητο ἀνάλογον πρὸς τὸ ὑλικόντης ὀργάνωσιν καὶ ποιότητα προσωπικοῦ, θὰ ἀπετέλει ἰσχυρὸν παράγοντα ἐν τῇ *Μεσογείῳ*.

Ἐναντι τῶν ναυτικῶν τούτων δυνάμεων, οἱ ἐπαναστατήσαντες Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιπαρατάξωσιν. εἰμὴ πλοῖα ἀρκετὰ μὲν εἰς ἀριθμὸν, ἀλλ' ἐμπορικὰ μετατραπέντα εἰς πολεμικά· τὰ πλοῖα ταῦτα ἦσαν ὀλίγα τρίστηλα, τὰ πλεῖστα δὲ πάρωνες καὶ ἡμιολίαι ἐκτοπίσματος 250 τόννων κατὰ μέσον ὄρον· ὁ ὀπλισμὸς τῶν μεγαλυτέρων ἐκ τούτων, δὲν ὑπερέβαινε τὰ 20 πυροβόλα, συνήθως δ' ἐκυμαίνετο περὶ τὰ δέκα.

Βεβαίως, ὅταν λέγωμεν ἐμπορικὰ πλοῖα μετατετραμμένα εἰς πολεμικά, πρέπει νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ διαφορὰ εἰς τὴν ναυπήγησιν μεταξὺ πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν πλοίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦτο τόσον ριζικὴ, ὥς εἶναι μεταξὺ πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν πλοίων σήμερον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι τὰ χρησιμοποιηθέντα εἰς τὴν ἐπανάστασιν Ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, λόγῳ τοῦ κινδύνου τῶν πειρατῶν, ἦσαν ὀπλισμένα διὰ πυροβόλων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον λεληθότως συνετέλει εἰς τὴν ἐπὶ τὸ πολεμικώτερον ἐσωτερικὴν αὐτῶν ὀργάνωσιν· ἐπὶ πλεόν τὰ Ἑλληνικὰ σκάφη ὑπερεἶχον σημαντικώτατα τῶν Τουρκικῶν εἰς ταχύτητα καὶ εὐστροφίαν, οὕτως ὥστε, ναὶ μὲν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσι πολλὰ ἀπὸ μίαν μάχην ἐκ παρατάξεως πρὸς τὰ Τουρκικὰ δίκροτα καὶ φρεγάτας, ἠδύναντο ὅμως βοηθούσης καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς περὶ τοὺς ἐλιγμοὺς ἱκανότητος τῶν τότε Ἑλλήνων ναυτικῶν, νὰ τηρῶσι συνεχῶς τὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐπαφὴν καὶ νὰ χρησιμοποιῶσι τὸ κύριον αὐτῶν ἐπιθετικὸν μέσον, τὸ πυρπολικόν, καθὼς περαιτέρω θὰ ἴδωμεν.

Ὡς πρὸς τοὺς τύπους τῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων χρησιμοποιηθέντων πλοίων, ὁ συνήθως ἐν χρήσει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ἦτο τὸ τρίστηλον πλοῖον, μετὰ σταυρωτῶν κεραιῶν εἰς τοὺς δύο πωραίους ἰστούς, ὀλίγα ὅμως πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη εἶχεν ἐπικρατήσει, ἰδίως ἐν Ὑδρᾷ, ὁ τύπος τοῦ πάρωνος μετὰ ἰστῶν πολὺ ὑψηλοτέρων, ὅστις ἐπέτρεπεν ἐλάττωσιν τοῦ νεκροῦ βάρους ἰστῶν καὶ ἰστιῶν ἄνευ αἰσθητῆς ἐλαττώσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς ἱστιοφορίας, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν τύπον τοῦ τριστήλου πλοίου· ἡ προσπάθεια ἐλαττώσεως τοῦ νεκροῦ βάρους εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ

σημείου, ὥστε οἱ ἱστοὶ νὰ κατασκευάζωνται μονόστηλοι μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ φώσωνος, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ σιπάρου, εἰς πλοῖα δὲ τινὰ ἄτινα ἔφερον καὶ ὑπερ-σίπαρον, οἱ ἱστοὶ κατασκευάζοντο μὲ ἐν μικρὸν μόνον ἐπιστήλιον διὰ τὸ ἱστίον τοῦτο.

Αἱ εἰκόνες τῶν σελ., 5, 10, 20, 25 αἵτινες ἅπασαι εἶναι φωτογραφικὰ ἀποτυπώματα παλαιῶν χαλκογραφιῶν καὶ ὕδατογραφιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης⁽¹⁾, παρέχουσι μίαν ἰδέαν τῶν προόδων, αἵτινες εἶχον ἐπιτευχθῆ ἀπὸ ἀπόψεως ναυπηγήσεως, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ ἀπόψεως ἱστιοφορίας· ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ὅτι πλὴν τοῦ ἐξαιρετικοῦ ὕψους τῶν ἱστών τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων τῶν ναυτικῶν νήσων ἔφερον παρίστια μέχρι καὶ τῶν φωσώνων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνετέλει βεβαίως εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς ταχύτητός των, ἀλλὰ συγχρόνως ὅμως καθίστα τὸν χειρισμὸν τῶν ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνον εἰς χεῖρας μὴ ἐκτάκτως ἐξησκημένων ναυτικῶν.

Ἵνα δώσωμεν ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῆς ἀνισότητος τῶν ἐκατέρωθεν δυνάμεων κατὰ τὸν ναυτικὸν πόλεμον, σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τὸ Δ' ἔτος τοῦ πολέμου, ὁπότε παρετάχθησαν ἐκατέρωθεν αἱ μεγαλύτεραι δυνάμεις, αἵτινες διεφιλονείκησαν τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ὁ μὲν ἠνωμένος Τουρκοαἰγυπτιακὸς Στόλος περιελάμβανε περὶ τὰ 150 μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα, ὀλίκῃς δυνάμεως 2000 πυροβόλων, 8000 ναυτῶν καὶ 2500 στρατιωτῶν, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς περὶ τὰ 80 κατὰ τὸ πλεῖστον μικρὰ πλοῖα μετὰ 800 ἐν συνόλῳ πυροβόλων καὶ 5000 ναυτῶν.

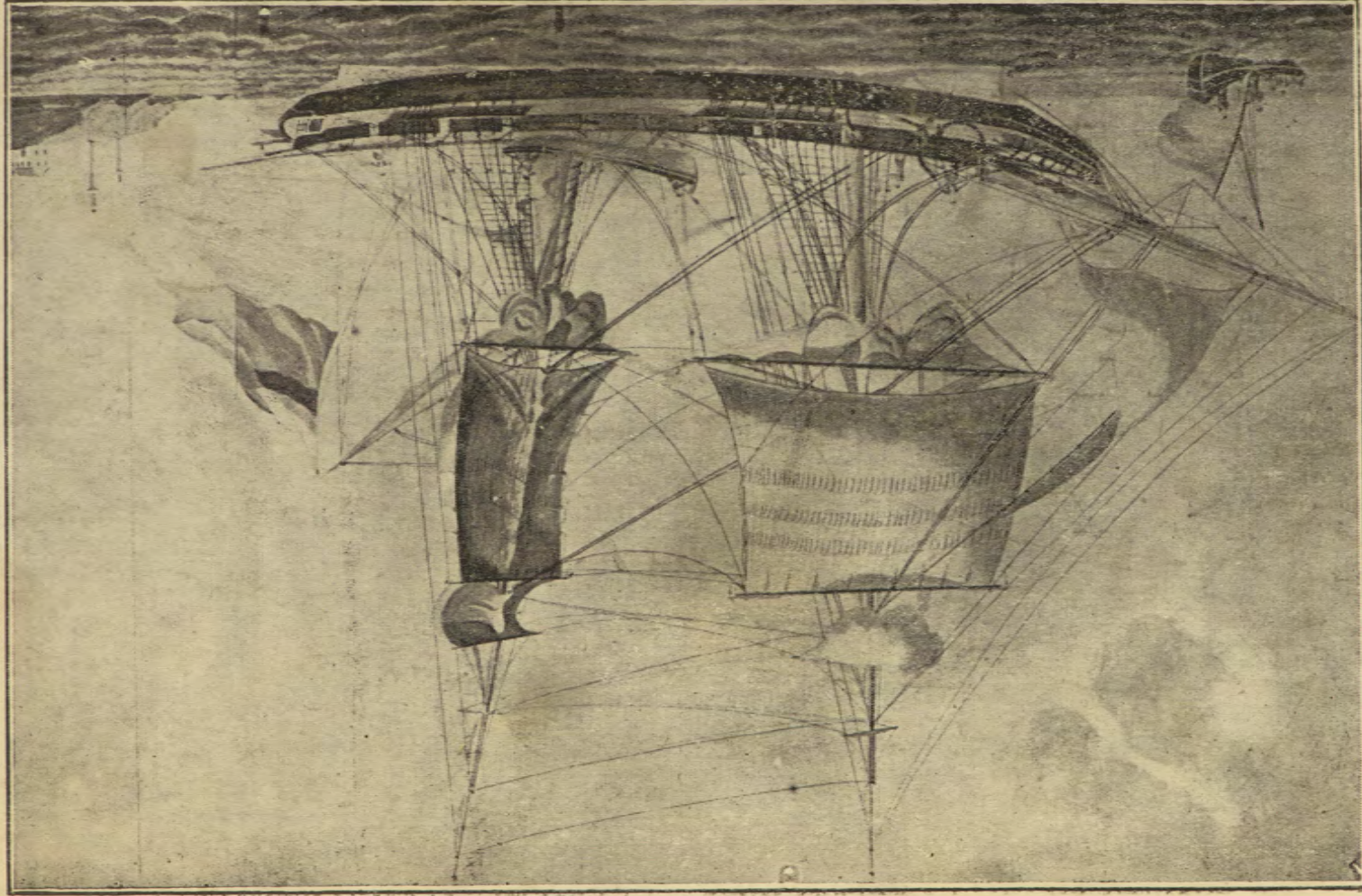
Ὡς μόνιμοι βάσεις τῶν ἀντιπάλων Στόλων ἐχρησίμευον, διὰ μὲν τὸν Τουρκικὸν Στόλον ἡ *Κων/πολις* καὶ τὰ στενὰ τῶν *Δαρδανελλίων*, διὰ τὸν Αἰγυπτιακὸν ἡ *Ἀλεξάνδρεια*, διὰ δὲ τὸν Ἑλληνικὸν αἱ ναυτικαὶ νῆσοι *Υἱδρα*, *Σπέτσαι*, *Ψαρρὰ καὶ Κάσσοι*. Ἀπὸ τοῦ δ' ὁμῶς ἔτους τῆς Ἐπαναστάσεως, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν *Ψαρρῶν* καὶ τῆς *Κάσσου*, ἀπέμειναν ὡς κύριαί βάσεις μόνον αἱ δύο πρῶται.

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑλικόν· ἥδη ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸ προσωπικὸν καὶ τὴν ὁργάνωσιν ἐκατέρου τῶν ἀντιπάλων Στόλων, ἐπὶ τούτου δὲ θὰ ἐπεκταθῶμεν κάπως, διότι θεωροῦμεν τοῦτο ἀπαραίτητον διὰ τὸν σχηματισμὸν ὁρθῆς ἀντιλήψεως ἐπὶ τῶν πολεμικῶν γεγονότων.

(1) Αἱ φωτογραφίαι αὗται ἐλήφθησαν ἐκ διαφόρων εἰκόνων τῆς λαμπρᾶς συλλογῆς τοῦ Ναυάρχου κ. Ἀντ. Κριεζῆ, ἣν εὐγενῶς ἔδωκεν εἰς τὴν διάθεσίν μου· ἐπίσης εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ ὀφείλονται αἱ πολῦτιμοι ἀνωτέρω πληροφορίαι περὶ τῆς ἱστιοφορίας τῶν πλοίων τῆς Ἐπαναστάσεως.

Πιν. Ι.—Ο πύργος «Θεμιστοκλής» τοῦ Ὑδραίου πλοιοῦχου Ἀντ. Κρεῖτη

(Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ναυάρχου κ. Ἀντ. Κρεῖτη)

I.-ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ

Εἰς τὸ προσωπικόν, ἀνώτερόν τε καὶ κατώτερον, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, παρὰ τὰ σοβορώτατα μειονεκτήματα, ὅσα ἐκληρονόμησεν ἡ μακρὰ δουλεία καὶ ὅσα ἐξεπήγαζον ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς συστάσεώς του, ἦτο ἀναμφισβήτητος. Ἵνα καταστήσωμεν τοῦτο ἀντιληπτόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν δι' ὀλίγων τὸ ποῖόν καὶ τὴν προέλευσιν τοῦ προσωπικοῦ ἑκατέρου τῶν ἐμπολέμων.

Ὅθωμανικὸν Ναυτικόν.— Εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν λαὸς κατ' ἐξοχὴν πολεμικός, οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ γίνωσι ναυτικοί: γεωργοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ νομάδες πολεμισταὶ ὄντες ἀπεστρέφοντο τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐμπορίου, ἥτις, προκειμένου περὶ Κράτους διαθέτοντος ὅσα τότε ἡ Τουρκία διέθετε παράλια καὶ νήσους, θὰ ἀπετέλει ἐν ἰχυρὸν κίνητρον δημιουργίας θαλασσίου ἐμπορίου καὶ ἐκ τούτου αὐθορμήτως οὕτως εἰπεῖν, πραγματικῆς ναυτικῆς ἰσχύος. Τὴν ἀνάγκην ταύτην τοῦ «Κράτους τῆς θαλάσσης», οὐδέποτε πραγματικῶς ἀντελήφθησαν οἱ Τοῦρκοι, εὐθὺς δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἐμφανισεώς των, καθ' ἃ ὑπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς κατακτήσεως εἶχον συγκροτήσει ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον, ἡ ναυτικὴ αὐτῶν δύναμις οὐδέποτε ὑπῆρξέ τι περισσότερον ἀπὸ ἐν ἀπλοῦν παράρτημα τῆς στρατιωτικῆς των δυνάμεως.

Μὴ κατορθώσαντες λοιπὸν νὰ δημιουργήσουν ναυτικοὺς πληθυσμοὺς καὶ ναυτικὴν συνείδησιν, ἠναγκάζοντο νὰ χρησιμοποιοῦσι διὰ τὴν ἐπ' ἀνδρωσιν τῶν πολεμικῶν των πλοίων, Ἑλλήνας κατοίκους τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ψυχὴν τῶν πληρωμάτων των, κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἐπανάστασεως χρόνους· ἐχρησιμοποιοῦν ἐπίσης καὶ κατοίκους τῶν πρὸς τὸν Εὐξείνιον παραλίον τῆς Μ. Ἀσίας, ὧν ὀλίγιστοι ἦσαν Τοῦρκοι, τέλος δὲ συνεπλήρουν τὰ κενὰ δι' Ἀλγερίνων καὶ Τυνησίων πειρατῶν καὶ διὰ διαφόρων πάσης ἐθνικότητος τυχοδιωκτῶν.

Τὰ ἐπιτελεῖα τῶν πλοίων των συνεκροτοῦντο κατὰ μέγα μέρος, ἐκ Τούρκων, πολεμιστῶν μὲν ἄλλ' οὐχὶ ναυτικῶν, οἱ δὲ πλοίαρχοι μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξελέγοντο, ὥς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, καὶ οἱ ἑκάστοτε ἀνώτατοι Ἀρχηγοὶ τοῦ Στόλου, ἐλάμβανον τὸν βαθμὸν των κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰ παλαιόθεν κρατοῦντα εἰς τὰ ἀπολυταρχικὰ Κράτη, ἥτοι βασιζόμενον μᾶλλον ἐπὶ τῶν αὐλικῶν ἡ-

διοργανῶν καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ Αὐθέντου, παρὰ ἐπὶ τῆς σχετικῆς ἱκανότητος τῶν εἰς τὰς διαφόρους διοικήσεις τοποθετουμένων Ἀξιωματικῶν.

Προφανῶς ταῦτα πάντα οὐδόλως συνέτεινον εἰς τὸ νὰ καθιστῶσι τὸ Ναυτικὸν τοῦ Σουλτάνου ἄξιον τοῦ ὀνόματος τοῦ συγκροτημένου Ναυτικοῦ καὶ κάτοχον βαθμοῦ μαχητικότητος ἀναλόγου, πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν πλοίων του· ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἥδη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως οὐχὶ εὐχάριστος κατάστασις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ναυτικοῦ, ἅμα τῇ ἐκρήξει ταύτης, κατέστη πράγματι ἀπελπιστική, ὅταν οἱ ἀποτελοῦντες, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, τὸ μέγιστον μέρος τῶν πληρωμάτων του ἠσιῶται ἀπεμακρύνθησαν, καταδικασθέντος οὕτω τοῦ Στόλου εἰς ἀναγκαστικὴν ἀκινήσιαν, μέχρι τῆς κατὰ τὸ δυνατόν συμπληρώσεως τῶν πληρωμάτων του. Ἡ συμπλήρωσις ὅμως αὕτη δὲν κατέστη δυνατή, εἰμὴ ἐν μέρει μόνον καὶ κατὰ τρόπον ἥκιστα ἱκανοποιητικόν, τῶν πληρωμάτων τοῦ Στόλου ἀποτελεσθέντων ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐκ Τυνησίων καὶ Ἀλγερίνων πειρατῶν καὶ διαφόρων τυχοδιωκτῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἦσαν Μαλτέζοι καὶ Γενουήσιοι.

Οἱ μόνοι ἐκ τῶν ἐπιβαλλόντων τῶν Τουρκικῶν πολεμικῶν, οἵτινες ἦσαν Τοῦρκοι, ἦσαν οἱ στρατιῶται καὶ Γενίτσαροι μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν των, οἵτινες ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐχειρίζοντο τὰ πυροβόλα καὶ ἀπετέλουν τὰ ἀγήματα ἐμβολῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰς διαφόρους ἀποβάσεις καὶ ἐπιδρομάς, αἵτινες πάντοτε συμπεριλαμβάνοντο μετὰ τῶν παρὰ τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ ἀναλαμβανομένων ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἐπὶ τῶν Τουρκικῶν πολεμικῶν παρουσία τῶν σκληρῶν τούτων καὶ φανατικῶν πολεμιστῶν καθίστα τὸν Τουρκικὸν στόλον ἀρκετὰ ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον εἰς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, εἰς οὐδὲν ὅμως ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ πρὸ τῶν ἐντελῶς καινοφανῶν καὶ ἀπροσδοκῆτων συνθηκῶν, ἃς ἐκλήθη τὸ Τουρκικὸν Ναυτικὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως.

Τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου ἡ κατάστασις ἦτο ὑπὸ ἔποψιν ὀργανώσεως πολὺ καλυτέρα τῆς τοῦ Τουρκικοῦ, ὡς τοῦτο κατεδείχθη εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀντιπαρετάχθη οὗτος πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοῦ Δ'. ἔτους τοῦ πολέμου· ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ὀφείλετο εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ἣν εἶχεν εἰσαγάγει ὁ φιλόδοξος Σατράπης Μεχμέτ Ἀλῆς, ἀποβλέπων εἰς ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχ-

χίας αὐτοῦ πρὸς τὴν *Κρήτην* καὶ *Πελοπόννησον*. Ἀκριβῶς δὲ αἱ φιλόδοξοι αὗται βλέψις συνετέλεσαν εἰς τὴν ὑπαρξιν δυσπιστία· τινος ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου, ὅστις δὲν κατέφυγεν εἰς τὴν σύμπραξιν τοῦ *Μεχμέτ-Ἀλῆ*, παρὰ μόνον ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπροχώρητον.

Ἑλληνικὸν Ναυτικόν.—Οἱ λόγοι, δι' οὓς τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν ἐκέκτιτο τερασίαν ὑπεροχὴν προσωπικοῦ ἔναντι τοῦ Τουρκικοῦ, ἦσαν πολλοὶ καὶ ποικίλοι, ὥς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω· ἡ βαθυτέρα ὁμως αἰτία ἦτο ἡ ἐκ φύσεως ροπὴ πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀποτελοῦσα τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς φυλῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων, ὅπερ οὐδ' αὐτὴ ἡ μακρὰ δουλεία κατώρθωσε νὰ ἐξαλείψῃ. Ἀποτέλεσμα τῆς ροπῆς ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι οὐδέποτε, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ὑστεραίας τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἔπαυσαν οἱ Ἕλληνες νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ ναυτικά, ἀφοῦ καὶ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς *Ναυπάκτου*, ἐκτὸς πλείστων ἐξ αὐτῶν ὑπηρετούντων ἐπὶ τε τῶν Τουρκικῶν πλοίων ὥς καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων τοῦ *Don Juan*, ἔλαβον μέρος καὶ ἀρκεταὶ ἀποκλειστικῶς Ἕλληνικαὶ γαλέραι μὲ ἐπιτελεῖα καὶ πληρώματα ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων συγκεκορημένα (¹) Βραδύτερον Ἑλληνικὰ πλοῖα καταδρομῆς συγκεκορημένα εἰς Στολίσκους, ὥς οἱ ὑπὸ τὸν *Νικο-Τσάραν* καὶ *Βλαχάβαν* ἐν τῷ Βορείῳ *Αἰγαίῳ*, ἐνεφανίσθησαν καὶ ἔδρασαν ἐν τῷ *Αἰγαίῳ*, τὰ δὲ ναυτικὰ κατορθώματα τοῦ *Λάμπρου Κατσώνη* ἐνσπεύραντος τὸν τρόπον καὶ ἐπανεὶλημμένως νικήσαντος τὸν Τουρκικὸν Στόλον ἀπέδειξαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἡ ναυτικὴ ἰσχὺς, ἀπαραίτητος παράγων διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἦτο ὄνειρον ἀπραγματοποιήτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ πραγματικὴ ὑπὸ μαχητικὴν ἔποψιν κατάστασις τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἦτο πολὺ κατωτέρα τῆς ἀριστητικῆς του ἰσχύος.

Ἡ πραγματικὴ ὁμως θαλασσία δύναμις, ἐφ' ἧς κυρίως ἐβασίσθη ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγὼν, ἦτο τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῶν διαφόρων νήσων τοῦ *Αἰγαίου*, ἰδίᾳ δὲ τῶν *Υδρας*, *Σπετσῶν* καὶ *Ψαροῶν*, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς *Κάσου*. Τὸ Ναυτικὸν τοῦτο, ἰδίᾳ δὲ τὸ τῶν τριῶν πρώτων νήσων, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος ἀρχίσαν νὰ προάγῃται, εἶχε φθάσει κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπανάστασεως εἰς βαθμὸν ἀναπτύξεως λίαν ἀξιοσημεῖωτον. Τὰ ἐμπο-

(¹) ἴδε C Rados «La Marine Grécque pendant la guerre de l'Indépendence» σελ. 6.

ρικά πλοῖα τῶν νήσων τούτων, ἰδίᾳ δὲ ἀφ' ἧς διὰ τῆς συνθήκης τοῦ *Κιουτσούκ-Καϊναρτζή* (1774), τοῖς ἐπετράπη νὰ φέρωσι καὶ τὴν Ρωσικὴν σημαίαν, ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ πλέωσιν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως καὶ νὰ εἰσδύωσιν ἐν τῇ Ἀζοφικῇ Θαλάσσει, συγχρόνως δὲ νὰ διαδρομῶσιν, εἴτε ὑπὸ Ρωσικὴν, εἴτε ὑπὸ Τουρκικὴν σημαίαν, ἀνὰ τὴν Ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς *Μεσογείου*, ἑξασφαλίζοντα οὕτω εἰς τοὺς κατόχους τῶν ὅλα τὰ κέρδη τοῦ πλουσίου μονοπωλίου τῶν σιτηρῶν, μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Αἰγύπτου. Ἐπὶ πλέον τούτων ἀπεκόμισαν πραγματικούς θησαυροὺς ἐκ τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ Γαλλικῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἰσπανικῶν λιμένων, οὓς ἀπέκλειον οἱ Ἀγγλοὶ καὶ ὧν τὸν ἀποκλεισμόν διέσπων οἱ τολμηροὶ καὶ ἔμπειροὶ περὶ τὰ ναυτικὰ νησιῶται, βοηθούμενοι οὐκ ὀλίγον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀμφοτέραι αἱ σημαῖαι ὑφ' ἃς ἐκαλύπτοντο ἦσαν οὐδέτεραι.

Οἱ ἐκ τῶν κερδῶν τούτων συγκεντρωθέντες εἰς τὰς ναυτικὰς νήσους καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ὑδραν θησαυροί, ὑπῆρξαν τοιοῦτοι ὥστε ἐπήρκεσαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς σημαντικῆς βοήθειας τῆς Κεντρ. Διοικήσεως, εἰς τὴν ὁργάνωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ Ναυτικοῦ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη. ⁽¹⁾ Εἶναι ἀρκετὰ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀκμῆς τῆς Ὑδρας τὸ παρὰ τοῦ Γάλλου Ἱστορικοῦ Ναυάρχου *Jurien de la Graviere* ἀναγραφόμενον ὅτι, ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ταύτης ἀνῆρχετο τῷ 1816 εἰς εἰκοσакισχιλίαις ψυχάς, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 10000 ἦσαν ναυτικοί. Τὰς ναυτικὰς νήσους παραβάλλει ὁ Γάλλος οὗτος ἱστορικὸς πρὸς τὰς ἐλευθέρας πόλεις τῆς Γερμ. Αὐτοκρατορίας καὶ ὡς ἐξήγησιν τοῦ παραδόξου ἐκ πρώτης ὄψεως γεγονότος τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῶν ἀκμῆς, χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὐδὲ καὶ λιμένας, ἐνῷ ἄλλαι νῆσοι καὶ πολὺ μεγαλύτεραι καὶ διαθέτουσαι εὐρυχωροτάτους λιμένας, ὑπῆρχον παραδέχεται τὴν ὑπαρξιν ἐν αὐταῖς εἰδικοῦ καθεστῶτος αὐτονομίας, καθόσον ὡς πολὺ ὀρθῶς

(1) Ἵνα λάβῃ τις ἰδέαν τῶν ἐξόδων τούτων παραθέτομεν τοὺς κάτωθι ἀριθμοὺς ληφθέντας ἐκ τῆς Ἱστορίας Παπαρηγοπούλου. Τὰ ἐξοδα συντηρήσεως καὶ κινήσεως ἑνὸς πλοίου 16 πυροβόλων μετὰ πληρώματος 108 ἀνδρῶν (ἑνὸς δηλαδὴ συνήθους τύπου πλοίου) ἀνῆρχοντο εἰς 12000 δρ. χρυσᾶς κατὰ μῆνα· τὰ δὲ μέχρι τοῦ 1824 ἐξοδευθέντα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Στόλου χρήματα ἔφθασαν τὸ ποσὸν τῶν 20.000.000 χρ. δρχ., ἐξ ὧν μόλις 1.400.000 ἐχορηγήθησαν ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ προήρχοντο κυρίως μὲν ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν περιουσιῶν τῶν τριῶν νήσων, ἐλάχιστα δὲ ἐκ τῆς ἐπιβληθείσης εἰς τὰς νήσους τοῦ *Αἰγαίου* φορολογίας.

λέγει: «τὸ ἐμπόριον φεύγει ἐξ ἐνστίκτου πᾶν ὅ,τι ἤθελε στενοχωρήσει τὰς συνηθείας του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν». (1)

Ἄλλ' ἔτι σπουδαιότερα ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῶν νήσων εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς πολεμικῆς παρασκευῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως πραγματικῶν ναυτικῶν· οἱ πλοίαρχοι καὶ τὰ πληρώματα τῶν πλοίων τούτων, κατὰ τὰς τολμηρὰς ἀνὰ τὴν *Μεσόγειον*, ἐνίστε καὶ ἔξω αὐτῆς διαδρομὰς των, δὲν εἶχον μόνον νὰ ἀντιπαλαίωσι πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐχθρὸν ἔτι μᾶλλον ἐπικίνδυνον καὶ πείσμονα τοὺς Ἀλγερίνους καὶ Τυνησίους πειρατὰς· διὰ τὴν κατ' αὐτῶν ἄμυναν, τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἤρχισαν νὰ ἐξοπλίζωνται δι' ὅπλων καὶ πυροβόλων, διὰ τῆς ἐξελέξεως δὲ ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον ὥστε ὀλίγον νὰ ἀπέχωσι τῶν ἀναλόγου μεγέθους πολεμικῶν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῆς στερεότητος ναυπηγήσεως τοῦ σκάφους.

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη δικαιολογεῖται ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῶν σχεδὸν συνεχῶν πολέμων καὶ τῆς ὀργανωμένης πειρατείας, ἅπαντα τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν ξένων κρατῶν ἔπλεον συνοδενόμενα ὑπὸ πολεμικῶν· ἦτο λοιπὸν ἀπαραίτητον διὰ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ὅπως δυνηθῶσι νὰ ἀντεπεξέλθωσιν εἰς τοὺς κινδύνους, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχον πολεμικὰ διὰ τὴν συνοδείαν των, νὰ μετατρέπωνται αὐτὰ ταῦτα κατὰ τὸ δυνατόν εἰς πολεμικά· ἐννοεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη μετατροπὴ συνετέλει λεληθότως καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τὸ πολεμικώτερον ὀργάνωσιν τῶν πληρωμάτων, παράδειγμα δὲ τούτου παρέχει, ἡ κατὰ τὸ 1807 προσβολὴ καὶ καταβύθισις αὐτάνδρου μιᾶς Ἀλγερινῆς πειρατικῆς κορβέτας παρὰ τοῦ πλοίου τοῦ ἐξ Ὑδρας πλοίαρχου Γ. Κιβωτοῦ.

Ἐκτὸς τῆς ἀνάγκης τῆς κατὰ τῶν πειρατῶν ἀμύνης, ἕτερον γηγονός, ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ πολεμικώτερον ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῶν νήσων, ἦτο καὶ ἡ προηγουμένως ἀναφερθεῖσα ὑπηρεσία τῶν νησιωτῶν ἐπὶ τῶν Τουρκικῶν πολεμικῶν· διὰ τῆς κατ' ἔτος εἰς *Κωνσταντινούπολιν* ἀποστολῆς ἀριθμοῦ τινος κληρωτῶν ἐκτελούντων θητείαν (σεφέρι) εἰς τὰ πλοῖα τοῦ Στόλου· οἱ κληρωτοὶ οὗτοι, κοινῶς καλούμενοι «σεφερλῆδες» ἀπετέλουν ὥς ἤδη εἵπομεν τὴν ψυχὴν τῶν πληρωμάτων τοῦ Στόλου τούτου, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν παραμένοντες ἐν τῇ Τουρκικῇ Ν. Ὑπηρεσίᾳ, ἀνε-

(1) Ἰδε *Jurien de la Graviere* «La Station du Levant». μετάφρασις *Κ. Ράδου*, ἐκδ. 1894 σελ. 16—17.

δεικνύοντο τάχιστα, λόγω τῆς ὑπεροχῆς των καὶ προήγοντο εἰς ἀνωτάτους βαθμούς.

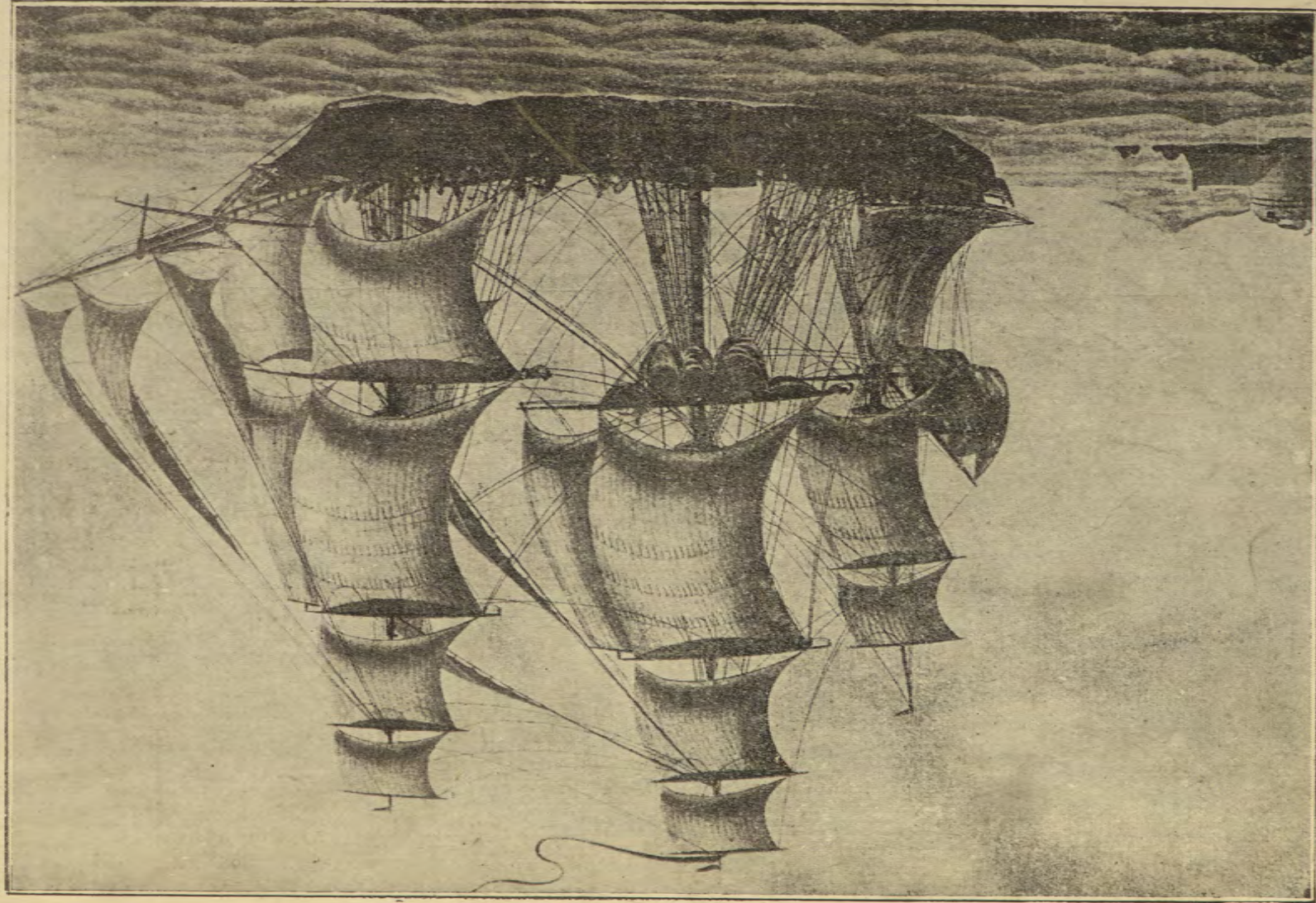
II.-ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

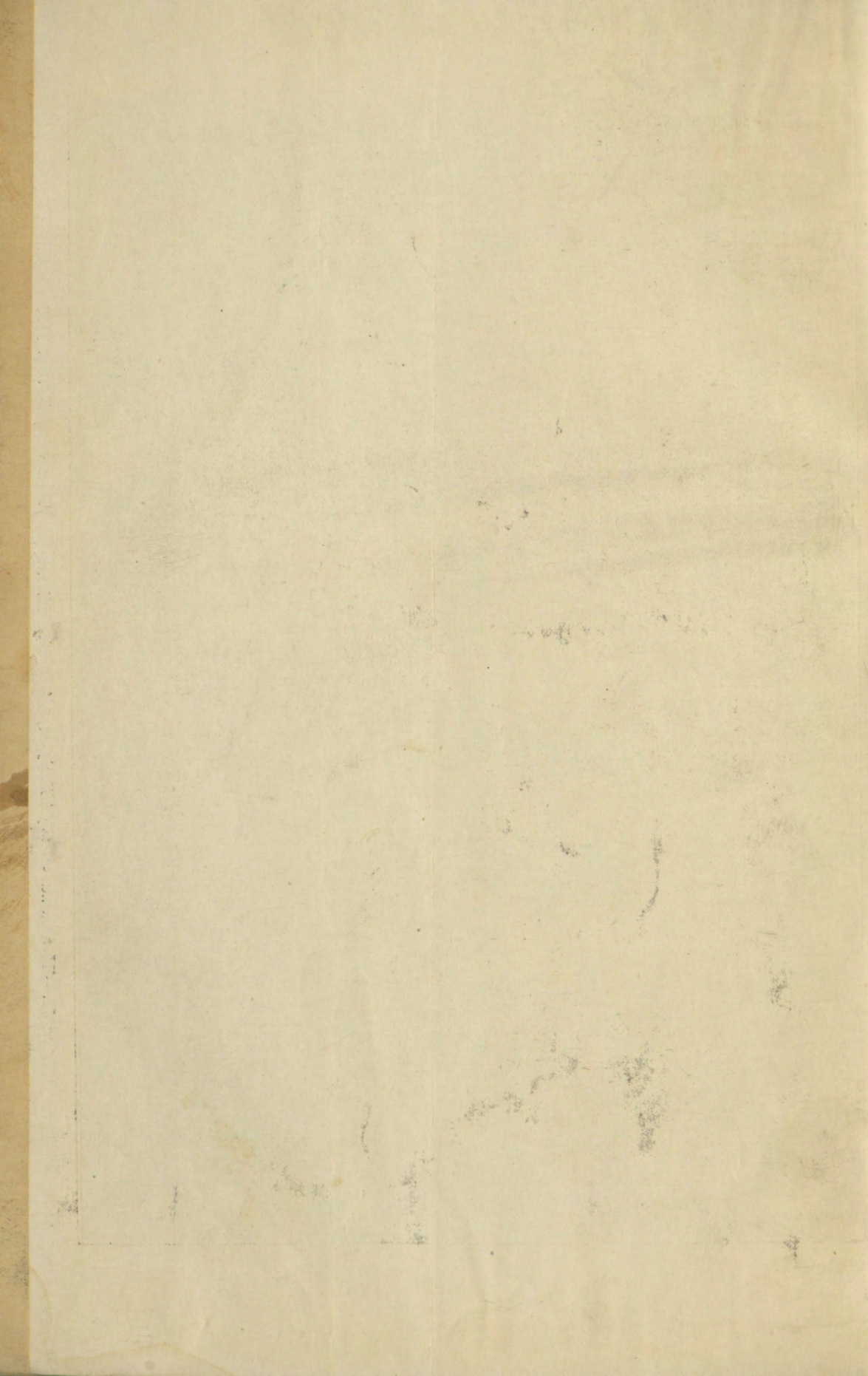
Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ προσωπικοῦ ἑκατέρου τῶν ἀντιπάλων Στόλων εἶναι ἀρκετὰ, ὥπως δώσωσι μίαν ἰδέαν καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν διαφορῶν τῆς ὁργανώσεως αὐτῶν.

Ὁ Γάλλος Ἱστορικός Ναύαρχος Jurien de la Gravière ἀνευρίσκει ἀναλογίαν, προκειμένου μὲν περὶ τῆς ὁργανώσεως τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ πρὸς τὴν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἐν ἰσχύϊ ὁργάνωσιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ναυτικῶν, προκειμένου δὲ περὶ τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ, πρὸς τὴν ἔτι παλαιότεραν ὁργάνωσιν τοῦ Γαλλικοῦ Ναυτικοῦ ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α΄, Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς πρώτης εἶναι ἡ ὑπαρξίς ἀριθμοῦ πινος πλοιάρχων καὶ μονίμων κατωτέρων στελεχῶν, ἐνῶ τῆς δευτέρας εἶναι μία, οὕτως εἰπεῖν, ἑταιρική ὁργάνωσις μὲ ἐλαφρῶς μόνον στρατιωτικὸν χαρακτῆρα ὅς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὰς γενικὰς γραμμὰς ἑκατέρας τούτων :

(α) Ὁθωμανικὸν Ναυτικόν.—Ἡ ἀνωτέρα διοίκησις αὐτοῦ ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ Σουλτανικοῦ Ἀνακτόρου, ὃ δὲ Γενικὸς Ἀρχηγὸς τοῦ Ναυτικοῦ διορίζετο παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Σουλτάνου καὶ ἦτο εἰς τῶν μεγαλυτέρων τιτλούχων τῆς Αὐτοκρατορίας, περιβεβλημένος μὲ σημαντικὴν ἰσχύν, καθόσον πλὴν τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Στόλου, εἶχεν οὗτος καὶ τὴν ἀνωτέραν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπικυριαρχίαν τῶν νήσων, εἰσέπραττε τοὺς φόρους των καὶ ἐκανόνιζε τὰ τῆς προσελεύσεως των κατ' ἔτος ναυτολογουμένων ἐξ αὐτῶν κληρωτῶν (σεφερλήδων). Ὁ Ἀρχηγὸς οὗτος, φέρων τὸν τίτλον τοῦ «Καπετὰν Πασσά», εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδη τὰ διπλώματα τῶν πλοιάρχων καὶ τῶν Ἀξιωματικῶν του, μεταξὺ δὲ τῶν πλοιάρχων ἐξέλεγε δύο Ἀρχηγούς, ἐξ ὧν ὁ εἰς μὲν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ «Καπετὰν Μπέη», (Ἀντιναύαρχου) καὶ εἶχε τὴν διοίκησιν τῆς μοίρας τῆς πρωτοπορείας, ὁ ἕτερος δὲ τὸν τοῦ «Ριαλᾶ-Μπέη» (Υποναύαρχου) ἔχων τὴν διοίκησιν τῆς ἐπ' οὐρᾶς μοίρας, τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ παραμένοντος πάντοτε περὶ τὸ κέντρον τῆς γραμμῆς μάχης. Ἦτοι, ἡ ὁργάνωσις τῆς Διοικήσεως τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν Ἀγγλικῶν Στόλων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος, χωρὶς ὅμως τὰς ἐπὶ τὸ ἐλαστικώτερον τροποποιήσεις, ὅς ἡ

8/02 20/8

πεῖρα τῶν πολέμων τοῦ 17ου αἰῶνος, καὶ ἰδίᾳ ἡ τῶν Ναπολεον-
τίων πολέμων, εἰσήγαγεν. Ἡ δυσκίνητος καὶ βαρεῖα αὕτη ὀργά-
νωσις, ἦν τὸ Ὀθωμανικὸν Ναυτικὸν εἶχεν ἀντιγράψει ἐκ τῶν Ναυ-
τικῶν τῆς Δύσεως καὶ ἦτις ἦτο ὑπερβολικὰ δύσκαμptos ἀκόμη καὶ
προκειμένου περὶ μάχης ἐκ παρατάξεως μεταξὺ βαρέων Στόλων,
ἦτο φυσικὸν ὅτι θὰ ἐχρεωκόπει τελείως ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει τῶν
καινοφανῶν συνθηκῶν, ἃς ἔμελλε νὰ παρουσιάσῃ ὁ πρὸς τοὺς ἑπα-
ναστατήσαντας Ἑλλήνας κατὰ θάλασσαν ἀγών.

(β) *Ἑλληνικὸν Ναυτικόν*.—Τὸ προσωπικὸν τῶν Ἑλληνικῶν
πλοίων, ἅτινα ἔμελλον νὰ συγκροτήσωσι τοὺς Στόλους τῆς Ἐπανα-
στάσεως, δὲν εἶχεν οὔτε αὐτὴν καὶ τὴν καθυστερημένην ἔστω, ἀλλὰ
πάντως στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῶν ἀντιπάλων του. Τὰ πλοῖα τῶν
ναυτικῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες ἀλληλοδιαδόχως ἀπεδύθησαν
εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, εἶχον τὰ πληρώματα αὐτῶν
συγκροτημένα, ὥς καὶ τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, αἱ δὲ σχέσεις τοῦ
πληρώματος πρὸς τὸν ἐφοπλιστὴν, ὅστις πολλάκις, ὅχι ὅμως πάν-
τοτε, ἦτο καὶ ὁ πλοίαρχος, προσωμοίazon μᾶλλον πρὸς τὰς τῶν ἑμ-
πορικῶν πλοίων, ἢ τὰς ἐπὶ τῶν πολεμικῶν· ὥς ἐκ τούτου συνέβαι-
νον οὐχὶ σπανίως, προστριβαὶ ἀρκετὰ σοβαραὶ ἐν τῇ διανομῇ τῶν
λαφύρων, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δέον
νὰ μὴ παρορᾷ, ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως τὰς ναυτικὰς
ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀγῶνος, καθόσον ἡ τοιαύτη ἀναπόφευκτος ἄλ-
λως τε, συγκρότησις τῶν πληρωμάτων, ἀπετέλει τὴν Ἀχίλλειον
πτέρναν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πο-
λέμου, ἰδιαίτατα δ' ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ, εἰς αὐτὴν δὲ ὠφείλοντο σχε-
δὸν ἀποκλειστικῶς ὅσα περιστατικὰ κακῆς διαγωγῆς Κυβερνητῶν
ἢ πληρωμάτων ἐσημειώθησαν κατ' αὐτόν.

Προϊόντος τοῦ πολέμου ἡ κατάστασις ἔβαινε βελτιουμένη ἀπὸ
τῆς ἀπόψεως ταύτης, καθόσον βαθμηδὸν δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι,
«ἐξεκαθαρίσθησαν» τὰ πλοῖα ἐκεῖνα, ἅτινα λόγῳ κατασκευῆς καὶ
πλημμελοῦς ὀργανώσεως, ἦσαν ἀκατάλληλα διὰ νὰ παρακολουθῶσι
τὸν Στόλον, τῶν δὲ παραμεινάντων ὡς πολεμικῶν, ἡ συγκρότησις
τῶν πληρωμάτων ἐξειλίσσετο συνεχῶς ἐπὶ τὸ στρατιωτικώτερον,
συντελούσης ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν, ἀφ'
ἐτέρου δὲ τῆς ἐπιβολῆς ἣν ἐξήσκουν οἱ πλοίαρχοι αὐτῶν καὶ τῆς
ἐμπιστοσύνης ἣν ἐνέπνεον εἰς τοὺς ἀτιθιάσους μὲν, φιλοπάτριδας
ὅμως ἄνδρας τῶν.

Ἐξ ὧν ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς συγκροτήσεως καὶ ὀρ-

γανώσεως τῶν δύο ἀντιπάλων Ναυτικῶν, δύναταί τις εὐχερέστερον νὰ ἀντιληφθῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν, τὰ πολυπληθῆ ἀσθενῆ σημεῖα τοῦ ἐπιβλητικοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον Τουρκικοῦ Στόλου, ἀφ' ἑτέρου δέ, τοὺς λόγους, δι' οὓς τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργηθέντος Ἑλληνικοῦ Στόλου εὐρέθη νὰ ἔχη τοσαύτην ὑπεροχὴν ἔναντι τοῦ ἀντιπάλου του, ὥστε νὰ ἀντισταθμίζη τὴν τεραστίαν ἐκείνου ὕλικήν ὑπεροχὴν. Ἐπίσης ἐξ αὐτῶν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ταχύτης τῆς προσαρμογῆς τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν τέως ἐμπορικῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, εἰς τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις ἑνὸς πολεμικοῦ Στόλου, καθὼς καὶ ἡ δημιουργία τοῦ ἀπαιτουμένου πνεύματος συνεργασίας καὶ πειθαρχίας, ὅπερ παρὰ τὰ πολλάκις σημειωθέντα περιστατικὰ κακῆς συμπεριφορᾶς ἐνίων Κυβερνητῶν, δὲν δύναται παρὰ νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἐνυπῆρχεν ἐν τῷ συνόλῳ, εἰς βαθμὸν λίαν ἀξιοσημεῖωτον.

Ὡς πρὸς τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν τῶν Ἑλληνικῶν Ναυτικῶν Δυνάμεων πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι κυρίως εἰπεῖν δὲν ὑπῆρχεν τοιαύτη. Βεβαίως ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐν ἐπαναστάσει Ἑλλάδος, παρ' ἣν εἶχε συσταθῇ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν 1822 καὶ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν, προΐστατο τῶν τε στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς αὐτῆς ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον σκιώδης, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ὅπερ ἐξηρτάτο ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν Κοινοτήτων τῶν ναυτικῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρρῶν. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὰ ἀποτελέσαντα ἐν ἀρχῇ τὴν Ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος, πλοῖα δὲν ἦσαν ἐθνικὴ ἰδιοκτησία, ἀλλ' ἐμπορικὰ πλοῖα, ἅτινα προσέφερον οἱ ἐφοπλισταὶ αὐτῶν· καὶ τὰ μὲν ἀνήκοντα εἰς Ὑδραίους ἐφοπλιστάς (ἅτινα ἦσαν καὶ τὰ πολυαριθμότερα) ἐξηρτῶντο ἀπὸ τῶν Προεστώτων τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τὰ ἀνήκοντα εἰς Σπετσιώτας ἀπὸ τῶν τῆς Κοινότητος Σπετσῶν, τέλος δὲ τὰ Ψαρριανὰ ἀπὸ τῆς Κοινότητος τῶν Ψαρρῶν.

Ἡ κοινότης ἐκάστης τῶν νήσων τούτων, (ἀπὸ δὲ τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρρῶν ἡ κοινότης ἐκατέρας τῶν δύο πρώτων) ἀπετέλει εἶδος τι Ναυαρχείου, ὅπερ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐφρόντιζε διὰ τὸν ἐφοδιασμόν, μισθοτροφοδοσίαν καὶ συντήρησιν τῶν ἐκάστοτε διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις χρησιμοποιουμένων πλοίων, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξήσκει ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως (ὁσάκις τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο δυνατόν) τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων.

Εἶναι προφανὲς ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἰδίᾳ δέ, ἐὰν λη-

φθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ἀναπόφευκτοι μεταξὺ τῶν νήσων ἀντιζη-
λῖαι τοπικιστικῆς φύσεως, πραγματικῇ ἐνότητι Διοικήσεως ἤτοι τι
ἀνέφικτον· ἐν τούτοις ὅμως εἰς τὰς περισσοτέρας περιστάσεις αἱ το-
πικιστικαὶ τάσεις ὑπεχώρουν, εἴτε πρὸ τοῦ ἀνωτέρου πατριωτισμοῦ,
εἴτε πρὸ τῆς συναισθήσεως κοινοῦ τινος κινδύνου καὶ ἡ μεταξὺ τῶν
Στόλων τῶν τριῶν νήσων συνεργασία καθίστατο δυνατὴ, ἀναγνω-
ριζομένης σιωπηρῶς μιᾶς πρωτοκαθεδρίας οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν
Ναύαρχον τῆς Ὑδρας, ὅστις οὐσιαστικῶς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ πραγμα-
τικὸς ἀρχηγὸς τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων τῆς Ἐπαναστάσεως,
καίτοι ἐπισήμως δὲν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΓΕΝΙΚΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

Ἵνα ἀντιληφθῇ τις καλύτερον τὰ ναυτικά γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ περιγραφὴ τῶν ὁποίων μέλλει νὰ ἐπακολουθήσῃ, εἶναι ἀνάγκη, ἐκτὶς τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν περὶ τοῦ ὕλικου καὶ τῆς ὀργανώσεως, νὰ ἀνασκοπήσωμεν δι' ὀλίγων τὴν γενικὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, καθὼς καὶ τοὺς σκοποὺς οὓς εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ ἑκάτερος τῶν ἐμπολέμων κατὰ θάλασσαν.

Ι. Παρατηρήσεις σχετικαὶ πρὸς τὴν στρατηγικὴν.

Γενικὴ κατάστασις.—Αὕτη, ὥς εἶδομεν ἤδη, ἦτο εὐνοϊκωτάτη διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, καθόσον ἡ Τουρκία εὗρίσκετο ἐν πολέμῳ πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσάν, ἀπασχολοῦσα κατ' αὐτοῦ μέγα μέρος τῶν ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι στρατευμάτων της· ἐπὶ πλέον αἱ μετὰ τῆς Ρωσσίας σχέσεις τῆς Τουρκίας ἦσαν λίαν τεταμέναι, δυνάμεναι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ καταλήξωσιν εἰς πόλεμον· ὁ Τουρκικὸς Στόλος λόγῳ τῆς μακρᾶς του ἀδρανείας καὶ ἐγκαταλείψεως, κυρίως δὲ λόγῳ τῆς ἀπογυμνώσεώς του ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων, θὰ ἦτο δύσκολον νὰ κινηθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὥστε νὰ προλάβῃ τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως· ἐπὶ πλέον ἡ ἐν *Μολδαυίᾳ* ἐπανάστασις ὑπὸ τὸν *Υψηλάντην*, καίτοι δὲν ἐβράδυνε νὰ κατασταλῇ, ἀπετέλει τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀντιπερισπασμὸν σπουδαιότατον. Πάντως ὅμως, παρ' ὅλας τὰς εὐνοϊκὰς ταύτας περιστάσεις, ἦτο προφανὲς ὅτι τὸ ἐγχείρημα ἦτο δυσκολώτατον, ἡ καλυτέρα δὲ ἐγγύησις ἐπιτυχίας ἦτο ἡ ταχεῖα τοῦ κινήματος ἐξάπλωσις, πρὶν ἢ αἱ κύριαι Τουρκικαὶ δυνάμεις κατορθώσωσι τὸν ἐντοπισμὸν του, ὅποτε ἡ καταστολὴ αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀσφαλής. Ὁ σημαντικὸς ρόλος τοῦ Ναυτικοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἦτο τόσον προφανής, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν, παρὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς εἰς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντας τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος. Ἀφ' ἐτέρου ἡ διατήρησις

Πιν. IV.—Τὸ τρίστηλον πλοῖον 16 πυροβόλων «Θεμιστοκλῆς»

(Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ναυάρχου κ. Ἀντ. Κριεζῆ)

τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν εἰς τροφὰς καὶ πολεμικὸν ὑλικόν, διεξαγόμενον κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, ἦτο ζωτική ἀνάγκη, αὕτη δὲ μόνον διὰ τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης ἡδύνατο νὰ ἐξασφαλισθῇ.

Ἐπομένως ἡ ἐξασφάλις τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν, θὰ ἀπετέλει τὸν κυριώτερον παράγοντα ἐπιτυχίας τῆς Ἐπαναστάσεως, κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον ὁ πόλεμος προεμηνύετο μακρὸς καὶ πείσμων, ὥς εἶναι πάντοτε οἱ ἐθνικοὶ πόλεμοι, οἱ προερχόμενοι ἐκ κληρονομικῆς ἐχθρότητος καὶ ριζικῆς διαφορᾶς ἀντιλήψεων καὶ τρόπου ζωῆς τῶν ἐμπολέμων λαῶν· ἐπὶ πλεόν, εἰδικῶς εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἡ ὀριστικὴ ἐπικράτης τῶν Ἐπαναστατῶν θὰ ἀπετέλει τὸ σύνθημα τῆς διαλύσεως τῆς παρακμαζούσης ἤδη καὶ κλονιζομένης Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ κινδύνου τούτου, ἦτο προφανές, ὅτι ἡ Τουρκία θὰ κατέβαλλε πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις.

Σκοπός.— Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὁ σκοπὸς ἑκατέρου τῶν ἐμπολέμων κατὰ θάλασσαν εὐκόλως δύναται νὰ καθορισθῇ.

Ὡς πρωτεύων καὶ ἄμεσος σκοπὸς ἔδει προφανῶς νὰ θεωρηθῇ δι' ἑκάτερον τῶν ἐμπολέμων ἡ καταστροφὴ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου, καθόσον τούτου πραγματοποιουμένου θὰ ἐπετυγχάνοντο συγχρόνως καὶ ἅπαντες οἱ ἀπώτεροι σκοποί.

Οὗτοι δὲ ἦσαν: Διὰ μὲν τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς πάσας τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια, ἡ ἐξασφάλις τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων, καθὼς καὶ ἡ ἐκτέλεσις συνδεδεασμένων ἐπιχειρήσεων κατὰ διαφόρων σημείων τῶν ἀκτῶν· διὰ δὲ τοὺς Τούρκους ὁ ἐντοπισμὸς τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς κοιτίδα, τὴν Πελοπόννησον, ἡ διακοπὴ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν Ἐπαναστατῶν καὶ ἡ ἀποκοπὴ πάσης μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἔξω κόσμου ἐπικοινωνίας καὶ ἐνισχύσεως, καθὼς καὶ ἡ ἐνέργεια ἀποβάσεων εἰς διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα τῶν ἀκτῶν.

Ἦτο προφανές, ὅτι μόνον δι' ἐπιθετικῆς Στρατηγικῆς ἡδύνατο ἑκάτερος τῶν ἀντιπάλων νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἐπιδιωκομένους παρ' αὐτοῦ σκοπούς· οἱ Ἕλληνες μὲν, διότι δι' ἐντόνου ἐπιθετικότητος θὰ ἐξηνάγκαζον τὸν ἐχθρὸν νὰ διασπείρῃ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς προσπαθείας του, οἱ Τούρκοι δέ, διότι μόνον δι' ἐντόνου ἐπιθέσεως, θὰ ἡδύναντο ἐν τῇ γενέσει της νὰ κατασυντρίψουν τὴν

μικρὰν ναυτικὴν δύναμιν, ἥτις ἐτόλμα νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν τῆς κατὰ τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν.

Θὰ εἶναι συνεπῶς ἐνδιαφέρον νὰ ἐξετάσωμεν ἀπὸ τοῦδε, περιοριζόμενοι ὁμῶς ἐντὸς γενικωτάτων γραμμῶν, ποία ὑπῆρξεν ἡ ἐκἀτέρωθεν τηρηθεῖσα γενικὴ Στρατηγική· καὶ περὶ γενικῆς μὲν Στρατηγικῆς, ὑφ' ἣν τοῦλάχιστον ἔννοιαν τὴν θεωροῦμεν σήμερον δὲν δύναται φυσικὰ νὰ γίνῃ λόγος, καθόσον οὔτε ἡ ὁργάνωσις τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, οὔτε αἱ συνθηκαὶ τοῦ Πολέμου τούτου, καθ' ἃ προελθόντος ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως ἐνὸς καταδυναστευομένου λαοῦ, ἐπέτρεπον τὴν ἐπεξεργασίαν πλήρους τινος πολεμικοῦ σχεδίου, πολλῷ δὲ ἤττον τὴν ἐφαρμογὴν του· παρὰ τὴν δυσκολίαν ὁμῶς ταύτην, ἡ κριτικὴ μελέτη τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ ἀπόψεως στρατηγικῆς καθίσταται δυνατή, ἐὰν ἐκτελέσῃ τις πάσας τὰς ἀπαιτουμένας ἀναγωγὰς τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διεξήχθη ὁ πόλεμος οὗτος.

Ἡ ἔλλειψις ἐνὸς πλήρους πολεμικοῦ σχεδίου καὶ συγοχῆς ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ μὲν τοὺς Ἕλληνας, ἦτο φυσικὴ καὶ εὐεξήγητος, καθόσον, παρ' ὅλην τὴν θαυμαστὴν τῷ ὄντι ὁργάνωσιν τοῦ ἀγῶνος, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ ἔχωσιν ἐξελιχθῇ μέχρι τοῦ σημείου ὁργάνωσεως, τοῦ ἐπιτρέποντος τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνιαίου πολεμικοῦ σχεδίου· ἡ δικαιολογία ὁμῶς αὕτη δὲν δύναται νὰ ἰσχύσῃ καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ, οὗτινος ἡ ὑλικὴ ὑπεροχὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε θὰ ἔπρεπε τοῦτο νὰ ἀναλάβῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπίθεσιν καὶ νὰ σαρώσῃ τὸ *Aïgaïon*, βυθίζον ἢ αἰχμαλωτίζον τὰ εἰς πολεμικὰ μετατραπέντα ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, καταστρέφον τὰς βάσεις τῶν καὶ ἐγκαθιστῶν στενὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων. Μία τοιαύτη δραστικὴ ἐνέργεια τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ ἐπιτυγχάνουσα, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν πλήρη καταστολὴν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐλλείψει τροφίμων καὶ ἐφοδίων, ἢ τοῦλάχιστον τὸν περιορισμὸν αὐτῆς εἰς μικρὰς καὶ ἀπομεμονωμένας ἀλλήλων ἐστίας ἀνταρσιῶν.

Τὴν στοιχειώδη ταύτην ἀλήθειαν, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἀντιλαμβάνηται ἡ ἐκ τοῦ Σουλτανικοῦ ἀνακτόρου τῆς Κων/πόλεως ἀσκουμένη Ἀνωτέρα Διοίκησις τῶν Πολ. Τουρκικῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς ἐὰν ἐπεκράτῃ καὶ παρ' αὐτῇ, ἡ εἰς τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν καθαρῶς στρατοκρατικῶν Κρατῶν σημειωθείσα ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τάσις τοῦ νὰ ὑποτιμᾶται ὁ ρόλος τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, καὶ νὰ

θεωρῆται τὸ Ναυτικὸν ὡς καθαρῶς βοηθητικὸν Στρατοῦ ὄπλον· ἡ ἐξηγήσις αὕτη εἶναι πιθανή, δὲν δικαιολογεῖ ὅμως ἐξ ὀλοκλήρου τὴν παρὰ τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ ἐπιδειχθεῖσαν ἀδράνειαν· διὰ τοῦτο, ἐκτὸς τοῦ γενικωτέρου τούτου λόγου, θὰ πρέπη νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ ἄλλους τινὰς ἀμεσώτερον ἐπιδράσαντας καὶ ὡς τοιούτους δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἄλλους, πλὴν τῶν κάτωθι δύο:

(α) τοῦ ἔτι δὲν ἀπεδόθη πιθανῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν *Κων/πολεὶ* ἡ δέουσα σημασία εἰς τὴν ἀναγγελθεῖσαν ἐν *Πελοποννήσῳ* ἀνταρσίαν.

(β) τῆς ἐλλείψεως στοιχειώδους ὁργανώσεως, τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἀνυπαρξίας στελεχῶν καὶ τοῦ ἐκάστοτε ἐκ τοῦ προχείρου καταρτισμοῦ τῶν πληρωμάτων τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ.

Ἐκ τῶν δύο τούτων λόγων ἀσφαλῶς ὁ δεῦτερος εἶναι ὁ σοβαρότερος καὶ τοῦτο διότι ὁ πρῶτος ἐκ τούτων, ἡ ὑποτίμησις τοῦτέστι τῆς σημασίας τῆς Ἐπαναστάσεως, θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀδράνειαν τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ μόνον ἐν ἀρχῇ· βραδύτερον ὅμως, ὁπότε κατεφάνη ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοπικῶν κινήματων ἀλλὰ περὶ γενικῆς ἀναφλέξεως περιλαμβανούσης πλὴν τῆς *Πελοποννήσου* καὶ τὴν *Στερεάν Ἑλλάδα* καὶ τὰς νήσους, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ ἡ σοβαρότης τῆς καταστάσεως νὰ γίνῃ ἀντιληπτή. Συνεπῶς παραμένει ὡς τὸ κύριον ἐκ τῶν ἀμεσωτέρων αἰτίων τῆς ἀδρανείας τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ ἡ πλήρης αὐτοῦ παράλυσις καὶ ἡ παντελής παρ' αὐτῷ ἀνυπαρξία ἐκπαιδεύσεως καὶ προπαρασκευῆς.

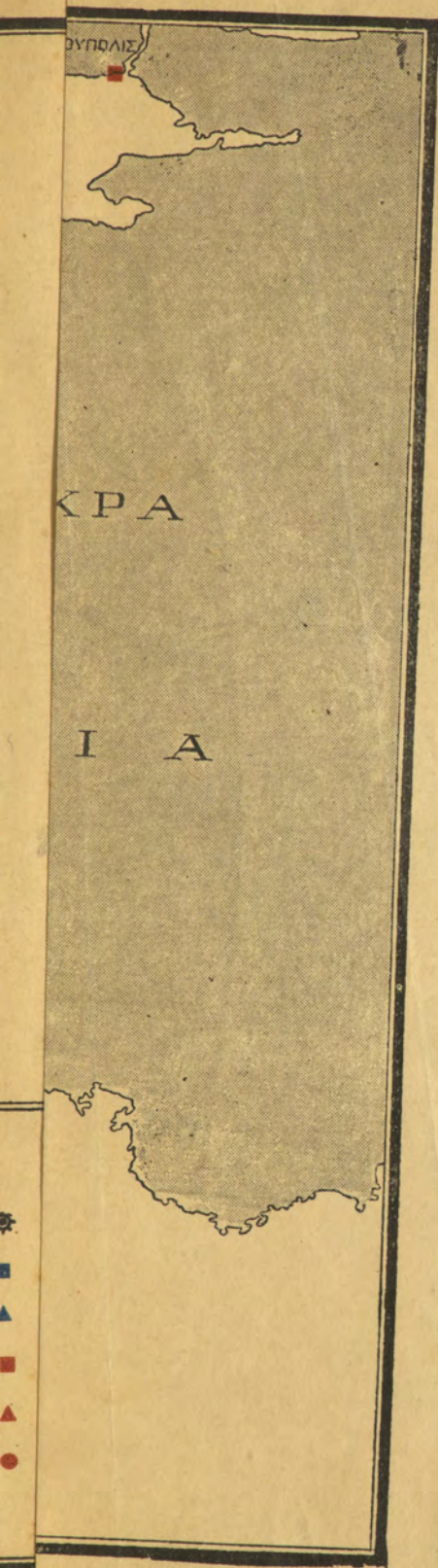
Οὕτω βλέπομεν τὸν Τουρκικὸν Στόλον ἐν ἀρχῇ μὲν παρατείνοντα ἐπὶ δύο μῆνας ὀλοκλήρους τὴν ἐκ τῶν *Δαρδανελλίων* ἐξόδον του καὶ ἀφίνοντα καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τὸν Ἑλληνικὸν Στόλον κυρίαρχον τοῦ *Αἰγαίου*· ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐμφάνισις ὑπῆρξε βραχυτάτης διαρκείας τερματισθῆ ἴσα δι' ἐσπευμένης ὑποχώρησεως ἅμα τῇ παρὰ τὴν *Λέσβον* πυρπολήσει ἐνὸς δικρότου ὑπὸ τοῦ *Παπανικολῆ*. Ἀκολούθως δὲ καθ' ὀλόκληρον τὸ Α' ἔτος τῶν ἐπίχειρήσεων ἡ ὅλη δρᾶσις τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου περιορίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ *Γαλαξειδίου* καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ἐν αὐτῷ ἐμπορικῶν πλοίων.

Ὡς καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὁμοίως καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα τρία ἔτη, ὁ Τουρκικὸς Στόλος, σχεδὸν πάντοτε ὁσάκις ἐξέπλευσεν ἐκ τῶν *Δαρδανελλίων*, ἀπησχολήθη κατὰ κανόνα μὲ τὴν ἐκπλήρωσιν δευτερευόντων σκοπῶν, ὡς π. χ. καταστροφὴν ὑπὸ τύπον ποινῆς διαφόρων νήσων, ἀνεφοδιασμὸν φρουρῶν κλπ., οὐδέποτε δὲ ἐφάνη

θέτων ὡς κύριον αὐτοῦ σκοπὸν τὴν καταστροφὴν τῆς ὠργανωμένης ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου του.

Ἀπ' ἐναντίας ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἀνωτέρας ἀρχηγίης εἰς τὸν *Μιασούλην*, ἐπέδειξε δραστηριότητα καὶ πολεμικὸν πνεῦμα πλὴν ὠρισμένων τινῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς παρεξέκλινε τῆς ὁδοῦ ταύτης, δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι αἱ παρεκκλίσεις αὗται ὠφείλοντο κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἀνάγκην ἐπανάπλου τῶν πλοίων εἰς τὰς βάσεις των πρὸς μισθοδοσίαν καὶ ἀνεφοδιασμόν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς κακὴν διαγωγὴν ἐνίων ἐκ τῶν Κυβερνητῶν, ἐξηγουμένην ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συγκροτήσεως τοῦ Στόλου τούτου.

Ἐν χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν γενικῶν στρατηγικῶν γραμμῶν, ἃς ἠκολούθησεν ἑκάτερος τῶν ἀντιπάλων, εἶναι καὶ αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι βάσεις· οὕτως ὁ Τουρκικὸς Στόλος, ἐνῶ ἡδύνατο καὶ ἔπρεπε νὰ ὀργανώσῃ ἐν τῷ *Αἰγαίῳ* προκεχωρημένην τινὰ βάσιν, εἰὰν πράγματι ἐπεθύμει νὰ ἀναλάβῃ ἐπιθετικὴν στρατηγικὴν, ἐν τούτοις περιορίσθη μόνον εἰς τὰς ἐντὸς τῶν *Αἰγαίου* μονίμους αὐτοῦ βάσεις· ἀντιθέτως ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος εὐρέθη, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῶν νήσων εἰς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν ὁποίων ὠφείλει τὴν συγκροτήσιν του, κάτοχος κεντρικῶν μὲν βάσεων ἐν *Ὑδρᾷ* καὶ *Σπέτσαις*, προκεχωρημένων δὲ εἰς *Ψαρὰ* καὶ *Κάσσον*. Δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ἀπλὴν σύμπτωσιν, οὔτε εἰς μόνον τὸν λόγον τιμωρίας τῶν νήσων τούτων, τὴν ταῦτόχρονον σχεδὸν καταστροφὴν αὐτῶν κατὰ τὸ δ' ἔτος τοῦ πολέμου, ὁπότε ὁ Σουλτάνος ἐνήργει πλέον ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Μεχμέτ* - *Ἀλῆ* τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἐνέργεια αὕτη στραφεῖσα κατὰ τῶν δύο προκεχωρημένων Ἑλληνικῶν Βάσεων, αἵτινες κατεῖχον πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς τὰς γραμμὰς τῶν συγκοινωνιῶν ἐκ *Κωνσταντινουπόλεως* καὶ *Ἀλεξανδρείας* πρὸς *Πελοπόννησον*, ὑπηρετοῦντο κυρίως ἐκ στρατηγικῶν λόγων καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν σοβαρᾶς καὶ ὀρθῆς πολεμικῆς ἐνεργείας ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων, τὸ σχέδιον τῆς ὁποίας ἀσφαλῶς θὰ ὠφείλετο μᾶλλον εἰς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν τελειότεραν ὀργάνωσιν τῶν τελευταίων τούτων. Μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τούτου εἶναι καὶ ἡ παρ' αὐτῶν ἐγκατάστασις προκεχωρημένων βάσεων, κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς *Κῷ*, εἰτα ἐν *Σούδα* καὶ τέλος ἐν *Ναυαρίνῳ*. (Σχ. 1.—). Ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως δύναται συνελῶς ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος τοῦ 1821—28 νὰ διαιρεθῇ εἰς φάσεις ὡς ἑξῆς:

α') Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἐνεργοῦ παρεμβάσεως τῶν Αἰγυπτίων, ἤτοι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1824, κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ παντελὴς σχεδὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ἀδράνεια καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτοῦ εἰς δευτερευούσας ἐπιχειρήσεις· κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ Ἕλληνες ἐκαρπώθησαν τὰ ὠφέλη πλήρους σχεδὸν κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, πλὴν βραχειῶν τινων διακοπῶν, ὀφειλομένων, εἴτε εἰς τὴν ἔντασιν δραστηριότητος τῶν Τούρκων, εἴτε εἰς τὴν ἀδράνειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου λόγφ αἰτίων ἅτινα ἀνωτέρω εἶδομεν (συγκρότησις αὐτοῦ, ἀμέλεια Κεντρικῆς Διοικήσεως κτλ.)

β') Τὴν ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 1824, ὅτε ἀναφαίνονται ἐπὶ σκηνῆς οἱ Αἰγύπτιοι, μέχρι τέλους τοῦ ἔτους τούτου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου ταύτης σημειοῦται ἡ πρώτη ὀργανωμένη καὶ συστηματικὴ προσπάθεια πρὸς ὀριστικὴν ἐπικράτησιν κατὰ θάλασσαν ἐκ μέρους τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τῶν Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων, ὡς ἦτο δὲ ἐπόμενον, κατ' αὐτὴν συνέβησαν καὶ αἱ σοβαρώτεραι ἐκ παρτάξεως ναυμαχίαι, παρὰ τὴν Σάμον τῇ 29ῃ Αὐγούστου, παρὰ τὸν Γέροντα τῇ 29ῃ Αὐγούστου, ἔξω τοῦ Ἡρακλείου τῇ 1ῃ Νοεμβρίου· εἰς τὰς δύο τελευταίας ἐκ τούτων ἔλαβε μέρος ἐκατέρωθεν τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, καίτοι δὲ αὗται δὲν ὑπῆρξαν ἀποφασιστικαί, ἐν τούτοις κατέληξαν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου. Δυστυχῶς ἡ ἐκ νέου ἐγκατάλειψις αὐτοῦ παρὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως καὶ τὰ συμφυᾶ πρὸς τὴν συγκρότησίν του μειονεκτήματα συνετέλεσαν, ὥστε οὐ μόνον δὲν ἐπωφελήθη τῶν ἐπιτυχιῶν του, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψε διὰ τῆς κατόπιν αὐτῶν ἀδρανείας του—ἀδρανείας, εἰς ἣν δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων, πλὴν ματαίως, ἀνέστη ὁ Μισαύλης—τὴν ἀνενόχλητον σχεδὸν ἀποβίβασιν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

γ) Τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1825 μέχρι τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου (6 Ἰουλίου 1827), καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, καίτοι μὲ σοβαρῶς ἡλαττωμένην τὴν δύναμίν του, δὲν ἔπαυσεν οὐχ' ἥττον διεκδικῶν τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης καὶ ἠδυνήθη μάλιστα νὰ καταγάγῃ καὶ τινὰς ἐπιτυχίας (ναυμαχία παρὰ τὸν Καφηρέα τῆς 20ῆς Μαΐου 1825, πυρπόλησις Ν. Μοίρας ἐν Μεθώνῃ 30 Ἀπριλίου 1825, ναυμαχία ἔξω Σούδας 2 Ἰουνίου 1825), δὲν ἐπέτυχεν ὅμως τὸν κύριον αὐτοῦ σκοπὸν, τοῦτέστι τὴν διακοπὴν τῶν πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν γραμμῶν συγκοινωνίας τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ δρωντος στρατοῦ τοῦ Ἰμβραήμ,

σκοπὸν δυνάμενον νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Τουρκο-Αἰγυπτιακοῦ Στόλου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐσημειώθησαν καὶ δύο ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἐπιδρομαὶ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀποσκοποῦσαι τὴν καταστροφὴν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου, ἐν αὐτῇ τῇ βάσει του καὶ ἀποδεικνύουσαι, ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου πρὸς σωτηρίαν τῆς Πελοποννήσου εἶχε πλήρως γίνει ἀντιληπτὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας· δυστυχῶς ἀμφοτέραι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, ἡ πρώτη ὑπὸ τὸν Κανάρην τῷ 1826 καὶ ἡ δευτέρα ὑπὸ τὸν Cochrane τῷ 1827, ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ των. Ἦτοι ἐν περιλήψει, ἡ φάσις αὕτη παρουσιάζει τοὺς Ἕλληνας ἔχοντας τὴν θέσιν τοῦ στρατηγικῶς ἀμυνομένου κατὰ θάλασσαν, διεξάγοντας ὁμως τὴν ἄμυναν ταύτην μετὰ τῆς μεγίστης δυνατῆς, ἀναλόγως τῶν εἰς τὴν διάθεσίν των μέσων, ἐπιθετικότητος.

(8) Τὴν ἀπὸ τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου μέχρι πέρας τοῦ πολέμου φάσιν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες εὐρέθησαν πλεόν, ἰδίᾳ δὲ κατόπιν τῆς ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφῆς τοῦ Τουρκο-Αἰγυπτιακοῦ Στόλου, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀπολύτου κυριάρχου τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν· ταύτης ἐπωφελήθησαν πολυεδῶς ἐν τῇ τελικῇ προσπαθείᾳ πρὸς ὀριστικὴν ἀποκάθαρσιν τοῦ μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐλευθερωθέντος ἐδάφους τῆς Στερεᾶς, Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων.

Ἀναλόγως πρὸς τὰς φάσεις ταύτας θὰ διαιρέσωμεν καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν γεγονότων τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου ἐν τῇ μελλούσῃ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀφηγήσει.

II.-ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗΝ

Ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς Τακτικῆς ἐλάχιστα θὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα, ὅσα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν λεπτομερειῶν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἦτο φυσικὸν νὰ ἀναμένῃ τις, κρίνων ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ὑπὸ ἔποψιν πλοίων καὶ ὀπλισμοῦ, ὅτι ἡ Τακτικὴ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐπίθεσις διὰ πυροβολικοῦ ἀπὸ ἀποφασιστικῆς ἀποστάσεως, ἡ ὁποία, ὥς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς διαμετρήματος τῶν Τουρκικῶν πυροβόλων, θὰ ἦτο μεγαλυτέρα δι' αὐτοὺς ἢ διὰ τοὺς Ἕλληνας· ἐπομένως τὸ λογικώτερον θὰ ἦτο διὰ τοὺς Τούρκους νὰ ἐπιζητῶσι μάχην ἐκ παρατάξεως χρησιμοποιοῦντες τὸ πυροβολικὸν των πρὸς ἐπίτευξιν σοβαρῶν βλαβῶν τοῦ ἀντιπάλου, κατόπιν δὲ νὰ ἐπιχειρῶσιν ἐμβολάς, δι' ἃς τὰ ὑψηλὰ αὐτῶν πλοῖα,

οἱ πολυάριθμοι καὶ ἐξησκημένοι στρατιῶται οὓς πάντοτε ὥς ἤδη, εἵπομεν ἔφερον ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἡ στρατιωτικὴ των ὁργάνωσις καὶ πείρα, παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς μεγάλα πλεονεκτήματα.

Ἄφ' ἑτέρου διὰ τοὺς Ἑλλήνας μάχη ἐκ παρατάξεως θὰ ἦτο λίαν δυσμενής, δι' οὓς ἀκριβῶς λόγους ἦτο πλεονεκτικὴ διὰ τοὺς Τούρκους· ἐπὶ πλεόν ἢ ὑπεροχὴ των εἰς χειριστικὴν ἱκανότητα καὶ εἰς εὐκίνησίαν πλοίων (λόγῳ τῶν μικροτέρων των διαστάσεων), ἰδίᾳ δὲ εἰς ταχύτητα, ἦγεν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιῶσι τοὺς ἐλιγμούς, εἰς οὓς τόσον ὑπερεῖχον τῶν ἀντιπάλων των.

Δι' ἐλιγμῶν ὅμως μόνον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ νίκη, δεδομένου δὲ ὅτι ἡ στρατηγικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ ἔδει νὰ ἦ ἐπιθετικὴ, καὶ ὅτι τὸ ἀσθενὲς πυροβολικὸν τῶν πλοίων του δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δώσῃ ἀποτελέσματα, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οἱ Ἑλληνες ναύαρχοι κατενόησαν τὴν ἀνάγκην τῆς χρησιμοποίησεως ἑτέρου τινὸς καταστρεπτικοῦ μέσου, δυναμένου νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ πυροβόλον· τὸ μόνον δὲ τοιαύτης φύσεως πολεμικὸν μέσον, καίτοι καὶ παρωχημένης ἤδη διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χρήσεως, ἦτο τὸ πυρπολικόν, πολεμικὸν μέσον ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ τορπιλικὰ τῶν σημερινῶν Στόλων. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα, οὔτε μὲ τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ πυρπολικοῦ, οὔτε μὲ τὴν περιγραφὴν του (1)· περιοριζόμεθα νὰ σημειώσωμεν μόνον, ὅτι οἱ Ἑλληνες ἀποφασίσαντες νὰ χρησιμοποιήσωσι τὸ πολεμικὸν τοῦτο ὄπλον, ὅπερ εἶχε παράσχει σημαντικὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα εἰς τοὺς μεταξὺ Ἀγγλῶν καὶ Ὁλλανδῶν πολέμους, ἐτελειοποίησαν καὶ τὸν τύπον καὶ τὴν τακτικὴν αὐτοῦ χρησιμοποίησιν. Καὶ ἡ μὲν τελειοποίησις τοῦ τύπου περιελάμβανε σειρὰν ὁλόκληρον ἐπινοήσεων, δι' ὧν ἡ τε ἀρχικὴ ἀνάφλεξις καὶ ἡ μετάδοσις τοῦ πυρὸς ἐγίνετο ταχύτερα καὶ ἡ διάσωσις τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος ἀσφαλεστέρα, ἡ δὲ τῆς τακτικῆς αὐτοῦ χρησιμοποίησεως ἐνέκειτο εἰς τὸ ἐξῆς· κατὰ τὴν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ παρελθόντος τότε αἰῶνος χρησιμοποίησιν τὰ πυρπολικά συνήθως ἐξαπελύοντο παρὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου Στόλου κατάλαμβάνοντος προσήνεμον θέσιν, ἀφιέ-

(1) Περιγραφὴν ἀρκετὰ λεπτομερῇ ἴδε· C. N. Rados, *La Marine greque pendant la guerre de l' independence*. (σελ. 57—60), καθὼς καὶ ἐν Α' τόμῳ τοῦ παρὰ τοῦ Ὑποναύαρχου Κ. Νικοδήμου συνταχθέντος ὑπομνήματος τῆς νήσου Ψαρρῶν (Ἔκδοσις 1862).

Εἰς τὰ σχ. 2,3,4 τῶν ἐπομένων σελίδων παρέχομεν ἀντίτυπα σχεδιασμάτων πυρπολ. καὶ ληφθέντων ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τούτου.

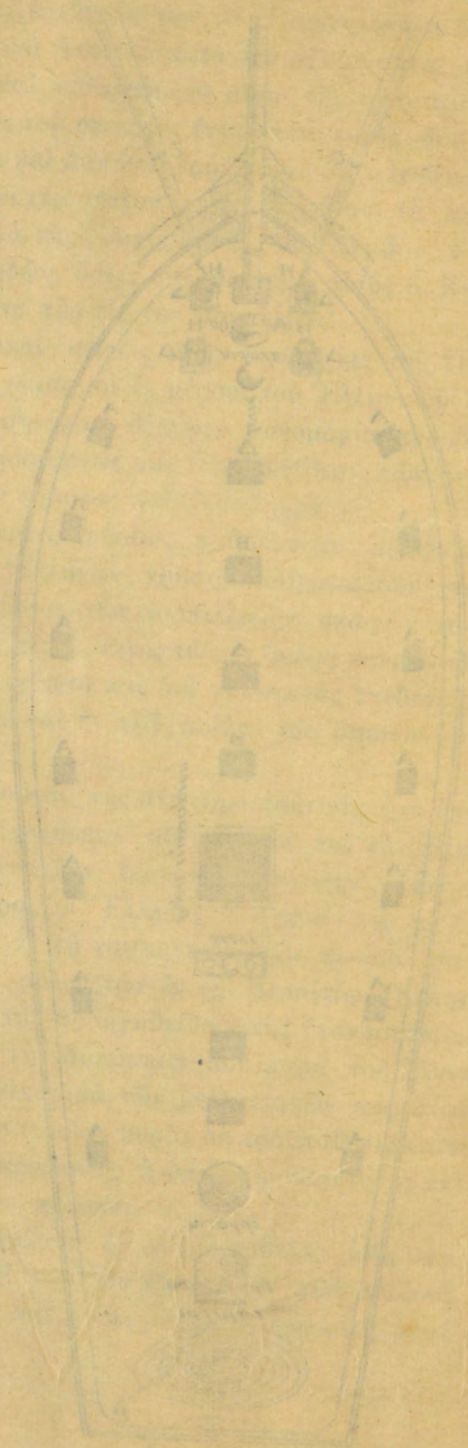
μενα δὲ νὰ ἐκπέσωσιν ἄνευ πληρωμάτων ἐντὸς τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν, ἐπέφερον σύγχυσιν· οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ τῶν πυρπολικῶν ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα ἐξαπέλυνον αὐτὰ εἰς τὴν ἐπίθεσιν ἐπληνδρωμένα καὶ κυβερνώμενα μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ πρόβολος τοῦ σκάφους ἐνεπλέκετο ἐντὸς θυρίδος τινὸς τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου καὶ ἀρπάγαι ἐρρίπτοντο ἐπ' αὐτοῦ καθιστῶσαι τὸν ἀποχωρισμὸν δυσχερέστατον· τότε καὶ μόνον τὸ πλήρωμα ἐγκατέλειπε τὸ πλοῖον διὰ τῆς εἰδικῆς πρὸς τοῦτο λέμβου, ὁ δὲ τελευταῖος εἰς αὐτὴν εἰσπηδῶν, ὅστις συνήθως ἦτο αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης τοῦ πυρπολικοῦ, ἔθετε πῦρ εἰς τὴν θρυαλλίδα.

Κατὰ ταῦτα αἱ τυπικαὶ φάσεις μιᾶς ναυμαχίας τοῦ Πολέμου τῆς Ἀνεξαρτησίας ἦσαν χειρισμοὶ ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου πρὸς κατάληψιν τῆς προσηνέμου θέσεως, μονομαχία πυροβολικοῦ ἀπὸ μεγάλης σχετικῶς ἀποστάσεως καὶ τέλος ἐπίθεσις τῶν πυρπολικῶν ἐκτελουμένη κατόπιν σήματος τοῦ Ναυάρχου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω σκιαγραφήσεως καθίστανται προφανεῖς αἱ ἀναλογίαι τῆς παρὰ τῶν Ἑλλήνων χρησιμοποιούσεως τῶν πυρπολικῶν πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν τορπιλικῶν σκαφῶν κατὰ τὰς συγχρόνους ναυμαχίας. Ἐπίσης, ἐκτὸς τῶν ἐν ἡμέρᾳ ναυμαχιῶν, μεγάλη χρῆσις πυρπολικῶν ἐγένετο καὶ διὰ νυκτερινὰς ἐπιθέσεις κατὰ πλοίων, εἴτε ἐν ὄρμῳ, εἴτε καὶ ἐν πλῶ, πολλὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν ἐπιτυχεῖς.

Βεβαίως κυρία προϋπόθεσις τῆς ἀνωτέρω τακτικῆς ἦτο ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τε τὴν ταχύτητα τῶν πλοίων καὶ τὴν ἐλκτικὴν ἱκανότητα· καὶ τὴν μὲν ἐλκτικὴν ἱκανότητα καὶ τέχνην ἐκέκτηντο λόγῳ τῆς μακρᾶς τῶν πείρας οἱ Ἕλληνες ναυτικοί, τὴν δὲ ὑπεροχὴν ταχύτητος ἐπεξήτουν ἐν τῇ ναυπηγήσει τῶν πλοίων τῶν μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ κύριος ρόλος τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ Ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν πλοίων κατὰ τὰς προηγηθείσας τῆς ἐπαναστάσεως δεκαετηρίδας συνέκειτο εἰς τὴν διάσπασιν τοῦ παρὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου ἐνεργουμένου ἀποκλεισμοῦ τῶν μεσογειακῶν παραλίων τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἰσπανικῶν, κυρία δὲ προϋπόθεσις ἐπιτυχίας ἐνὸς τοιούτου ἔργου ἦτο προφανῶς ἡ ὑπεροχὴ ταχύτητος ἐπὶ τῶν ἀσκούντων τὸν ἀποκλεισμὸν πλοίων.

Εἰς τοῦτο κυρίως ὀφείλετο ἡ μνημονευθεῖσα ἤδη πρόοδος περὶ τε τὴν ναυπήγησιν καὶ περὶ τὸν ἐξαρισμὸν τῶν πλοίων, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος τῶν ἰσθμῶν καὶ ἡ ἐπιφάνεια ἰστιοφορίας ἐφαίνοντο.

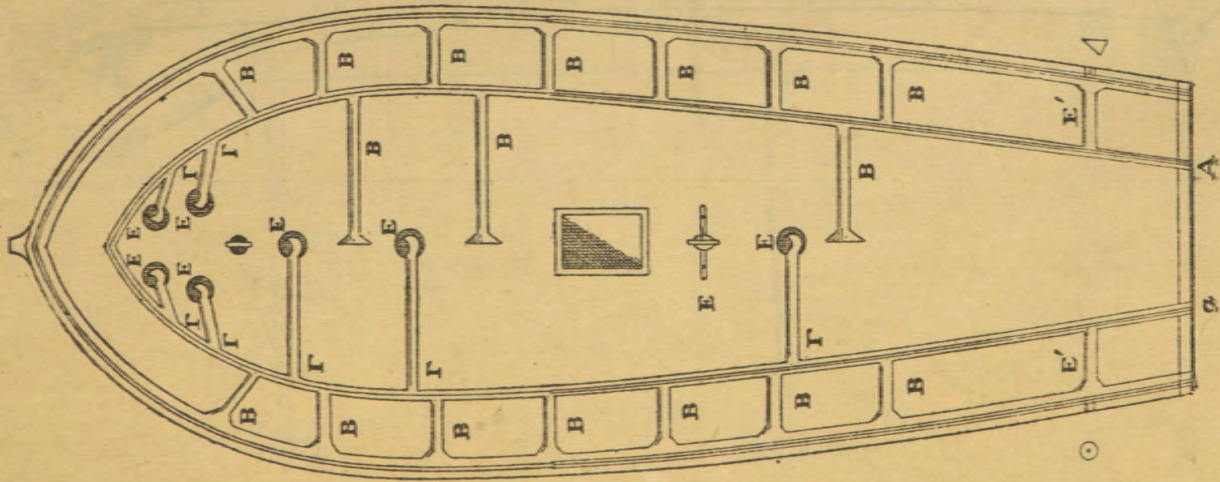

(Note to the reader: The drawing is a sketch and not a finished plan.)

The drawing is a sketch and not a finished plan.

Σχ. 3 Κάτοψη νεοεργάτου σφελιχείου

(Κατά τὴν λαογραφίαν Κ. Νικητίνου)

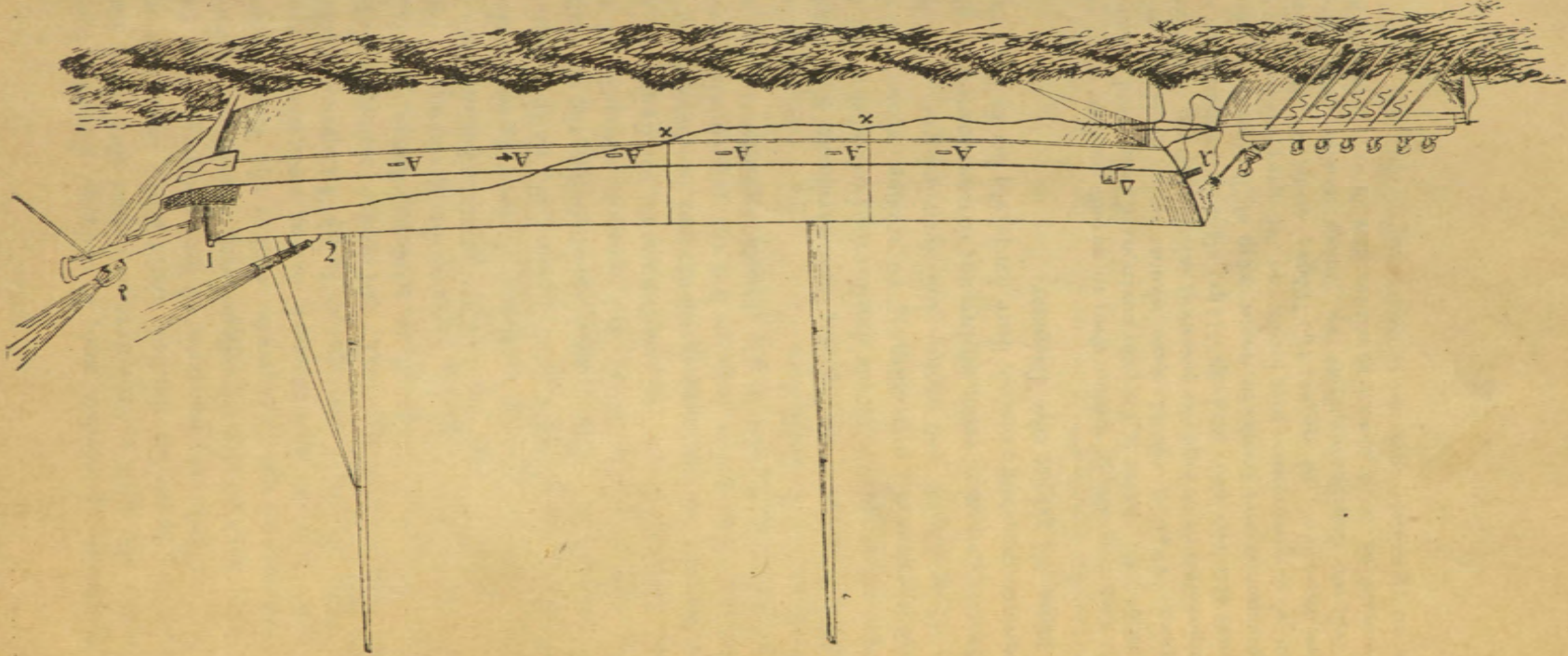
E = νῆμα ρυτίδας (μὲν τὸν ἡναιουτὸν) -- B = ὄχετος (ῥόβκι) περιστρεφόμενος καὶ ὄχετος ὑπο-
 στρώματος -- Aα = (ὄχετος (ῥόβκι) περιστρεφόμενος ἐκ θυρίδας πύλης --
 Γ = ἑνδομακροὶ ὄχετοι ὑποκατασκευασθέντες ἐκ θυρίδας πύλης -- E' = ὄχετοι ὑποκα-
 τασθέντες ἐκ θυρίδας πύλης καὶ ὄχετος ὑποκατασκευασθέντες ἐκ θυρίδας πύλης.

Σχ. 4. Πηλίκον ὄψις ἀνατολικῶς

(Κατὰ τὴν Ἰνστιτούτου Κ. Νικητοπούλου)

Α = Μικραὶ Βυπιδεὶς κατὰ μῆκος τοῦ νεπτύριαίου. — Ζ = εἰσόδος (προβόλος). —
 Χ = παρῳκὸς διὰ τὸν χειμῶνα ἐν τῇ βύτῃ. — Λ = ἰσπύριον (συνάγωγος) ἐξ οὗ ἐβλ.

τοῦ τοῦ νεπτύριαίου

(Van der Waerden, W. 1914)
 1. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 2. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 3. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 4. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 5. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 6. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 7. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 8. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 9. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 10. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 11. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 12. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 13. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 14. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 15. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 16. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 17. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 18. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 19. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 20. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 21. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 22. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 23. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 24. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 25. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 26. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 27. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 28. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 29. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 30. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 31. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 32. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 33. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 34. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 35. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 36. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 37. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 38. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 39. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 40. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 41. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 42. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 43. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 44. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 45. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 46. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 47. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 48. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 49. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 50. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 51. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 52. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 53. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 54. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 55. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 56. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 57. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 58. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 59. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 60. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 61. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 62. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 63. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 64. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 65. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 66. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 67. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 68. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 69. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 70. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 71. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 72. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 73. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 74. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 75. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 76. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 77. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 78. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 79. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 80. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 81. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 82. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 83. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 84. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 85. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 86. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 87. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 88. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 89. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 90. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 91. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 92. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 93. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 94. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 95. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 96. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 97. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 98. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 99. W. 1914, W. 1914, W. 1914
 100. W. 1914, W. 1914, W. 1914

τόσον δυσαναλόγως μεγάλα πρὸς τὸ σκάφος, ὥστε νὰ προκαλῶσι τὴν ἀπορίαν τῶν κατὰ πρῶτον ἀντικρουζόντων αὐτὰ ξένων ναυτικῶν.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τοιαῦτα πλοῖα μόνον ἀπὸ πραγματικῶν καὶ ἀξίους τοῦ ὀνόματος ναυτικῶν ἠδύναντο νὰ χειρισθῶσι, ⁽¹⁾ τοιοῦτοι δὲ ἦσαν κατὰ κανόνα οἱ κυβερνῶντες, καθὼς καὶ οἱ ἀποτελοῦντες τὰ πληρώματα τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὑπολείπεται νὰ προσθέσωμεν ὀλίγας τινὰς πληροφορίας περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς συνεννοήσεως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Στόλῳ, ἣτις ἀναλόγως τῶν μέσων τῆς ἐποχῆς ἦτο ἀρκετὰ προηγμένη· τὸ σηματολόγιον, ἔντυπον, περιελάμβανε πλεῖστα σήματα, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων ἐξάγει τις τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τοῦ ναυτικοῦ, παρ' ὅλην τὴν ἐκ τοῦ προχείρου δημιουργίαν του, ἦτο προηγμένη εἰς σημαντικὸν βαθμόν. Ἐπίσης εἰς τὸ κεφάλαιον σημάτων μάχης τοῦ Σηματολογίου δύναται τις νὰ ἴδῃ περιλαμβανόμενους τοὺς συνήθεις τότε σχηματισμοὺς μάχης, τῆς γραμμῆς παραγωγῆς, γραμμῆς διοπτρεύσεως καὶ γραμμῆς μετώπου μὲ τὰς ξενотρόπους ὀνομασίας των· σήματα ἐτοιμασίας τοῦ ἀγήματος ἐμβολῆς εἰδικὰ σήματα διὰ τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν διενέργειαν τῆς ἐπιθέσεως τῶν πυρπολικῶν, σήματα διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πυρροβολικοῦ ἐν μάχῃ, ὡς καὶ σειρὰν εἰδικῶν σημάτων διὰ τὴν περίπτωσιν ἀποβατικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας, ὡς ἀποδεικνύουσα τὴν σημασίαν ἣν οἱ ἄπλοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαίδευτοι ἐκεῖνοι ναυτικοὶ ἀπέδιδον εἰς τὴν τήρησιν τῆς μυστικότητος ἐν πολέμῳ, εἶναι ἡ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ πλοίου τοῦ ἀντιναυάρχου Γ. Σαχτούρη ἡ «Ἀθηνᾶ», μνημονεὺς μὲν περὶ πτώσεως ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐν χρήσει κρυπτογραφικοῦ λεξικοῦ, ὅταν ἀνεφέρθη ὅτι ἐν ἀντίτυπον αὐτοῦ εἶχε πέσει εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

(1) Χαρακτηριστικὸν τούτου εἶναι τὸ κάτωθι συμβάν κατὰ τὴν περίοδον 1806 - 1807, ὁπότε ἡ Τουρκία συνέπρατε μετὰ τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Ἀγγλῶν: Ὑδραῖκά τινα ἐμπορικὰ πλοῖα λόγῳ καταχρήσεων περὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν σημαιῶν ρωσικῆς καὶ «ῥαγιάδικης» (ὧν ἐδίκαιοῦντο νὰ φέρωσιν εἴτε τὴν μίαν, εἴτε τὴν ἄλλην) εἶχον κατακρατηθῇ ἐν Μάλτᾳ· διὰ νὰ χρησιμοποιήσουν λοιπὸν τὰ πλοῖα ταῦτα οἱ Ἀγγλοὶ ναυτικοὶ ἠναγκάζοντο ν' ἀντικαθιστοῦν τοὺς ἰστούς των διὰ χαμηλοτέρων, ὡς τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὴν εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Ὑδρας σωθεῖσαν ἐπιστολὴν πλοιάρχου ἐνὸς τῶν κατακρατουμένων ἐν Μάλτᾳ πλοίων, προτρέποντος ὅπως φρονίσουν νὰ ἐλευθερώσουν τὸ πλοῖον των, διότι «αὐτοὶ (οἱ Ἀγγλοὶ) θέλουν νὰ τὸ ταξειδεύουν καὶ τὸ ἐξαλμπουργόνουν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η Α'. ΦΑΣΙΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ 1821 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ 1823

ΑΙ ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Α' ΕΤΟΥΣ 1821

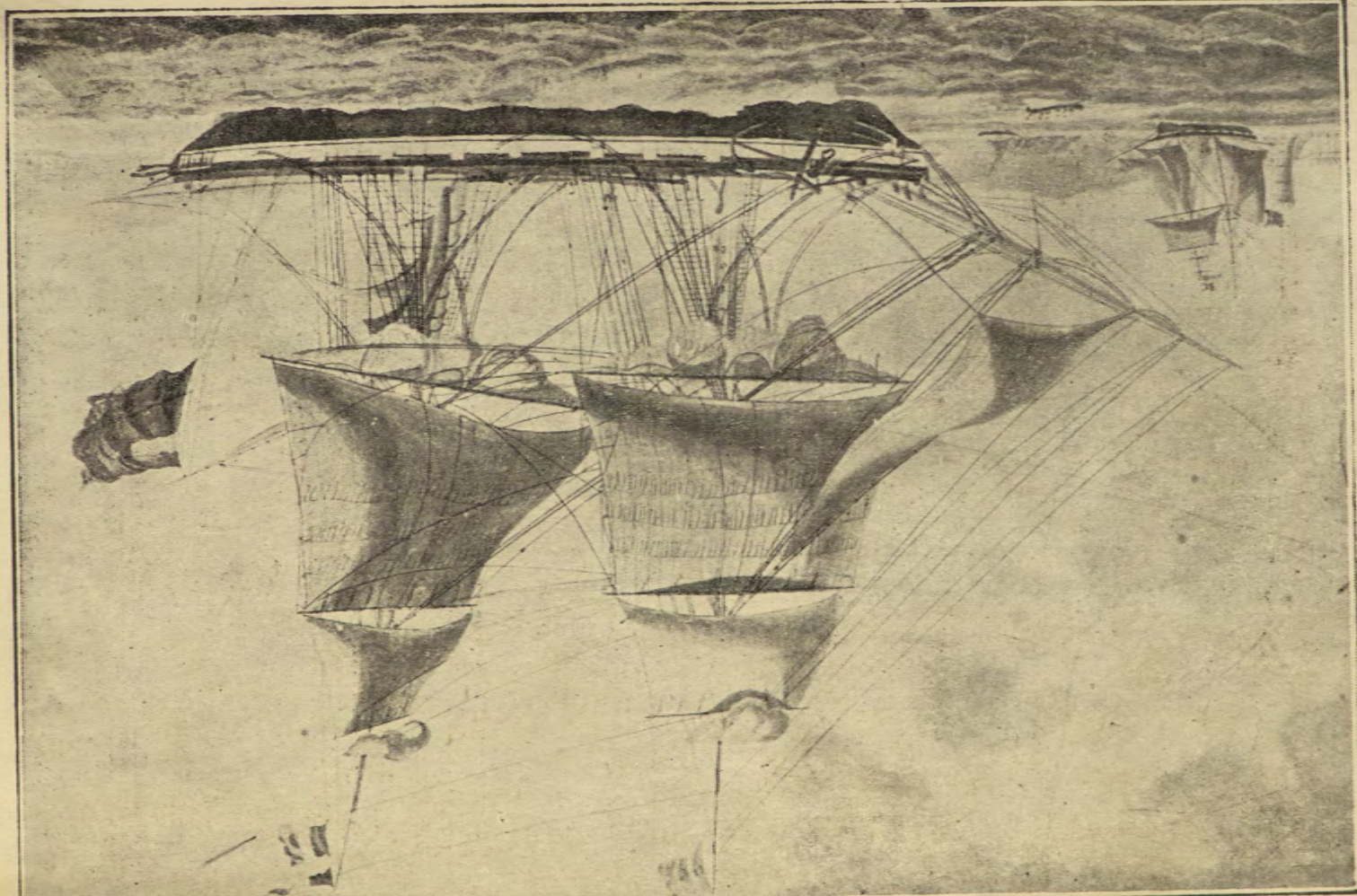
Ι. Προσχώρησις τῶν ναυτικῶν νήσων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν.

Ἡ ἐπίσημος κήρυξις τῆς Ἐπαναστάσεως ἔλαβε χώραν ὡς γνωστὸν τῇ 25 Μαρτίου, ὁπότε ὁ Ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἀνεξαρτησίας ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγίας Λαύρας καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ὅμως ταύτης εἶχον ἤδη σημειωθῇ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Πελοποννήσου αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι. Ἐκ τῶν ναυτικῶν νήσων, κατὰ πρῶτον αἱ Σπέτσαι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ μῆνα Μάρτιον· ἀμέσως ἐξέπλευσαν 22 πολεμικὰ πλοῖα, ἀποσταλέντα διὰ τὸν ἀποκλεισμόν τῶν παραθαλασσίων φρουρίων, Ναυπλίου, Μονεμβασίας καὶ Ναυαρίνου, εἰς ἃ εἶχον ἀποσυρθῇ αἱ τουρκικαὶ φρουραὶ τῆς Πελοποννήσου· ὅκτω ἐξ αὐτῶν διηυθύνθησαν πρὸς τὴν *Μῆλον*, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας ὥρμουν δύο Τουρκικὰ πλοῖα, μία κορβέτα τῶν 36 πυροβόλων καὶ ἓν βρίκιον τῶν 16, πλήρη πολεμοφοδίων, ἅτινα κατέλαβον καὶ μετέφερον εἰς Σπέτσας.

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου ὁ ἐκ Σπετσῶν πλοίαρχος Γκίκας Τσούπης κατέπλευσεν εἰς Ψαρρὰ φέρων ἐπηρομένην τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀποβιβασθεὶς δὲ εἰς τὴν νῆσον ταύτην, οἱ πρόκριτοι τῆς ὁποίας εἶχον ἤδη κατ' ἀρχὴν ἀποφασίσει νὰ προσχωρήσουν, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διαλύσῃ τοὺς τελευταίους αὐτῶν δισταγμούς καὶ οὕτως ἀνυψώθη καὶ ἐκεῖ ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀμέσως ἐξέπλευσαν πάντα τὰ διαθέσιμα πλοῖα, ἑπτὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Δ. Παπανικολῆν ἀπεστάλησαν πρὸς τὰ μικρασιατικὰ παράλια, ὅπως διαλύσωσι συγκεντρώσεις ἐχθρικῶν στρατευμάτων, περὶ ὧν εἶχον πληροφορίας ὅτι θὰ ἀπεστέλλοντο κατὰ τῆς νήσου των, καὶ συγχρόνως καταστρέψωσι καὶ πᾶν πλοῖον,

ΠΙΝ. ΙΙΙ.—Συνήθης τύπος Ἑλληνικοῦ πλοῦ τῆς Ἐπικρατείας

(Ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ Ναυάρχου κ. Ἀντ. Κριεῖτη)

ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν στρατευμάτων τούτων· τῇ 11ῃ Ἀπριλίου τὰ πλοῖα ταῦτα συνήντησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σμύρνης 5 τουρκικὰ πλοῖα πλήρη στρατοῦ προοριζομένου διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐκ τούτων ἓν μὲν ἐβύθισαν, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα αἰχμαλωτίσαντες ἀπήγαγον εἰς Ψαρρά. Συγχρόνως ἀπέστειλαν καὶ τινὰ μικρὰ πλοῖα, ἅτινα περιπολοῦντα παρὰ τὰ μικρασιατικὰ παράλια ἐξηφάνισαν τὴν Τουρκικὴν σημαίαν καὶ ἐνέσπειραν τὸν πανικόν (1).

Ἡ Ὑδρα ἐβράδυνεν ἐπ' ὀλίγον νὰ ἀποδυθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα, ἴσως ἐξ ὑπερβολικῆς φρονήσεως τῶν προκρίτων της, οἵτινες καίτοι εὐρίσκοντο ἀπὸ μηνῶν ἐν συνεχεῖ συνεννοήσει πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχηγούς τοῦ κινήματος, ἐδίσταζον νὰ προσχωρήσουν ἀμέσως ἀντιλαμβανόμενοι τὰς δυσχερεῖας τοῦ ἐγχειρήματος· ἄλλως τε δὲν εἶχον εἰσέτι λησμονηθῇ αἱ ἀνεκδιήγητοι βιαιοπραγαί τῶν Τούρκων, αἵτινες πάντοτε ἐλάμβανον χώραν μετὰ κάθε ἀποτυχάνον κίνημα· οὐχ ἦττον ὅμως ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία εἶχε κατορθώσει νὰ κατηχήσῃ πολλοὺς ἐκ τῶν πλοιάρχων, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἀντώνιος Οἰκονόμου, ὦν συνάμα καὶ τύπος δημαγωγοῦ, ὠργάνωσε μίαν ἐξέγερσιν καὶ καθαιρέσας τὸν ἀσκοῦντα τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν Ν. Κοκοβίλαν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν τῇ 27ῃ Μαρτίου, κατορθώσας δὲ ἐν τέλει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς ἀρχηγὸς ἐκήρυξε τὴν Ἐπανάστασιν, ἐξαναγκάσας συνάμα τοὺς προκρίτους νὰ καταβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἀρχικὴν κίνησιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ Στόλου χρήματα (15 Ἀπριλίου 1821).

Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ὀλίγον βραδύτερον κατέστη πρόδηλον ὅτι τὸ τοιοῦτον σύστημα διοικήσεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν Ὑδρᾷ, κυρίως λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἀριστοκρατία τῆς νήσου περιελάμβανεν εἰς τοὺς κόλπους της τοὺς πλουσιωτέρους ἐφοπλιστὰς καὶ τοὺς ἱκανωτέρους πλοιάρχους· ὥς ἐκ τούτου μετὰ ἓνα μόλις μῆνα ἐξηναγκάσθη ὁ Οἰκονόμου νὰ φύγῃ ἐξ Ὑδρας, ἡ δὲ διοίκησις ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς χεῖρας τῶν προκρίτων, οἵτινες καίπερ ἐν ἀρχῇ διαφωνοῦντες ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς κηρύξεως τῆς Ἐπανάστασεως, ἀφ' ἧς ἡ πατρις των ἀπεδύθη εἰς τὸν ἀγῶνα, κατέβαλον πᾶσαν αὐτῶν τὴν προσπάθειαν καὶ διέθεσαν ὁλόκληρον τὴν πε-

(1) Τὰ πλοῖα ταῦτα ἀνῆκον εἰς μίαν κατηγορίαν πολὺ συνήθων παρὰ τοῖς Ψαρριανοῖς πλοίων, ἅτινα ὠνόμαζον «μύστικα» «γολετομούστικα» κα «φοῦσκες», ἦσαν δὲ ἐλαφρὰ καὶ ταχύπλοα σκάφη κατάλληλα διὰ τὸν ρόλον τοῦ καταδρομικοῦ, ὅστις συνήθως τοῖς ἀντιῆτο.

ριουσίαν των πρὸς εὐόδωσιν αὐτοῦ. Τὸ συμβούλιον προκρίτων διατελοῦν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου, ἀνέλαβεν, ὡς ἤδη εἵπομεν, οὐ μόνον τὴν ὁργάνωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ Στόλου τῆς Ὑδρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ.

Διὰ τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα προσχωρήσεως τῆς Ὑδρας ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος διετίθετο πλέον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως· ὑπελείπετο ὅμως τὸ σπουδαιότερον, ἡ ἐπίτευξις δῆλον ὅτι τοῦ συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν τῶν στόλων καὶ τῶν τριῶν νήσων· πρὸς τοῦτο, κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν προκρίτων τῶν τριῶν νήσων, ἐξεδόθησαν κανονικὰ διπλώματα, δι' ὧν ἐφωδιάσθησαν τὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἐγκύκλιοι περὶ λειῶν, ὁδηγίαι περὶ σεβασμοῦ τῶν οὐδετέρων σημαίων, ἀυστηραὶ διαταγαὶ περὶ ἀποφυγῆς πράξεων δυναμένων νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς πειρατικαί, τέλος δὲ προκηρύξεις πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καλοῦσαι αὐτοὺς νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ· τὴν διάδοσιν τῶν προκηρύξεων τούτων ἀνελάμβανον τὰ πλοῖα τοῦ Στόλου.

Καὶ τὰ μὲν διπλώματα τῶν πολεμ. πλοίων ἦσαν καθ' ὅλους τοὺς τότε τύπους συντεταγμένα, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ παρόντος βιβλίου προτύπου διπλώματος τοῦ πλοίου τῶν 12 πυροβόλων ὁ «Θεμιστοκλῆς», αἱ δὲ ὁδηγίαι πρὸς τοὺς πλοίαρχους ὠρίζον ρητῶς ὅτι «ἡ οὐδετέρα σημαία σκεπάζει καὶ διαφυλάττει τὰς ἐχθρικὰς πραγματείας», ὅτι ἡ «ἀποστολὴ τοῦ Στόλου γίνεται μόνον ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ βλάψωμεν τὸν κοινὸν ἐχθρόν», ὅτι αἱ νηοψία θὰ ἔπρεπε νὰ γίνονται «ὄχι βιαστικῶς» καὶ ὅτι τέλος, μόνον ἐν ἡ περιπτώσει εὐρίσκοντο πολεμοφόδια ἐπὶ τινος πλοίου, ἐπετρέπετο ἡ κράτησις αὐτοῦ.

Ἐπίσης διωρίσθησαν οἱ Ναύαρχοι τῶν δυνάμεων τῶν τριῶν νήσων, τῆς μὲν Ὑδρας ὁ Γιακουμάκης Τομπάζης, τῶν Σπετσῶν ὁ Γκίκας Τσούπης καὶ τῶν Ψαρρῶν ὁ Ν. Ἀνδρουτσός.

Εἶναι χαρακτηριστικόν, καθ' ἃ δίδον ἰδέαν τινὰ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀρχηγοῦ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀποτελούντων τὸν τότε Ἑλληνικὸν Στόλον, τὸ κείμενον τοῦ ὅρκου τοῦ Ναυάρχου τῆς Ὑδρας (1)· διὰ τοῦ ὅρκου τούτου ὁ Ναύαρχος ἀνελάμβανε τὰ καθήκοντά του ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑπα-

(1) Ἴδε παράρτημα.

κούη τὰς διαταγὰς τῆς Βουλῆς τῆς Ὑδρας, νὰ «κινῇ τὸ Ναυτικὸν κατὰ τοῦ τυράννου», νὰ σέβηται τὴν ἰδιωτικὴν ἰδιοκτησίαν τῶν οὐδετέρων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Τούρκων, νὰ συνεργάζεται μετὰ τοῦ Ναυτικοῦ τῶν λοιπῶν νήσων, καὶ τέλος νὰ ἀποστέλλῃ εἰς Ὑδραν τὰ λάφυρα πρὸς διανομὴν συμφώνως πρὸς τοὺς Νόμους.

Ἀνάλογοι φυσικὰ ἦσαν καὶ αἱ παρὰ τῶν Ναυάρχων τῶν λοιπῶν νήσων ἀναληφθεῖσαι ἔναντι τῶν Βουλῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεις, ἀποδεικνύουσαι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς διδομένας τοῖς πλοιάρχοις γενικὰς ὁδηγίας τὴν πρόθεσιν τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ νὰ διεξάγῃσι τὰς κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις κατὰ τρόπον οὐχὶ πειρατικόν, ἀλλὰ σύμφωνον πρὸς τὰς Ἀρχὰς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. (1)

II. — Αἱ πρῶται κινήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου.

Ἀμα τῇ κηρύξει τῆς Ἐπαναστάσεως ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς Ὑδραν βοухηδὸν αἱ αἰτήσεις ἀποστολῆς πλοίων εἰς διάφορα σημεῖα τῶν Ἑλληνικῶν ἀκτῶν, εἴτε πρὸς ἀποκλεισμὸν φρουρίων, εἴτε πρὸς συνδρομὴν τῶν ἐν τῇ ξηρᾷ μαχομένων, ἐνίστε δὲ καὶ μόνον πρὸς ἡθικὴν ἐνίσχυσιν. Αἱ μᾶλλον ἐπίμονοι καὶ συχνότερον ἐπαναληφθεῖσαι ἐκ τούτων προήρχοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου (ἐκ τε τῶν διαφόρων κοινοτήτων, κυρίως ὅμως ἐκ τῶν Στρατηγείων τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πετρόμπεη) ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἀποστολὴν πλοίων διὰ τὸν ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμὸν τῶν διαφόρων φρουρίων· οὐκ ὀλίγαι ὅμως ἦλθον ἐκ τῆς Βοιωτίας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐναντίον τοῦ φρουρίου τῆς Χαλκίδος, καθὼς καὶ ἐκ Σάμου καὶ ἐκ τινῶν τῶν Κυκλάδων νήσων.

Αἱ εἰς τὰς διαφόρους ταύτας αἰτήσεις ἀπαντήσεις τῶν ἀναλαβόντων τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τῶν ναυτ. πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων προκρίτων τῆς Ὑδρας εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῆς παρ' αὐτοῖς ἐπικρατούσης ὀρθῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ τοῦ Ναυτικοῦ· διὰ τῶν ἀπαντήσεων τούτων οἱ Πρόκριτοι τῆς Ὑδρας ὑπεδείκνυν, ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Ναυτικοῦ ἔδει νὰ εἶναι ἡ ἀντιμετώπισις τῆς κυρίας δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου καὶ ὅτι

(1) Τὸ παράδειγμα τῆς τιμωρίας πλοιάρχου Σπετσιοτικοῦ πλοίου εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἀγῶνος διὰ παράβασιν σχετικὴν πρὸς τὸν σεβασμὸν οὐδετέρου (Αὐστριακοῦ) πλοίου, εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς προθέσεως ταύτης (Ἰδε ἀρχεῖα Ὑδρας Τομ. 7ος σελ. 29).

συνεπῶς ἡ πρώτη συγκροτηθησομένη ναυτική δύναμις θὰ κατην-
θύνετο πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, ὅπως συναντήσῃ τὸν ἐχθρικὸν Στό-
λον, τοῦ ὁποίου τὸν ἔκπλουν προέβλεπον ὡς ἐπικείμενον· προ-
σεπάθουν δὲ ὡσαύτως νὰ ἐξηγήσουν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξευρε-
θοῦν τοσαῦτα πλοῖα, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίσουν ὅλας τὰς τοπικὰς
ἀνάγκας, ἀντιλαμβανόμενοι οἷονεὶ ἐξ ἐνστίκτου τὰς ὀλεθρίας συ-
νεπείας τῆς διασπορᾶς τῶν δυνάμεων. Τὸ ἀμέσως κατωτέρω ἀπό-
σπασμα τῆς πρὸς τοὺς Ἀρχάδας ἀπαντήσεως τῶν Ὑδραίων Προ-
κρίτων ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Ἀπριλίου 1821 εἶναι ἐν τῇ ἀπλότητι
ἀρκετὰ χαρακτηριστικόν :

«... καὶ ἄλλα πλοῖα νὰ πλεύσουν εἰς τὸ στενὸν τῶν Δαρδάνων,
διὰ νὰ ἀπαντήσουν τὸν Στόλον τοῦ Τυράννου, ὅπου μέλλει ἀφεύκτως
νὰ ἐξέλθῃ κατὰ τὰς ἤδη ἐλθούσας ἐκ Ψαρρῶν εἰδήσεις, καὶ ὁ ἀναγ-
καιότατος σκοπὸς τοῦ Κοινοῦ τούτου Ἀγῶνος εἶναι τὸ νὰ καταβά-
λωμεν τὴν θαλασσίαν ἐκείνην Δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ὁποία ὄχι μόνον
καταστρέφει, ἀν δὲν ἀπαντηθῇ τὰς Κυκλάδας νήσους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν
τὴν Πελοπόννησον».

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁρθοτάτων τούτων καὶ συμφώνων πρὸς τὰς
βασικὰς τοῦ Πολέμου ἀρχὰς σκέψεων ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ μὲν κυ-
ρία δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου κατευθυνθῇ πρὸς Δαρδανέλλια,
μία δὲ μοῖρα ἐκ πέντε Ὑδραϊκῶν καὶ πέντε Σπεισιωτικῶν πλοίων
ἀποσταλῇ εἰς τὸ Ἰόνιον πρὸς καταστροφὴν τῆς μόνης ἔξω τῶν
Δαρδανελλίων ὑπαρχούσης τότε Τουρκικῆς Ναυτικῆς Δυνάμεως,
ἥτοι τῆς ἐναντι τῆς Κερκύρας σταθμευούσης μοίρας τῆς ἐνεργού-
σης κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ· βραδύτερον δὲ ἀπεστάλησαν ὀλίγα τινὰ
πλοῖα διὰ δευτερεύοντας σκοποὺς, ἥτοι δύο πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀπο-
κλεισμοῦ τῆς Μονεμβασίας, ἓν εἰς Κόρινθον, ἓν εἰς Σαρωνικὸν
καὶ δύο εἰς τὸν Εὐβοϊκόν.

Ἐνῷ ἐγίνοντο αἱ δέουσαι προπαρασκευαί διὰ τὸν ἔκπλουν τῆς
διὰ τὸ Ἰόνιον προοριζομένης μοίρας, προσελθὼν ὁ διδάσκαλος
Νεόφυτος Βάμβας ἔπεισε τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας νὰ ἀναβά-
λωσι τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ ἀντ' αὐτοῦ ν' ἀποστείλωσι τὸν Στόλον,
ὅπως ἐπαναστατήσῃ τὴν Χίον· ὡς δικαιολογίαν τῆς προτάσεώς του
ταύτης ἔφερεν ὁ Βάμβας τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἐὰν καὶ ἡ Χίος ἐπανε-
στάτῃ καὶ ἡνοῦτο μετὰ τῶν Ψαρρῶν καὶ τῆς Σάμου, θ' ἀπετελεῖτο
ἰσχυρότατον προπύργιον τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

Οἱ πρόκριτοι πεισθέντες εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Βάμβα διέτα-
ξαν τὸν ἀπόπλουν τοῦ Στόλου διὰ Χίον· οὕτω τῇ 22ᾳ Ἀπριλίου ὁ

Στόλος απέπλευσεν ἐξ Ὑδρας καὶ τὴν ἐσπέραν ἠγκυροβόλησε πρὸ τῆς Τήνου, τῇ 24ῃ κατέπλευσεν εἰς Ψαρρά, τῇ δὲ 27ῃ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Χίου· πᾶσαι ὁμως αἱ προσπάθειαι ὁμως πεισθῶσιν οἱ κάτοικοι νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀπέβησαν εἰς μάτην· τοῦτο δέ, διότι λόγῳ ἄφρονος ἐνεργείας πλοίων τινῶν τοῦ Στόλου, αἵτινα ἐβύθισαν ἐχθρικὸν πλοῖον πρὸ τῆς Χίου, ἐχάθη διὰ τοὺς Ἕλληνας τὸ πλεονέκτημα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, καθ' ὅσον ἀντιληφθέντες οἱ Τούρκοι τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν εἶχον λάβει στρατιωτικὰ μέτρα ἀμύνης ἐν τῇ νήσῳ, συναθροίσαντες ἐν τῷ φρουρίῳ ἅπαντας τοὺς προκρίτους καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πλάτωνα καὶ ἐξαναγκάσαντες αὐτοὺς νὰ ἀποστείλωσιν ὁμήρους εἰς Κωνσταντινούπολιν δηλοῦντες ὑποταγὴν.

Τὰ γεγονότα ταῦτα ἠνάγκασαν τὸν Ἑλληνικὸν Στόλον νὰ παραιτηθῇ τῆς προσπάθειάς του πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Χίου, οὐχ' ἦττον ὁμως παρέμεινεν οὗτος πρὸ αὐτῆς μέχρι τῆς 7ης Μαΐου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διάφορα πλοῖα ἀποσπασθέντα ἐξετέλεσαν καταδρομὰς· δύο δὲ ἐξ αὐτῶν, κυβερνώμενα παρὰ τῶν πλοιάρχων Σαχτούρη καὶ Πινότση, συνέλαβον ἐν βρίκιον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πλήρες δώρων τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ πρὸς τὸν Μεχμέτ Ἀλὴν, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε καὶ ὁ ἄρτι καταβιβασθεὶς τοῦ ἀξιώματός Μέγας Μουφτίης· ὡσαύτως συνελήφθησαν δύο ἀκόμη πλοῖα καὶ ἐβυθίσθη μία γολέτα μεταφέρουσα πολεμοφόδια ἐκ Σμύρνης εἰς Κρήτην καὶ πολλὰ ἄλλα μικρὰ πλοῖα. Φαίνεται ὁμως ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν πληρωμάτων τῶν ἐκτελεσάντων τὰς ὥς ἄνω καταδρομὰς πλοίων δέν ὑπῆρξε καθόλου ὑποδειγματικὴ, πλεῖσται δὲ σκληρότητες ἐσημειώθησαν, δικαιολογηθεῖσαι ὡς ἀντίποινα διὰ τὰς σφαγὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πολλὰι ἔριδες μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πληρωμάτων ἀνεφύησαν διὰ τὴν διανομὴν τῆς λείας⁽¹⁾. Τέλος τῇ 7ῃ Μαΐου ἕκαστος τῶν τριῶν Ἑλληνικῶν Στόλων ἐπανεπλευσεν εἰς τὰς βάσεις του, θεωρηθείσης τῆς κατὰ τῆς Χίου ἐπιχειρήσεως ὡς ἀποτυχούσης ὀριστικῶς.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ψαρριανοί, ἀνεξαρτήτως ἐνεργοῦντες διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ὀχύρωσιν τῆς νήσου των, ἀπέστειλαν μοῖραν ἐκ 4 πλοίων ὑπὸ τὸν Μοίραρχον Α. Γιαννίτσην, ὅστις ἐπιδραμὼν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ φρουρίου τῆς Ἰμβρου ἐκυρίευσεν διὰ νυκτε-

(1) Ἰδε Ἡμερολόγιον τοῦ «Φιλοκήτιου» (Ψαρριανῆς Μοιραρχίδος ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀντιναύαρχου Γ. Σκανδάλη). Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Δελτιοῦ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας 1925 (σελ. 6).

ρινῆς ἀποβάσεως ἐν Τουρκικὸν ὁχύρωμα καὶ κατέλαβεν 22 πυροβόλα τῶν 32 λιτρῶν, ἅτινα μετέφερεν εἰς τὴν νῆσον του, ὅπως χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ὁχύρωσίν της· ἀκολουθῶς τὰ πλοῖα ταῦτα ἐνισχυθέντα καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἑπτὰ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀντιναύαρχου Γ. Σκανδάλη ἐπεχείρησαν μίαν ἐπιδρομὴν πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ἐξεγείραντα εἰς ἐπανάστασιν τοὺς κατοίκους τῆς Κασσάνδρας καὶ αἰχμαλωτίσαντα μίαν τουρκικὴν γαλιώταν καὶ ἐν βρίκιον, ὧν τὰ πυροβόλα ἐχρησιμοποίησαν ὥσαύτως διὰ τὴν ὁχύρωσιν τῆς νήσου.

Ἐκπλους Τουρκικοῦ Στόλου.—*Ἡ πρώτη χρησιμοποίησις πυροπολικοῦ.*

Ἡ ἀστραπιαία ταχύτης, μεθ' ἧς ἤρχισε διαδιδομένη πανταχοῦ ἡ Ἐπανάστασις καὶ αἱ πρῶται Ἑλληνικαὶ κατὰ θάλασσαν ἐπιτυχίαι παρήγαγον μεγίστην συγκίνησιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἤρχισαν νὰ λαμβάνωνται σύντονα μέτρα ἐτοιμασίας τοῦ Στόλου πρὸς ἔκπλουν ἀνὰ τὸ *Αἰγαῖον*. Δι' οὗς λόγους ἐν ἀρχῇ ἐξεθέσαμεν, ἡ ἐτοιμασία αὕτη δὲν ἦτο σύντομος, κυρίως ἔνεκα τῶν δυσχερειῶν τοῦ καταρτισμοῦ τῶν πληρωμάτων. Διαρκουσῶν τῶν ἐτοιμασιῶν τούτων προσεχώρησεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἡ νῆσος Σάμος ὑπὸ τὸν ἱατρὸν Λογοθέτην. Οὗτος, λίαν ἱκανὸς καὶ πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ἅμα ὥς κατώρθωσε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς συμπολίτας του, ἀνέλαβε τὴν δικτατορικὴν διοίκησιν τῆς νήσου προσλαβὼν μάλιστα καὶ τὸ ἐπώνυμον Λυκοῦργος· διὰ τῆς δραστηριότητός του κατώρθωσε νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἄμυναν τῆς νήσου κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε, καίτοι αὕτη ἀπετέλεσε τὸν ἄξονα οὕτως εἰπεῖν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὸν κύριον στόχον τῶν τουρκικῶν προσπαθειῶν, ἡδυνήθη οὐχ ἥττον τελεσφόρως νὰ ἀντιστῇ εἰς πάσας τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου.

Ἡ εἵδησις τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Σάμου κατετάραξε τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, λόγῳ τῆς σημασίας τῆς νήσου καὶ τῆς γειτνιασεώς της πρὸς τὰ Μικρασιατικὰ παράλια, δι' ὃ καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐπίσπευσιν τῶν ἐτοιμασιῶν τοῦ Στόλου καὶ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἀποστολὴν πρὸς κατάληψιν αὐτῆς.

Αἱ κοινότητες τῶν Ν. Νήσων ἀφ' ἐτέρου, κατόπιν πληροφορίας ἐκ Ψαρῶν περὶ τοῦ ἐπικειμένου ἔκπλου τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, διέταξαν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ κυρίου τμήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου πρὸς *Τένεδον*· ἡ δύναμις αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 20 Ὑδραϊκὰ

πλοῖα (διηρημένα εἰς 4 μοίρας) ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Γιακουμάκην Τομπάζην, 15 Σπετσιωτικά καὶ ἰσάριθμα Ψαροϊανά, ἅτινα πάντα ἀποπλεύσαντα τμηματικῶς τῶν βάσεών των συνεκεντρώθησαν τῇ 20ῇ Μαΐου εἰς Ψαρρά. Ὀλίγας ἡμέρας πρότερον εἶχον ἀποπλεύσει, ἐκ Σπετσῶν πρῶτον καὶ ἐξ Ὑδρας βραδύτερον, ἀνὰ τὴν πλοῖα, τὰ μὲν Σπετσιώτικα ὑπὸ τὸν Μπότασην, τὰ δὲ Ὑδραϊκὰ ὑπὸ τὸν Δ. Μιαούλην καὶ κατηνθύνθησαν πρὸς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, ὅπως ἐνεργήσωσι κατὰ τῶν ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει καὶ τῷ Κορινθιακῷ εὐρισκομένων Τουρκικῶν πολεμικῶν.

Μετὰ τὸν εἰς Ψαρρά κατάπλουν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἤρχισαν νὰ ἀνταλάσσωνται μεταξὺ τῶν Ναυάρχων του σκέψεις περὶ τῆς ἀκολουθητέας ἐνεργείας, ἀπεφασίσθη δὲ κατ' ἀρχὴν ὅπως ὁ στόλος ἀναλάβῃ ἀποκλεισμὸν τῶν Δαρδανελλίων πρὸς τοῦτο ἀπάραντα τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἤρχισαν διαδρομοῦντα πρὸ τῶν Στενῶν, μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἐπανέπλευσαν εἰς Ψαρρά, ὁπόθεν ἀπέπλευσαν καὶ πάλιν τῇ 23ῃ Μαΐου πλέοντα πρὸς τὴν εἴσοδον τῶν Στενῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ Τουρκικὸς Στόλος συγκείμενος ἐκ δύο πλοίων τῆς γραμμῆς, τριῶν φρεγατῶν καὶ τριῶν κορβेटῶν ὑπὸ τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Ριαλά—Μπέη (1) ἐξέπλευσε τῇ 3ῃ Ἰουνίου ἐκ τῶν Δαρδανελλίων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Λέσβον, τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἔλαβε χώραν ἡ πρώτη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων Στόλων ἐπαφὴ· ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, καίτοι πολυαριθμότερος δὲν ἦτο βεβαίως, δι' οὓς λόγους ἐξηγήσαμεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, διατεθειμένος νὰ προσβάλῃ τὸν Τουρκικὸν ἐκ παρατάξεως, ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ· ὥς ἐκ τούτου δὲ περιορίσθη, ἐπωφελούμενος τῆς ἀνωτέρας ταχύτητος τῶν πλοίων του, εἰς τὸ νὰ τηρῇ τὴν ἐπαφὴν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπωφελήτῃ οἰασδῆποτε παρουσιασθησομένης εὐκαιρίας προσβολῆς.

Ἡ ἀναμενομένη εὐκαιρία δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Ἰουνίου, ἐν τῶν Τουρκικῶν πλοίων τῆς γραμμῆς βραδυποροῦν εἶχεν ἀποχωρισθῇ τοῦ κυρίου σώματος καὶ προσεπαθεῖ διὰ πάντων του τῶν ἱστίων νὰ το καταφθάσῃ, ὁπότε κυκλω-

(1) Διὰ τὴν κινητὴν ὁ Καπετάν-Μπέης θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκπλεύσῃ πολὺ μεγαλύτερα δύναμις· τὸ γεγονός δὲ μικρὸν σχετικῶς τμήμα τοῦ Στόλου ἐξέπλευσε, δυνατόν μὲν νὰ ὀφείλῃται εἰς ὑποτίμησιν τῆς σημασίας τῆς ἐκργείας Ἐπαναστάσεως, ἀσφαλῶς ὅμως ὀφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν λόγῳ τῆς στερέσεως τῶν Ἑλληνικῶν πληρωμάτων παράλυσιν τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.

θὲν παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων τρέπεται πρὸς τὸ Ἀκρωτήριον Σίγρι τῆς Μυτιλήνης καὶ εἴτα διευθύνεται πρὸς τὸν ὄρμον τῆς Ἐρεσσοῦ βαλλόμενον παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων τὰ πυροβόλα ὅμως τῶν 16 λιτρῶν, δι' ὧν ἦσαν ὀπλισμένα τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἦσαν τελείως ἀνίσχυρα κατὰ τῶν παχέων τοίχων τοῦ δικρότου, ὅπερ συντόνως καταδιωκόμενον καὶ συνεχῶς βάλλον ἠγκυροβόλησε τέλος εἰς Ἐρεσσόν· μία ἀπόπειρα ἐπιθέσεως παρὰ τῆς γολέτας «Τερψιχόρης» φερούσης πυροβόλον 48 λιτρῶν ἀποτυγχάνει ἐπίσης. ἡ τοιαύτη ἑξαιρετικὴ ἀντοχὴ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου σκάφους ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ σκεφθῶσι σοβαρώτερον περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου προσβολῆς κατὰ τοιούτων πλοίων, πολεμικὸν δὲ Συμβούλιον συνεκλήθη ἐπὶ τῆς Ναυαρχίδος, καθ' ὃ μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ἀπεφασίσθη νὰ προστρέξουσιν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πυρπολικοῦ, ὥς τοῦ μόνου ὅπλου, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχη ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα. Τότε ἐνεθυμήθησαν, ὅτι εἰς τὰ Ψαρρὰ ὑπῆρχε πλοίαρχός τις ὀνόματι Καλαφάτης, ὅστις εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ μετατρέψῃ ἓν πλοῖον του εἰς πυρπολικὸν καὶ ἀπεφασίσθη ἡ μετάκλησις του· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπικρατοῦσα κακοκαιρία δὲν ἄφινε πολὺς ἐλπίδας περὶ ταχείας αὐτοῦ ἀφίξεως, ἀπεφάσισαν νὰ μετατρέψουν ἐπὶ τόπου εἰς πυρπολικά πλοῖα τινὰ τοῦ Στόλου, τὰ παλαιότερα, ἡ δὲ ἐργασία αὕτη ἀνετέθη εἰς τὸν Ι. Δημολίτσαν, ἀξιωματικὸν τῆς Ψαρριανῆς Ναυαρχίδος, ὅστις μᾶλλον γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Πατατοῦκος, ἦτο πολυμαθέστατος, ὅσον καὶ μετριοφρων ἀνὴρ. Οὗτος πράγματι συντόνως ἐργασθεὶς, κατώρθωσε νὰ ἔχῃ ἑτοιμον ἓν πυρπολικὸν τὴν νύκτα τῆς 25 Μαΐου, ὅπερ ὅμως ἐπιτεθὲν ἀμέσως κατὰ τοῦ δικρότου, ἀπέτυχε τοῦ προορισμοῦ του. Τὴν ἐπομένην κατωρθώθη νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ δεύτερον πυρπολικόν, συνάμα δὲ κατέπλευσεν ἐκ Ψαρρῶν καὶ τὸ τοῦ Καλαφάτη καὶ οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν πυρπολικῶν ἀνῆλθεν εἰς δύο, ἀνατεθείσης τῆς κυβερνήσεως τοῦ πρώτου εἰς τὸν πλοίαρχον Δ. Παπανικολῆν.

Τῇ 27ῃ Μαΐου μὲ ἑλαφρὸν ἄνεμον ἐκ Ζ, τὰ Ἑλληνικὰ πολεμικὰ ἐπετέθησαν διὰ τοῦ πυροβολικοῦ των κατὰ τοῦ δικρότου, ὅπερ ἀπῆντα εἰς τὸ πῦρ ἠγκυροβολημένον καὶ ὑποστηριζόμενον διὰ τοῦ πυρὸς ὅπλων καὶ πυροβόλων παρὰ στρατιωτῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς. Διαρκούσης τῆς μονομαχίας τοῦ πυροβολικοῦ τὰ πυρπολικά ἐπωφελοῦμενα τοῦ ἐκ ταύτης πυκνοῦ καπνοῦ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ δικρότου, καὶ ἠδυνήθησαν νὰ προσκολληθοῦν τὸ μὲν εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τὸ δὲ τοῦ Παπανικολῆ τὴν ἑτέραν· ἐνῶ ὅμως τὸ πῦρ τοῦ πρώτου

ἐκ τούτων ἦτο ἀνίσχυρον, τὸ τοῦ Παπανικολῆ μετεβλήθη εἰς ἡφαίστειον περικαλύψαν διὰ τῶν φλογῶν τοῦ τὸ ἐχθρικὸν δίκροτον, τὸ πλήρωμα τοῦ ὁποίου καταληφθὲν ὑπὸ πανικοῦ ἐτράπη πρὸς τὰς λέμβους ἵνα σωθῇ· ἐντὸς ὀλίγου τὸ δίκροτον ἦτο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἄνω δὲ τῶν 1000 στρατιωτῶν καὶ ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος αὐτοῦ εὗρον τὸν θάνατον.

Τὸ πρῶτον τοῦτο κατὰ θάλασσαν Ἑλληνικὸν κατόρθωμα διὰ τῶν πυρπολικῶν ἐπιτελεσθὲν καὶ ὑπενθυμίσαν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν ἐν Τσεσμέ πρὸ 50ετίας καταστροφὴν, ἐπέφερε τοσαύτην κατὰ-πτωσιν ἡθικοῦ εἰς τὰ πληρώματα τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, ὥστε ἔσπευσεν οὗτος ν' ἀποσυρθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φρουρίων τῶν Δαρδανελλίων καταδιωκόμενος ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων· ταῦτα μὴ δυνάμενα βεβαίως νὰ συνεχίσουν τὴν καταδίωξιν ἐντὸς τῶν στενῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν διακόψουν καὶ ἀκολούθως ἡγχυροβόλησαν ἐν τῷ ὄρμῳ τῶν Μοσχονήσων.

Πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ἐκφοβισμόν συνάμα τῶν πληθυσμῶν τῶν Μικρασιατικῶν παραλίων, προέβησαν ἀμέσως οἱ Τούρκοι εἰς τρομερὰν δῆωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς ἀνθούσης Ἑλληνικῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν (Ἀἰβαλίῃ), κατασφάξαντες τοὺς πλείστους ἐκ τῶν τριακοντακισχιλίων κατοίκων, ὧν μόλις περὶ τοὺς 5000 διεσώθησαν διὰ τῶν ἐφορκίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἀδυνατοῦντος δυστυχῶς λόγῳ τῶν ἀβαθῶν νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν ὄρμον, ὅπως παράσχῃ εἰς τὴν δύσμοιρον πόλιν ἀποτελεσματικὴν τινα συνδρομήν.

Κατόπιν τῆς ἐκ τοῦ Αἰγαίου ἀποχωρήσεως τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπανεπλευσαν εἰς τὰς βάσεις των διὰ μισθοδοσίαν καὶ ἀνεφοδιασμόν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου· τὴν δὲ 15 Ἰουνίου ἐπανεπλευσεν εἰς Ὑδραν καὶ ἡ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Κριεζῆν μικρὰ μοῖρα, ἣτις εἶχεν ἀποσταλῇ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ, ἀφ' οὗ κατέκρινε παρὰ τὴν Χαλκίδα μίαν Τουρκικὴν κορβέτταν καὶ ἐν βρίκιον.

β'. "Ἐκπλους τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.—Ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Σάμου.

Ὁ Τουρκικὸς Στόλος μετὰ τὴν πρώτην του ἀποτυχίαν ἀποσυρθεὶς ἐντὸς τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου ἤρχισε παρασκευαζόμενος πρὸς νέον ἐκπλουν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, αὐτὴν τὴν φοράν, τὴν Σάμον. Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στόλου ἀνέλαβεν ὁ Καρᾶ-Ἀλῆς, θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν ἱκανωτέρων Τούρκων ναυάρχων, ὅστις

ἐπισπεύσας τὰς ἐτοιμασίας ἐξέπλευσε τῶν στενῶν καὶ τῇ 3ῃ Ἰουλίου ἡγκυροβόλησε πρὸ τῆς Σάμου.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, μόλις αἱ πληροφορίες περὶ τοῦ μελετωμένου ἔκπλου τῶν Τούρκων ἐλήφθησαν, ἡτοιμάσθη καὶ οὗτος ἐν σπουδῇ, δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ ἐκπλεύσῃ πρὸ τοῦ εἰς Σάμον κατὰ πλου τοῦ ἀντιπάλου του. Οὕτως ἡ Σάμος ἀφίετο ἀπροσάτευτος ἀπὸ θαλάσσης, ἐὰν δὲ ἐσώθῃ τότε ἐκ τῆς καταστροφῆς, τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν τοῦ Λογοθέτη· οὗτος, συγκεντρώσας περὶ ἑαυτὸν τοὺς τολμηροτέρους καὶ μᾶλλον πειθαρχικοὺς ἐκ τῶν κατοίκων, ἀντέταξε τοσοῦτον πείσμονα ἀντίστασιν, ὥστε πᾶσαι αἱ πρὸς ἀπόβασιν ἀπόπειραι τῶν Τούρκων ἐναίαγησαν οἰκτροῶς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος κατέπλευσε τῇ 9ῃ Ἰουλίου εἰς τὸ θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων συγκεείμενος ἐξ 90 πλοίων, συναντήσας δὲ ἐννέα μεταγωγικὰ ἅτινα ὁ Τούρκος Ναύαρχος ἀπέστελλεν εἰς Νέαν Ἐφεσον πρὸς μεταφορὰν νέων στρατευμάτων, κατέκασεν αὐτά, καθὼς καὶ ἅπαντα τὰ διὰ τὴν ἀπόβασιν συγκεντρωθέντα πλοιάρια, διαλύσας συγχρόνως καὶ τὰς ἐν τῇ Μικρασιατικῇ παραλίᾳ στρατιωτικὰς διὰ τὴν κατὰ τῆς Σάμου ἐπιχείρησιν συγκεντρώσεις.

Ὁ Τουρκικὸς Στόλος, ὑπὸ τὰ ὄμματα σχεδὸν τοῦ ὁποίου διεξήχθησαν τὰ ἀνωτέρω, καίτοι συγκεείμενος ἐκ 4 πλοίων τῆς γραμμῆς, 5 φρεγατῶν καὶ 12 κορβेटῶν, οὐδεμίαν ἀντέναξεν ἀντίστασιν, οὐδὲ κἂν ἀνέμενε τὸν ἀντίπαλόν του εἰς τὸ στενὸν τῆς Σάμου ἐπ' ἀγκύρα, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἐν σπουδῇ, ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνεμοι τὸν ἡμπόμενον νὰ πλεύσῃ πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, κατηυθύνθη πρὸς τὸν κόλπον τῆς Κῶ, ἔνθα ὑπῆρχεν ἐν πρόχειρον ὀρμητήριον.

Τῇ 21ῃ Ἰουλίου οἱ δύο ἀντίπαλοι Στόλοι παραπλέοντες τὰ Μικρασιατικὰ παραλία ἤλθον ἐν ὄψει ἀλλήλων μεταξὺ Κῶ καὶ Ἀλικαρνασοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τρικυμίας ἐχωρίσθησαν ἄνευ μάχης· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες φοβούμενοι νέαν ἐχθρικὴν ἀπόπειραν κατὰ τῆς Σάμου ἔστρεψαν πρὸς Β διευθυνόμενοι πρὸς αὐτήν, οἱ δὲ Τούρκοι διαδρομήσαντες διὰ μέσον τῶν Κυκλάδων ἐπανέπλευσαν εἰς Δαρδανέλλια.

Οἱ Σάμιοι ἀπαλλαγέντες τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτοὺς κινδύνου, ἐνέτειναν τὰς προσπάθειάς τῆς στρατιωτικῆς τῶν ὁργανώσεως καὶ τῆς ὁχυρώσεως τῆς γῆσου των, ἐξετέλεσαν δὲ καὶ ἀρκετὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς ἐναντι ἀκτῆς.

Ἐπιχειρήσεις τῆς ἐν τῷ Κορινθιακῷ μοίρας.— Ἡ εἰς τὸν Κορινθιακὸν ἀποσταλεῖσα, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, μοῖρα ἐξ 6 Ὑδραϊ-

κῶν καὶ 6 Σπετσιωτικῶν πλοίων, ἀφ' οὗ περιέπλευσε τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀφῆκε δύο πλοῖα διὰ τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Πύλου ἐνεφανίσθη ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν· ἐκεῖ ἐνισχυθεῖσα καὶ διὰ 5 πλοίων ἐκ Γαλαξειδίου, ἀπησχολήθη μὲ τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, ἅτινα κατεδίωξε διὰ μέσου τῶν στενῶν τοῦ Ρίου καὶ ἠνάγκασε νὰ καταφύγωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φρουρίων τῆς Ναυπάκτου. Τὰ Τουρκικὰ ταῦτα πλοῖα προήρχοντο, ἄλλα μὲν ἐκ τοῦ ἑναντι τῆς Κερκύρας κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ δρωντος Στόλου, ἄλλα δὲ εὐρίσκοντο ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, διατελοῦντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ ἔχοντα ὡς προορισμὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φρουρίων, τὸν ἀνεφοδιασμόν των καὶ τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἐπικοινωνίαν (¹).

Παράδοσις φρουρίων Μονεμβασίας, Νεοκάστρου καὶ Τριπόλεως.—Ἡ κατὰ τοὺς πρώτους ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως μῆνας ἐντατικὴ δρᾷσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ ἡ ἀδράνεια τοῦ Τουρκικοῦ, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ ἀχθῶσιν εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον τῆς ἀντοχῆς τὰ διάφορα ἐν Πελοποννήσῳ φρούρια, ἐνθα ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι αἱ Τουρκικαὶ φρουραί, ἰδίᾳ δὲ τὸ φρούριον τῆς Μονεμβασίας, ὅπερ ἀπεκλείετο στενωῶς ὑπὸ τῶν Σπετσιωτικῶν πλοίων· περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου τὸ φρούριον τοῦτο, ἡ φρουρὰ τοῦ ὁποίου ἀντέταξε πείσμονα καὶ σκληρὰν ἀντίστασιν ἀναγκασθεῖσα ἐν τέλει νὰ τρέφηται δι' ἀκαθάρτων ζώων, προῆλθεν εἰς συνθηκολογίαν. Δυστυχῶς ἡ διαγωγὴ τῶν εἰσελθόντων εἰς τὸ φρούριον Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτάκτων, κάθε ἄλλο παρὰ ὑποδειγματικὴ ὑπῆρξε. Τὸ πλεῖστον τῆς φρουρᾶς κατεσφάγη, ἐλάχιστοι δὲ διέφυγον ἐπὶ ξένων πλοίων. Τὸ φρούριον τοῦ Νεοκάστρου (ἢ Ναυαρίνου) δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν τύχην τῆς Μονεμβασίας, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Τριπόλεως μὲ τοὺς ἐν αὐτῷ συγκεντρωθέντας πρὸς φίλαξιν θησαυροὺς τοῦ Πασσᾶ, ἐπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν (23 Σ/βρίου 1821)· εἴκοσι πυροβόλα, χιλιάδες ὅπλων καὶ πλήθος ἐφοδίων περιῆλθον εἰς τοὺς νικητάς, καθὼς καὶ ὑπερδεκαχισθίλοι αἰχμάλωτοι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν. Ὁ ἀγὼν πλέον

(¹) Ὁ J. de la Gravière δικαίως ἐξαίρων τὸ κατόρθωμα τῆς μικρᾶς ταύτης μοίρας τοῦ νὰ διέλθῃ διὰ τῶν «μικρῶν Ἀαρδανελίων», ὡς τότε ἀπεκαλοῦντο τὰ στενὰ τοῦ Ρίου, διαβλέπει εἰς τοῦτο τὸν ἀνατέλλοντα ἀστέρα τοῦ Μιαούλη, ὑπολαμβάνων αὐτὸν ὡς Διοικητὴν τῆς Μοίρας ἐνφ' πράγματι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναυάρχου, τοῦ Δημ. Μιαούλη.

εἶχε καταστῆ ἀγὼν ἔξοντώσεως, οὐδεμία δὲ πνοὴ οἴκτου ἢ ἐλέους ἦτο πλέον νοητὴ ἐκατέρωθεν.

Οὕτως ὁλόκληρος ἡ Πελοπόννησος εὗρίσκετο ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Ἐπαναστατῶν, μόνον δὲ τὰ φρούρια τῆς Μεθώνης, Κορώνης, Πατρῶν καὶ Κορίνθου ἀντεῖχον εἰσέτι. Αἱ σημαντικαὶ αὐταὶ ἐπιτυχίαι τῶν Ἐπαναστατῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὑπῆρξαν ἐν μέρει συνέπεια τοῦ σχεδίου τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, ὅστις ἐσκέπτετο, ὅτι ἔπρεπε νὰ στερεώσῃ ἐν πρώτοις τὴν κυριαρχίαν του ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Στερεᾷ καὶ ἐντοπίζων οὕτω τὸ κίνημα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ νὰ στραφῇ εἰς τὰ κατ' αὐτῆς μεθ' ὅλης τοῦ τῆς δυνάμεως.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ὁρθοῦ τούτου σχεδίου ὁ Μαχμούτ διέθεσε ὅλας τὰς μὴ ἀπασχολημένας μετὰ τὴν κατάπνιν τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ δυνάμεις εἰς τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ἄθω, ἥτις πράγματι ἐπετεύχθη περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου.

Διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου ἐνεργείας ὁ Μαχμούτ, καθὼς πολὺ ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Jurien de la Graviere, ἐκινδύνευε μὲν νὰ χάσῃ μέρος τοῦ εὐρέος αὐτοῦ Κράτους, ἐματαίου ὅμως τὴν τολμήσασαν νὰ ἐλπίσῃ τὴν ἐξάλειψιν τῆς Ὀθωμανικῆς ἐν Εὐρώπῃ κυριαρχίας συνωμοσίαν. (1)

Νέος ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου. Καταστροφὴ Γαλαξειδίου.

Κατόπιν τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἐξέπλευσε τῶν Δαρδανελλίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰσμαήλ-Γιβραλτάρ, ἐνισχυθεὶς δὲ κατὰ τὸν πλοῦν διὰ μοίρας 24 Ἀλγερινῶν καὶ Τυνησιακῶν πλοίων διηυθύνθη εἰς τὰ Δ. παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐξέπλευσεν, εὐθύς ὥς ἐπληροφορήθη τοῦτο, πρὸς συνάντησίν του, ἥτις ἔλαβε χώραν παρὰ τὰ Μεσσηνιακὰ παράλια, ἄνευ ὅμως ἄλλου τινος ἀποτελέσματος πλὴν τῆς αἰχμαλωσίας Ἀλγερινοῦ τινος βρικίου ἀποσπασθέντος τοῦ κυρίου σώματος μετὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἀντὶ νὰ παρακολουθήσῃ κατὰ πόδας τὸν Τουρκικόν, ὥς εἶχε πράξει κατὰ τὰς δύο πρώτας τοῦ ἐξόδου, διελύθη, ὥς ἐκ τοῦ συνήθους λόγου τῆς ἐξαντλήσεως τῶν ἐφοδίων καὶ τῶν χρημάτων διὰ τὴν μισθοδοσίαν, ἐπαναπλεύσας εἰς τὰς βάσεις του.

(1) Jurien de la Graviere, Station du Levant, μετάφρασις Κ. Ράδου, Ἐκδοσις 1894 σελ. 91.

Ἡ διάλυσις αὕτη, ἥτις δὲν ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα ἥττης, ὥς καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα αὐτὴν ἀπραξία, θὰ ἦσαν φαινόμενα ἀνεξήγητα, ἂν δὲν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅσα ἐν τῇ εἰσαγωγῇ εἶπομεν περὶ τοῦ βασικοῦ αἰτίου ἀδυναμίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου. Ἀποτέλεσμα ταύτης ὑπῆρξεν, ὅτι ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἐξακολουθήσας τὸν πλοῦν του, ἀφ' οὗ ἀνεφωδίασε τὰ φρούρια Μεθώνης καὶ Κορώνης, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ κατέστρεψε τελείως τὴν ναυτικήν πόλιν τοῦ Γαλαξειδίου, αἰχμαλωτίσας ἅπαντα τὰ πλοῖα της, ἅτινα ἔφερεν ὥς τρόπαιον εἰς Κων/πολιν, χωρὶς οὔτε κατὰ τὸν ἐπανάπλουν του, νὰ ἐνοχληθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου.

Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τὰ πλεῖστα πλοῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου παρέμενον εἰς τὰς βάσεις των, καθόσον ἐξηκολούθει ἡ ἔλλειψις ἐφοδίων καὶ χρημάτων, μόνον δὲ 20 Ὑδραϊκὰ ἔλαβον μέρος εἰς τὰς κατὰ τοῦ φρουρίου τοῦ *Ναυπλίου* ἐπιχειρήσεις ἐκτελοῦντα βομβαρδισμοὺς ἀπὸ θαλάσσης καὶ τηροῦντα τὸν ἀποκλεισμόν.

Μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1821 οὐδεμία ἄλλη ναυτικὴ ἐπιχείρησις ἀξία λόγου ἔλαβε χώραν· ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο λίαν εὐοίωνος, διότι κατὰ ξηρὰν μὲν ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος καὶ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐξεκαθαρίσθη ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων, αἱ δὲ ἐπιχειρήσεις τοῦ Στόλου, παρὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀποτυχίαν, συνετέλεσαν εἰς τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων χρησιμοποίησιν ὅλων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης· πράγματι οὗτοι ἐπέτυχον τὴν καταστροφὴν τῶν δευτερευουσῶν ναυτικῶν μονάδων τῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῶν ἀκτῶν ἐγκατεσπαρμένων, τὴν ἀπομόνωσιν τῶν διαφόρων παραλίων φρουρῶν, τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου καὶ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος τὴν ματαίωσιν τῶν κατὰ τῆς Σάμου ἐπιθετικῶν σχεδίων τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄλλο σημερινὸν γεγονός τοῦ τέλους τοῦ Α' ἔτους ἦτο ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Ι. Τομπάζη εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ναυάρχου τοῦ Ὑδραϊκοῦ Στόλου διὰ τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη, γενομένη τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἐφόρου τῆς Ὑδρας Λαζάρου Κουντουριώτου.

Περαίνοντες τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὸ Α' ἔτος τοῦ πολέμου ναυτικῶν γεγονότων, δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν νὰ σημειώσωμεν τὸν δευτερεύοντα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ ἀσήμαντον ρόλον, ὃν ἔπαιξαν κατ' αὐτὸ τὰ πλοῖα τῶν δευτερευουσῶν ναυτικῶν νήσων καὶ πόλεων, οἵτι αἱ νῆσοι *Κάσος, Σκιάθος, Σκόπελος, Κεφαλληνία, Λήμνος,*

Θήρα, καὶ αἱ πόλεις Γαλαξειδίον, Κύμη, Στυλὶς, Αἶνος, (ἐν Θράκῃ) καὶ ἄλλαι αὗται, διαθέτουσαι ἄρκετὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, παρέσχον τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ εἰς εἰσφορὰς καὶ εἰς ἄνδρας καὶ εἰς πλοῖα, πολλοὶ δὲ πλοίαρχοι αὐτῶν διεκρίθησαν κατὰ διαφόρους συμπλοκάς, ἰδίᾳ δὲ οἱ τῆς Κάσσου, ἧτις ἐκέκτητο ναυτικὸν ἀξιόλογον μετὰ τὸς τρεῖς πρώτας ναυτικὰς νήσους, καίτοι οἱ ναῦται τῆς ἐφημίζοντο ὡς ρέποντες μᾶλλον πρὸς τὴν πειρατείαν.

Γενικῶς τὰ πλοῖα τῶν νήσων καὶ πόλεων τούτων ἐκρησιμοποιήθησαν διὰ δευτερευούσας ἐπιχειρήσεις τοπικῆς φύσεως, ἀνεξαρτήτους τῶν τῆς κυρίας ναυτικῆς δυνάμεως, ἀποβλεπούσας δὲ ἰδίως εἰς καταδρομὰς περιορισμένης ἀκτίνος, τὴν τήρησιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν διαφόρων περιοχῶν ἀπὸ μεμονωμένων ἐχθρικῶν πλοίων.

Καὶ ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως τὸ α' ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν, ὡς εἰκός, ἄρκετὰ γόνιμον εἰς γεγονότα, τὸ σημαντικώτερον ἴσως τῶν ὁποίων ἦτο ἡ πολιτικὴ ὁργάνωσις τῆς ἐν ἐπαναστάσει Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐγκατάστασις Κεντρικῆς Κυβερνήσεως ἐδρευούσης ἐν Πελοποννήσῳ. Διὰ τῆς ὁργανώσεως ταύτης ὡς ἀνώτερος μὲν ἀρχηγὸς τοῦ γένους ἀνεγνωρίζετο ὁ Προΐγκληψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὡς ἐπίτροπος δὲ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος, ὅστις διεχειρίζετο τὴν ἐξουσίαν βοηθούμενος ὑπὸ Βουλῆς ἡ Βουλὴ αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων κοινοτήτων ἐκλεγομένων παρὰ τοῦ Λαοῦ, ὅπως παρὰ τοῦ Λαοῦ ἐπίσης ἐξελέγετο ἐν ἐκάστη κοινότητι ἐν συμβούλιον ἐκ τεσσάρων προκρίτων, ἀποτελοῦν τὴν τοπικὴν Διοίκησιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἐνὸς Ἐφόρου διοριζομένου ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως. Βραδύτερον, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἐγένοντο διάφοροι μεταρρυθμίσεις, καίτοι ἡ βάσις τοῦ συστήματος παρέμεινεν ἡ αὐτή· οὕτως ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἰδρυθείσης Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἀκολουθῶν δέ, συνεκροτήθησαν δύο Σωμάτα, τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικόν.

Εἰς τὰ Κοινοτικά Συμβούλια (ἢ Βουλὰς, ὡς τότε ἀπεκαλοῦντο) τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρρῶν, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν πρώτην, ἐδόθη καὶ ἐπισήμως ἤδη τὸ δικαίωμα τῆς χορηγίας διπλωμάτων πολεμικοῦ πλοίου πρὸς τὰ διάφορα συμμετέχοντα εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις πλοῖα· ἐπίσης δὲ καὶ τὸ τῆς εἰσπράξεως τῶν εἰσφορῶν τῶν λοιπῶν νήσων διὰ τὰς ἀνάγκας συν-

τηρήσεως τοῦ Στόλου, ἥτις ἐνηργεῖτο διὰ πολεμικῶν πλοίων περιερχομένων αὐτάς.

Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ 1823

Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν δύο τούτων ἐτῶν 1822 καὶ 1823, παρουσιάζουν γενικῶς μεγαλυτέραν ἔντασιν δράσεως ἐκ μέρους τῶν ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας· αὕτη κατέστη δυνατή, προκ. μένου μὲν περὶ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, λόγῳ τῆς προοιούσης ἐργασίας ἀνασυντάξεως τοῦ Στόλου μετὰ τὸ πρῶτον ἐκ τῆς στερήσεως τῶν πληρωμάτων αὐτοῦ πλήγμα, προκειμένου δὲ περὶ τῶν στρατιωτικῶν, λόγῳ τῆς ὀριστικῆς ἥττης καὶ τοῦ φόρου τοῦ Ἀλῆ - Πασσᾶ (Ἰανουάριος 1822).

Αἱ ἀλλεπάλληλοι πτώσεις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τουρκικῶν φρουρίων ἔπεισαν τὸν Σουλτᾶνον, ὅτι ἐπεβάλλετο ἔντονος δράσας τοῦ Στόλου του, ἂν ἤθελε νὰ σώσῃ τοῦλάχιστον τὰ εἰσέτι ἀντέχοντα τέσσαρα φρούρια, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ τελευταῖον λείψανον τῆς ἐν τῇ χερσονήσῳ ταύτῃ κυριαρχίας του.

Διετάχθη ἀμ. ὥς ἐπίσπευσις τῶν σχετικῶν προετοιμασιῶν καὶ μετὰ συντόνους προσπάθειάς καταρθώθη ὁ ἔκπλους τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στόλου τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου. Ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Στόλου, ἐτέθη ὁ Πεπέ-Ἀλῆς, σκοπὸς δὲ τοῦ ἔκπλου τούτου ἦτο ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ φρουρίων καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῶν φρουρῶν αὐτῶν διὰ νέων στρατευμάτων.

Ὁ Στόλος οὗτος, οὗτινος ἐπέβαινον καὶ περὶ τοὺς 4000 στρατιωτῶν, ἐνισχυθεὶς καὶ παρὰ ναυτικῶν δυνάμεων ἐξ Αἰγύπτου, Ἀλγερίου καὶ Τύνιδος, περιέπλευσε τὴν Πελοπόννησον ἐφοδιάσας κατὰ τὸν πλοῦν τὸ φρούριον τῆς Μεθώνης, ἀφ' οὗ δὲ ἐπεχείρησεν ἀνεπιτυχῶς ἀνακατάληψιν τοῦ Νεοκάστρου (Πύλου), κατέπλευσεν ἐν τῷ ὄρμῳ Πατρῶν περὶ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου καὶ ἀπεβίβασεν ἐκεῖ τοὺς ἐπιβαίνοντας στρατιώτας μετὰ 20 πεδινῶν πυροβόλων.

Κατὰ τοῦ Στόλου τούτου, ἡ ἐτοιμασία καὶ ὁ ἔκπλους τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως ἐγένοντο γνωστοὶ εἰς τὰς Ναυτικὰς Νήσους τῆς Ἑλλάδος, ἡτοιμάσθησαν συντόνως τὰ πλοῖα των, ἥτοι 27 τῆς Ὑδρας ὑπὸ τὸν Μιαούλην, 20 τῶν Σπετσῶν ὑπὸ τὸν Γκ. Τσούπην καὶ 16 τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τὸν Ν. Ἀποστόλην.

Τὰ πλοῖα ταῦτα ἀποπλεύσαντα ἐκ τῶν νήσων μετὰ 29ης Ἰανουαρίου καὶ 2ας Φεβρουαρίου, συνεκεντρώθησαν, τεθέντα ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν Ἀρχηγίαν τοῦ Μιαούλη, ἐν τῷ Κόλπῳ τῶν Πατρῶν

καὶ τῇ 16ῃ Φεβρουαρίου δλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἡγκυροβόλησε πρὸ τοῦ Μεσολογγίου.

Οἱ Ἕλληνες Ναύαρχοι, φοβούμενοι μήπως ὁ ἐχθρὸς εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Κορινθιακόν, ὅπως ἐνεργῇ ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν φρουρίων τοῦ Ρίου ἐπωφελούμενος τῆς λόγῳ τῶν πνεόντων συνεχῶς Α. ἀνέμων προσηνέμου καὶ συνεπῶς πλεονεκτικῆς ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως θέσεώς του, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξαναγκάσουν αὐτὸν εἰς μάχην. Ἀποπλεύσαντες λοιπὸν μεθ' ὅλων τῶν πλοίων των περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 20ης Φεβρουαρίου, ἐνεφανίσθησαν μετ' ὀλιγοῶρους διαδρομὰς πρὸ τῶν Πατρῶν.

Ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἀμέσως ἐξέπλευσε τοῦ λιμένος πρὸς συνάντησιν τοῦ ἀντιπάλου του, ἡ δ' ἐπακολουθήσασα ἐξάωρου διαρκείας ναυμαχία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐκ παρατάξεως σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων Στόλων· κατ' αὐτὴν ὁ τὸ πρῶτον τότε διοικῶν τὸν Ὑδραϊκὸν Στόλον Ναύαρχος Μιαούλης, ἐμφορούμενος ὑπὸ τοῦ πραγματικοῦ πνεύματος τῆς ἐπιθετικότητος, ἐρρίφθη μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν τῶν ἐπ' οὐρᾶς ἐχθρικῶν πλοίων, καθόσον ἀντελήφθηξ ἀρχῆς ὅτι τὰ ἐπὶ κεφαλῆς πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ ὑπηνέμους εὐρισκόμενα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παράσχωσιν εἰς τὰ προσβληθέντα οὐδεμίαν βοήθειαν.

Ἡ ναυμαχία διεξήχθη ἀποκλειστικῶς διὰ πυροβολικοῦ, ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων ὑποστάντων ἀρκετὰς ζημίας, ἰδίᾳ ὅμως μιᾶς Τουρκικῆς φρεγάτας, ἣτις ἐδέχθη τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐπίθεσιν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. Οἱ Ἕλληνες ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 20 τραυματίας καὶ δύο πλοῖα αὐτῶν ἐβλάβησαν ἐλαφρῶς λόγῳ συγκρούσεως, τῶν δὲ Τούρκων αἱ εἰς ἄνδρας ἀπώλεια φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν ἀρκεταί. Τέλος, περὶ τὴν ἐσπέραν, ἐπαυμάσαντος τοῦ ἀνέμου ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πυροβολικοῦ κατέστη ἐκτάκτως δυσχερὴς ἐκατέρωθεν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν ἐλαφροτέρων Ἑλληνικῶν πλοίων· ὥς ἐκ τούτου οἱ Τοῦρκοι ἐπωφελούμενοι τοῦ ἐπερχομένου σκότους καὶ τῆς ὑπηνέμου αὐτῶν θέσεως—κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ὁποίας εἶναι ἡ εὐκολία διακοπῆς τῆς μάχης—ἀπεσύρθησαν πρὸς τὴν Ζάκυνθον, ἔνθα καὶ ἡγκυροβόλησαν κατὰ τὴν νύκτα ἐν ἀρκετῇ ἀταξίᾳ, δύο πλοίων των προσαρᾶντων εἰς τὰ πρὸ τοῦ Λοιμοκαθαρητικοῦ ἀβαθῆ. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος κατέπλευσε πρὸς ὕδρευσιν εἰς Κατάκολον, ἔνθα Ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἀποσταλὲν ἐκ Ζακύνθου ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Μιαούλην τὴν περὶ οὐδετερότητος ἀπόφασιν τῶν Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἴονίου

Κράτους καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν προσεγγίσεως οἰουδήποτε πλοίου τῶν ἐμπολέμων εἰς ἀπόστασιν κάτω τῶν 4 μιλίων ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου Κράτους ἐκτὸς ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας (τρικυμίας, βλάβης κ.τ.λ.).

Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη, ἦν αἱ Ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ ἔκριναν σκόπιμον νὰ ἐπεκτείνωσι μέχρι καὶ τῶν ἑναντι τῆς Κερκύρας ἀκτῶν, ἡμπρόδισε τὸν Ναύαρχον Μιαούλην νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του περὶ καταστροφῆς τῆς παρὰ τὴν νησίδα τῶν Συβότων (Μούριου) ὁρμούσης ἐχθρικής μοίρας, τὰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀποσταλέντα παρ' αὐτοῦ πλοῖα ἐπέστρεψαν ἄπρακτα κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ Κυβερνήτου τοῦ ἐκεῖ σταθμεύοντος Ἀγγλικοῦ πλοίου. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ γολέτα «Τερψιχόρη» ἀποσταλεῖσα παρὰ τοῦ Μιαούλη εἰς Κέρκυραν συνελήφθη παρὰ τῶν Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν, διὰ δὲ τῆς Ἀγγλικῆς φρεγάτας «Cambrian» ἐπεδόθη εἰς Ὑδραν αὐστηρὰ διακοίνωσις ἀπαιτοῦσα ἀποζημίωσιν διὰ διάφορα κτήνη ἀπαχθέντα παρ' Ἑλληνικῶν πλοίων ἐκ Λευκάδος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἅφ' οὗ ἐφωδίασε τὰ εἰς τὰ Αἰτωλικά παράλια δρῶντα Ἑλληνικά στρατεύματα καὶ ἀπεβίβασεν εἰς Πρέβεζαν τὸν Σουλιώτην Ὀπλαρχηγὸν Ζώην καὶ εἰς Πάργαν διάφορα πολεμοφόδια διὰ τὸ Σοῦλι, πληροφορηθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ περὶ τοῦ ἐκ Ζακύνθου ἀπόπλου τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, ἀπέπλευσε τῇ 27 Φεβρουαρίου ἐπανακάμπειον εἰς τὰς βάσεις του πρὸς ἀνεφοδιασμὸν καὶ πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τῶν πληρωμάτων, παραμεῖναντος ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν τοῦ Μιαούλη μετὰ 9 πλ. ἰων. Ὁ δὲ Τουρκικὸς Στόλος περιπλεύσας τὴν Πελοπόννησον κατηνθύνθη καὶ πάλιν πρὸς Λαοδανέλλια, θεωρήσας πιθανῶς τὸν προορισμὸν του ὥς ἐπιτευχθέντα, ἔφ' ὅσον κατώρθωσε νὰ ἀποβιβάσῃ τοὺς 4000 στρατιώτας μετὰ τῶν πυροβόλων των εἰς Πάτρας.

Ἀμα τῇ λήψει τῶν περὶ τῆς ναυμαχίας τῶν Πατρῶν ἀναφορῶν τοῦ Μιαούλη, μεγάλη ἀθυμία κατέλαβε τὴν Ὑδραν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα λόγῳ τοῦ ἀναποφασίστου ἀποτελέσματος αὐτῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου πασιφανῶς κατεδείχθη ἡ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἄλλως τε φανερὰ ἀδυναμία τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ ἀποφασιστικὸν τι ἀποτέλεσμα κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του διὰ μόνου τοῦ πυροβολικοῦ του. Σημειωτέον, ὅτι τὰ πυρπολικά δὲν εἶχον εἰσέτι ἐξελιχθῇ ἀπὸ τε ἀπόψεως κατασκευῆς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὁργανώσεως εἰς σημεῖον ἐπιτρέπον εἰς αὐτὰ νὰ παίζωσι σημαντικὸν ρόλον κατὰ τὰς ἐν ἡμέρᾳ ἐκ παρατάξεως ναυμαχίας.

Ἀσφαλῶς δέ, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω λόγου, δὲν θὰ συνετέλει εἰς τὴν στερέωσιν τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τῆς πεποιθήσεως τῶν ἐπαναστατῶν ἢ τότε τὸ πρῶτον ἐπιδειχθεῖσα ἐπισήμως ἐχθρική ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς οὐδετερότητος στάσις τῆς Ἀγγλίας· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τῶν λόγων τούτων—ἀμφοτέρων ἐξ ἴσου σοβαρῶν—δημιουργηθείσης ἀπογοητεύσεως δὲν ἐβράδυνε, συντελοῦντος καὶ τοῦ ἀψικόρου τοῦ ἐλληνικοῦ χαρακτῆρος, νὰ ἐκδηλωθῇ ὑπὸ μορφὴν σημαντικῆς χαλαρώσεως τῆς δραστηριότητος τοῦ Ναυτικοῦ, ἀντίκτυπος τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἀδυναμία αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ παράσχη ἔγκαιρον βοήθειαν πρὸς τὴν μετ' ὀλίγον ἐπαναστατήσασαν Χίον, καθὼς ἀμέσως κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Ἐπανάστασις καὶ καταστροφή τῆς Χίου. — Πυρπόλῃσις τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ Κανάρη.

Τῇ 8ῃ Μαρτίου 1822 ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Σάμου Λογοθέτης, ἐπωφελούμενος τῆς ἀπουσίας τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, ἀπεβιβάσθη μετὰ 2500 ἀνδρῶν εἰς Χίον, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μακροῦ εἶχεν ἐν νῶ νὰ παρασύρῃ, καὶ ἄκουσαν ἔστω, εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Μετὰ μικρὰν συμπλοκὴν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἔκαυσε τὸ τελωνεῖον καὶ δύο τουρκικὰ τεμένη καὶ παρεσκευάσθη εἰς πολιορκίαν τοῦ φρουρίου, ἐνῶ τὸ μικρὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατεύματος ἤρχιζεν αὐξάνόμενον διὰ τῶν ἀθρόως προσερχομένων ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Σαμίου Δικτάτορος ἐκ τῶν πέριξ χωρικῶν.

Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὁλόκληρος ἡ ὑπαιθρος χώρα τῆς νήσου εἶχεν ἤδη προσχωρήσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἡ δὲ Τουρκικὴ φρουρὰ ἐπολιορκεῖτο ἐν τῷ φρουρίῳ.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ Λογοθέτου, γενομένη ἄνευ προηγουμένης συνεννοήσεως μετὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως καὶ ἄνευ ἐξασφαλίσεως τῆς συνδρομῆς τοῦ Στόλου, ἔσχε καταστρεπτικὰς συνεπείας· ὁ Σουλτᾶνος μαθὼν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χίου ἐξωργίσθη λίαν καὶ διέταξε τὸν ἄμεσον ἀπόπλουν τοῦ Στόλου μετ' ἐντολὴν τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος καὶ τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν τῶν κατοίκων. Ὁ Στόλος ἀπετελέσθη ἐκ 12 μεγάλων πολεμικῶν, ἥτοι ἐνὸς τριγρότου, τεσσάρων δικρότων, τεσσάρων φρεγατῶν, καὶ τριῶν βρικίων μετὰ ἐξηκοντάδος μεταγωγικῶν καὶ μικρῶν πλοίων ὧν ἐπέβαινον 6000 στρατιῶται, τεθεὶς δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλβανοῦ Ἀλῆ-Ζαδέ, μᾶλλον γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Καρὰ-Ἀλῆς καὶ περιφήμου διὰ τὴν ὠμότητά του, ἐξέπλευσεν ἐκ Δαρδανελλίων τῇ 14ῃ

Μαΐου κατευθυνόμενος πρὸς τὴν Χίον. Καταπλεύσας ὁ Καρὰ-Ἀλῆς ἐκεῖ τῇ 16ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπεβίβασε τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων στρατιώτας καθὼς καὶ ἄλλους προστρέξαντας ἐκ Τσεσμέ καὶ ἐνήργησε συστηματικὴν δῆωσιν τῆς νήσου καὶ ἀγρίαν σφαγὴν τοῦ ἀόπλου καὶ εἰρηνικοῦ πληθυσμοῦ, ἀφοῦ οἱ ἐπὶ τῆς νήσου Σάμιοι πολεμισταὶ μετ' ἀσθενῇ ἀντίστασιν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπαχωρήσωσιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἀφοῦ ὥς ἐκ τῶν ἐμμέσων συνεπειῶν τῆς ἀνωτέρω ἀναφερθείσης ἀπογοητεύσεως, τῶν διχονοιῶν μεταξὺ τῶν νήσων, τῆς ἐλλείψεως χρημάτων καὶ τῆς οὐχὶ πάντοτε εἰς εὐχάριστον σημεῖον εὐρισκομένης πειθαρχίας τῶν πληρωμάτων, παρέμεινεν ἀδρανῶν καὶ ἔχασε πολύτιμον καιρόν, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκπλεύσῃ, ἀλλὰ πολὺ ἄργα διὰ νὰ προλάβῃ τὴν συντελεσθεῖσαν καταστροφὴν· ὥς ἐκ τούτου, ἀφοῦ παρέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας εἰς Ψαρρά, ἐπεχείρησε τῇ 18ῃ Μαΐου νὰ προσβάλλῃ διὰ νυκτὸς τὸν ἐν Χίῳ ἡγκυροβολημένον Τουρκικὸν Στόλον· οὗτος ὅμως ἀπάρας ἐν σπουδῇ, ὅπως μὴ δεχθῇ τὴν ἐπίθεσιν ἡγκυροβολημένος λόγῳ τοῦ φόβου τῶν πυρπολικῶν, ἤρχισε διαδρομῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Χίου. Οἱ Ἕλληνες Ναύαρχοι, οἵτινες κατόπιν τῆς πείρας τῆς ναυμαχίας τῶν Πατρῶν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίζουν διὰ τῶν 57 μικρῶν πλοίων των τὴν ἐπίτευξιν ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος διὰ μάχης ἐκ παρτάξεως, ἠρκοῦντο εἰς τὸ νὰ χειρίζουν ἐξ ἀποστάσεως προσπαθοῦντες νὰ τηρῶνται πάντοτε εἰς τὴν προσήνεμον θέσιν καὶ καρδοκοῦντες τὴν εὐκαιρίαν τῆς διὰ πυρπολικῶν ἐπιθέσεως· οὕτω παρῆλθον τρία ὁλόκληρα ἡμερονύκτια, καθ' ἃ οἱ δύο ἀντίπαλοι Στόλοι ἐχειρίζον ἐν ὄψει ἀλλήλων, συμπλεκόμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, τέλος δὲ πνεύσαντος σφοδροῦ ἀνέμου ἀπὸ Ε. Ν. ἀπεχωρίσθησαν, ἀγκυροβολήσαντες, ὁ μὲν Τουρκικὸς εἰς Χίον, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς εἰς Ψαρρά.

Κατόπιν Συμβουλίου ἀπεφασίσθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων ἡ νυκτερινὴ προσβολὴ τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου διὰ πυρπολικῶν· ἡ ἐπιχείρησις ὠρίσθη διὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου, ἀνατεθεῖσα εἰς δύο πυρπολικά, ἐν ὑπὸ τὸν Κανάρην καὶ ἕτερον ὑπὸ τὸν Πιπῖνον· ἡ ἐκλεγείσα διὰ τὴν προσβολὴν νῆξ ἦτο λίαν σκοτεινὴ, ἡ θάλασσα γαλήνια, ἡ δὲ ἐχθρικὴ ναυαρχὴς κατάφωτος, καθόσον λόγῳ τῶν ἑορτῶν τοῦ Μπαϊραμίου ἐδίδετο ἐπ' αὐτῆς δεξιώσις, εἰς ἣν παρενρίσκοντο ἅπαντες οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Στόλου, οἱ Ὀθωμανοὶ πρόκριτοι τῆς Χίου καὶ τινες ἐκ Σμύρνης. Τὰ δύο πυρπολικά διολισθίσαντα ὥς σκιαὶ μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων

ἡδυνήθησαν νὰ φθάσουν ἀπαρατήρητα καὶ νὰ ἐμπλακοῦν, τὸ μὲν τοῦ Κανάρη εἰς τὴν Ναυαρχίδα, τὸ δὲ τοῦ Πιπίνου εἰς τὸ πλοῖον τοῦ ὑποναύαρχου Μπεκήρ - Μπέη· καὶ τὸ μὲν τελευταῖον τοῦτο ἀτελῶς προσκολληθὲν κατώρθωσαν οἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου νὰ ἀπομακρύνωσι, χωρὶς πάντως νὰ ἀπαλλαγῇ τὸ πλοῖον σοβαρῶν ζημιῶν ἐκ τῶν καλυψασῶν αὐτὸ φλογῶν, τὸ τοῦ Κανάρη ὅμως προσεκολληθήη τόσον καλῶς, ὥστε πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν ἐν τῇ Ναυαρχίδι ἀπέβησαν εἰς μάτην· ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τὸ κολοσσιαῖον πλοῖον περιεβάλλετο ὑπὸ φλογῶν· ὁ δὲ ἐκ τῆς συσσωρεύσεως τόσων ξένων προσώπων καὶ τοῦ τελείου αἰφνιδιασμοῦ γεννηθεὶς πανικός παρέλυσε πᾶσαν προσπάθειαν σωτηρίας· αἱ λέμβοι καθαιρούμεναι ἐν σπουδῇ κατεποντίζοντο ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιβαινόντων, αὐτὸς δὲ ὁ Ναύαρχος, καθ' ἣν ὥραν κατήρχετο τὴν κλίμακα, πληγεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τοῦ καταπεσόντος μεγάλου ἱστοῦ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Τὸ πῦρ δὲν ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ὅποτε τὸ πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ οὐρανομήκους στήλης φλογὸς καὶ καπνοῦ· πλέον τῶν 3000 ἀνδρῶν εὗρον τὸν θάνατον κατὰ τὴν πρωτοφανῆ ταύτην καταστροφὴν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ γενναῖοι πυρποληταί, ἐπωφελοῦμενοι τῆς ἐπακολουθησάσης συγχύσεως καὶ τοῦ πανικοῦ, κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι, καίπερ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καταδιωκόμενοι ὑπὸ πολλῶν ἐξωπλισμένων λέμβων, φθάσαντες δὲ εἰς Ψαρρά, ἀνέφερον ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τῆς ἀνατεθείσης αὐτοῖς ἀποστολῆς.

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξεν τοσαύτη σύγχυσις ἐν τῇ Στόλῳ, ὥστε ὁ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ὑποναύαρχος μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθωσε νὰ ἀνασυντάξῃ καὶ πῶς τὰ πλοῖα του καὶ νὰ καταφύγῃ ἐν σπουδῇ εἰς Δαρδανέλλια, χωρὶς ὅμως προηγουμένως νὰ παραλείψῃ νὰ συμπληρώσῃ, λόγῳ ἐκδικήσεως, τὴν καταστροφὴν τῆς ἀτυχοῦς Χίου καὶ τὴν σφαγὴν τῶν ἐναπομεινάντων κατοίκων.

Στρατιωτικαὶ ἐπιτυχίαι ἐν Ἀθήναις καὶ Πελοποννήσῳ. — Νέος ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ Σιόλου. — Ναυμαχία πρὸ τῶν Σπετσῶν.

Ἡ ἐν Χίῳ ἐπιτυχία τοῦ Κανάρη συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἐπαναστατῶν, ὅπερ ἡ καταστροφὴ τῆς νήσου ταύτης εἶχε καταρρίψει. Εὐτυχῶς δὲ ἐντὸς ὀλίγου ση-

μαντικά κατὰ ξηρὰν ἐπιτυχίαι τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων ἦλθον ὅπως συμπληρώσωσιν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς ἀγὼν θὰ ἐπροχώρει τραχὺς μὲν, ἀλλὰ θὰ ἦγετο εἰς αἴσιον τέρμα. Τῇ 12 Ἰουνίου ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1821 εὐρίσκετο περικυκλωμένη πανταχόθεν, ἐπιπτεν, ἡ δὲ πτώσις αὐτῆς διήγειρε θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ τῆς Εὐρώπης· καὶ ὁ Σουλτάνος ὅμως δὲν παρέμενε ἀργός, ἀλλ' ἠτοιμάζετο νὰ καταφέρει τὸ ἀποφασιστικόν του κτύπημα καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης τῶν Ἑλλήνων ἡ στρατιὰ τοῦ Δράμαλι κατήρχετο πρὸς τὴν Πελοπόννησον σαρώουσα τὸ πᾶν πρὸ αὐτῆς. Ἀπαντες πρὸς στιγμὴν ἐνόμισαν ὅτι τὸ κτύπημα τοῦτο θὰ ἦτο πράγματι καίριον, ὅταν εἶδον τὴν ἐκ τριακοντακισχιλίων περίπου ἀνδρῶν συγκειμένην ταύτην στρατιὰν εἰσβάλλουσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, προχωροῦσαν ἀκατασχέτως καὶ ἀνακαταλαμβάνουσαν τῇ 5ῃ Ἰουλίου τὴν Κόρινθον καὶ τῇ 12ῃ τὸ Ἄργος. Ἡ τρομακτικὴ ὅμως ἐρήμωσις τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν οὐδόλως εἶχε λάβει ὑπ' ὄψιν τὸν ὁ Δράμαλις, ἠνάγκασεν αὐτὸν ἀδυνατοῦντα νὰ θρέψῃ τὸν στρατόν του ὅπως ἐν διαστήματι 15 μόνον ἡμερῶν ἀρχίσῃ ὑποχωρῶν πρὸς τὸ Ἄργος· τότε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Νικήτας Σταματελόπουλός ὁ ἐπονομασθεὶς «Τουρκοφάγος» ἐνεδρεύσαντες παρὰ τὰ Δερβενάκια κατασυνέτριψαν τελείως τὸν διὰ τῆς στενῆς διόδου ἀτάκτως ὑποχωροῦντα πολυάριθμον Τουρκικὸν στρατόν, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ὁ Νικήτας συνεπλήρωσε μετὰ τοῦ Δ. Ὑψηλάντου τὴν καταστροφὴν του.

Ἡ οἰκτρὰ ἀποτυχία τοῦ Δράμαλι, ἥτις ἐγένετο αἰτία καὶ τοῦ θανάτου του, ἔσχεν ὥς ἄμεσον καὶ φυσικὸν ἀντίκτυπον τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ναυπλίου εἰσέτι ἀνθισταμένων Τούρκων, τὰ ἐφόδια τῶν ὁποίων ἔβαινον ἤδη πρὸς τὸ τέρμα των.

Μόνῃ ἐλπίς σωτηρίας τοῦ φρουρίου τούτου, εἰς ὃ οἱ Τούρκοι ἀπέδιδον ἐξαιρετικὴν σημασίαν, καὶ ἀπὸ καθαρῶς πολεμικῆς ἀπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ, ἀπέμενε πλέον εἰς αὐτοὺς ὁ διὰ θαλάσσης ἀνεφοδιασμός· διετάχθη συνεπῶς ὁ ἄμεσος ἀπόπλους τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, ὅστις εἰσπλεύσας εἰς τὸ Αἰγαῖον ὤφθη τῇ 12ῃ Ἰουλίου διερχόμενος ΒΔ τῶν Ψαρῶν. Ὁ Στάλος οὗτος συγκείμενος ἐξ 87 πλοίων (ἐν οἷς 6 δίκροτα καὶ 15 φρεγάται) ὑπὸ τὸν Καπετὰν μπέην Ἰμβραήμ, κατηυθύνθη πρῶτον πρὸς τὰς Πάτρας, ἐκεῖθεν δὲ ἀφοῦ ἐπέβη ὁ διορισθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ Καπετὰν—Πασσᾶς Μεχμέτ, Διοικητὴς τοῦ Μωρέως (ὅστις ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ Ἀλῆ

Πασσᾷ περιπλεύσας ἐκ νέου τὴν Πελοπόννησον κατηνύθη πρὸς τὴν Ὑδραν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐκ 50 πλοίων μετὰ 12 πυρπολικῶν, ὅστις ἀπὸ τῆς 17ης Αὐγούστου εἶχεν ἀποπλεύσει ἐξ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, πληροφορηθεὶς παρὰ τῶν πρὸς ἀναγνώρισιν σταλέντων πλοίων του ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔκαμπε τὸ Ταΐναρον, ἔλαβε θέσιν ἐν τῷ Ἀργολικῷ, παρεμβληθεὶς οὕτω μεταξὺ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ Ναυπλίου ὅπερ ἀπέ- τέλει τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπόν. Οἱ κάτοικοι τῶν Σπετσῶν, ἐγ- γύτατα τῶν ὁποίων κατ' ἀνάγκην θὰ διήρχετο ὁ ἐχθρικός Στόλος, εἶχον μεταφερθῇ εἰς Ὑδραν, πλὴν ὀλίγων πολεμιστῶν, οἵτινες κατεῖχον τὸ φρούριον,

Τὸ σχέδιον τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῆς ἐχθρικῆς Δυνάμεως, ὀφει- λόμενον κατὰ τινες εἰς τὴν ἔμπνευσιν τοῦ *Μιαούλη*, ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ἰδέας τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ ἐχθροῦ εἰς μάχην ἐντὸς τοῦ μεταξὺ *Σπετσῶν καὶ Ἀργολίδος* στενοῦ, ἔνθα οὗτος δὲν θὰ ἠδύ- νατο νὰ ἐπωφεληθῇ οὔτε τοῦ ἀριθμοῦ, οὔτε τῆς δυνάμεως τῶν πλοίων του, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες γνωρίζοντες τελείως τὴν διαμόρφω- σιν τῆς ἀκτῆς καὶ τοὺς ἐπικρατοῦντας συνήθως ἀνέμους, θὰ ἠδύ- ναντο νὰ ἐπωφελοῦνται πάσης παρουσιαζομένης εὐκαιρίας· πρὸς τοῦτο τὸ κύριον τμήμα τοῦ Στόλου, συγκείμενον ἐκ 18 πλοίων καὶ 2 πυρπολικῶν, ἐσχηματίσθη εἰς τρεῖς ἁλλεπαλλήλους στήλας ἐξ 6 πλοίων ἐκάστην, τεταγμένας τὴν μὲν μίαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ στενοῦ, τὴν δευτέραν πρὸ τῆς πόλεως τῶν *Σπετσῶν* καὶ τὴν τρίτην μεταξὺ τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὸ *Ναύπλιον*· τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου διετάχθη νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ὑδρας, ὅπως παρασύρῃ τὰ ἐχθρικά πλοῖα μεταξὺ τῶν διαφό- ρων νησίδων, ὅπου οἱ Ἕλληνες θὰ ἠδύναντο νὰ ματαχειρισθῶσι κάλλιον τὰ πυρπολικά καὶ νὰ χρησιμοποιῶσι τοὺς ἐπικρατοῦντας τοπικοὺς ἀνέμους, οὓς ἐγνώριζον τελείως.

Πράγματι τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Σεπτεμβρίου ὁ ἐχθρικός στόλος ἐνεφανίσθη ἀποτελούμενος ἐξ 86 πλοίων, μόλις δὲ ὁ Τοῦρκος Ναύαρχος εἶδε κατεχόμενον τὸ στενόν, ὁπόθεν κατ' ἀνάγκην ἔδει νὰ διέλθῃ ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν προορισμόν του, διήρσεε τὸν Στόλον του εἰς δύο τμήματα, ἐν μὲν ὅπως προσβάλλῃ τὰ ἐν τῷ στενῷ τῶν *Σπετσῶν* πλοῖα, τὸ δ' ἕτερον ὅπως καταδιώξῃ τὰ πρὸς Ὑδραν ὑποχωροῦντα. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐν ᾧ μέγα τμήμα Τουρκικοῦ Στό- λου εἶχεν ἤδη ἐμπλακῇ πρὸς τὴν γραμμὴν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἐπῆλθε νηνεμία, μὴ διακοπτομένη εἰ μὴ μόνον ὑπὸ ἐλαφρῶν

πνοῶν, αἵτινες ἐν ᾧ ἦσαν τελείως ἀνίσχυροι διὰ τὴν κίνησιν τῶν βαρέων Τουρκικῶν πλοίων, ἦσαν ἀφ' ἑτέρου ἀρκεταὶ ὥστε νὰ ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας πλοιάρχους, ὅπως χειρίζωσι τὰ ἰδικά των ἐντὸς ὀλίγου τὸ πῦρ, ἀραιὸν κατ' ἀρχάς, ἐγενικεύθη, ἔλαβον δὲ εἰς αὐτὸ μέρος καὶ τὰ πυροβολεῖα τῶν Σπετσῶν, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ἐφάνη ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τῆς Ναυαρχίδος τοῦ Μιαούλη τὸ σῆμα ἐπιθέσεως τῶν πυρπολικῶν. Ἀμέσως ἐξώρμησε τὸ πυρπολικὸν τοῦ Α. Πιπίνου καὶ κατώρθωσε νὰ ἐμπλακῇ πρὸς μίαν μεγάλην Ἀλγερινὴν φρεγάταν, ἣτις καλυφθεῖσα ὑπὸ τῶν φλογῶν τοῦ μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ σωθῇ· μετ' ὀλίγον ὁ ἐκ Σπετσῶν πυρπολητὴς Μπαρμπάτης ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἐχθρικῆς Ναυαρχίδος, ἣτις διέτρεξεν ἐπίσης σοβαρώτατον κίνδυνον, ἡδυνήθη ὁμως ἐν τέλει νὰ σωθῇ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ ἐμαίνεται ἐκατέρωθεν, μία δὲ Τουρκικὴ φρεγάτα εἶχεν ἤδη ὑποστῇ ἐξ αὐτοῦ σοβαρωτάτας βλάβας εἰς τὴν ἱστιοφορίαν τῆς ἀπολέσασα τὸν ἀκάτιον ἱστὸν καὶ τὸν δόλωνα, ἐνῶ ταυτοχρόνως τὸ πρὸς Ὑδραν κατευθυνόμενον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐλάμβανε τὴν προσήνεμον θέσιν· ἀντιληφθεὶς τότε ὁ Τοῦρκος Ναύαρχος τὴν δυσμενῆ διὰ τὰ πλοῖα τοῦ θέσιν, εἰς ἣν ἀφέθη νὰ παρασυρθῇ, ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ μετὰ ἐξάωρον μάχην ἐπωφελούμενος τοῦ ἀρχίσαντος ἤδη νὰ πνέῃ λεπτοῦ ἀνέμου ἀπὸ Β καὶ ἠρκέσθη νὰ ἐκτελῇ κατὰ τὰς δύο ἐπομένας ἡμέρας διαδρομὰς νοτίως καὶ ἀρκετὰ ἀνοικτὰ τῶν Σπετσῶν, ἀναμένων κατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς νέαν ἀπόπειραν διάπλου.

Τὴν τρίτην ἡμέραν (10 Σ/βρίου) ὁ Τουρκικὸς Στόλος, πνεύσαντος νοτίου ἀνέμου περὶ ὥραν 10.00, διῆλθε νοτίως τῶν Σπετσῶν καὶ εἰσεχώρησεν ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ *Ναυπλίου*· ὁ Ἑλλην Ναύαρχος ἀφῆκεν πρῶτον αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ μέχρις ἀποστάσεως 9 μιλ. ἀπὸ τοῦ *Ναυπλίου*, ἥτοι εἰς τὸ στενότερον σημεῖον τοῦ κόλπου, τότε δὲ ἐπωφελούμενος τῆς μεγαλυτέρας ταχύτητος τῶν πλοίων τοῦ καὶ τῆς προσήνεμου θέσεως, ἐκινήθη ὅπως ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ· ὁ Μεχμετ ὁμως δὲν ἐσκέπτετο νὰ δεχθῇ μάχην ὑπὸ τόσον δυσμενεῖς δι' αὐτὸν ὅρους, δι' ὃ καὶ ἀναστρέψας ἐτράπη πρὸς τὴν ἔξοδον ἀφήνων ἔν βρῖκιον ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν πλήρες ἐφοδίων, ὅπως ἐπιχειρήσῃ νὰ εἰσπλεύσῃ· δὲν εἶχεν ὁμως τοῦτο προχωρήσει πολὺ, ὅποτε δύο Ἑλληνικά πυρπολικά προβαλόντα ἐκ τῆς νησίδος *Τολόν*, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἐνῆδρευον, ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἥχημα-λώτισαν. Περὶ τὴν ἑσπέραν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐκπλέοντος Τουρκικοῦ

Στόλου προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐπιπλέοντος Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπελθόντος τοῦ σκότους κατέπαυσεν ἐκατέρωθεν τὸ πῦρ.

Τὴν ἐπομένην, 11ην Σ/βρίου, ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἐπεχείρησε διὰ τρίτην φορὰν νὰ ἐκβιάσῃ τὸν εἰσπλουν ἐπωφελούμενος τοῦ πνέοντος Ε, συναντήσας ὅμως καὶ πάλιν πείσμονα ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὅστις ἐνισχυθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ καὶ δι' ἑπτὰ πλοίων ἐξ Ὑδρας ἠρίθμει ἤδη 53 πλοῖα, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἀποχωρήσῃ τῇ 12ῃ Σ/βρίου ἐν Τουρκικὸν βρῖκιον, βραδυποροῦν καὶ ἀποσπασθὲν λόγῳ νηνεμίας τοῦ κυρίου σώματος κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, χωρὶς ὁ *Μεχμέτ* νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ παράσῃ εἰς αὐτὸ βοήθειάν τινα. (1).

Τέλος τῇ 15ῃ ἀπελπισθεὶς, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸν προορισμὸν του, ἀπέπλευσε κατευθυνόμενος πρὸς Ἀνατολάς, ἀποστείλας τὰ Αἰγυπτιακὰ καὶ Ἀλγερινὰ αὐτοῦ πλοῖα εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ταῦτα μὲν ἔφθασαν ἐκεῖ μὲ ἀπώλειαν ἑνὸς πλοίου ναυαγήσαντος κατὰ τὸν πλοῦν, ὁ δὲ Τουρκικὸς Στόλος, ἀφοῦ κατὰ τὰς ὑπολειπομένας ἡμέρας τοῦ Σ/βρίου περιεφέρθη ἀνὰ τὰς Κυκλάδας, χωρὶς οὐδὲν νὰ ἐπιχειρήσῃ, κατηνύθη τέλος πρὸς Δαρδανέλλια καὶ τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου ἠγκυροβόλησε πρὸ τῆς Τενέδου· μετὰ τινὰς ἡμέρας τινὰ τῶν πλοίων του εἰσέπλευσαν, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ μὴ προλαβόντα τὸν εὐνοϊκὸν ἄνεμον παρέμειναν ἐν Τενέδῳ.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ψαρριανοί, οἵτινες δὲν εἶχον λάβει ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὰς ἐν τῷ Ἀργολικῷ ἐπιχειρήσεις, ἀπέστειλαν τὸν *Κανάρη* μετὰ δύο πυρπολικῶν συνοδευομένων ὑπὸ μοίρας πλοίων. ὅπως προσβάλλῃ τὸν ἀποχωρήσαντα Τουρκικὸν Στόλον· ὁ ἔνδοξος πυρπολητὴς τῆς Χίου φθάσας τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου ἔξω τῆς Τενέδου, ἔνθα ὥρμουν τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, προσέβαλε κατὰ τὴν νύκτα τῆς 29ης τὴν Τουρκικὴν ὑποναυρχίδα, ἰσχυρὸν δίκροτον τῶν 84 πυροβόλων, καὶ ἀνετίναξεν αὐτὴν εἰς τὸν αἶρα φονευθέντων ἄνω τῶν 800 ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῆς· τὸ ἕτερον πυρπολικὸν ἀτελῶς προσκολληθὲν ἐπὶ ἑτέρου ἐχθρικοῦ πλοίου ἀπεσπάσθη καὶ ἐκπεσὼν πρὸς τὴν φλεγομένην ἤδη ναυρχίδα παρημποδίσε τὴν διάσωσιν

(1) Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ναυμαχιῶν τούτων παρελήφθησαν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῆς ἐποχῆς, ἥτοι τῆς Συνοπτικῆς Ν. Ἱστορίας Γ. Φωτοπούλου (ἔκδοσις 1872) καὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Πλοιάρχου Α. Μιαούλη (1833), καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πολ. βρικίου ὁ «Θεμιστοκλῆς» τοῦ περιεχομένου ἐν σελ. 487-488 τοῦ 8ου τόμου τῶν Ἀρχείων Ὑδρας.

τοῦ πληρώματός της· κατόπιν τούτου τὰ λοιπὰ Τουρκικὰ πλοῖα ἐν πανικῷ ἔκοψαν ἔσπευσμένως τὰ καλώδια τῶν ἀγκυρῶν τῶν καὶ ἀπесύρθησαν ἐντὸς τῶν *Λαρδανελλίων*, ἐγκαταλείποντα δύο φρεγάτας, αἵτινες ἐξώκειλαν.

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἀποτυχίας τῶν προσπαθειῶν τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ Ναυπλίου, ὑπῆρξεν ἡ διὰ συνθήκης παράδοσις τοῦ φρουρίου τούτου εἰς τοὺς Ἑλληνας τῇ 6ῃ Δ/βρίου. Οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ πολιορκουμένων Τούρκων ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντων Ὑδραϊκῶν καὶ Σπετσιωτικῶν πλοίων καὶ μετεφέρθησαν εἰς Θεσσαλονίκην δυνάμει τῆς συνθήκης, οἱ ἐν γένει ὅροι τῆς ὁποίας εἰρήσθω ἐν παρόδῳ δὲν ἔτυχον καὶ πολλοῦ σεβασμοῦ ἐκ μέρους τῶν νικητῶν.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἀργολικῷ ναυτικᾷ ἐπιχειρήσεις διάφορα μικρὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἀνέλαβον τὴν ἐκτέλεσιν δευτερευουσῶν τινῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἀνάγκη τῶν ὁποίων ἐπεβλήθη ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ κατὰ ξηρὰν ἀγῶνος· ἡ σημαντικωτέρα ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ παροχὴ συνδρομῆς εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τῆς *Κρήτης* δι' ἀποστολῆς 29 Σπετσιωτικῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀνδροῦτσον, ἅτινα φθάσαντα πρὸ τῆς Σούδας προσέβαλον ἐν βρίκιον ἀποτελοῦν φυλακίδα τῆς ἐν τῷ ὄρμῳ τούτῳ Αἰγυπτιακῆς καὶ Ἀλγερινῆς μοίρας καὶ ἀπέκλεισαν ἀκολούθως αὐτὴν ἐκεῖ μέχρι τέλους Ἰουνίου· ἀπομακρυνθέντων ἀκολούθως τῶν Σπετσιωτικῶν πλοίων λόγῳ τῆς σφοδρότητος τῶν πνεόντων ἐτησίων ἡ ἐν Σούδα μοῖρα ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ. Δυστυχῶς ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις δὲν ἠδυνήθη νὰ εὐδοκιμήσῃ, κυρίως ἔνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν πυρομαχικῶν καὶ τῆς στενῆς ἐπιτηρήσεως, τῆς ἀσκουμένης παρὰ τῶν ἐν τῇ Μεγαλονήσῳ στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας.

Οὐχὶ ὀλιγωτέραν λόγου ἀξία ὑπῆρξεν ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ Μεσολογίου καὶ τῆς Δ. Ἑλλάδος ἐν γένει, ἀπὸ τῶν ἐνοχλήσεων τῶν ἐν τῷ *Κορινθιακῷ* Τουρκικῶν πλοίων, ἡ ἐπιτευχθεῖσα ἅφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἀποβιβάσεως στρατ. σωμάτων ὑπὸ τοὺς Π. Μαυρομιχάλην, Α. Ζαΐμην καὶ Κ. Δεληγιάννην, ἐνισχυσάντων τὴν ὑπὸ τὸν Μ. Μπότσαρη φρουρὰν τῆς πόλεως, ἅφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐκ νέου ἐκεῖ ἀποσπάσεως μοίρας ἐξ 6 Ὑδραϊκῶν καὶ 2 Σπετσιωτικῶν πλοίων μεθ' ἑνὸς πυρπολικοῦ, ἧτις βραδύτερον ἐνισχύθη δι' ἑνὸς ἀκόμη Ὑδραϊκοῦ καὶ 2 Σπετσιωτικῶν πλοίων. Ἡ μικρὰ αὕτη μοῖρα, τῆς ὁποίας ἄλλως τε τὴν ἐκεῖ ἀποστολὴν καὶ εἰ δυνατόν μόνιμον πα-

ραμονήν ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιμόνως συνίστα ἡ κεντρικὴ Διοίκησις, ἅμα ὥς κατέπλευσε πρὸ τοῦ Μεσολογγίου τὴν μεσημβρίαν τῆς 3ης Νοεμβρίου, συνήντησεν ἐν Τουρκικὸν βρῖκιον τῶν 16 πυροβόλων, ὅπερ καὶ προσέβαλεν εὐθύς ὥς διεπιστώθη ἡ ἐθνικότης του, περὶ ἧς εἶχον ἐγεροθῆ ἀμφιβολίαι ἐν ἀρχῇ. Τὸ Τουρκικὸν πλοῖον κατώρθωσε μὲν νὰ διαφύγῃ πρὸς τὰ οὐδέτερα ὕδατα τῆς Ἰθάκης, ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως ἐτέθη ἐκτὸς μάχης ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. Βραδύτερον ἡ Μοῖρα αὕτη ἐνήργησε τὴν μεταφορὰν 4000 πολεμιστῶν πρὸς τὴν Δ. Ἑλλάδα καὶ παντοιοτρόπως ἐβοήθησε τὰς ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἐνισχύουσα τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ πολιορκουμένους Ἑλλήνας, παρεμποδίζουσα τὸν ἐκ θαλάσσης ἀνεφοδιασμὸν τῶν ἐν Πάτραις πολιορκουμένων Τούρκων καὶ ἐν γένει χρησιμεύουσα ὥς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Κεντρικῆς Διοικήσεως καὶ τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ στρατιωτικῶν δυνάμεων.

Τὰ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς Μοῖρας ταύτης, ὥς καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Δ. Μιαούλη σταλείσης, ἀπαραίτητα ἔξοδα κατεβάλλοντο, τὰ μὲν διὰ τὴν μισθοδοσίαν παρὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως, τὰ δὲ τῆς τροφοδοσίας διὰ συνεισφορῶν εἰς εἶδος ἐκ Μεσολογγίου καὶ διαφόρων λιμένων τῆς Πελοποννήσου· αἱ τελευταῖαι αὗται ὅμως ἦσαν κατὰ κανόνα ἀνεπαρκεῖς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνδυαζόμενον καὶ πρὸς τὴν ὅχι καὶ τόσον ταχὺν ἀποστολὴν τῶν διὰ τὴν μισθοδοσίαν χρημάτων—συντελεῖ εἰς τὴν διημιουργίαν συνεχῶν παραπόνων καὶ τέλος ἐπέφερε καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ὑδραϊκῶν πλοίων.

Οὗτος ἦτο ὁ κυριώτερος λόγος, δι' ὃν δὲν καθίστατο δυνατὴ ἡ συνεχὴς παραμονὴ Ἑλληνικῶν πλοίων ἐν τῷ Πατραϊκῷ καὶ τῷ Κορινθιακῷ παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς καὶ παρακλήσεις ἀκόμη τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως καὶ παρ' ὅλην τὴν προφανῆ ἀναγκαιότητα τῆς ἐκεῖ παρουσίας της· ἀποτελεῖ δὲ ἡ περίπτωσις αὕτη ἐν ἀκόμῃ χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῶν δυσχερειῶν, εἰς ἃς προσέκρουε καθημερινῶς λόγῳ αὐτῆς ταύτης τῆς συστάσεως τοῦ Στόλου ἡ διεύθυνσις τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐν λίαν σημαντικὸν ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως γεγονὸς τοῦ τέλους τοῦ Β' ἔτους τοῦ πολέμου ἦτο καὶ ἡ τὸ πρῶτον τότε ἀρχίσασα νὰ ἐκδηλοῦται μεταστροφὴ τῆς στάσεως τῆς ἐπισήμου Ἀγγλίας ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα· τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς μεταστροφῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἡ παρὰ τοῦ Κυβερνήτου τῆς φρεγάτας

«Cambrian» Πλοιάρχου Hamilton δήλωσις πρὸς τοὺς Ὑδραίους περὶ ἀναγνωρίσεως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα τοῦ δικαιώματος τῆς νηοφίας ἐπὶ Ἀγγλικῶν ἐμπορικῶν. Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐτίθεντο ἐν ἰσοτιμίᾳ πρὸς πολεμικά, θεωρούμενα πλέον ὥς ἀνήκοντα εἰς ἐμπόλεμον Κράτος καὶ ὄχι εἰς ἀντάρτας ὥς μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης συνέβαιναν.

Νέα σύνθεσις τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.—Ν. Ἐπιχειρήσεις μέχρι καὶ τοῦ θέρους τοῦ 1823.—Οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι Ἑλλήνων.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἔτους 1823 παρουσίασαν, ἐκ μέρους μὲν τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν παρ' αὐτοῦ χρησιμοποιουμένων δυνάμεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν τὸ πρῶτον τότε ἀμυδρῶς διαγραφομένην προσπάθειαν διαφιλονεικήσεως τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ ἀδράνειαν, ὀφειλομένην κυρίως εἰς τὴν ἐξάντλησιν τῶν χρηματικῶν καὶ ὑλικῶν πόρων τῶν νήσων.

Τὰ αἷτια τῆς ἐξάντλήσεως ταύτης καθίστανται εὐχερῶς ἀντιληπτά, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἤδη διετίαν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος συνετηρεῖτο κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, ἐκ τῶν ἀτομικῶν περιουσιῶν τῶν προκριτῶν τῶν τριῶν νήσων· τὰ κατὰ τὸ προσηγηθὲν Β' ἔτος τῆς Ἐπανάστασεως, ὅποτε τὸ Δημόσιον ταμεῖον ἤρχισε νὰ ἔρχεται ἀρωγὸν εἰς τὰ ἔξοδα συντηρήσεως τοῦ στόλου, χορηγηθέντα παρ' αὐτοῦ ποσά, καθὼς καὶ τὰ ἐκ τῶν εἰσφορῶν τῶν νήσων συλλεγέντα, ἦσαν ἐλάχιστα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς παντοίας φύσεως δαπάνας, ἃς συνεπήγετο ἡ ἐν κινήσει συντήρησις πλοίων καὶ πληρωμάτων· αἱ δαπάναι αὗται εἶναι δυσχερεῖς βεβαίως νὰ ὑπολογισθῶσιν, ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὥς βάσιν τὸ παρὰ τοῦ Παπαρηγοπούλου διδόμενον ποσὸν τῶν 12.000 χρυσῶν δραχμῶν κατὰ μῆνα δι' ἓν μέσου μεγέθους πλοῖον (καίτοι τὸ ποσὸν τοῦτο φαίνεται μᾶλλον μικρόν, ἐφ' ὅσον διὰ τὴν μισθοδοσίαν καὶ μόνην ἐξοφλοῦντο 6—10.000 γροσίων), ἔπεται ὅτι διὰ τὴν συντήρησιν καὶ κίνησιν στόλου ἐξ 60 πλοίων θὰ ἀπητοῦντο περὶ τὰς 750.000 χρυσῶν δραχμῶν μηνιαίως.

Ἐναντι τούτων ἐχορηγήθησαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 1822 ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου καὶ τῶν εἰσφορῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου εἰς τὴν Κοινότητητα τῆς Ὑδρας διάφορα ποσά, τὸ ἐκ

τῶν ὁποίων μερίδιον τῆς Ὑδρας (περίπου 2/5 τοῦ συνόλου ὥς ἐξά-
γεται ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς) ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἐξῆς:

Διὰ τὴν συντήρ. κυρίου στόλου	Διὰ μοῖρ. Δ. Ἑλλ.	Δι' ἀποκλ. Ναυπλ.
Α' ἐξάμηνον 1822		
Ἐκ τοῦ Δ. Ταμείου	401.050 γρόσια	67.167 γρόσια 18.000 γρόσια
Β' ἐξάμηνον		
Ἐκ τοῦ Δημ. Ταμείου		
ἐξ εἰσφ. τῶν νήσ. Αἰγ.	165.092	» 100.000 » 12.200
Ἐξ εἰσφορ. Ἀγ. Ὄρους	74.597	
Μερὶς λ. Τριπ.(εἰς εἶδη)	80.000	
Μερὶς λείας Ναυπλίου	50.000	
Μεταφορὰ	770 793	» 167.167 » 30,200
Χρῆμα	26.000	
Σύνολον	790.793	» 167.167 » 30.200

Ἦτοι τὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους χορηγηθέντα εἰς τὴν Κοινότητα τῆς μεγαλυτέρας τῶν τριῶν νήσων ποσά, δὲν ἠδύ-
ναντο νὰ ἐπαρκέσωσι διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στόλου τῆς ἐπὶ χρο-
νικὸν διάστημα περισσότερον τοῦ μηνός.

Τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ἐξηγήσουν, διατὶ ὁ Ἑλληνικὸς
Στόλος δὲν ἠδύνατο νὰ τηρῆται συνεχῶς ἐν πλῶ μακρὰν τῶν βά-
σεών του καὶ διατὶ μεθ' ἑκάστου ἐπανάπλουν τοῦ Τουρκικοῦ εἰς
Δαρδανέλλια ἐπανέπλεε καὶ οὗτος κατὰ κανόνα εἰς τὰς νήσους, πλὴν
μικρῶν μοιρῶν ἢ μεμονομένων πλοίων, ὧν ἡ παρουσία εἴτε εἰς τὸν
Κορινθιακόν, εἴτε διὰ τὸν ἀποκλεισμόν διαφόρων λιμένων ἐκρίνετο
ἀπαραίτητος.

Διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ἡ ἐν
Ἀστρεὶ τότε ἐδρεύουσα Κεντρικὴ Διοίκησις ἀπεφάσισεν, ὥς μὴ
διαθέτουσα ἄλλους πόρους, νὰ ἐντείνῃ τὴν εἰσπραξίν τῶν εἰσφορῶν
τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου δίδουσα εἰς αὐτὰς τὴν μορφήν φόρων.
Ὑπὸ τὴν πίεσιν δὲ τῶν συνεχῶς πληθυνομένων εἰδήσεων περὶ ἐπικει-
μένου ἔκπλου τοῦ τε Τουρκικοῦ καὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου, ἐξέδωκε
διάταγμα, δι' οὗ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ὑπεχρεοῦντο νὰ συνεσφέρωσι
διάφορα ποσά, ἀνερχόμενα συνολικῶς εἰς 287.000 γροσ. Διὰ τὴν
εἰσπραξίν αὐτῶν ἀπεστάλησαν διάφορα πολεμικὰ πλοῖα ἐξ Ὑδρας,
ἅτινα, ὅταν αἱ ἐκ Κων(λεως) πληροφορίαι αἱ μέσῳ Ψαρρῶν λαμβά-
νόμεναι ἔφερον τὸν ἔκπλου τοῦ ἐχθροῦ ὥς ἐπικείμενον, ἐνισχυθέντα
καὶ δι' ἄλλων πλοίων συνεκροτήθησαν περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου
εἰς Μοῖραν ἐκ 13 πολεμικῶν καὶ 1 πυρπολικοῦ ὑπὸ τὸν Πλοίαρχον
Λ. Λαλεχόν.

Ὁ Σουλτᾶνος ἐν τῷ μεταξύ, ἀρχίσας ὥς φαίνεται νὰ ἀνησυχῇ σοβαρῶς διὰ τὰς συνεπείας τῆς ἀπραξίας τοῦ Ναυτικοῦ του, ἀπεφάσισε νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν ἐντατικωτέραν του χρησιμοποίησιν. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπεφασίσθη ἡ μεταβολὴ τῆς συνθέσεως τοῦ Στόλου ἐγκαταλειπομένων τῶν βαρέων δικρότων ὥς δυσχειρίστων καὶ μᾶλλον ὑποκειμένων εἰς τὸν ἐκ τῶν πυρπολικῶν κίνδυνον καὶ ἀντικαθισταμένων διὰ ταχυπλόων φρεγατῶν, ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τοῦτο κατεβλήθησαν προσπάθειαι ἀνασυντάξεως τοῦ προσωπικοῦ, οὗτινος ἢ τε ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ ἀνεπάρκεια κατέστη πρόδηλος καθ' ὅλας τὰς τοῦ προηγουμένου ἔτους ἐπιχειρήσεις· τέλος ὥς Γενικὸς Ἀρχηγὸς ὠρίσθη ὁ Χοσρέφ Πασσᾶς, ἀνὴρ δραστήριος, πολυμήχανος καὶ δόλιος, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῇ κυρίως ἐν τῷ Διοικητικῷ κλάδῳ· ἡ σταδιοδρομία αὐτοῦ, ὥς περιγράφεται παρὰ τοῦ Jurien de la Graivere εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἐπιδειότητός του, καθὼς καὶ τῆς παντελοῦς παρ' αὐτῷ ἐλλείψεως ἡθικῶν ἀρχῶν καὶ περιορισμῶν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκαλεῖτο ἤδη εἰς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τοῦ Καπετὰν-Πασσᾶ, ἐπὶ κεφαλῇς Στόλου ἰσχυροτάτου ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως συγκροτηθέντων, συγκειμένου ἐξ ἑνὸς δικρότου ἐφ' οὗ ὑψοῦτο τὸ σῆμα του, 18 φρεγατῶν, 9 κορβετῶν, 3 παλακῶν ⁽¹⁾ καὶ 21 βρικίων· ὁ ὑπὸ τὸν Χοσρέφ Στόλος, ὅστις συνώδευε καὶ 42 μεταγωγικά, ἔμελλε καταπλέων εἰς Σούδαν νὰ ἐνισχυθῇ καὶ διὰ 17 ἀκόμη λαμπρῶν πλοίων ἐξ Ἀλγερίου καὶ Τύνιδος μετὰ λίαν ἡσκημένων πληρωμάτων.

Ὁ Στόλος ἐξέπλευσεν ἐκ Δαρδανελλίων τῇ 2ῃ Μαΐου, ἀφοῦ δὲ παρέμεινε διαδρομῶν μεταξὺ Μυτιλήνης, Ψαρρῶν καὶ Χίου διὰ τὴν παραλαβὴν στρατιωτῶν ἐκ τῶν ἐναντι Μικρασιατικῶν ἀκτῶν, κατηνθύνθη τῇ 25 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς Κάρυστον, ἧς ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, ἀκολούθως δὲ εἰς Σούδαν· ἐκεῖθεν, ἐνισχυθεὶς διὰ τῶν ἀναμενομένων Ἀλγερινῶν καὶ Τυνησιακῶν πλοίων, περιέπλευσε τὰ ΝΔ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐτροφοδότησε τὰ πολιορκούμενα φρούρια *Μεθώνης* καὶ *Κορώνης* καὶ εἰσέπλευσε τῇ 12ῃ Ἰουνίου εἰς τὸν κόλπον τῶν *Πατρῶν*.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ Μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἣν εἶδομεν ὅτι εἶχεν ὀρίσθῃ νὰ περιπλέῃ τὰς νήσους, εὐθὺς ὥς αἱ πληροφορίες περὶ

(1) Ἴδε Jurien de la Graviere la Station du levant μετάφρασις Κ. Ράδου ἐκδ. 1894 σελ. 128. «Πολάκαι» ἢ «παλάκαι» ἐλέγοντο πλοῖα τρίστηλα ὧν οἱ ἴστοι ἀπετελοῦντο ἐξ ἑνὸς μόνον τεμαχίου ἄνευ ἐπιστηλίων.

ἔκπλου τοῦ ἰσχυροῦ τούτου Τουρκικοῦ Στόλου ἐλήφθησαν, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς τῇ 22α παρὰ τὰ Ψαρά, εἶτα δὲ ἀπεσύρθη τῇ 26ῃ Μαΐου εἰς Ἄνδρον. Ἡ κυρία δύναμις τοῦ Στόλου, ὥς ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως χρημάτων, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκπλεύσῃ, ἵνα παρακολουθήσῃ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, μόνον δὲ 8 Σπεισιωτικὰ πλοῖα ἐστάλησαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ὑδραϊκῆς μοίρας.

Χαρακτηριστικὸν τῶν μεθόδων, ἃς προτιθέτο νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Χοσρέφ εἶναι τὸ παρὰ τοῦ Jurien de la Gravière ἀναγραφόμενον περιστατικὸν τῆς συναντήσεώς του πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Γαλλικῆς Μοίρας τῆς Ἀνατολῆς Πλοίαρχον De Rigny (τὸν μετέπειτα Ναύαρχον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ναυαρίνου)· κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην, ἥτις ἔλαβε χώραν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Λέσβου, ὁ Χοσρέφ ἐπανάλαβε τὰ ὅσα εἶχεν εἶπει πρὸ ἡμερῶν καὶ πρὸς τὸν Γάλλον ἐν Κων) πόλει Πρεσβευτὴν περὶ νέας φιλανθρωποτέρας πολιτικῆς, ἣν ἐσκόπει τὰ μετέλθῃ ὥς πρὸς τοὺς Ἕλληνας· δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι κακῶς εἶχον μέχρι τότε φερθῇ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔφθασε μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ de Rigny, ὅπως μεσολαβήσῃ παρὰ τοῖς Ὑδραίοις περὶ συμβιβασμοῦ. Ἡ ἀγριότης, μεθ' ἧς ὀλίγας μόνον ἡμέρας κατόπιν προσηνέχθη πρὸς τοὺς κατοίκους 40 περίπου χωρίων τῆς Εὐβοίας ἅτινα παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας, ἀπετέλεσε τὴν καλυτέραν διάψυσιν τῶν εἰρηνευτικῶν του δῆθεν προθέσεων.

Ἐν τῇ πρώτῃ του ἐμφανίσει εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ναυτικῶν Δυνάμεων τῆς Τουρκίας, ὁ Χοσρέφ δὲν ἐφάνη εὐτυχῶς κατὰ πολὺ ἐπιχειρηματικώτερος τῶν προκατοχων του· καίτοι — ὥς φαίνεται ἐκ τῶν πρὸς τὸν De Rigny δηλώσεών του — ἀντελαμβάνετο τὴν σημασίαν ἣν θὰ εἶχε διὰ τὴν κατίσχυσιν τῆς Πύλης ἢ κατὰ ἓνα οἶονδήποτε τρόπον ἐξάλειψις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου τῶν νήσων, ἐν τούτοις εἰς οὐδεμίαν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν πρωτευούσης σημασίας προέβη κατὰ τῆς κυρίας δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου, οὔτε κατὰ τῶν βάσεών του, ἀλλ' ἀπησχολήθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς μὲ ἐντελῶς δευτερευούσας ἐπιχειρήσεις. Αὗται συνέκειντο εἰς ἐπιδρομὰς κατὰ τινῶν ἀνοχυρώτων χωρίων τῆς νοτίου Εὐβοίας, ἐξ ὧν περὶ τὰ 40 κατέκαυσεν ὥς ἤδη ἀνεφέρομεν, καθὼς καὶ κατὰ διαφόρων θέσεων τῶν νοτιοανατολικῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου, ταῦτα δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι

δρῶντα Τουρκικὰ στρατεύματα εἶχον ἄμεσον ἀνάγκην τῆς ἀπὸ θαλάσσης συνδρομῆς τοῦ στόλου τῶν.

Ἡ χλιαρὰ αὕτη στάσις τοῦ Χοσρέφ, ἥτις θὰ ἦτο ἄλλως ἀνεξήγητος λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεπαρκείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ παρὰ εἰς τὸ ὅτι ὁ πονηρὸς οὗτος Πασσᾶς μὴ ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὴν μαχητικὴν ἱκανότητα τοῦ Στόλου τοῦ πρὸς ἐπίτευξιν ριζικῶν ἀποτελεσμάτων ἐδοκίμαζε τὴν μέθοδον τοῦ δόλου, ἐφαρμόζων κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦλάχιστον τὰς ἅμα τῇ ἀναλήψει τοῦ ἀξιωματὸς του ἐπαγγελίας περὶ φιλανθρωποτέρας πολιτικῆς τοῦ Σουλτάνου· τὸ πόσον ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ τοῦ Τούρκου Ναυάρχου, συνδυαζομένη πρὸς τὴν ἀδράνειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἦτο ἐπικίνδυνος ὡς ὑποσκάπτουσα τὰ ἠθικὰ θεμέλια τῆς Ἐπαναστάσεως παρὰ τοῖς ἀμάχοις πληθυσμοῖς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἦτο ἀφ' ἑτέρου φανερόν, ἐπαυελημμένα δὲ ἀναφοραὶ ἤρχισαν καταφθάνουσαι εἰς τὴν Καγγελαρίαν τῆς Ὑδρας καὶ εἰς τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν ἐκ μέρους τῶν διαφόρων ἐφόρων τῶν νήσων τονίζουσαι τὴν σοβαρότητα τοῦ νέου τοῦτου κινδύνου.

Παρ' ὅλα ταῦτα αἱ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι, ἃς ἀντεμετώπιζον ἤδη ἀπὸ τινος οἱ ὀργανωταὶ τῆς θαλασσίας Ἑλληνικῆς Δυνάμεως Πρόκριτοι τῶν νήσων, ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἐλάχιστα μόνον πλοῖα ἠδύναντο νὰ κινηθῶσι· περιορίσθησαν λοιπὸν ὡς ἐκ τούτου εἰς δευτερευούσας ἐπιχειρήσεις ἀποστείλαντες, περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου, μοῖραν ἔξ 9 πλοίων ὑπὸ τὸν *Λ. Πινότην*, ὅπως δράσῃ ἐν τῷ *Μαλιακῷ Κόλπῳ*· ἡ μοῖρα αὕτη, ἀφ' οὗ κατ' ἀρχὰς παρέσχε τὴν συνδρομὴν τῆς εἰς τὴν ἐκ νέου ἐπαναληφθεῖσαν πολιορκίαν τῆς *Καρύστου*, διέπλευσεν εἰτα τὸν *Εὐβοϊκὸν* καὶ ἐνεφανίσθη τῇ 7ῃ Ἰουλίου πρὸ τοῦ *Τρίκκερι*, πολιορκουμένου τότε ὑπὸ τοῦ *Λουμπουτί-πασσᾶ*· καὶ κατώρθωσε μὲν ἡ μοῖρα αὕτη νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν *Λουμπουτί* ὅπως λύσῃ τὴν πολιορκίαν, μὴ ἐπιτευχθεῖσης ὅμως τῆς ὀριστικῆς αὐτοῦ καταστροφῆς λόγῳ ἀσυμφωνίας τῶν *Τρικκεριωτῶν*, ἐξαντληθέντων δ' ἐν τῷ μεταξὺ τῶν τροφίμων, ἐφοδίων καὶ μισθῶν τῶν πληρωμάτων, ἐξηναγκάσθη κατὰ τὸ σῦνηθες νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς τὴν *Ὑδραν*. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν ταύτην οἱ *Ψαροῖανοι* ἐξοπλίσαντες περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου κατάλληλον στολίσκον 28 μεγάλων πλοίων καὶ ἑκατοντάδος πλοιαρίων ἐνήργησαν ἐπιδρομὴν κατὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Μικρασιατικῆς παραλίας φρουρίου *Τσανταρλῆ*, καταλαβόντες δὲ τοῦτο ἔξ ἐφόδου παρέλαβον ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ εὑρεθέντα πυρο-

βόλα, ὅπλα καὶ ἐφόδια καὶ μετέφερον αὐτὰ εἰς Ψαρρᾶ, ὅπως τὰ χρησιμοποιοῦσιν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς νήσου των, προβάντες ταῦτο-
χρόνως εἰς λεηλασίαν ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς, ἐξ ἧς ἀπεκόμισαν
πολλὴν λείαν. (1)

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καθαρῶς ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων δέον νὰ μνη-
μόνευθῇ ἐνταῦθα καὶ ἡ ὑπὸ τὸν διορισθέντα Ἀρμοστήν τῆς Κρήτης
Πλοίαρχον Ἐμ. Τομπάζην ἐκστρατεία, διὰ μικροῦ σώματος μετὰ πυρο-
βολικοῦ, πρὸς δογάνωσιν τοῦ ἐν τῇ Μεγαλονήσῳ ἐκραγέντος κινήματος,
ὅπερ, ὡς εἶδομεν, προσέκρουεν εἰς σημαντικὰς δυσχερείας λόγῳ τῶν
ἐκεῖ ἰσχυρῶν Τουρκικῶν Στρατιωτικῶν Δυνάμεων καὶ τῆς ἀμέσου
ἀπειλῆς τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου. Ὁ Ἀρμοστής μετὰ τῆς εἰς τὴν
διάθεσίν του τεθείσης παρὰ τῆς Κεντρ. Διοικήσεως δυνάμεως (τοῦ
πυροβολικοῦ τῆς ὁποίας ἠγεῖτο ὁ ἀποβὰς ἤδη ἀπὸ τοῦ στόλου καὶ
κατὰ πρῶτον ἐν τῷ στρατῷ χρησιμοποιοῦμενος Ἀγγλος φιλέλλην
Ἀστιγῆ) ἀπέπλευσεν ἐπιβαίνων τῆς «Τερψιχόρης» ἐξ Ὑδρας τῇ 23ῃ
Μαΐου ἐπὶ κεφαλῇ 8 ἐν συνόλῳ σκαφῶν καὶ κατηνύνηται πρὸς
τὸν ὄρμον τῆς Κισσάμου, ἐνθα ὁ στολίσκος οὗτος ἠγκυροβόλησε
μετὰ διήμερον ἐντὸς μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας συνετελέσθη μετὰ πα-
ραδειγματικῆς τάξεως ἡ ἀπόβασις τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ πυρο-
βολικοῦ, οἱ δ' ἐν τῷ φρουρίῳ τρισχίλιοι περίπου Τούρκοι, οἵτινες
δεινῶς ὑπέφερον ἐκ τῆς πανώλους, παρέδωκαν τέλος αὐτὸ καὶ
ἀπεστάλησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μικρὰ ὑπὸ τὸν
Τομπάζην δύναμις προухώρησεν ἀκολούθως πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν
τῆς Μεγαλονήσου καταλαβοῦσα τὴν Κάνδανον καὶ ἐπεκταθεῖσα μέ-
χρι τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς, συνενωθεῖσα δέ μετὰ τῶν Κρητῶν πο-
λεμιστῶν ἐνίκησεν ἐπανειλημένως τὰς Τουρκικὰς στρατιωτικὰς ду-
νάμεις καὶ ἤρchiσε μάλιστα πολιορκίαν τῶν Χανίων, ἕως οὗ ὁ Αἰγυ-
πτιακὸς Στόλος ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ Γιβραλτάρ ἀπεβίβασεν εἰς τὰς
Κρητικὰς Ἀκτὰς 5.000 στρατοῦ. Τότε ὁ Ἀρμοστής μὴ δυνάμενος
νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἄνισον ἀγῶνα, ἐφόσον δέν ἀπεστέλλοντο αὐτῷ
αἱ ὑπεσχημέναι ἐξ ὁματωλῶν ἐνισχύσεις, ὑπεχώρησε πρὸς τὴν
Κίσσαμον καὶ μετὰ τινα χρόνον ἐπέστρεψε μετὰ τῆς ὑπὸ τὰς διατά-
γας του δυνάμεως εἰς Πελοπόννησον.

(1) Λεπτομερὴ περιγραφὴν τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης δύναται τις νὰ ἀνεύρῃ
ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς Ψαρριανῆς Ναυαρχίδος «Φιλοκτήτης» (ἀνατύπω-
σις ἐκ τοῦ δελτίου Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας 1925 σελ. 24-31),
ὡς καὶ ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ ὑπομνήματος τῆς νήσου Ψαρρῶν Κ. Νικοδήμου.

Συμπλοκαὶ παρὰ τὸν Ἄθω καὶ τὰς Β. Σποράδας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Τουρκικὸς Στόλος εὐρίσκετο ἀκόμη ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν, παρὰ δὲ τὰς ληφθείσας ἐν συμβουλίῳ τῶν τριῶν Νήσων ἀποφάσεις περὶ ἀμέσου ἐξοπλισμοῦ καὶ ἔκπλου 21 Ὑδραϊκῶν, 15 Σπετσιωτικῶν καὶ 15 Ψαρριανῶν πλοίων, ἢ ἔλλειψις χρημάτων καὶ ἐφοδίων δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν δύναμιν ταύτην νὰ κινηθῇ καίτοι ἐπυκνοῦντο αἱ εἰδήσεις περὶ ταχέος τοῦ ἐχθροῦ ἐπανάπλου πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ αἱ ἐκ μέρους τῶν ἀόπλων νήσων ἐπικλήσεις συνδρομῆς· οὕτω τῇ 23ῃ Αὐγούστου ὁ Χοσρέφ ἐπαναπλεύσας ἐκ τοῦ Ἰονίου εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀφοῦ ἀφῆκε 3 φρεγάτας καὶ 10 μικρότερα πλοῖα εἰς Πάτρας, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Μήλου καὶ ἤρχισε διαδρομῶν μετὰ τοῦ Στόλου του ἀνά τὰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀρκετῶν ἐκ τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι, πρωτοστατούντων τῶν Δυτικῶν, ἔδειξαν διαθέσεις ὑποταγῆς πειθόμενοι εἰς τὰς περὶ ἐπιεικείας ἐπαγγελίας, ἃς δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ διασπείρῃ ἀφειδῶς ὁ Χοσρέφ.

Πρὸ τοῦ ἀμέσου τούτου κινδύνου κατωρθώθη τέλος ὁ ἐφοδιασμός καὶ ἡ ἐκκίνησις τοῦ Στόλου, τῶν μὲν Σπετσῶν ἐκ 10 πλοίων τῇ 30ῃ Αὐγούστου, τῆς δὲ Ὑδρας ἐκ 14 πλοίων καὶ 4 πυρπολικῶν τῇ 31ῃ Αὐγούστου, ληφθέντων ἐν τῷ μεταξὺ καὶ χρημάτων τινῶν ἐκ τε τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς φορολογίας τῶν νήσων. Ὁ στόλος οὗτος συνενωθείς πρὸς τὸν μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐκπλεύσαντα Ψαρριανὸν Στόλον, ἐπεζήτησεν ἀμέσως τὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐπαφήν, τῇ δὲ 11ῃ Σεβρίου ἐνεφανίσθη ἔξω τοῦ φρουρίου τῆς Μυτιλήνης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο προσωορμισμένα περὶ τὰ 15 ἐχθρικά πλοῖα· ὁ Μιαούλης ἀπεφάσισε κατ' ἀρχὰς νὰ προσβάλλῃ ταῦτα, ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐν αὐτοῖς εἶχον λάβει μέτρα ἀμύνης ὀχυρώσαντες καὶ τὸν λιμένα ἐξωτερικῶς, ἡ δὲ κατ' αὐτῶν προσβολὴ θὰ ἀπῆτει χρόνον, προέκριναν οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι νὰ πλεύσουν κατὰ τοῦ ἐν τῷ Β. Αἰγαίῳ ἤδη εὐρισκομένου κυρίου τμήματος τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὁποίου κατηυθύνθησαν πρῶτον πρὸς Τένεδον καὶ εἴτα ἤρχισαν διαδρομοῦντες ἐν τῷ βορείῳ Αἰγαίῳ.

Πράγματι τῇ 15ῃ Σεβρίου οἱ δύο Στόλοι συνηγνῆθησαν παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἄθω· ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος εὐρίσκετο ὑπο συνθήκας λίαν μειονεκτικὰς, καθόσον εἶχε λόγῳ ἀκαταστασίας τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης νηνεμίας διασπασθῇ, ἔξ πλοίων μεθ' ἐνὸς πυρπολικοῦ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Μιαούλη ἀπομονωθέντων εἰς ἀπόστασιν 6 περὶπου μιλίων ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁ

ἐχθρικός Στόλος, συγκείμενος ἐκ 30 πλοίων, διηρέθη καὶ οὗτος εἰς δύο, ἵνα προσβάλῃ ταυτοχρόνως τὰ δύο τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου· τὸ ἰσχυρότερον ἐχθρικὸν τμήμα, συγκείμενον ἐξ 7 φρεγατῶν, 2 κορβητῶν, 1 βρικίου καὶ 1 γολέτας, ἐπετέθη κατὰ τῶν μετὰ τοῦ *Μιαούλη* ἐξ πλοίων· ἐπηκολούθησε συμπλοκὴ ἐκ τοῦ συστάδην διορκείας μιᾶς ὥρας περίπου, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπωφελούμενα τῶν ἐκάστοτε πνοῶν τοῦ ἀνέμου καὶ δεξιῶς χειρίζοντα κατώρθωσαν νὰ ἀποφύγῃσι τὸν κίνδυνον καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν· αἱ ἐκατέρωθεν ἐκ τοῦ πυρὸς πυρ/κοῦ βλάβαι ὑπῆρξαν ἀρκεταί, οἱ δ' Ἕλληνες ἀπώλεσαν καὶ τὸ πυρπολικόν των, ὅπερ ἐπιχειρῆσαν νὰ ἐπιτεθῇ ἐκὰθ' ἀνωφελῶς.

Μετὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὁ μὲν Ἑλληνικὸς Στόλος ἠναγκάσθη νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν *Σκῦρον*, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ κακοκαιρίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ὕδρευσιν, ὁ δὲ Τουρκικὸς εἰσέπλευσεν εἰς τὸν *Θερμαϊκὸν* καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς *Σκιάθου*. Πληροφορηθεὶς περὶ τούτου ὁ *Μιαούλης* παρὰ ταχυπλόων πλοίων, ἅτινα εἶχεν ἀποσπάσει πρὸς τήρησιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς, ἐκινήθη ἐκ *Ψαρρῶν* (ἐνθα εἶχε καταπλεύσει τῇ 17ῃ Σ/βρίου) μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰς *B. Σποράδας*. Ἐπειδὴ ὅμως νεώτεραι πληροφορίαι ἔφερον τὸν ἐχθρικὸν Στόλον πρὸς τὰς *A. Νήσους*, ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος κατέπλευσε τῇ 4ῃ 8/βρίου εἰς *Τήνον*, ἐκεῖθεν δέ, ἀποχωρισθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς *Σπετσειωτικῆς Μοίρας* πρὸς τὰς *B. Σποράδας*, ὅπου καὶ πάλιν συνήντησε τὸν *Χοσρέφ* μετὰ 24 φρεγατῶν καὶ κορβητῶν, 2 βρικίων καὶ μιᾶς γολέτας· ἡ συνάντησις ἐγένετο τὰς πρώτας ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 11ης 8/βρίου, ἐπηκολούθησεν δὲ συμπλοκὴ ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως, ἣτις διεκόπη ἐπελθούσης νηνεμίας χωρὶς νὰ ἐπιτευχθοῦν ἄλλα ἀποτελέσματα, πλην τῆς καταστροφῆς τῶν δύο ἐπιτεθέντων Ἑλληνικῶν πυρπολικῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ μὲν Τουρκικὸς Στόλος ἐπανέπλευσεν εἰς *Δαρδανέλλια*, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς εἰς τὰς βάσεις του, μιᾶς μοίρας ἐκ 12 πλοίων ὑπὸ τὸν *Μιαούλην* παραμεινάσης ὅπως ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν ἐν *Μαλιακῷ* καὶ *B. Εὐβοϊκῷ* Τουρκικῶν πλοίων· ἡ *Μοῖρα* αὕτη εἰσδύσασα ἐν τῷ *Εὐβοϊκῷ* συνηντήθη πρὸ τοῦ φρουρίου τῆς *Χαλκίδος* μετὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἀνερχομένων εἰς 11, προσβαλοῦσα δὲ ταῦτα ἠχμαλώτισε 1 κορβέταν, 4 βρίκια καὶ 1 γολέταν, τῶν λοιπῶν καταφυγόντων εἰς τὸν ὄρμον τῆς Ἀγ. Μαρίνης, ἐνθα τὰ πληρώματα ἀποβίβασθέντα ὠχύρωσαν τὴν ἀκτὴν διὰ τῶν πυροβόλων τῶν πλοίων καὶ ἠδυνήθησαν οὕτω νὰ σώσωσι αὐτάν.

Μέχρι τέλους τοῦ 1823 οὐδὲν ἀξιοσημείωτον κατὰ θάλασσαν γεγονὸς συνέβη, πλὴν τῆς ἀποστολῆς μιᾶς μοῖρας ἐξ 6 ὑδραϊκῶν πολεμικῶν καὶ δύο πυροπολικῶν ὑπὸ τὸν *Πινότην* καὶ 5 Σπετσιωτικῶν ὑπὸ τὸν *Μπότᾶσιν* πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ παρὰ τοῦ *Μουσταφᾶ-πασσᾶ* ἤδη πολιορκουμένου *Μεσολογγίου* καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν μετὰ τὸν ἐκ *Πατρῶν* ἀπόπλουν τοῦ *Χοσρέφ*, ἀφεθέντων ἐκεῖ Τουρκικῶν πλοίων. Ἡ μοῖρα αὕτη κατὰ τὸν πλοῦν συνέλαβεν ἐχθρικὴν γολέταν, φέρουσαν τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν, ὅτε δ' ἔφθασε πρὸ τοῦ *Μεσολογγίου*, ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ πολιορκία εἶχεν ἤδη λυθῇ καὶ ἐπανεπλευσεν εἰς τὰ ἴδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Β' ΦΑΣΙΣ

ΕΤΟΣ 1824

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1824 ΝΑΥΤΙΚΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ι. Συνεργασία Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων.—Πρώτη σοβαρὰ κατὰ θάλασσαν προσπάθεια αὐτῶν.

Τὸ ἔτος 1824 παρουσίασεν, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῶν μέσων αὐτοῦ, τὴν μεγαλυτέραν ἔντασιν τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκατέρωθεν καὶ ἐσήμανε τὴν ἔναρξιν περιόδου χρησιμοποίησεως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Πύλης κατὰ τρόπον ἀποτελεσματικώτερον καὶ δημιουργοῦντα σόβαρὰν ἀπειλὴν κατὰ τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ νέα αὕτη κατεύθυνσις τῶν Τουρκικῶν προσπαθειῶν κατὰ θάλασσαν ὠφείλετο εἰς τὴν ἐκ τῆς πλήρους ἀδρανείας τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου κατὰ τὰ προηγηθέντα ἔτη καὶ ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῶν δολίων σχεδίων τοῦ Χορσέφ δημιουργηθεῖσαν παρὰ τῇ Πύλῃ ἀπογοήτευσιν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ νὰ στραφῇ πρὸς τὸν Πασσᾶν τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν του πρὸς καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος, ὑποσχεθεὶς αὐτῷ τὸ Πασσαλήκιον τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Πασσᾶς τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ—Ἀλῆς ἦτο ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ εἰς ἄκρον ἐνεργητικὸς, διέθετε δὲ στόλον σημαντικὸν καὶ στρατὸν ἄριστον, διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῶν ὁποίων οὐδεμιᾶς ἐφείδετο δαπάνης καὶ εἶχε μετακαλέσει Εὐρωπαίους, ἰδίᾳ δὲ Γάλλους, ἀξιωματικούς ὥς ὁργανωτάς· μεταξὺ τῶν τελεταίων τούτων διεκρίνετο ὁ Συνταγματάρχης Seves, ὅστις ἐξομώσας εἶχεν ὀνομασθῇ Σουλεϊμάν Πασσᾶς (ἢ Σολιμάν.)

Μέχρι τοῦ 1824 ὁ Σουλτᾶνος εἶχεν ἀποφύγει νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ Μεχμέτ—Ἀλῆ ἐκ λόγων φιλυποψίας καὶ ζηλοτυπίας

διὰ τὴν συνεχῶς αὖξουσαν ἰσχύν του, ἰδίᾳ δὲ διότι ἐγνώριζε τὰς ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου βλέψεις του· ἄλλως τε εἶχε βεβαίως ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Σουλτᾶνος κάθε λόγον νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι εὐχερὲς στατα θὰ ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ αὐτὴν στηριζόμενος ἐπὶ μόνον τῶν δυνάμεών του· ὅτε ὅμως εἶδεν, ὅτι εἶχεν ἤδη παρέλθει μία τριετία ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως αὐτῆς, χωρὶς οὐδὲν τὸ θετικὸν νὰ κατορθώσῃ πρὸς καταστολὴν της, τότε πλέον ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνεργασίαν ταύτην, ἔστω καὶ ἐπὶ τῷ ἀνταλλάγματι τῆς Πελοποννήσου.

Ἀμέσως ἤρχισαν πυρετώδεις πολεμικαὶ παρασκευαὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διὰ τὴν ὁργάνωσιν ἐκστρατείας κατὰ τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τὴν γενικὴν Ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεχμέτ—Ἀλῆ Ἰμβραήμ.

Τὸ γενικὸν σχέδιον τῶν ἐπιχειρήσεων περιελάμβανε καταστοφὴν τῶν *Ψαρῶν* καὶ τῆς *Σάμου* παρὰ τοῦ ἐκ *Κων* πόλεως Στόλου, καταστοφὴν τῆς Κάσσου παρὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, ἔνωσιν τῶν δύο στόλων καὶ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς *Πελοποννήσου*.

Ἐν ᾧ ὁ τρομερὸς οὗτος κίνδυνος ἐπεκρέματο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ἀντιμετώπισιν δὲ αὐτοῦ ἔδει νὰ συγκεντρωθῶσιν ἅπασαι αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις καὶ προσπάθειαι, ἐν τούτοις οὐ μόνον τοῦτο δὲν συνέβη, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑποβόσκουσαι δυσαρέσκεια καὶ προσωπικαὶ ἐχθρότητες ἀπέληξαν εἰς φανερόν· πλέον ἐμφύλιον πόλεμον ἐν *Πελοποννήσῳ*. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, παρὰ μόνον ὡς πρὸς τὰς συνεπείας του ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες, ὡς ἦτο φυσικὸν νὰ ἀναμείνῃ τις, ὑπῆρξαν θλιβερώταται. Καὶ ναὶ μὲν οἱ διευθύνοντες τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις πρόκριτοι τῶν ναυτικῶν νήσων κατώρθωσαν νὰ μὴ παρασυρθῶσιν εἰς τὸν ὀλισθηρὸν κατήφορον τῶν ἐν *Πελοποννήσῳ* πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, ἀλλὰ τοῦτο εἰς οὐδὲν ὠφέλησεν, ἐφ' ὅσον ἐν τῶν σοβαρωτέρων ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ὑπῆρξεν ἡ διασπάθισις τῶν χρημάτων τοῦ μετὰ τόσων κόπων καὶ θυσιῶν συναφθέντος ἐν Ἀγγλίᾳ δανείου.

Οὕτως ἡ ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1823 δυσάρεστος κατάστασις τοῦ Ναυτικοῦ ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη, καὶ ἐπετάθη μάλιστα κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1824, ἡ δὲ τραγικωτέρα αὐτῆς ἐκδήλωσις ὑπῆρξεν ἡ ἀδυναμία τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου νὰ σπεύσῃ, ὅπως προλάβῃ τὴν καταστοφὴν τῆς Κάσσου καὶ τῶν *Ψαρῶν*.

Καταστροφὴ Κάσσου.—Κατὰ τὸν μῆνα Μάιον, ὁπότε αἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, προπαρασκευαὶ εἶχον ἀρκετὰ προχωρήσει, ἀπεστάλη τμήμα τοῦ Στόλου συγκείμενον ἐκ 4 φρεγατῶν, 6 κορβετῶν καὶ 10.

βρικήν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ναυάρχου *Ισμαήλ—Γιβραλτάρ* πρὸς καταστροφὴν τῆς *Κάσσου*· ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἐκρίθη ἀπαραίτητος, καθόσον ἡ νῆσος αὕτη διαθέτουσα, ὥς εἶδομεν, ναυτικὴν δύναμιν ἀξιόλογον ἀπετέλει λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως σοβαρὰν ἀπειλὴν τῶν μετὰ τῆς Αἰγύπτου συγκοινωνιῶν, ἡ ἐξασφάλισις τῶν ὁποίων ἐκρίνετο, ὀρθώτατα ἄλλως τε, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείας.

Ὁ ἀνωτέρω λοιπὸν Στόλος, οὗτινος ἐπέβαινον καὶ 4000 Ἀλβανοὶ ὑπὸ τὸν *Χουσεῖν—Μπέην*, ἐνεφανίσθη ἀπροσδοκῆτως πρὸ τῆς *Κάσσου* τῇ 25ῃ Μαΐου, μετὰ σφοδρὸν δὲ βομβαρδισμόν ἀπεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς νήσου· ἡ ὅλη ἐνέργεια ὑπῆρξεν τόσον κεραυνοβόλος, ὥστε οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς νήσου, ἕξ ἀπροόπτου καταληφθέντες, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιτάξωσιν σοβαρὰν ἀμυναν· ἐντὸς ὀλίγου ἡ πόλις κατελήφθη, οἱ πρόκριτοι ἐθανατώθησαν, 26 πλοῖα τῶν *Κασσίων*, ὅσα εὗρίσκοντο ἐν τῷ λιμένι, ἀπῆχθησαν, οἱ δὲ ναυτικοὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑπηρετῶσιν ἐπὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν πολεμικῶν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ παρὰ τὴν *Κάσσον*, εἰ μὴ τῇ 21ῃ Ἰουνίου, ὁπότε ἦτο πλέον πολὺ ἀργά, διότι ἡ καταστροφὴ εἶχεν ἤδη συντελεσθῇ· ἡ νῆσος *Κάσσος*, ἥτις καταλήλως ὄχρουμένη καὶ προστατευομένη ἠδύνατο νὰ παράσχω πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἑλληνικὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, εὗρίσκετο ἤδη εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐξηναγκάσθη νὰ ἀποπλεύσῃ ἄπρακτος.

Καταστροφὴ Ψαρρῶν.—Δευτέρα συμφορά, ἀκόμη σοβαρωτέρα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς *Κάσσου*, ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ πλήξῃ τὴν ναυτικὴν ἰσχὺν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ὑπὸ τὸν *Χοσρέφ* Τουρκικὸς Στόλος ἐκπλεύσας ἐκ νέου κατ' Ἀπρίλιον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀφοῦ πρῶτον παρέσχε συνδρομὴν εἰς τὰς ἐν Εὐβοίᾳ ὑπὸ τῶν *Ψαρριανῶν* καὶ τοῦ Ἀνδρούτσου πιεζομένας Τουρκικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, κατηυθύνθη ἀκολούθως εἰς *Μυτιλήνην* καὶ ἤρχισεν ἐτοιμαζόμενος διὰ τὴν κατὰ τῶν *Ψαρρῶν* ἐπιθεσίαν του· ὁ Στόλος περιελάμβανεν 140 ἐν ὄλῳ πλοῖα, ὧν 2 ἦσαν πλοῖα τῆς γραμμῆς, 45 κορβέται καὶ βρῖκια, τὰ δὲ λοιπὰ μεταγωγικά καὶ μεγάλα φορτηγίδες διὰ τὴν ἀπόβασιν.

Οἱ πρόκριτοι τῶν *Ψαρρῶν*, μὴ διαθέτοντες πρὸς ἀμυναν τῆς νήσου, εἰ μὴ μόνον τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις, ἀπελπισθέντες ὅτι θὰ ἤρχετο βοήθειά τις, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτων

ἐπ' αὐτῆς, ὅπως δὲ ἀποκλείσωσι τὸ ἐνδεχόμενον διαφυγῆς καὶ ἐνισχύσωσι τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως, διέταξαν τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πηδαλίων πάντων τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων των.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 20ης Ἰουνίου αἱ Τουρκικαὶ κανονιοφόροι ἤρξαντο σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς ὀχυρωμάτων· τὴν ἐπομένην ἐνηργήθη ἀπόβασις τῶν πρώτων δυνάμεων, αἵτινες κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσωσιν τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς νήσου πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, μετὰ σφοδρὰν δὲ μάχην κατέλαβον ἐν τῶν πυροβολείων. Ἐν τῷ μεταξὺν τμήμα τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ἤρχισε νὰ περιπλῇ τὴν νῆσον, ὅπως ἀποκλείσῃ τὴν διὰ θαλάσσης διαφυγὴν τῶν κατοίκων, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐβομβάρδιζε τὰ πρὸς τὴν παραλίαν φεύγοντα ἐν πανικῷ γυναικόπαιδα· ἐξ αὐτῶν ἐλάχιστα κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν ἐφ' ἑνὸς κατὰ τύχην ἐκεῖ εὗρεθέντος ἑλληνικοῦ πλοίου καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κορβέτας «Isis».

Συμπληρωθείσης τῆς ἀποβάσεως οἱ Τούρκοι στρατιῶται ἐπιχειροῦσιν ἔφοδον καὶ καταλαμβάνουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὰ διάφορα ὀχυρώματα· ἐν ᾧ δὲ εἶχον εἰσβάλει εἰς τὸ τελευταῖον ἀνθιστάμενον, τὸ τοῦ Παλαιοκάστρου, καὶ ἐπροχώρουν ὅπως καταρρίψωσι τὴν κυματίζουσαν εἰσέτι σημαίαν, ὁ Βρατσᾶνος καὶ ὁ Σίδερης, δύο ἐκ τῶν προτέρων πρὸς τοῦτο ὠρισμένοι ἀξιωματικοί, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην, ὁλόκληρον δὲ τὸ ὀχύρωμα μετὰ τε τῶν ἐπιτιθεμένων καὶ τῶν ὑπερασπιστῶν του ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα.

Ἡ ἐπακολουθήσασα ἐκ μέρους τῶν Τούρκων σφαγὴ καὶ δῆψις ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς Χίου· ἐκ τῶν 30 περίπου χιλιάδων (ἐντοπίων καὶ προσφύγων) εἰς ὅσους ἀνήρχετο τότε ὁ πληθυσμὸς τῶν *Ψαρῶν*, μόλις 10 χιλιάδες διεσώθησαν, μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς καταστροφῆς ὁ Χοσρέφ ἀπέπλευσεν ἀπάγων 100 περίπου μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα.

Ἡ νέα αὕτη καταστροφή, ἀποτελοῦσα καίριον πλῆγμα κατὰ τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῆς Ἑλλάδος, ὠφείλετο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἀδράνειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἥς ἀνωτέρω εἶδομεν τὰ αἷτια· αἱ κατόπιν ἀποτελεσματικαὶ τοῦ ἐνέργειας ἐναντίον τοῦ ἡνωμένου Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου καὶ ἡ ἐπίτευξις τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς *Σάμου*, ἀπέδειξαν, ὅτι ἐὰν ὑπερνικωμένων τῶν δυσχερεῶν, κατορθοῦτο ὁ ἐγκαιρος αὐτοῦ ἀπόπλους, θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ προληφθῇ ἡ καταστροφή τῶν *Ψαρῶν*.

Αἱ δύο αὗται περιπτώσεις τῆς καταστροφῆς τῆς *Σάμου* καὶ τῶν *Ψαρῶν* εἶναι ἐκτὸς τῶν ἄλλων χαρακτηριστικαὶ τῆς σημασίας, ἣν

ἔχει τὸ στοιχεῖον χρόνος ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐνεργείαις· ἀνεξαρτήτως τῶν βαθυτέρων λόγων τῆς ἀδρανείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, εἶναι βέβαιον ὅτι πρὸ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου ἐξέπλευσαν μοῖραι αὐτοῦ, μία πρὸ τὴν *Κᾶσσον* ὥς εἵπομεν ἤδη ὑπὸ τὸν *Σαχτούρην*, καὶ ἑτέρα πρὸς τὰ *Ψαρρά* ὑπὸ τὸν *Μιαούλην*. Ἀμφότεραι ὁμῶς αὐταὶ αἱ *Μοῖραι* ἔφθασαν εἰς τὸν προορισμόν των, ὅταν ἡ καταστροφὴ εἶχε πλέον συντελεσθῇ.

Ὁ ὑπὸ τὸν *Μιαούλην* Στόλος ἐξ 20 πλοίων τῇ 25ῃ Ἰουνίου κατώρθωσε νὰ ἐκπλεύσῃ ἐξ Ὑδρας κατευθυνόμενος εἰς *Ψαρρά*, τὴν ἐπομένην δὲ συνηντήθη μετὰ βρικίου Ἀγγλικοῦ, παρ' οὗ ἔμαθε τὴν καταστροφὴν· ἐνωθεὶς ἀκολούθως μετὰ τῶν προεκπλευσάντων Ὑδραϊκῶν καὶ Σπετσιωτικῶν πλοίων, ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν *Ψαρρῶν* τὴν 3ῃ Ἰουλίου, ὁπότε ὁ Τουρκικὸς Στόλος εἶχεν ἤδη ἀποσυρθῇ εἰς *Λέσβον*, ἐγκαταλείπων εἰς *Ψαρρά* τὸν στολίσκον τῆς ἀποβάσεως, ὃν ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν κατὰ τῆς *Σάμου* μελετωμένην ἐπιχείρησιν· ὁ Στολίσκος οὗτος συγκεῖμενος ἐξ ἑνὸς βρικίου τῶν 16 πυροβόλων καὶ 24 γαλιωτῶν καὶ λυβιονίδων, ὑποστηριζόμενος δὲ ὑπὸ 1000 στρατιωτῶν ἐν τῇ ξηρᾷ εὐρισκομένων, προσεβλήθη παρὰ τοῦ Στόλου τοῦ *Μιαούλη*, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως οἱ ἐν τῇ ξηρᾷ στρατιῶται προσεβλήθησαν ὡσαύτως παρὰ 1500 ἀποβιβασθέντων ἐκ τῶν πλοίων ἀνδρῶν· ὁ ἐχθρικός Στολίσκος εὐρεθεὶς πρὸ δυσχεροῦς θέσεως ἀπέπλευσεν ἐσπευμένως προσπαθῶν νὰ σωθῇ δι' αἰτάτου φυγῆς πρὸς τὴν *Χίον*, καταδιωχθεὶς ὁμῶς ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀπώλεσεν ἐν τῶν πλοίων του ἀνατιναχθὲν καὶ τρία βυθισθέντα· τὰ λοιπὰ ἐξώκειλαν εἰς *Χίον*, ἔνθα καὶ ἐπυρπολήθησαν, πλὴν τοῦ βρικίου καὶ 2 μικρῶν· ἐκ τῶν 3000 ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὰ πληρώματά των, μόλις τὸ τέταρτον κατώρθωσε νὰ διασωθῇ.

Ἡ ὅλη αὕτη καταστροφὴ, ἣτις ἀνέτρεπε δι' ἄρκετον χρόνον τὰ κατὰ τῆς *Σάμου* Τουρκικὰ σχέδια, συνεπληρώθη ἐντὸς 5 ὥρῶν.

Ἐν τῇ μεταξὺ εἰς τὰς 11 ἡσους Ὑδραν καὶ Σπέτσας ἤρχισαν νὰ καταβάλλωνται ἀπεγνωσμένοι πλέον ἐνέργειαι ἀμέσων ἐξοπλισμοῦ τῶν εἰς τοὺς λιμένας των ἀδρανούντων πλοίων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Στόλου, οὕτω δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν πλοίων ἀνῆλθεν εἰς 60 περίπου, ἐξ ὧν 34 Ὑδραϊκὰ (25 πολεμικά, 7 πυρπολικά καὶ 2 ἡμιολία), 17 Σπετσιωτικά καὶ 9 *Ψαρριανά*.

Τῇ 7 Ἰουλίου ὁ Στόλος ἀπέπλευσεν ἐκ *Ψαρρῶν* κατευθυνόμενος εἰς *Λέσβον*, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφήν.

Ὡς βλέπομεν ὁ *Μιαούλης* οὐδέποτε, ὅσας εὐρέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ *Στόλου* ἀπεμακρύνθη τῆς ὁρθῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ *Στόλου* τοῦ νὰ ἀναζητῇ καὶ καταστρέψῃ τὸν ἐχθρόν· δυστυχῶς ἡ κατάστασις τῶν πλοίων του ἀπὸ ὕλικῆς τε καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως δὲν ἦτο εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων· καὶ ἀπὸ ὕλικῆς μὲν ἀπόψεως ὁ *Στόλος* ἐστερεῖτο ἐφοδίων, ἐφ' ὧν δὲ τῶν πλοίων τούτων, περιλαμβανόντων ἄνω τῶν 4000 ἀνδρῶν δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς ἱατρός· ἀπὸ ἀποψεως δὲ ἠθικοῦ ἡ κατάστασις ἦτο ἔτι μᾶλλον δυσάρεστος λόγῳ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀτομισμοῦ καὶ τῆς ἀπειθαρχίας, ὅπερ εἶχεν ἐνταθῇ ἐκ τῆς λογῆς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου παντελοῦς παραμελήσεως τοῦ Ναυτικοῦ ἐκ μέρους τῆς Κεντρ. Διοικήσεως. Ἡ λυπηρὰ αὕτη κατάστασις ἐξεδηλώθη τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὅποτε ὁ *Στόλος* διαδρομῶν ἐκ *Σκύρου* πρὸς *Λέσβον* ἤρchiσε διαλυόμενος, οὕτως ὥστε τὴν 9ην Ἰουλίου, ὅτε ὤφθη παρὰ τῶν πλοίων ἀναγνωρίσεως ὁ ἐχθρικός *Στόλος*, τὰ περὶ τὸν *Μιαούλην* πλοῖα εἶχον ἐλαττωθῇ εἰς 36· (1) παρὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὁ Ναύαρχος δὲν παρητεῖτο τῆς ἀποφάσεώς του νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρόν, ἐσήμανε μάλιστα εἰς τὰ πλοῖα νὰ ἐτοιμασθῶσι πρὸς μάχην, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ὁ ἀπὸ τῆς πρωΐας πνέων Ν. ἄνεμος ἤρchiσεν ἐνδυναμούμενος καὶ ἀπειλῶν τρικυμίαν, ἠναγκάσθη νὰ καταπλεύσῃ εἰς *Ψαρά* (2).

Ἐκεῖ ναυλοχῶν ἔλαβε τὴν 15ην Ἰουλίου διαταγὴν νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Ὑδραν πρὸς ἀνασύνταξιν καὶ ἐφοδιασμόν τῶν πλοίων του, ὅπερ καὶ ἐπραξεν.

Ἐπιθέσεις τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου κατὰ τῆς Σάμου.—Ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ περιοχῇ Σάμου μέχρι Κῶ.

Ἡ ἀνάκλησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς Ὑδραν ὑπηγορεύθη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀνασυντάξεως καὶ ἐνισχύσεως αὐτοῦ πρὸς

(1) Ἡ ἐκ τῆς ἀπειθαρχίας οὐ μόνον τῶν πληρωμάτων ἀλλὰ καὶ ἐνίων τῶν κυβερνητῶν θλιβερά κατάστασις διεκτραγωδεῖται εἰς ἐπανειλημμένας ἀναφοράς τοῦ Ναυάρχου *Μιαούλη* πρὸς τὴν Κοινότητα τῆς Ὑδρας, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς ἀπὸ 4ης καὶ 6ης Ἰουλίου 1824 (ἴδε σελ. 12 καὶ 22 Γ'. τόμου Ἀρχείου Ὑδρας). Ἡ ἐκ τῶν ἀναφορῶν τούτων προκληθεῖσα παρὰ τῷ λαῷ ἀγανάκτησις ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε τῇ 9ῃ Ἰουλίου ὁ λαὸς καθήρσε Κυβερνήτην πλοίου καταπλεύσαντος εἰς τὸν λιμένα ἄνευ διαταγῆς καὶ ὑπεχρέωσε τὸν νέον Κυβερνήτην νὰ ἀποπλεύσῃ πάραυτα.

(2) Λεπτομερείας ἴδε εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου «*Ἀθηνᾶ*» Ἀντιναύαρχου *Σαχτούρη*.

ἀντιμετώπισιν τῆς ἐξαιρετικῶς δυσχεροῦς καταστάσεως κατόπιν τῶν τελευταίων ἀτυχημάτων· ἔπρεπε νὰ συμβοῦν αἱ καταστροφαὶ τῆς Σάμου καὶ τῶν Ψαρρῶν, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ἡ Κεντρικὴ Διοίκησις τὸν κίνδυνον ἀποτυχίας τοῦ ὅλου ἀγῶνος, ἂν ἐξηκολούθει ἐπὶ πολὺ ἡ παραμέλησις τοῦ Ναυτικοῦ· ἀπεστάλησαν λοιπὸν ἀμέσως εἰς Ὑδραν χρήματα ἐκ τοῦ τελευταίου δανείου, αἱ δὲ Κοινότητες τῶν νήσων Ὑδρας καὶ Σπετσῶν ἐνέτειναν τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐφοδίων καὶ τῶν πληρωμάτων οὕτως ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἦτο καθ' ὅλα ἕτοιμος πρὸς ἀπόπλουν. Δεδομένου ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος ἐπανελθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κάσσου, ἐνισχυθεὶς δὲ εἰς 60 πολεμικὰ καὶ συμπαραλαβὼν 300 μεταγωγικὰ πλήρη στρατοῦ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Ιμβραήμ* ἐξέπλεε διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐκτεθέντος σχεδίου, αἱ Κοινότητες τῶν Νήσων ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιμετωπίσωσι κεχωρισμένως τοὺς δύο ἐχθρικοὺς Στόλους· οὕτω τὸ ἰσχυρότερον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ναυάρχου Μιαοῦλη ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον *Σαχτούρη* κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς εἰς δύο μοίρας διαιρέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὅστις καὶ ἐν τῷ συνόλῳ του ἀκόμη ἦτο κατώτερος ἐνὸς ἐκάστου τῶν κατ' αὐτοῦ ἐπερχομένων ἐκ Κων/πόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας ἀντιπάλων, θὰ ἐφαίνετο κάπως παρὰδοξος ἐκ πρώτης ὄψεως, ὡς ἀντικειμένη εἰς μίαν ἐκ τῶν βασικῶν τοῦ Πολέμου ἀρχῶν, τὴν τῆς συγκεντρώσεως τῶν μέσων καὶ τῶν προσπαθειῶν. Ἐὰν ὅμως τις ἐξετάσῃ βαθύτερον τὰ πράγματα, βλέπει ὅτι κυρίως εἰπεῖν, δὲν ἐπρόκειτο περὶ διαιρέσεως τοῦ Στόλου εἰς δύο ἰσοδύναμα περίπου τμήματα, καθόσον ἡ ὑπὸ τὸν Μιαοῦλην δύναμις ἦτο πολὺ ἰσχυροτέρα τοῦ ὑπὸ τὸν *Σαχτούρη*ν τμήματος, ὅπερ συνεπῶς δὲν ἦτο παρὰ μία δύναμις ἐπιτηρήσεως τοῦ ἐνὸς τῶν δύο ἐχθρικῶν Στόλων. Πρέπει ἄλλως τε νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν κρατοῦσαν ἀβεβαιότητα περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐγκαίρου ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐνὸς τῶν στόλων τούτων χωρὶς νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἕτερον ἐπαρκὴς χρόνος ὥστε νὰ διενεργήσῃ ἐπίθεσιν καὶ κατ' αὐτῶν τούτων τῶν νήσων· τότε καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἀσχέτως τοῦ ἂν διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἀπεκλείετο ἡ πιθανότης τοῦ νὰ προληφθῇ ἡ ἔνωσις τοῦ Τουρκικοῦ πρὸς τὸν Αἰγυπτιακὸν Στόλον, ἡ ἀποφασισθεῖσα κατανομὴ τῶν Ἑλλη-

νικῶν Δυνάμεων ἦτο ἡ μόνη ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εἶχον ἀφεθῆναι νὰ περιέλθωσι τὰ πράγματα.

Ὡς φαίνεται ἰδίως ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, ὡς πρωτεύων ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἶχε τεθῆναι ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος, τοῦτο δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ὁργανώσεως αὐτοῦ ἔναντι τοῦ Τουρκικοῦ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι συνώδευε τὴν πολυάριθμον στρατιὰν τοῦ Ἰμβραήμ· εἶναι χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ὁρθῆς καὶ ὑγιоῦς στρατηγικῆς ἀντιλήψεως τῶν ὑπευθύνων διὰ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχεν ὁρισθῆναι ὡς κυριώτερος σκοπὸς ἡ καταστροφή τοῦ ἐχθροῦ «εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν» (1).

Συμπληρωθεῖσιν τῶν ἐν ταῖς νήσοις ἐτοιμασιῶν ἐξέπλευσεν ἐν πρώτοις ἐκ Σπετσῶν μία μοῖρα ἐκ 15 πλοίων καὶ ἐνὸς πυρπολικοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γ. Ἀνδροῦτσον τῇ 24ῃ Ἰουλίου καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἠγκυρυβόλησεν εἰς τὸ μεταξὺ Σάμου καὶ Μ. Ἀσίας στενόν. Ἀμέσως ὁ Ναύαρχος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν Λογοθέτην καὶ ἀπηύθυνεν ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς προκρίτους ἀγγέλων τὴν ἐπικειμένην ἀφίξιν καὶ τοῦ λοιποῦ Στόλου.

Τὸ ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον *Σαχτούρη*ν τμήμα τοῦ Στόλου ἐξέπλευσεν ἐξ Ὑδρας τῇ 27ῃ Ἰουλίου, συγκείμενον ἐκ 22 πλοίων καὶ 4 πυρπολικῶν, τὸ δὲ ἀπόγευμα τῆς 29ῆς Ἰουλίου ἐν τῷ πλῶ πρὸς τὴν Σάμον εὐρισκόμενον, ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ ἐχθρικὸς Στόλος εὐρίσκετο παρὰ τὰς νησίδας *Φούρνους* τῆς Σάμον· τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐν τῷ πορθμῷ Δαρ-μπογᾶς συνήντησεν 20 σακολέβας καὶ περὶ τὰ 20 μικρότερα Τουρκικὰ πλοῖα μεταφέροντα στρατὸν πρὸς τὴν Σάμον. Ἀμέσως τὰ Ἑλληνικὰ πολεμικὰ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν διὰ πυροβολικοῦ, εἶτα δὲ δι' ἐμβολῆς, καὶ ἐβύθισαν τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν, διασκορπίσαντα καὶ καταδιώξαντα τὰ λοιπὰ μέχρι τῆς ἀκτῆς.

Τῇ 31ῃ Ἰουλίου τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, διαπλεύσαντα τὸν πορθμὸν τῆς Σάμον, παρετήρησαν ἐν τῇ ξηρᾷ συγκεντρώσεις στρατευμάτων παρασκευαζομένων διὰ τὴν κατὰ τῆς Σάμον ἐπεχείρησιν, καθὼς καὶ μέγαν ἀριθμὸν πλοιαρίων· μόλις ἔκαμψαν τὸ ἀκρωτήριον *Ἀγ. Μαρίναν*, εἶδον ὁλόκληρον τὸν ἐχθρικὸν Στόλον ἐπ' ἀγκύρα συγκείμενον ἐκ 48 πλοίων· ὁ *Σαχτούρης*, μὴ θεωρῶν τὴν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του δύναμιν ἰσχυρὰν πρὸς ἐπίθεσιν, ἀπεσύρθη καὶ ἠγκυ-

(1) Ἴδε τὴν ἀπὸ 17ης Ἰουλίου 1824 ἐπιστολὴν τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου (σελ. 45 Γ'. Ἀρχαίων Ὑδρας)

ροβόλησεν ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Σάμου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποκρούσῃ κάθε ἐχθρικήν ἀπόπειραν ἀποβάσεως· συγχρόνως ἀπέστειλε καὶ οὗτος ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς προκρίτους συνιστῶν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐντείνωσι τὰς προσπάθειάς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ὁχυρώσεως καὶ νὰ τηρῶνται ἐν συνεχεί ἐπιφυλακῇ, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἀπάρας ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐπ' ἀγκύρα εὐρισκομένου Ἑλληνικοῦ· ὁ Ἕλλην Ἀντιναύαρχος διέταξεν ἀμέσως τὰ πυρπολικά νὰ ἀντεπιτεθῶσιν, ἡ διαταγὴ ὅμως ἐβράδυνεν ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας νὰ ἐκτελεσθῇ· τέλος περὶ ὥραν 18.00 δύο πυρπολικά συνοδευόμενα παρὰ τῆς ναβέτας τοῦ Λεμπέση κατώρθωσαν νὰ φθάσωσι τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ, ὁπότε ὁλόκληρος ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἔπαυσε τὸ πῦρ καὶ ἀπεμακρύνθη. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ ἐχθρικός ἐπανελάβε τὴν ἐπίθεσίν του, ἀλλ' ἀπεχώρησε καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐπιπλεόντων πυρπολικῶν.

Τέλος τῇ 4ῃ Αὐγούστου, περὶ ὥραν 10.00, τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, 22 τὸν ἀριθμὸν, ἐπετέθησαν ἐκ νέου κατὰ τοῦ ἐπ' ἀγκύρα εἰσέτι εὐρισκομένου Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὅστις ἐνωθεὶς τὴν προτεραίαν μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν Ἀνδροῦτσον Σπετσιωτικῆς Μοίρας καὶ ἐπὶ πλέον ἐνισχυθεὶς καὶ δι' ὀκτὼ εἰσέτι πλοίων καὶ 2 πυρπολικῶν τὴν πρωΐαν ἀπῆντησε διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του, ἐν ᾧ τὰ πυρπολικά ἠτοιμάζοντο πρὸς ἐπίθεσιν· τὰ Τουρκικὰ πλοῖα ἐβαλλον οὐ μόνον κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἐν Σάμῳ πυροβολείων καὶ στρατευμάτων. Ἡ μάχη διεξήγετο πεισματωδῶς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπιέζοντο ἰσχυρῶς, χωρὶς τὰ πυροβολικά των νὰ δύνανται νὰ προσφέρωσι σοβαρὰν συνδρομήν, (1) ὁπότε ἐμφανισθεὶς ὁ Κανάρης μετέβαλεν ἄρδην τὴν κατάστασιν. Οὗτος, καλυπτόμενος ὑπὸ τοῦ πυρὸς 17 πλοίων, αἵτινα κατόπιν συνεννόησεως μετὰ τοῦ ἀντιναυάρχου διετάθησαν νὰ τον συνοδεύουν, ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἰσχυροτέρων ἐχθρικῶν· ὁ ἐχθρικός ὅμως Στόλος δὲν ἐφαίνετο ἐπιμένων εἰς τὸν σκοπὸν του καὶ πρὶν δεχθῇ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ὑπεχώρησεν ἐν σπουδῇ, περιορισθεὶς εἰς τὸ νὰ βάλῃ βολὰς τινὰς ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τῶν ἐπακτίων ὁχυρωμάτων τῆς Σάμου.

(1) Τοῦτο ὀφείλετο κυρίως εἰς τὸ ὅτι οἱ τε Κυβερνῆται καὶ τὰ πληρώματα τῶν πυρπολικῶν ἐπέδειξαν καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅπως καὶ τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπροθυμίαν ἀκατανόητον εἰς τὸ νὰ ὑπακούσουν τὰς διαταγὰς τοῦ Ναυάρχου (ἴδε Ἡμερολόγιον τῆς Ναυαρχίδος τοῦ Σαχτούρη ἢ «Ἀθηνᾶ»).

Ναυμαχία 5ης Αύγουστου.—Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀποφασιστικὴ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ἀπὸ πενθημέρου ἀψιμαχούντων ἀντιπάλων Στόλων· ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐξηκολούθει παραμένων ἐπ' ἀγκύρα ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Σάμου, ὁπότε τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Αύγουστου ὁ ἔχθρικὸς Στόλος ἐπετέθη ἐκ νέου προσπαθῶν νὰ τον ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν· τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀπήντησαν εἰς τὸ πῦρ ἐπ' ἀγκύρα, πλὴν δέκα, ἅτινα διετάχθησαν νὰ συνοδεύσωσι τὰ πυρπολικά εἰς τὴν σημανθεῖσαν παρὰ τοῦ ἀντιναυάρχου ἐπίθεσιν. Ὁ πυρπολητὴς *Τσαπέλης* πρῶτος διευθύνει τὸ πυρπολικόν του κατὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχθρικοῦ πλοίου, μιᾷ ἰσχυρᾷ φρεγάτας τῶν 36 πυροβόλων, μόλις ὅμως ἔφθασεν εἰς ἀπόστασιν βολῆς πιστολίου ἀπ' αὐτῆς ἐγένετο δεκτὸς διὰ βροχῆς βλημάτων ἐξ αὐτῆς τε καὶ τῶν ὀυμουλκουσῶν λέμβων καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου του καταληφθὲν ὑπὸ πανικοῦ ἐρρίφθη ἐν σπουδῇ εἰς τὴν λέμβον· ὥς ἐκ τούτου ἐξηναγκάσθη οὗτος νὰ ἀναφλέξῃ τὸ πυρπολικὸν προώρως, κάψας μάλιστα τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπόν του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ *Κανάρης* πλησιάσας προσηνέμως ἐπιτίθεται κατὰ τῆς φρεγάτας, ἥτις ὅπως σωθῇ ἐπέδωκε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐξοκείλῃ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον *Ἀγ. Μαρίνας*· ὁ *Κανάρης* ὅμως πλησιάζει, παραβάλλει τὸ πλοῖον του εἰς τὸ μέσον τῆς πλευρᾶς της καὶ ἀναφλέγει αὐτὸ παρὰ τὸν σφοδρὸν πυροβολισμόν τῶν ἐπὶ τῆς φρεγάτας ἐπιβαινόντων γεννιστάρων, οἵτινες μόνοι ἐκ τοῦ πληρώματος παραμείναντες ἀπτόητοι ἀντέτασσαν πείσμονα ἀντίστασιν προσπαθοῦντες νὰ ἐμψυχώσουν καὶ τοὺς λοιπούς· ἡ γενναία ἐν τούτοις αὕτη ἀντίστασις εἰς οὐδὲν ὠφέλησε, καθόσον ἐντὸς ὀλίγου ἡ φρεγάτα ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν φλογῶν, περὶ ὥραν δὲ 11.30 ἀντινάχθη τέλος εἰς τὸν ἀέρα φονευθέντων περὶ τοὺς χιλίους στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ *Κανάρης* μόλις καὶ μετὰ βίας κατάρθωσε νὰ διασωθῇ, ἀφοῦ ἀπώλεσε δύο ἄνδρας τοῦ πυρπολικοῦ του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἐξήσκει τὴν μεγίστην δυνατὴν πίεσιν κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς Ἑλληνικῆς γραμμῆς διοικουμένης ὑπὸ τοῦ *Ἀνδρούτσου*, καὶ ὑποστηριζομένης ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν πυροβολείων τῆς ἀκτῆς. Ἡ μάχη μετετρέπη εἰς γενικὴν ἐκ τοῦ συστάδην σύρραξιν, εὗρίσκετο δὲ εἰς τὸ κορύφωμά της περὶ τὴν 15.00, ὁπότε ὁ πυρπολητὴς *Βατιζιώτης* προσβάλων μίαν Τυνισιακὴν κορβέτταν ἀνατινάσσει αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα· ὀλίγον κατόπιν ὁ Ὑδραῖος πυρπολητὴς *Ραφαηλᾶς* καὶ ὁ Σπετσιώτης *Ματρῶζος* ἐπιτεθέντες ἐξ ἑκατέρας τῶν πλευρῶν ἀνατινάσσουν μίαν φρεγά-

ταν, ἐν ᾧ ἑτέρα φρεγάτα προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρπολητοῦ *Ρομπόση*, μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ διασωθῇ, χάρις εἰς τὴν ψυχραιμίαν τοῦ πληρώματός της, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν πλοίου ὑποστηρίξεως πλησίον τοῦ πυρπολικοῦ.

Αἱ ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν ἐπανειλημμέναι αὐται πυρπολήσεις ἰσχυροτάτων πλοίων συνεπαγαγοῦσαι τὴν ἀπώλειαν 2000 περίπου ἀνδρῶν ἐπέδρασαν ὁλεθρίως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ οὐ μόνον τῶν Τουρκικῶν πληρωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ Μικρασιατικῇ παραλίᾳ Τουρκικῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἤρχισαν διαλυόμενα καὶ φεύγοντα πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Μετ' ὀλίγον ἡ Ναυαρχὸς τοῦ *Καπετὰν - Πασσᾶ* ἐξήρχετο τῆς γραμμῆς, τοῦτο δὲ ἀπετέλεσε τὸ σύνθημα διακοπῆς τῆς μάχης ἐκ μέρους καὶ τῶν λοιπῶν Τουρκικῶν πλοίων, ἅτινα ἐν ἀταξίᾳ φεύγουσι πρὸς νότον, τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν μὲ σοβαρωτάτας βλάβας. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ὑποστάντα καὶ ταῦτα ἐκ τῆς πείσμονος ταύτης πολυῶρου μάχης ἀρκετὰς ζημίας καὶ ὄντα πολὺ ὀλιγαριθμότερα δὲν ἠδύναντο φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ καταδιώξωσι τὰ φεύγοντα Τουρκικά, ἅτινα οὕτως ἀνενόχλητα ἠδυνήθησαν νὰ πλεύσωσι πρὸς Κῶν, ὅπως συνενωθῶσι μετὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου.

Αἱ παρὰ τὴν Σάμον ναυμαχίαι, καὶ ἰδίᾳ τῆς 5ης Αὐγούστου, δὲν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως ὥς διεξαχθεῖσαι κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ὄντων ἐπ' ἀγκύρα· οὐχ' ἦττον τὰ κάτωθι δύνανται κατ' αὐτὰς νὰ σημειωθῶσιν:

(α') διὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς θέσεως τῆς ἀγκυροβολίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὸ στενότερον σημεῖον τοῦ πορθμοῦ. ὁπόθεν κατ' ἀνάγκην θὰ διεξήγετο κάθε ἀπόπειρα ἀποβάσεως, ἠναγκάσθη ὁ Τουρκικὸς Στόλος νὰ δεχθῇ τὴν μάχην ὑπὸ τοὺς μᾶλλον συμφέροντας διὰ τὸν ἀντίπαλόν του ὅρους (στενὸς χώρος, στήριξις τῶν πλευρῶν ἐπὶ τῶν ἐπακτίων ὀχυρώσεων κ. λ. π.).

(β') ἡ ἐπιτυχὴς καὶ ἀποφασιστικὴ δρᾶσις τῶν πυρπολικῶν τῇ 5ῃ Αὐγούστου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κατὰ τὰς προηγηθείσας ἀψιμαχίας ἀδράνειάν των· αὕτη ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸν *Κανάρη*, ὅστις ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπέτυχεν αὐτὸς οὗτος τὸ μεγαλύτερον ἀποτέλεσμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔδωκε λαμπρὸν παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

(γ') ἡ παντελὴς ἀστοχία τοῦ πυρὸς τῶν Τουρκικῶν πλοίων, ἅτινα ἐκ τοῦ συστάδην μαχόμενα κατὰ πολὺ ἀσθενεστέρων καὶ ὀλιγαριθμωτέρων πλοίων δὲν κατώρθωσαν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν νὰ θέσωσιν ἐκτὸς μάχης.

Κινήσεις τοῦ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Στόλου.—Ἐνωσις Τουρκικοῦ καὶ Αἰγυπτιακοῦ.—Ναυμαχία Κῶ — Ἀλικαρνασοῦ.

Μετὰ τὴν ἐκ τῶν στενῶν τῆς Σάμου ἀποχώρησιν τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ὁ Σαχτούρης μετὰ 14 πλοίων καὶ ὁ Κυριακὸς μετὰ 12 ἐκινήθησαν πρὸς Νότον, προαποστείλαντες ἡμιολίας τινὰς πρὸς ἀναγνώρισιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κύριον σῶμα τοῦ Ὑδραϊκοῦ Στόλου ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μιαούλην, ἐτοιμασθὲν διὰ συντόνων ἐνεργειῶν ἀπέπλευσεν ἐξ Ὑδρας καὶ ἠγκυροβόλησε παρὰ τὸ Σούνιον τῇ 14ῃ Αὐγούστου ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Στόλος συμποσούμενος εἰς 46 ἐν συνόλῳ πολεμικὰ καὶ πυρπολικὰ σκάφη ἀπέπλευσεν ἐκ Σουνίου κατευθυνόμενος πρὸς Νότον, διελθὼν δὲ ἐκ Κέας, ἔνθα ὥρμει ὁ ὑπὸ τὸν Ἀνδρουῖτσον Σπεισιωτικὸς στόλος, κατηνθύνθη πρὸς Θήραν, ἣτις ὠρίσθη ὡς τόπος γενικῆς συγκεντρώσεως.

Ἐν Θήρᾳ παρέμεινε ὁ Μιαούλης ἐπὶ μίαν περίπου ἑβδομάδα ἐν ἀνχιονῇ τοῦ Σπεισιωτικοῦ Στόλου ἐν ἀρχῇ καὶ τῶν περὶ ἔχθρου πληροφοριῶν, ἃς θὰ ἐκόμιζεν ἢ πρὸς ἀναγνώρισιν ἀποσταλεῖσα ἡμιολία τοῦ Τομπάζη, βραδύτερον ἐπαναπλευσάσης δὲ τῆς ἡμιολίας ταύτης τῇ 18ῃ καὶ κοιμιάσης εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Κῶ παρουσίας τοῦ ἔχθρου, ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Ἑλληνικὸς Στόλος ἀπέπλευσε τὴν ἐπομένην ἐκ Θήρας καὶ τῇ 21ῃ ἠγκυροβόλησεν ἐν Λειψῷ, ἔνθα συνηνώθησαν καὶ αἱ ὑπὸ τοὺς ἀντιναύαρχους Σαχτούρην καὶ Κυριακοῦ Μοῖραι.

Ὀλίγας ἡμέρας πρότερον εἶχε πραγματοποιηθῇ ἐν Κῷ ἡ συνάντησις καὶ ἡ ἔνωσις τοῦ Τουρκικοῦ πρὸς τὸν Αἰγυπτιακὸν Στόλον· ἢ ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης ἀποτελεσθεῖσα δύναμις ἦτο ἡ φοβερώτερα τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κινηθεισῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅχι μόνον εἰς ἀριθμὸν καὶ ἰσχὴν πλοίων, ἀλλ' ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, εἰς τὴν ὁργάνωσιν, ἐπειδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν Ἰσμαῆλ—Γιβραλτὰρ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου· ἡ ψυχὴ ὅμως τοῦ τε στόλου τούτου καὶ τοῦ ἐπιβαίνοντος τῶν παρ' αὐτοῦ συνοδευομένων πλοίων στρατοῦ ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Σατραπόου τῆς Αἰγύπτου Ἰμβραήμ—Πασσᾶς, ἀνὴρ ἀδαμάστου θελήσεως καὶ πολεμιστῆς ἱκανότατος.

Ὁ ἠνωμένος Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος περιελάμβανεν 100 περίπου πολεμικὰ πλοῖα (ἐξ ὧν 1 δίκροτον, 20 φρεγάται, 25 κορβέται καὶ τὰ λοιπὰ ἡμιολία) φέροντα εἰς συνόλῳ 8000 ναυτῶν, 2500 στρατιωτῶν καὶ 2500 πυροβόλων, συνώδευε δὲ περὶ τὰ 300 μεταγω-

γικά πλοῖα μετὰ 10000 Αἰγυπτίων στρατιωτῶν (1). Ἐναντι τῆς δυνάμεως ταύτης ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος (ὅστις ἐπίσης ἦτο ὁ ἰσχυρότερος τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης παρὰ τῶν Ἑπαναστατῶν συγκροτηθέντων) ἀντιπαρέτασσε περὶ τὰ 70 πλοῖα, κατὰ τὸ πλεῖστον πάρωνας καὶ ἡμιολίας μετὰ 5000 ἀνδρῶν καὶ 800 πυροβόλων.

Τῇ 24ῃ Αὐγούστου, πληροφορηθεὶς ὁ Μιαούλης ὅτι ὁ ἠνωμένος Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος εὗρίσκετο ἡγκυροβολημένος εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ τὸ ταχύτερον· τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως καταρτισθὲν ὡς συνήθως κατόπιν πολεμ. συμβουλίου τῶν τριῶν ναυάρχων ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς χρησιμοποιοῦσεως πυρπολικῶν, ἅτινα συνοδεῖα πολεμικῶν θὰ προσέβαλλον τὸν ἐχθρικὸν Στόλον, ἐν ᾧ τὰ ὑπόλοιπα Ἑλληνικά πλοῖα θὰ ἀνέμενον ἔξω τοῦ κόλπου εἰς τὸ μεταξὺ Κῶ καὶ Ἀλικαρνασσοῦ στενόν, ἑτοιμα νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐπωφελοῦμενα τῆς ἀναμενομένης συγχύσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Πράγματι περὶ ὥραν 0700 τῆς ἐπομένης ἡμέρας τὰ πυρπολικά συνοδευόμενα παρὰ 20 πολεμικῶν ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Γ. Σαχτούρην διηυθύνθησαν πρὸς τὸν πορθμὸν τῆς Κῶ—Ἀλικαρνασσοῦ πλέοντα εἰς δύο στήλας· τὸ κύριον σῶμα τοῦ Στόλου ἠκολούθει εἰς ἀπόστασιν 3 μιλίων. Τὰ πλοῖα ἐπιτηρήσεως τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, ἦτοι 2 φρεγάται, 3 κορβέται καὶ 4 βρίκια, περιπολοῦντα ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ διὰ τὴν φρούρησιν, ὑπεχώρησαν ἀμέσως ὥπως σημάνωσι τὸν κίνδυνον, καταδιωκόμενα ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρὰ τῶν συνοδευόντων τὰ πυρπολικά πολεμικῶν. Περὶ ὥραν 0930 ὁ Τουρκικὸς Στόλος, οὕτινος τὰ πλοῖα δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἀπάρουν, ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, εὗρισκομένης ἤδη περὶ τὸ μέσον τοῦ στενοῦ Κῶ—Ἀλικαρνασσοῦ· κατὰ τὴν πρώτην ταύτην σύγκρουσιν ἡ ναυαρχὴς τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ὑπέστη βλάβας ἀπολέσασα τὸν δόλωνα καὶ τὴν κεραίαν τοῦ φώσωνός, ἀπάρασα δ' ὥς ἐκ τούτου ἐν σπουδῇ ἔφυγε πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Μπούδρουμ, ἐγκαταλιποῦσα μίαν μεγάλην πολεμικῶς ἐξοπλισμένην ἄκατον, ἣτις μετὰ τῶν ἐπιβαινόντων αὐτῆς 50 ἐνόπλων ἔπescen εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτοχρόνως τὰ πυρπολικά, ἀπειλοῦντα διὰ προσβολῆς ὅσα Τουρκικά πλοῖα εἶχον προφθάσει νὰ εἰσπλεύσωσιν

(1) Ὁ J. de la Graviere ἀναφέρει 8000 στρατιώτας καὶ 1000 ἱππεῖς ἀναβιβάζει δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν μεταγωγικῶν πλοίων εἰς 400.

εἰς τὸν πορθμόν, ἀναγκάζουν αὐτὰ νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς τὰ λοιπὰ πλοῖα τοῦ Στόλου των.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως καταφθάνει εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὁ ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ - Γιβραλτάρ Αἰγυπτιακὸς Στόλος, ὅστις χειρίζει ὅπως λάβῃ τὴν προσήνεμον θέσιν· τὰ πλεῖστα πλοῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἶχον ἤδη εἰσπλεύσει ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ· οἱ πυρποληταὶ *Ρομπότης* καὶ *Παπανικολῆς* ἐπιτίθενται κατὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς Ναυαρχίδος, γενόμενοι ὁμως δεκτοὶ διὰ βροχῆς βλημάτων δὲν κατώρθωσαν ἄλλο τι, εἰ μὴ νὰ ἀναγκάσωσι ταύτην νὰ ἀπομακρυνθῇ. Περὶ τὴν ἑσπέραν τὰ ἐπὶ τῆς Κῷ πυροβολεῖα ἤρξαντο βάλλοντα κατὰ τῶν πλοίων τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἅτινα ἐπλησίαζον πρὸς αὐτά, ἐνῶ ταυτοχρόνως ὁ Ἰσμαήλ ἀνασυντάξας τὸν Στόλον του ἐπιτίθεται ἐκ νέου κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς γραμμῆς, ἐκτεινομένης ἤδη καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ στενωτέρου μέρους τοῦ πορθμοῦ κατὰ τὴν διεύθυνσιν Β.—Ν. Κατὰ πρῶτον ἡ φρεγάτα τοῦ Ἰσμαήλ προσέβαλε τὴν Ναυαρχίδα τοῦ *Μιαούλη*, μεθ' ἧς ἐμονομάχησεν ἐπ' ὀλίγον, ἕως οὗ ὁ τελευταῖος οὗτος ἀποστείλας κατ' αὐτῆς τὸ πυρπολικὸν τοῦ *Πιπίνου* τὴν ἠνάγκασε νὰ ἀπομακρυνθῇ. Λόγῳ ὁμως τοῦ στενοῦ τοῦ χώρου καὶ τῆς αὐξούσης συνεχῶς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ κυματισμοῦ, ἀταξία μεγίστη ἤρχισεν ἐπικρατοῦσα εἰς τὰς γραμμὰς ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων· ἀποτέλεσμα ταύτης, διὰ μὲν τὸν Ἑλληνικὸν Στόλον ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια δύο πυρπολικῶν, ἐνὸς βυθισθέντος παρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ ἑτέρου λόγῳ συγκρούσεως μετ' ἄλλου Ἑλληνικοῦ πλοίου, εἰς δὲ τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν ἐπανειλημμέναι συγκρούσεις πλοίων, αἱ ἐκ τῶν ὁποίων ζημίαι ὑπερέβησαν καὶ τὰς ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου (1). Μετ' ὀλίγον ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἔπαυσε τὸ πῦρ, τῶν μὲν Τουρκικῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν πλοίων ἀποσυρθέντων πρὸς τὸν κόλπον τοῦ *Μπουδρούμ*, τῶν δὲ Ἑλληνικῶν διαδρομούντων καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν μεταξὺ *Καλύμνου* καὶ *Μικρασιατικῆς παραλίας* μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὁπότε ἠγκυροβόλησαν εἰς τὸν κόλπον *Γεροντα*.

Ἡ μεταξὺ Κῷ καὶ Ἀλικαρνασσοῦ ναυμαχία ἀπέβη οὕτως ἄνευ ἀποτελέσματος, τῶν ἀντιπάλων χωρισθέντων, οὐχὶ λόγῳ βλαβῶν ἢ

(1) Ὁ Ἄγγλος ἱστορικός Gordon λέγει ὅτι κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην οἱ Τούρκοι ἀπησχολοῦντο περισσότερον μὲ τὴν προσπάθειαν ἀποφυγῆς συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῶν πλοίων, αἵτινες ἦσαν συχνόταται, παρὰ μὲ τὸν ἐχθρόν.

ήττης τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς κακοκαιρίας. Δεδομένου ὅτι ἡ τακτικὴ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ ἀποφασιστικῶν ἀποστάσεων, δι' οὓς λόγους ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐξεθέσαμεν καὶ λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι διὰ τὰ ἐπιτύχη τις ἱκανοποιητικὴν βολὴν ἐν κυματισμῷ μὲ τὸ ὑλικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ ἔπρεπε νὰ πλησιάζῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς ἀποστάσεις κατωτέρως τῶν 200 μ., καθίσταται τελείως προφανές ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς πολυώρου ταύτης μάχης ἀπὸ ἀπόψεως βλαβῶν ἐκ πυροβολικοῦ δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ εἶναι μηδαμινὰ ⁽¹⁾. Αἱ σοβαρότεραι κᾶπως βλάβαι, αἷς ὑπέστησαν οἱ Τοῦρκοι, ὠφείλοντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς κακοὺς χειρισμοὺς καὶ τὰς ἀλληπαλλήλους μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῶν πλοίων συγκρούσεις.

Ἡ Ναυμαχία τοῦ Γέροντα.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀβεβαίου ἀποτελέσματος τῆς παρὰ τὴν Κῶ ναυμαχίας, νέα σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἔπρεπε νὰ θεωρῇται ὡς ἐπικειμένη· ἐπειδὴ δὲ ἡ κατὰ τῆς Σάμου προσπάθεια ἐξηκολούθει νὰ ἀποτελῇ οὐσιῶδες μέρος τοῦ σχεδίου τῶν Τουρκοαιγυπτίων, ἡ ἐκλεγεῖσα παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνασυγκρότησιν τοῦ Στόλου των θέσις ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γέροντα ἦτο λίαν πρόσφορος, διότι πλευρικὴ οὖσα ἐξησφάλιζε τὴν κάλυψιν τῆς Σάμου· ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γέροντα παρέμεινεν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος μέχρι τῆς πρωΐας τῆς 28ης Αὐγούστου, ὁπότε ἐμφανισθέντων 7 ἐχθρικῶν πολεμικῶν (προφανῶς ἀπολούντων δύναμιν ἀναγνωρίσεως τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου) ἀπῆρε καὶ κατεδίωξεν αὐτὰ μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Κῶ.

Μὴ ἐμφανισθέντων ἄλλων Τουρκικῶν πλοίων τὰ καταδιώκοντα Ἑλληνικά διετάχθησαν νὰ ἀναστρέψωσιν ἐπαναπλέοντα εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον τοῦ κόλπου Γέροντα. Λόγῳ ὁμως τῆς ἀσταθείας τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ διασκορπισμοῦ τῶν πλοίων, δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσουν ἐκεῖ πλείονα τῶν 22 πλοίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ ναυαρχίδες τοῦ *Μιαούλη* καὶ *Σαχτούρη*· τὰ λοιπὰ πλοῖα τοῦ Στόλου παρέμειναν τὴν νύκτα διαδρομοῦντα μεταξὺ τῶν νήσων *Λειψοῦς* καὶ *Φαρμακούσης*. ⁽²⁾. Οὕτω τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Αὐγούστου τὰ μὲν

(1) Ὁ Jurien de la Gravière ἀναφέρει ὅτι αἱ ὀλικαὶ ἀπώλειαι εἰς πρῶτον δὲν ὑπερέβησαν τοὺς 20 νεκροὺς ἀμφοτέρωθεν.

(2) Κατὰ τὸν Κ.: Νικόδημον ὁ διασκορπισμὸς οὗτος ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τῆς προτεραίας εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἀπαρσις τοῦ Στόλου ἐκ Γέροντα νὰ γίνῃ τὸ μεσονύκτιον τῆς 28 πρὸς 29, αἴφνης διετάχθη αὕτη

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΓΕΡΟΝΤΑ - Τὸ ὑπὸ τὸν Μισούλην πλοῖα κινεῖται πρὸς ἑνὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ἵνα ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐπερχόμενον

ήτις τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς κριτικαίας. Δεδομένου ὅτι ἡ τακτικὴ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐβασίλειτο ἐπὶ τῆς χοήσεως τοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ ἀποφασιστικῶν ἀποστάσεων, δι' οὓς λόγους ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐξεθέσαμεν καὶ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τις ἱκανοποιητικὴν βοήθην ἐν κυματισμῷ μετὰ τὸ ὑλικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ ἔπρεπε νὰ πλησιάζῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς ἀποστάσεις κατωτέρως τῶν 200 μ., καθίσταται τελείως προφανές ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς πολυώρου ταύτης μάχης ἀπὸ ἀπόψεως βλαβῶν ἐκ πυροβολικοῦ δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ εἶναι μηδαμινά (*). Αἱ σοβαρώτεροι κᾶπως βλάβαι, ἃς ὑπέστησαν οἱ Τούρκοι, ὠφείλοντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς κακοὺς χειρισμοὺς καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῶν πλοίων συγκρούσεις.

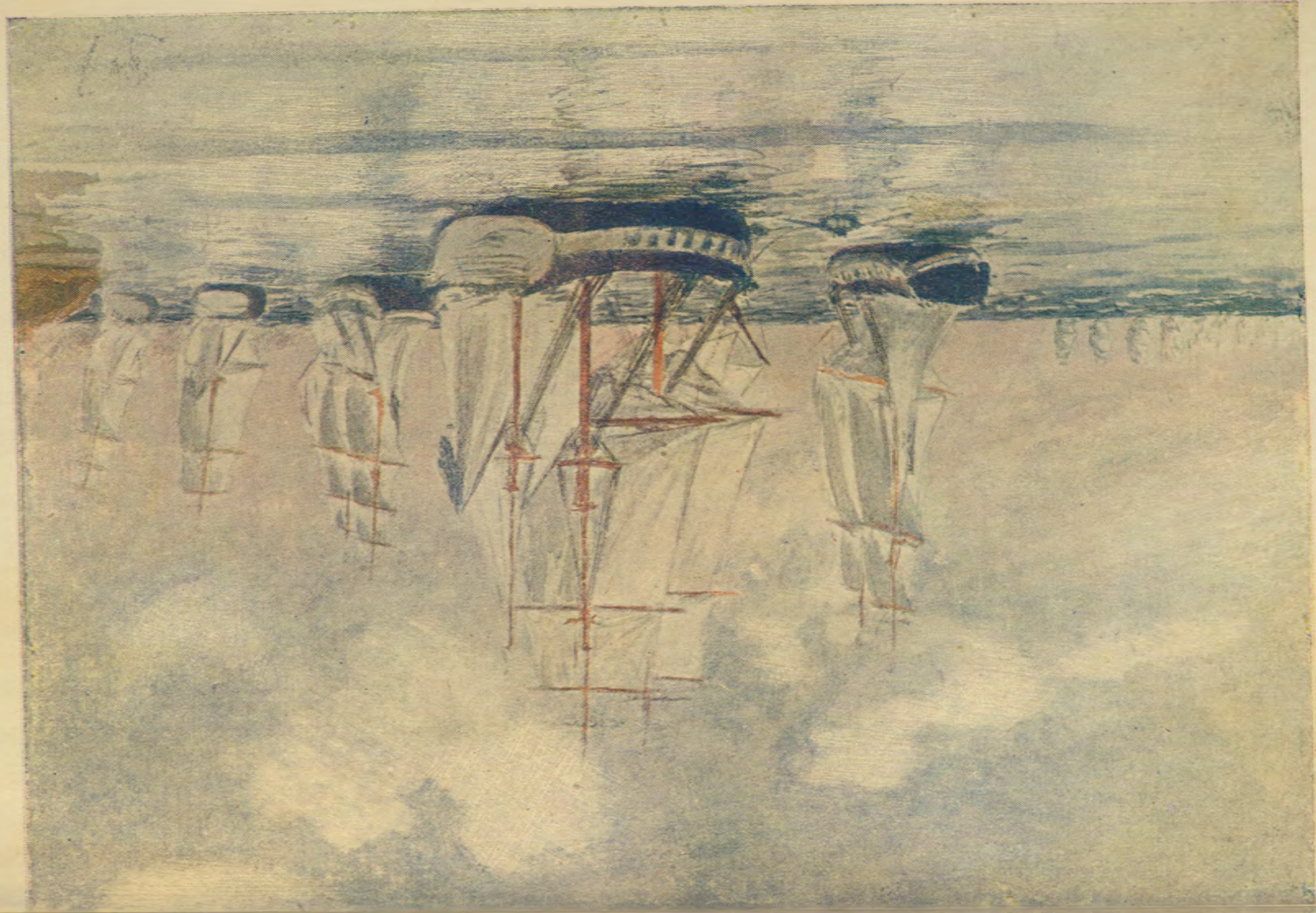
Ἡ Ναυμαχία τοῦ Γέροντα.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀβεβαίου ἀποτελέσματος τῆς παρὰ τὴν Κῶ ναυμαχίας, νέα σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπικειμένη ἐπειδὴ δὲ ἡ κατὰ τῆς Σάμου προσπάθεια ἐξηκολούθει νὰ ἀποτελῇ οὐσιῶδες μέρος τοῦ σχεδίου τῶν Τουρκοαιγυπτίων, ἡ ἐκλεγείσα παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνασυγκρότησιν τοῦ Στόλου τῶν θέσις ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γέροντα ἦτο λίαν πρόσφορος, διότι πλευρικὴ οὖσα ἐξησφάλιζε τὴν κάλυψιν τῆς Σάμου ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γέροντα παρέμεινεν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος μέχρι τῆς πρωΐας τῆς 28ης Αὐγούστου, ὁπότε ἐμφανισθέντων 7 ἐχθρικῶν πολεμικῶν (προφανῶς ἀπολούντων δύναμιν ἀναγνωρίσεως τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου) ἀπῆρε καὶ κατεδίωξεν αὐτὰ μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Κῶ.

Μὴ ἐμφανισθέντων ἄλλων Τουρκικῶν πλοίων τὰ καταδιώκοντα Ἑλληνικά διετάχθησαν νὰ ἀναστρέψωσιν ἐπαναπλέοντα εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον τοῦ κόλπου Γέροντα. Λόγῳ ὁμως τῆς ἀσταθείας τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ διασκορπισμοῦ τῶν πλοίων, δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσουν ἐκεῖ πλείονα τῶν 22 πλοίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ ναυαρχίδες τοῦ Μισούλη καὶ Σαχτούρη· τὰ λοιπὰ πλοία τοῦ Στόλου παρέμειναν τὴν νύκτα διαδρομοῦντα μεταξὺ τῶν νησῶν Λευκαῖας καὶ Φαρμακούσης. (**). Οὕτως τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Αὐγούστου τὰ μὲν

(*) Οἱ Jurien de la Gravière ἀναφέρει ὅτι αἱ ὀλίκα ἀπόλοι εἰς προσιπικὸν δὲν ὑπερέβησαν τοὺς 20 νεκροὺς ἀμφοτέρωθεν.

(**) Κατὰ τὸν Κ. Νικόδημον ὁ διασκορπισμὸς οὗτος ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τῆς προτεραίας εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἀπαισις τοῦ Στόλου ἐκ Γέροντα νὰ γίνῃ τὸ μεσονύκτιον τῆς 28 πρὸς 29, αἰφνης διετάχθη αὕτη

22 πλοῖα εὐρίσκοντο εἰσέτι ἐν τῷ ὄρμῳ *Γέροντα*, κατειλημμένα ὑπὸ νηνεμίας καὶ ἀδυνατοῦντα νὰ κινηθῶσιν, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα ἐγκατεσπαρμένα εἰς ἀποστάσεις μεταξὺ 5 καὶ 15 περίπου μιλίων πρὸς Δυσμάς, ὅτε ἐπεφάνη μακρόθεν ἐπιπλέων ὁ ἡνωμένος ἐχθρικός στόλος ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Χοσρέφ*.

Ὁ Τοῦρκος Ἀρχηγὸς ἀντιληφθεὶς τὴν δυσχερεῖ ἑσίν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου λόγῳ τῆς τοιαύτης διασπάσεώς του, ἀπεφάσισεν ἐπωφελοῦμενος τοῦ πνέοντος ἀνοικτὰ ἀνέμου ἀπὸ ΣΖ νὰ προσβάλλῃ διὰ μὲν τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ κέρατος, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου τὰ ἐν *Γέροντα* πλοῖα, διὰ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ διατελοῦντος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀρχηγίαν του τὰ ὑπόλοιπα· ὁ *Μιαούλης* ὅμως ἀντιληφθεὶς ἐγκαίρως τὸν ἀπειλοῦντα αὐτὸν κίνδυνον, διέταξεν ἄμεσον ἄπαρσιν καὶ ρυμούλκῃσιν τῶν πλοίων του πρὸς Δυσμάς, ἐν ᾧ συγχρόνως τὰ μεταξὺ *Λειψοῦς* καὶ *Φαρμακούσης* πλοῖα ἐπωφελοῦμενα κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν εἰς τὴν θέσιν των ἀραιῶν πνοῶν ἀνέμου προσεπάθουν νὰ πλησιάσωσι τὸν Ἀρχηγόν των.

Πρὶν ἢ τὰ δύο τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου κατορθώσωσι νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν ἔνωσιν, ὁ ἐχθρὸς πλησιάσας ἤνοιξε τὸ πῦρ· καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τὸν *Ἰσμαήλ-Γιβραλιὰρ* Αἰγυπτιακὰ πλοῖα, πλέοντα τὴν φορὸν, προσέβαλον τὸ ὑπὸ τὸν *Μιαούλην* τμήμα, ὅπερ ἐν τῷ μεταξὺ διὰ συντόνου ρυμουλκήσεως εἶχεν ἐξέλθει τῆς νηνεμίας καὶ ἔπλεε μὲ ὅλα τὰ ἱστία πρὸς Δυσμάς, κάμπτον τὸ ἀκρωτήριο τοῦ *Γέροντα*, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ *Χοσρέφ* Τουρκικά, πλέοντα τὴν ἐγγυτάτην, προσέβαλλον τὸ πρὸς Βορρᾶν αὐτῶν ἱστιδρομοῦν μείζον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, προσπαθοῦντα νὰ παρεμβληθῶσι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ προηγουμένου, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν ἔνωσιν των.

Πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ *Χοσρέφ* διατάσσεται ἐπίθεσις πυρπολικῶν, ἣτις ἐκτελεσθεῖσα παρὰ τῶν Ψαρριανῶν πυρπολητῶν, τοῦ *Παπα-νικολῆ*, *Νικοδήμου* καὶ τινων ἄλλων ὑπὸ τὸ σφοδρότατον πῦρ τοῦ ἐχθροῦ ἀναγκάζει τὰ ἐπὶ κεφαλῆς πλοῖα τῆς ὑπὸ τὸν *Χοσρέφ* στήλης νὰ ἐπιδώσωσιν ἁμέσως ὅπως ἀπομακρυνθῶσιν εἰς τὴν ἐπίθεσιν

τὴν ἐσπέραν· ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα Ὑδραϊκὰ καὶ Σπεισιωτικὰ πλοῖα (πλὴν τῶν μετὰ τοῦ *Μιαούλη* 22) ἀπάραντα ἐγκαίρως εὐρίσκοντο μεταξὺ *Λειψοῦς* καὶ *Φαρμακούσης*, ἡ δὲ Ψαρριανὴ μοῖρα, λόγῳ ἐμμονῆς τοῦ Ναυάρχου Ἀποστόλη εἰς τὴν ἀρχικὴν ἀπόφασιν, δὲν ἀπῆρε παρὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ οὕτω πως εὐρέθη αὕτη τὴν πρωΐαν μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων, δυνηθεῖσα πρώτη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ πυρπολικά της.

λαμβάνουσιν ἤδη μέρος καὶ τινα τῶν Ὑδροαῖκων καὶ Σπετσιω-
τικῶν πυρπολικῶν. Ὁ πυρπολητὴς *Ματρώζος* προσκολλᾷ τὸ πυρ-
πολικόν του ἐπὶ ἐχθρικοῦ βρικίου τῶν 20 πυροβόλων, ὑπηνέμως
ὁμως, κατορθώσαντος ὥς ἐκ τούτου νὰ σωθῇ ἄνευ σοβαρῶν ζημιῶν.
Ἀμέσως ὁμως κατόπιν τὸ αὐτὸ πλοῖον προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ πυρ-
πολικοῦ τοῦ *Πιπίνου*, ὅστις βαρέως τραυματισθεὶς ἀναγκάζεται
νὰ θέσῃ προώρως τὸ πῦρ· οὕτω τὸ μὲν πυρπολικὸν κατεστράφη, τὸ
δὲ πλήρωμά του, μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ διασωθῇ
παρὰ τοῦ πλοίου τοῦ *Μοιράρχου Κριεζῆ*. Μόλις εἶχε διαφύγει καὶ
τὸν δεύτερον τοῦτον κίνδυνον, τὸ Τουρκικὸν τοῦτο πλοῖον προσβάλ-
λεται καὶ ἐκ τρίτου, αὐτὴν τὴν φορὰν ἐπιτυχῶς, παρὰ τοῦ πυρπολι-
κοῦ τοῦ *Μουσσού* καὶ ἀνατινάσσεται εἰς τὸν ἄερα, ἀπολεσθέντος ὁλο-
κλήρου τοῦ ἐκ 300 περίπου ἀνδρῶν πληρώματός του.

Ἐν τῷ μεταξύ, περὶ τὴν μεσημβριάν, τὰ δύο τμήματα τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Στόλου κατώρθωσαν νὰ πλησιάσουν ἀλλήλα, ἀμέσως δὲ κα-
τόπιν ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος, ὅστις ὑπὸ τὴν πῆσιν τῆς πρώ-
της ἐπιθέσεως πυρπολικῶν εἶχεν ἐπιδόσει, προσαχθεὶς πρὸς τὸν
ἄνεμον ἐπιτίθεται συγκεντρῶν τὰς προσπάθειάς του κατὰ τοῦ κέντρου
ιδίως τῆς Ἑλληνικῆς γραμμῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἔντασις
τῆς μάχης ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, σοβαρώταται δὲ βλάβαι ἐκ
τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἤρχισαν σημειοῦμεναι ἐκατέρωθεν·
μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ ναυαρχὸς τοῦ *Σαχτούρη «Ἀθηνᾶ»* μὲ τὸν
μέγαν ἱστὸν ἀπειλοῦντα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν νὰ καταπέσῃ καὶ
μὲ ἄλλας σοβαρὰς βλάβας ὑπεχρεώθη νὰ ἐξέλθῃ τῆς γραμμῆς.

Τότε διατάσσεται ἐκ μέρους τοῦ Ἑλλήνος Ναυάρχου ἡ ἀποφα-
σιστικὴ ἐπίθεσις τῶν πυρπολικῶν διὰ τοῦ ἱστορικοῦ σήματος: «μὲ
τὴν βοήθειαν τοῦ Στανροῦ ἐπιτεθῆτε», ἀμέσως δὲ τὰ πυρπολικά
προχωροῦν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων γραμμῶν πρὸς προσβολὴν
τοῦ ἐχθροῦ· ὁ πυρπολητὴς *Θεοχάρης* (1) προσκολλᾷ τὸ πυρπολικόν
του ἐπὶ μιᾷς Τυνησιακῆς φρεγάτας τῶν 54 πυροβόλων, ἐν ᾧ μετ'
ὀλίγων ὁ *Βατικιώτης* συμπληροῖ τὸ ἔργον του· ἡ φρεγάτα ἐντὸς ὀλί-
γων λεπτῶν καλύπτεται ὑπὸ φλογῶν, περὶ ὥραν δὲ 16,00 φθάσαν-
τος τοῦ πυρὸς εἰς τὰς πυριταποθήκας, ἔνθα ἦσαν ἐναποθηκευμένα,

(1) Ἐν τῇ ἀπὸ 30 Αὐγούστου 1824 ἀναφορᾷ τοῦ Ναυάρχου *Μιαούλη*
ἀναφέρεται ὅτι τὸ πυρπολικὸν τοῦ Γ. Παπαντωνίου ἦτο τὸ ἐκτελέσαν τὴν
πρώτην ἐπίθεσιν, ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀντλία τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου ἤρχισαν νὰ
καταστέλλωσι τὸ πῦρ, ἐστάλη ὁ πυρπολητὴς Γ. Βατικιώτης ὅπως συμ-
πληρώσῃ τὴν καταστροφὴν.

Πίν. VI.—Ἡ πυρπόλησις τῆς Τυνησιακῆς φρεγάτας παρὰ τοῦ πυρπολητοῦ
 Γ. Θεοχάρη (ἀναφερομένου εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Μιαούλη ὡς Γ.
 Παπαντωνίου) κατὰ σχεδιάσμα τῆς ἐποχῆς.
 (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Ἀντ. Μπενάκη)

ἐκτὸς τῶν ἰδικῶν της, καὶ πυρομαχικὰ τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, ἀνατινάζονται εἰς τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ τρομακτικῆς ἐκρήξεως. Ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐπιβαινόντων 500 ναυτῶν καὶ 800 στρατιωτῶν ἐλάχιστοι διεσώθησαν, συλληφθέντες αἰχμάλωτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κυβερνήτης αὐτῆς.

Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἐπέτεινε τὴν ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν τὴν δημιουργηθεῖσαν ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς προσβολῆς τῶν πυρπολικῶν ἐν τῇ Τουρκικῇ παρατάξει, ἣτις κάμπτεται, τὰ δὲ πλοῖα αὐτῆς τρέπονται πρὸς τὴν Ν. δίοδον, ἐξ ἧς τὴν πρωΐαν εἶχον ἀναπλεύσει. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα κατεδίωξαν ἐπ' ὀλίγον τὸν ὑποχωροῦντα ἐχθρόν, περὶ τὴν ἐσπέραν ὅμως παρητήθησαν τῆς περαιτέρω διώξεως καὶ οὕτω ἔπαυσεν ἐκατέρωθεν τὸ πῦρ.

Ἡ παρὰ τὸν Γέροντα ναυμαχία ὑπῆρξεν ἡ μεγαλυτέρα ἐκ παρατάξεως μάχη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στόλων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος· κατ' αὐτὴν ὁ Ναύαρχος *Μιαούλης* ἀπέδειξεν ὅτι ἐκosomeίτο ὑφ' ὅλων ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, τῆς διορατικότητος, ἐτοιμότητος πνεύματος καὶ ἀποφασιστικότητος, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τοὺς μεγάλους Ἀρχηγούς· ἡ δὲ διὰ τῆς ἐνιατικῆς ρυμουλκήσεως, ἐγκαίρως διαταχθείσης, ἐξαγωγή τῶν πλοίων τοῦ ἐκ τῆς ἀπελπιστικῆς σχεδὸν θέσεως ἐν ᾗ εὗρίσκοντο, ἡ κατόπιν ἐπιδειχθεῖσα ψυχραιμία καὶ σθένος εἰς τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῆς μάχης, ἡ ἐπικαιρος χρῆσις τῶν εἰς χεῖράς του ἀποφασιστικῶν ὅπλων ἐπιθέσεως — ἥτοι τῶν πυρπολικῶν — συνδυαζόμενα πρὸς τὴν γενικὴν θέλησιν τῆς νίκης, ἦν κατώρθου πάντοτε νὰ ἐμπνέη εἰς ὅλους τοὺς ὑφ' ἑαυτόν, ἦσαν τὰ κύρια αἷτια, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἀσυγκρίτως ἀσθενέστερος Ἑλληνικὸς Στόλος κατώρθωσε νὰ ἀναμετρηθῇ εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως ἐν σχετικῶς ἀνοικτῇ θαλάσῃ πρὸς τὰς μεγαλυτέρας καὶ ἰσχυροτέρας ναυτικὰς δυνάμεις, αἷς διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος κατώρθωσε νὰ ἀντιπαρατάξῃ κατ' αὐτοῦ ἡ ἠνωμένη προσπάθεια τῆς *Τουρκίας* καὶ τῆς *Αἰγύπτου*.

Καίτοι αἱ περὶ τῆς ναυμαχίας πληροφορίες, ὅσας ἐκ τῶν ἡμερολογίων τῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλων ἱστορικῶν συγγραμμάτων δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ, δὲν εἶναι ἀρκετὰ διαφωτιστικαὶ ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ναυμαχίας, ἰδίως ἐπὶ τοῦ ζητήματός τῆς διατάξεως ἐκατέρου τῶν Στόλων, ἐν τούτοις, ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν γενικῶν κινήσεων, ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ κατ' αὐτὴν χρησιμοποιηθεὶς κατὰ μέγα μέρος σχηματισμὸς τῶν Στόλων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλος, ἢ ἡ γραμμὴ παραγωγῆς· οὕτω τὰ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ *Γέροντα*

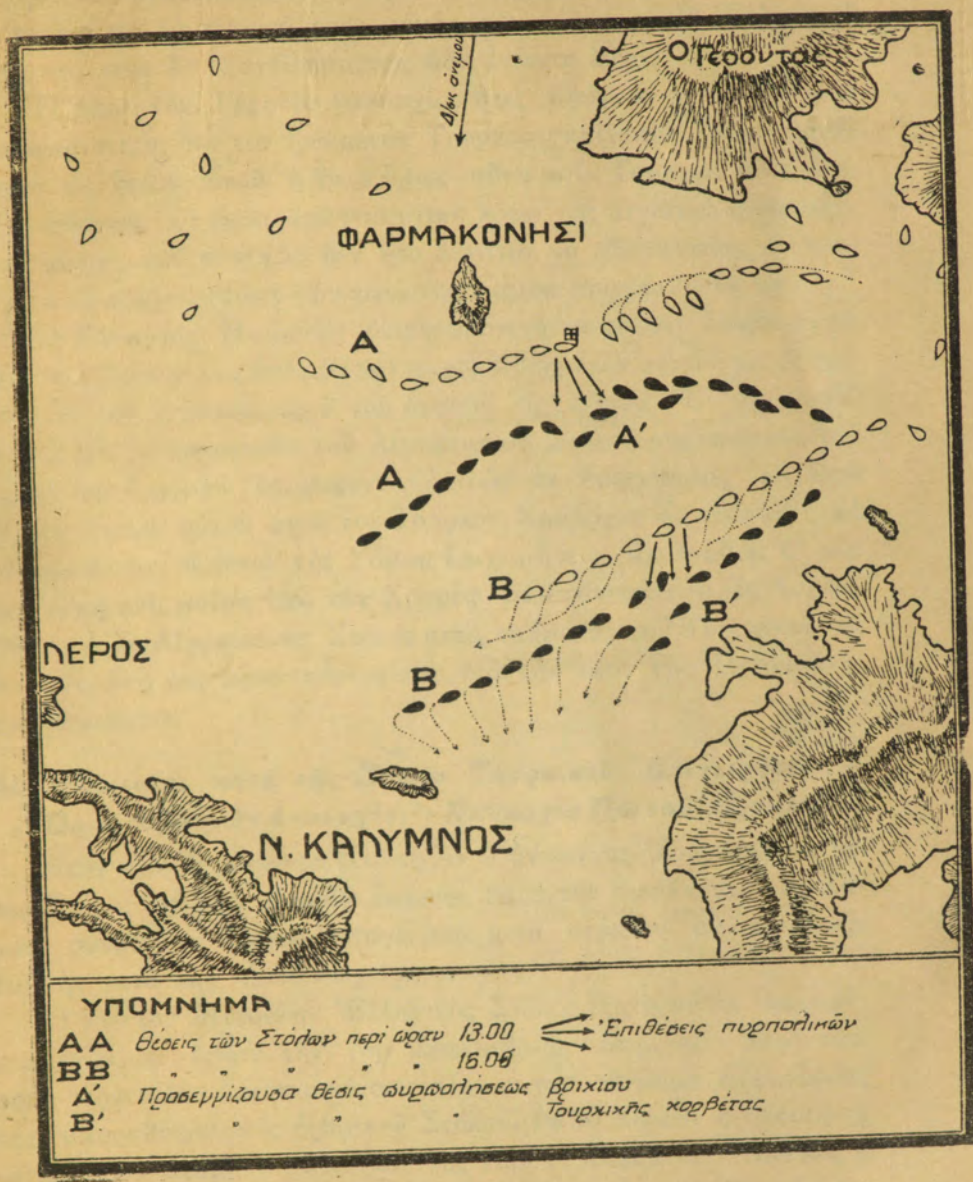
Ἑλληνικά πλοῖα προσπαθοῦντα νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ μέτωπον πρὸς Ζ ἵνα ἐνωθῶσιν μετὰ τῶν λοιπῶν, ἦτο φυσικὸν νὰ πλέωσιν ἐν γραμμῇ παραγωγῆς τὰ παρὰ τὴν *Λιψὼ* ἀφ' ἑτέρου Ἑλληνικά πλοῖα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ προσεπάθθησαν νὰ λάβουν ἀνάλογον σχηματισμὸν (ὅχι πολὺ κανονικὸν λόγῳ τοῦ διασκορπισμοῦ των) κατὰ τὴν πρὸς Α κίνησιν των. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν Στόλον, οὗτος, ἂν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ πνέοντος ἀπὸ ΣΖ ἀνέμου, θὰ ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ διὰ τῆς μιᾶς μὲν στήλης του πλαγιοδρομούσης, τῆς δὲ ἐτέρας πλεύσης τὴν φορὸν, ἀμφοτέρων δὲ ἀριστερηνέμων οὕτως ὥστε νὰ ἀποκόψῃ (ἴδε Σχῆμα 5) τὸ παρὰ τὴν ἄκραν *Γέροντα* Τμήμα· ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῆς ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Σαχτούρη περιγραφῆς, τείνει νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ Τουρκοαιγυπτιακά πλοῖα θὰ ἔπλεον εἰς δύο ἀρκετὰ ἀκανανονίστους γραμμὰς παραγωγῆς διατεταγμένας κατ' ἰσχίον ἢ πρύμνηθεν, μὲ τὸ δίκροτον τοῦ *Χοσρέφ* ἐπὶ κεφαλῇς τῆς πρυμναίας ἢ ἀριστερᾶς στήλης, περὶ τὸ μέσον δὲ τῆς ἐτέρας γραμμῆς τὴν ναυαρχίδα τοῦ *Ἰσμαήλ—Γιβραλτάρ*. (1)

Εἶναι πιθανόν, ὅτι μετὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν πυρπολικῶν λόγῳ τῶν χειρισμῶν ἀποφυγῆς τῶν προσβαλλομένων πλοίων καὶ τῆς ἐλλείψεως πάσης χειριστικῆς ἱκανότητος ὁ σχηματισμὸς θὰ ἔγινε τελείως ἀκατάστατος, ὥς ἐκ τοῦτου δὲ ὁ *Ἰσμαήλ—Γιβραλτάρ* ἐπιχειρήσας τὰς πρώτας ὥρας τοῦ ἀπογεύματος νέαν ἐπίθεσιν ἠναγκάσθη προηγουμένως νὰ ἀνασυντάξῃ κἄπως τὸν Στόλον του.

Λέον νὰ μὴ παραλείψωμεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἐκ τῶν μεταξὺ *Λιψῶ* καὶ *Φαρμακούσης* Ἑλληνικῶν πλοίων, τὰ μᾶλλον πρὸς Βορρᾶν, καίτοι ἐπανειλημμένως διετάχθησαν διὰ σημάτων παρὰ τοῦ Μισούλη νὰ ἐπιδώσωσι καὶ πλησιάσωσι τὰ μαχόμενα πλοῖα, δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὰ σήματα, τινὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν διηυθύνθησαν πρὸς τὴν *Σάμον* (2). Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅ,τι καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐτονίσσαμεν, ὅτι δηλαδὴ τὸ ποιὸν τῶν πλοιάρχων καὶ πληρωμάτων ὅλων τῶν πλοίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου δὲν ἦτο εἰς τό αὐτὸ ὕψος, παρ' ὅλην δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἣν ἐξήσκει ἡ ἰσχυρὰ προσωπικότης τοῦ *Μισούλη*, δὲν ἦτο πάντοτε δυνατόν νὰ ἀπο-

(1) Ἐν τῇ ἀπὸ 30 Αὐγούστου 1824 ἀναφορᾷ τοῦ Ναυάρχου Μισούλη περὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης γίνεται μνεία περὶ «ἐχθρικῆς στήλης», ἣτις ἀσφαλῶς χαρακτηρίζει γραμμὴν παραγωγῆς.

(2) Ἰδε ἡμερολόγιον Γ. Σαχτούρη τοῦ ἔτους 1824.

Σχ. 6. Διάγραμμα της παρά τόν Τέροντα Ναυμαχίας
(Κινήσεις μετά μεσημβρίαν της 29ης Αυγούστου 1824).

φεύγονται τοιαῦται περιπτώσεις ἀπειθείας, ὀφειλόμεναι εἰς τὰ βαθύτερα αἷτια τὰ συμφυᾶ πρὸς αὐτὴν τὴν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, περὶ ὧν ἐπανειλημμένως ἤδη ἐγένετο λόγος.

Ἡ παρὰ τὸν Γέροντα ναυμαχία, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ νίκη ἀποφασιστικὴ, διὰ τὸν ἠνωμένον Τουρκοαιγυπτιακὸν Στόλον, ἀπέληξεν εἰς ἥτταν αὐτοῦ· ἡ ἥττα ὅμως αὕτη τοῦ Τούρκων οὔτε ἦτο, οὔτε ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ λόγῳ τῆς μεγίστης δυσαναλογίας μέσων, καὶ συνεπῶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαναγκάσῃ τούτους εἰς τὸ νὰ παραιτηθῶσι τῶν κατὰ τῆς Σάμου προσπαθειῶν τῶν.

Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης ἀντελαμβάνετο τοῦτο καὶ ἐτήρει συνεχῶς τὸν Στόλον τοῦ ἑτοιμον καὶ παρεμβεβλημένον μεταξὺ τοῦ ἐχθρικοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ του σκοποῦ, τῆς Σάμου. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἐπὶ τῶν μεταγωγικῶν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου στρατεύματα τοῦ Ἰμβραήμ ἤρχισαν ὑποφέροντα δεινῶς ἐκ δυσεντερίας· κατόπιν δὲ συσκέψεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ Τούρκου Ναυάρχου ἀπεφασίσθη νὰ συνεχισθῶσιν αἱ κατὰ τῆς Σάμου ἐπιχειρήσεις, ἀκολούθως δὲ μία μὲν Τουρκικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν Χοσρέφ νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Λαρδανέλλια, ὁ δὲ Αἰγυπτιακὸς Στόλος μετὰ τμήματος τοῦ Τουρκικοῦ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς προσπαθείας του διὰ τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐξόρμησιν.

Αἱ τελευταῖαι κατὰ τῆς Σάμου Τουρκικαὶ Ἐπιχειρήσεις.—

Ὅριστικὴ αὐτῶν ἀποτυχία.—Ναυμαχία ἔξω τοῦ Ἡρακλείου.

Μετὰ τὴν ἐν Γέροντα ἀποτυχίαν ὁ ἠνωμένος Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος ὑπὸ τὸν Χοσρέφ ἐπλεύσε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Σάμου, συνοδεύων ἀρκετὰ μεταγωγικά μετὰ στρατοῦ οὐ προώριζε διὰ τὴν κατὰ τῆς νήσου ἐπιχείρησιν.

Ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Ἑλληνικὸς Στόλος ἐξηκολούθει παραμένων ἐν Λιψῷ, ὁπότε τὴν 5ην Σεπτεμβρίου ἐσημάνθη παρὰ τῶν πρὸς περιπολίαν ἀπεσπασμένων πλοίων του τὸ σῆμα ἐμφανίσεως τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἐχθρικοῦ Στόλου, ἐκ 30 πλοίων συγκεϊμένης μεταξὺ τῶν νησίδων Γίδια καὶ τῆς νήσου Καλύμνον. Ἀμέσως ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπάρας περὶ ὥραν 10.00, ἤρχισε διαδρομῶν μετὰ τῶν Λιψῶ καὶ Φαρμακούσης, τὴν δ' ἐπομενὴν πρωτὴν ὥφθη ὁλόκληρος ὁ ἐχθρικός στόλος συγκεϊμένος ἐκ 200 ἐν συνόλῳ πολεμικῶν καὶ μεταγωγικῶν καὶ πλέων τὴν φορὸν πρὸς Β. Ὁ ἄνεμος ἦτο Ε, ὁ δὲ καιρὸς βροχερός. Ἡ πρόθεσις τοῦ ἐχθροῦ ἦτο προφανής, ὥς ἐμαρτύρει ἡ μετὰ τοῦ Στόλου παρουσία τῶν μεταγωγικῶν.

Ὁ Ἕλλην ναύαρχος μὴ διαθέτων εἰ μὴ 61 πλοῖα, λόγῳ δὲ τοῦ πνέοντος ἀνέμου μὴ εὐρισκόμενος εἰς εὐνοϊκὴν θέσιν ὅπως προσβά-
λῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν πλῶ, ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Σάμον καὶ νὰ
ἀναμένη τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ μεταξὺ Σάμου καὶ Μικρα-
σιατικῆς ἀκτῆς πορθμοῦ· μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀνέ-
στρεφεν σχηματίσας ἀμέσως τὴν γραμμὴν τῆς μάχης ἀπὸ τῆς ἀκρας
τοῦ *Μαραθοζάμπου* μέχρι τῆς ἔναντι ἀκρας *Ἀγ. Μαρίνης* καὶ μετε-
βίβασε συγχρόνως εἰς τὰ πλοῖα του τὰ σήματα ἐτοιμασίας πρὸς μά-
χην, καθὼς καὶ τὸ προπαρασκευαστικὸν τῆς διὰ πυρπολικῶν ἐπιθέ-
σεως: «τὰ διωρισμένα πλοῖα νὰ συντροφεύουν τὰ πυρπολικά».

Λόγῳ ὅμως τῆς ἐπελθούσης νηνεμίας ἡ προχώρησις τοῦ Τουρκι-
κοῦ Στόλου διεκόπη, συνεχισθεῖσα περὶ τὰς πρώτας ἀπογευματινὰς
ῥας, ὁπότε ἤρχισε πάλιν νὰ πνέῃ Εὐρὸς· οὕτω τὰ προπλέοντα πλοῖα
τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προσεγγίσωσι πρὸς τὴν
Ἑλληνικὴν γραμμὴν εἰ μὴ ὀλίγον πρὸ τῆς ἑσπέρας, μετ' ἀνταλλαγὴν
δὲ βολῶν τινων ἀπεμακρύνθησαν. Οὕτως ὁ ἐχθρικός Στόλος οὐδὲν
ἐπετέλεσε τὴν πρώτην ταύτην ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα πνεύσαντος κα-
ταιγίζοντος ἀνέμου ἀπὸ Βορρᾶ διεσκορπίσθη. Κατόπιν τούτου καὶ
ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἠγκυροβόλησε κατὰ τὴν νύκτα ἐν τῷ ὄρμῳ
Κολόνες τῆς Σάμου.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἀπῆρε καὶ πάλιν,
ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐπανέλαβε τὴν ἀπόπειραν. Κατόπιν τούτου, ἀφοῦ
λόγῳ τῆς συνεχιζομένης κακοκαιρίας οἱ Τοῦρκοι παρέμειναν ἄπρα-
κτοι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀπεφάσισαν τέλος νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν
κατὰ τῆς Σάμου ἐπιχείρησιν καὶ ἀπεχώρησαν προσεγγίσαντες πρῶ-
τον εἰς Μύκονον, εἴτα δὲ διελθόντες διὰ τοῦ Στενοῦ τῆς *Χίου*, ἔλα-
βον κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Λέσβον.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ τηρήσῃ τὴν
ἐπαφὴν, ἀπῆρε περὶ τὴν 12ην Σ)βρίου ἐκ Σάμου καὶ ἤρχισε δια-
δρομὰς πρὸς Β. τῆς νήσου ταύτης ἐν ὧσιν τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δύο Στό-
λοι ἐτηροῦντο ἐν ὧσιν ἀλλήλων ἐν τῇ μεταξὺ *Χίου*—*Τσεσμέ* καὶ
Σάμου περιοχῇ, ἐπ' ἀρχετὰς ἡμέρας, ἕως οὗ περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς
24ης Σ)βρίου ὁ Ἕλλην ναύαρχος, νομίσας εὐθετον τὴν περίστασιν
ἐπετέθη· ὁ ἐχθρικός Στόλος εὐρισκόμενος ἐν τῷ στενῷ τῆς *Χίου*,
χωρὶς οὐδεμίαν σχεδὸν νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν, ὑπεχώρησε πρὸς
κατεύθυνσιν τῆς Μυτιλήνης, ἐπωφελούμενος τοῦ πνέοντος νότου καὶ
ἀραιῶς βάλλον διὰ τῶν ἐπὶ φυγὴν πυροβόλων. Ἡ παρακολούθησις
ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν δύσιν

τοῦ ἡλίου, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ ὅτι τὰ Τουρκικὰ πλοῖα εἶχον ἀνημμένους φανούς, διαταχθείσης δὲ ἐπιθέσεως πυρπολικῶν τὰ πυρπολικά τοῦ Θεοδωράκη, Θεοφάνη καὶ Καλογιάννη ἐπετέθησαν ταυτοχρόνως κατὰ τινος ἐχθρικοῦ βρικόιου, ὅπερ ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός· μετ' ὀλίγον ὁ πυρπολητὴς Νικόδημος ἀνατινάσσει εἰς τὸν ἄερα μίαν κορβέταν. Ἡ ἐκ τοῦ σύ.εγγυς παρακολούθησις ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν νύκτι, ἅμα δὲ τῇ ἑω τῆς ἐπομένης ἡμέρας ὁ πυρπολητὴς Ρομπότης προσέβαλε διὰ τοῦ πυρπολικοῦ του μίαν κορβέταν, ἣτις μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ σωθῇ, ἀφ' οὗ ὑπέστη σοβαρωτάτας βλάβας. Τέλος ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς Μυτιλήνην ⁽¹⁾, ἐν ᾧ ὁ Ἑλληνικὸς ἐπανῆλθεν εἰς Μαραθόκαμπον.

Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τὸν Χοσεφ Τουρκικὸς Στόλος ἐπανέπλευσεν εἰς Λαοδανέλλια πλὴν 15 πλοίων, τὰ δὲ μετ' αὐτοῦ Αἰγυπτιακὰ πλοῖα, ἐπωφεληθέντα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, καὶ τῆς μὴ συνεχίσεως τῆς ἐπιτηρήσεως, ἀπέπλευσαν τῇ 9ῃ Σ)βρίου κατευθυνόμενα εἰς Κῶ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐν τῷ λιμένι τούτῳ ὁ Ἰμβραήμ, ὅστις εἶχεν ὀρκισθῇ νὰ μὴ θέσῃ τὸν πόδα εἰς τὴν ξηρὰν πρὶν πατήσῃ τὴν Πελοπόννησον, ἐπελαμβάνετο μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς τῆς ἀνασυντάξεως τῶν δυνάμεών του, ἐπιβάλλων αὐστηροτάτας ποινὰς εἰς τοὺς ἐπιδείξαντας ἀνεπάρκειαν ἢ κακὴν διαγωγὴν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἀξιωματικούς, συμπληρῶν τὴν ἐκγύμνασιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐπισκευάζων συνάμα τὰ πλοῖα· συμπαραλαβὼν δὲ καὶ 5000 στρατιώτας ἐκπεμφθέντας ἐξ Ἀλεξανδρείας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν, ἐξέπλευσεν ἐκ Κῶ περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου κατευθυνόμενος πρὸς Κρήτην.

Ναυμαχία ἔξω τοῦ Ἡρακλείου.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἐν τῷ μεταξύ, πληροφορηθεὶς περὶ τῶν τελευταίων κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἐξέπλευσε προσπαθὼν νὰ προκαταλάβῃ τοῦτον ἐν πλῶ, ὅπερ καὶ ἐπέτυχε τῇ 1ῃ Νοεμβρίου, τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου εὗρισκομένου εἰς ἀπόστασιν 12 περίπου μιλίων ἀπὸ τοῦ

(1) Κατὰ τὸν Κ. Νικόδημον εἰς τὰ παράλια τῆς Μυτιλήνης ἐθεάθησαν τὴν ἐπομένην πολλὰ κορβέται καὶ βρίκια, ἅτινα ἐνανάγησαν ὡς ἐκ τοῦ πανικοῦ τῶν πληρωμάτων των, τὸ τοιοῦτον ὅμως οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἐπιβεβαιοῦται· ἀρκετὰ γλαφυρὰ περιγραφὴ τῆς ναυμαχίας ταύτης περιλαμβάνεται ἐν τῷ Α'. τόμῳ τοῦ Ὑπομνήματος τῆς Νήσου Ψαρρῶν παρὰ Κ. Νικόδημου (σελ. 64—67).

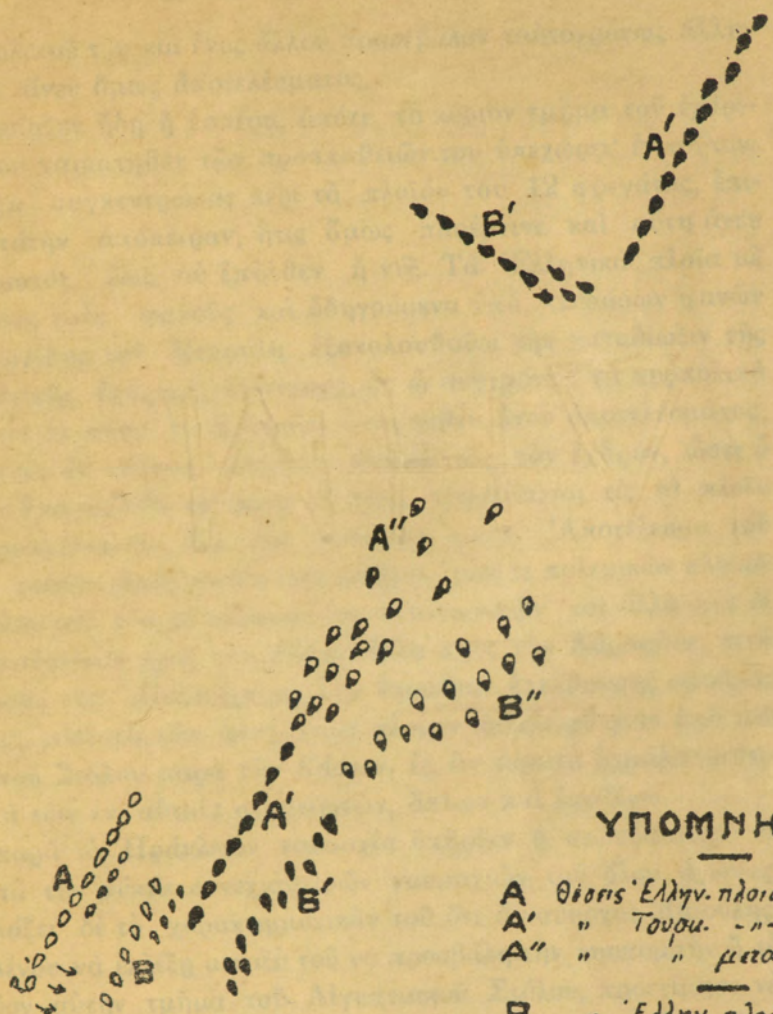
Ἡρακλείου. Ἡ διάταξις τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου ἦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ ἀκόλονθος· τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν πολεμικῶν προέπλεε συνοδεῦον τὰ μεταγωγικά, τὰ δὲ υπόλοιπα, ἐνοῖς καὶ ἡ Ἀρχηγὶς τοῦ *Ἰμβραήμ*, ἠκολούθουν εἰς ἀπόστασιν μυλίων τινῶν, ἅπαντα πλέοντα τὴν ἐγ γυτάτην δεξιήνεμα μὲ ἀνεμον ἐκ Λιβοζεφύρου.

Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης, ἐπωφελοῦμενος τοῦ ἀρκετὰ μεγάλου διαστήματος, ὅπερ ἐχώριζε τὰ δύο τμήματα τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου καὶ τῆς ἐκ τούτου ἐδυναμίας τοῦ κυρίου σώματος νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον συνδρομὴν τῶν πλοίων συνοδείας, ἀφοῦ πρῶτον ἐχειρίσεν ὥστε νὰ λάβῃ τὴν προσήνεμον θέσιν, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐπὶ κεφαλῆς πλοίων, ἐν ᾧ ὁ *Ἰμβραήμ* προσεπάθει ματαίως, προσεκτείνων τὴν παραταξίν του πρὸς Δυσμάς, νὰ πλησιάσῃ ὅπως παράσχῃ συνδρομὴν· ἡ ἐπίθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου διηυθύνθη οὐχὶ κατὰ τῶν μεταγωγικῶν, καίτοι ταῦτα θὰ ἀπετέλουν εὐκόλον λείαν, ἀλλὰ κατὰ τῶν πλοίων τῆς συνοδείας, ἅτινα ἀποτελοῦντα τὸ $\frac{1}{3}$ περίπου τοῦ Στόλου μάχης ἐθεωρήθησαν παρὰ τοῦ Μιαούλη, ὅτι ἔδει νὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιθέσεως.

Τὰ προσβληθέντα ἐχθρικά πλοῖα ὑπέστρεψαν ἀμέσως πρὸς Α ὥσει προσπαθοῦντα νὰ διαφύγωσιν· πιθανῶς ἡ κίνησις αὕτη νὰ ἀπέβλεπεν ἐπίσης εἰς διευκόλυνσιν τῶν χειρισμῶν τοῦ κυρίου σώματος, πρὸς λήψιν τῆς προσηνέμου θέσεως. Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἤρχισε βάλλων σφοδρῶς κατὰ τοῦ ὑποστρέψαντος ἐχθρικοῦ τμήματος, ἐνῶ τὸ πυρπολικὸν τοῦ *Θεοδωράκη* πλέον μεταξὺ τῶν δύο στηλῶν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἐπ' οὐρᾶς φρεγατῶν· μία ἐκ τούτων καθαιρέσασα τὴν ἄκατον ἀποστέλλει ταύτην κατὰ τοῦ πυρπολικοῦ μετ' ἀγήματος ἐμβολῆς ἐκ 40 ἐνόπλων, οἵτινες ἀναρριχηθέντες ἐκ τῆς πώρας ἀποπειρῶνται νὰ καταλάβωσι τὸ πλοῖον· τὸ πλήρωμα ὅμως τοῦ πυρπολικοῦ συσπειρωθὲν περὶ τὸν κυβερνήτην του εἰς τὴν πρύμνην ἀντέταξε πείσματα ἀντίστασιν, ὅρψαν τοὺς εἰσβαλόντας ἐχθροὺς εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐν ᾧ ἡ ὑπὸ τὸν *Ἰμβραήμ* κυρία δύναμις δὲν παρητεῖτο τῶν προσπαθειῶν της ὅπως λάβῃ τὴν προσήνεμον θέσιν, ἡ καταδίωξις τοῦ ὑποχωρήσαντος τμήματος τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου συνεχίζετο συντόνως μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Εὐρον· τὸ πυρπολικὸν τοῦ *Ρομπόση*, προσβάλλον μίαν ἰσχυρὰν φρεγάταν, ἦτο ἤδη ἔτοιμον σχεδὸν νὰ παραβάλλῃ, ὁπότε ἐχθρικὸν βλήμα ἀνέφλεξε προῶς τὴν τελευταίαν «μῖναν τῆς φωτιᾶς» πρὸς τὸν πρόβολον τοῦ πλοίου, μόλις καὶ μετὰ βίας σωθέντος τοῦ πληρώματός του. Ὁ Κανάρης μετὰ

Διυθύνσεις
αγώνος

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

A θέσις Ἑλλήν. πλοίων
A' " Τουρκ. - "
A'' " " μεταγωγικῶν

B " Ἑλλήν. πλοίων
B' " Τουρκ. - "
B'' " " μεταγωγικῶν

μετὰ τὴν
ἐπιδηλω-
σιν
Ἑλλήν. ἐπ.

Σχ. 7. -- Διάγραμμα ναυμαχίας ἔξω Ἡρακλείου

τοῦ πυρπολικοῦ του καὶ ἑνὸς ἄλλου προσέβαλον ταῦτοχρόνως ἄλλην φρεγάταν, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος.

Ἐπλησίαζεν ἤδη ἡ ἑσπέρα, ὁπότε τὸ κύριον τμήμα τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου παραιτηθὲν τῶν προσπαθειῶν του ὑπεχώρει· ἐν τούτοις ὁ Ἰμβραῆμ συγκεντρώσας περὶ τὸ πλοῖόν του 12 φρεγάτας, ἐπιχειρεῖ ὑστάτην ἀπόπειραν, ἣτις ὅμως παρέμεινε καὶ αὕτη ἄνευ ἀποτελέσματος, ἕως οὗ ἐπῆλθεν ἡ νύξ. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα μὲ ἐσβεσμένους τοὺς φανοὺς καὶ ὀδηγούμενα ὑπὸ τεσσάρων φανῶν τῆς ναυαρχίδος τοῦ Μιαούλη ἐξακολουθοῦσι τὴν καταδίωξιν τῆς διασπασθείσης ἐχθρικῆς δυνάμεως, ἐν ᾗ συγχρόνως τὰ πυρπολικά ἐπιτίθενται ἐκ νέου· ἐν ἑξ αὐτῶν, ἐμπρησθὲν ἄνευ ἀποτελέσματος, προνύκλεσεν ἐν τούτοις τοσιῦτον πανικὸν εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε ὁ Ἰμβραῆμ ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ τὸ σῆμα «ἐπιτρέπεται εἰς τὰ πλοῖα νὰ ἀπομακρύνωνται διὰ τὴν σωτηρίαν των». Ἀποτέλεσμα τοῦ σήματος τούτου ὑπῆρξεν ἡ τελεία διάλυσις τῶν τε πολεμικῶν πλοίων τοῦ Στόλου καὶ τῶν συνοδευομένων μεταγωγικῶν· καὶ ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν κατέφυγον πρὸς τὴν *Ρόδον*, ἄλλα πρὸς τὴν *Κάρπαθον*, τινὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν *Ἀλεξάνδρειαν*. Τὴν ἐπομένην, ἐπελθούσης σφοδρᾶς τρικυμίας, πλεῖστα τῶν φευγόντων πλοίων κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου παρὰ τὴν *Κάσσον*, ἐξ ὧν ἀρκετὰ ἠχμαλωτίσθησαν μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς στρατιωτῶν, ὅπλων καὶ ἐφοδίων.

Ἡ παρὰ τὸ Ἡράκλειον ναυμαχία ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν κατὰ τὴν νύκτα συνεχισθεισῶν ναυμαχιῶν τοῦ ὅλου ἀγῶνος, παρουσιάζει δὲ τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ὅτι ὁ ναύαρχος Μιαούλης, προκειμένου νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ νὰ προσβάλλῃ τὴν νηοπομπὴν ἢ τὸ συνοδεῦον αὐτὴν τμήμα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου, προετίμησε νὰ κατευθύνῃ τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ τοῦ τμήματος τούτου, ὅπερ ἀπετέλει ὡς εἶδομεν τὸ $\frac{1}{3}$ περίπου τῆς ὅλης Αἰγυπτιακῆς δυνάμεως· δεδομένου ὅτι καταστρεφομένου τοῦ τμήματος τούτου ἡ καταστροφὴ τῆς νηοπομπῆς θὰ ἦτο εὐχερεστάτη, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπίλοιπον τμήμα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου εὕρισκετο εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ὑπηνέμους, ἢ τοιαύτη διεξαγωγὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως ὑπῆρξε σύμφωνος πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου.

Ὡς πρὸς τὴν μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπιθέσεως ἐνέργειαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου, δυνάμενα νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς:

(α') ὅτι ὁ Ἰμβραῆμ ἐχείρισεν ὅπως καταλάβῃ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τμήματος τὴν προσήνεμον θέσιν, κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανό-

τητα τὸ σημεῖον ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ ἐπίθεσις ἐματαιώσε τὴν προσπάθειαν ταύτην.

(β') ὅτι ἐὰν τὸ προσβληθὲν τμήμα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου ἀντὶ νὰ ὑποστρέψῃ, ἀνέστρεφε καὶ ἀντεπετίθετο, πιθανὸν νὰ καθίστα τὴν θέσιν τῶν ἐπιτεθέντων Ἑλληνικῶν πλοίων ἐκτάκτως δυσχερῇ.

γ') ὥς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐνεργηθεισῶν ἐπιθέσεων διὰ πυρπολικῶν, παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη ὑπῆρξε πολὺ μικροτέρα, παρὰ κατὰ τὸ παρελθόν· ὁ κύριος λόγος τούτου ἦτο ὅτι τὰ Αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἦσαν γενικῶς πολὺ καλλίτερον ὠργανωμένα καὶ τὰ πληρώματά των δὲν κατελαμβάνοντο εὐκόλως ὑπὸ πανικοῦ.

Τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅμως γεγονὸς τῆς ναυμαχίας ταύτης παραμένει ἡ ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου συνέχισις τῆς ἐπιθέσεώς του κατὰ τὴν νύκτα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει, ἀφ' ἑνὸς μὲν πλήρη ἀντίληψιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐντατικῆς καταδιώξεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πεποίθησιν τοῦ Ἑλλήνος Ἀρχηγοῦ ἐπὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ προσωπικοῦ του καὶ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ Στόλου του.

Δυστυχῶς ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐπέπρωτο νὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν τόσων προσπαθειῶν καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Στόλου, καὶ τοῦτο διότι ἡ Κεντρικὴ Διοίκησις ἀπασχολεῖτο περισσότερον μὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, παρὰ μὲ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ· ὅσα ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ ἐν Λονδίῳ συναφθέντος δανείου, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀντιτίμου τῶν παραγγελθέντων ἐν τῷ μεταξύ τριῶν φρεγατῶν καὶ τριῶν ἀτμοκινήτων, ἔφθασαν τέλος εἰς Ἑλλάδα, κατηναλώθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπαιτήσεων τῶν διαφόρων ὁπλαρχηγῶν, παρὰ τὰς ἀγωνιώδεις ἐπικλήσεις τῶν Κοινοτήτων Ὑδρας καὶ Σπετσῶν ζητουσῶν τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν περαιτέρω συντήρησιν τοῦ Στόλου καὶ τὴν ἐτοιμασίαν νέων πυρπολικῶν.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐν γένει κατάστασις τοῦ Ναυτικοῦ εἶχε φθάσει περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου εἰς σημεῖον ἀξιοθρήνητον· τὰ μὲν πλοῖα ἐστεροῦντο τῶν στοιχειωδεστέρων ἐφοδίων καὶ ὑλικῶν, οἱ δὲ ἄνδρες ἐτρέφοντο κακῶς καὶ εἶχον νὰ λάβωσι δύο μηνῶν μισθοὺς· ἐννοεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη ἐγκατάλειψις, πᾶν ἄλλο ἢ συνέτεινεν εἰς τὴν τήρησιν τῆς μαχητικότητος καὶ τῆς πειθαρχίας, ἥτις καὶ ὑπὸ κανονικᾶς ἔτι συνθήκας ἦτο δυσχερής.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ναυμαχίαν, ἡ ἥδη ἐπικρατοῦσα δυσσάρεσκεια ἐκ τῆς παρατάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἤρχισε ζωηρότερον

νὰ ἐκδηλοῦνται· οἱ ναῦται καὶ πολλοὶ τῶν πλοιάρχων ἐζήτουν παρὰ τῶν Ναυάρχων τὴν ἄμεσον ἐπάνοδον τῶν πλοίων εἰς τὰς βάσεις των προβάλλοντες τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας του ἀποτυχίας ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς τόσῳ προκεχωρημένην ἐποχὴν τοῦ ἔτους νὰ ἀναλάβῃ σοβαρὰν τινα ἐπιχείρησιν.

Εἰς μάτην ὁ Μιαούλης, βλέπων τὴν πραγματικότητα καὶ ἀντιλαμβανόμενος τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Στόλου νὰ παρακολουθῇ μέχρι τέλους τὸν ἀντίπαλον, προσεπάθησε, διὰ λόγων κατ' ἀρχάς, δι' ἀπειλῶν κατόπιν καὶ τέλος δι' ἱκεσιῶν ⁽¹⁾, νὰ ἐξυψώσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν ὑφισταμένων του μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ἰδικοῦ του ἠθικοῦ ἐπιπέδου, ἐξηγῶν εἰς τούτους τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ὁλόκληρος ὁ ἄγων ἐξ ἐνδεχομένης ἐνεργείας τοῦ *Ἰμβραήμ*· ἀπελπισθεὶς τέλος ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του, βλέπων δὲ καὶ αὐτὸς τὴν τελείαν ἐγκατάλειψιν τοῦ Ναυτικοῦ ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως ἠναγκάσθη παρὰ τὴν θέλησίν του νὰ διατάξῃ τὸν ἐπανάπλουν τοῦ Στόλου εἰς τὰς βάσεις του.

Οἱ φόβοι τοῦ Μιαούλη δὲν ἐβράδυναν νὰ πραγματοποιηθοῦν.

Ὁ *Ἰμβραήμ*, τὸν ὁποῖον ἐχαράκτηριζεν ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του, οὐδόλως ἐσκέπτετο νὰ παραιτηθῇ αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ἦταν τοῦ Στόλου του· συγκεντρώσας λοιπὸν ἐν *Ρόδῳ* ὅσα ἐκ τῶν πλοίων καὶ τῶν μεταγωγικῶν ἠδυνήθη καὶ ἀνασυντάξας τὸν τε στρατὸν καὶ τὸν στόλον του, ἀφοῦ καθήρεσεν ἔνδεκα ἐκ τῶν ἐπιδειξάντων κακὴν διαγωγὴν πλοιάρχων, ἐξώρμησε τῇ 23ῃ Νοεμβρίου ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Μαρμορικῆς. Πράγματι, αὐτὴν τὴν φορὰν εὔρε τὸν δρόμον ἐλεύθερον καὶ ἠδυνήθη οὕτω περὶ τὰ τέλη τοῦ 1824 νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀσφαλῆ ὄρμον τῆς Σούδας, τελευταῖον σταθμὸν τῆς κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείας του.

Οὕτω, χάρις εἰς τὴν ἐμμονὴν πρὸς τὴν τήρησιν τοῦ σκοποῦ του ἦν ἐπέδειξεν, κατώρθωσεν ὁ *Ἰμβραήμ*, συντελούσης φυσικὰ καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ παραλυσίας εἰς ἣν ἀφέθη ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς θανμαστάς, προσπαθείας τοῦ Μιαούλη καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ δυσχερέστερον καὶ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ταξιδίου του, ὀγδοηκοντάδος μόνον μιλίων χωρίζουσας πλέον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ του.

(1) Ἀναλόγους προσπαθείας κατέβαλον καὶ οἱ λοιποὶ Ναύαρχοι· εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1824 ἀναφορὰ τοῦ Ναυάρχου τῶν Σπετσῶν Ἀνδρουτσου (ἴδε Α. Κ. Ὁρλάνδου *Ναυτικά Β'*. τόμος ἐκδ. 1869 σελὶς 135).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Γ' ΦΑΣΙΣ

ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ 1825 - 1826

Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος.—Τελεία ἐγκατάλειψις τοῦ Ναυτικοῦ.— Ἀπόβασις τοῦ Ἰμβραήμ εἰς Πελοπόννησον.

Οἱ πρῶτοι μῆνες τοῦ ἔτους 1825 ἐγένοντο μάρτυρες τῆς τραγικωτέρας διαψεύσεως τῶν ἐλπίδων, ὑφ' ὧν διεπνέοντο, αἰσιοδοξοῦντες ἐκ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐπιτυχιῶν τῆς Σάμου καὶ τοῦ Γέροντα οἱ ἐπιπολαίως κρίνοντες τὰ πράγματα· τὰ κατὰ τοὺς μῆνας τούτους ἐπελθόντα θλιβερὰ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν γεγονότα ἐδικαίωσαν τελείως τὰς ἀπαισιοδόξους προροήσεις καὶ τοὺς φόβους τοῦ Μιαοῦλη (1).

Ὀλίγον μόνον μετὰ τὴν κατάπανσιν τοῦ πρώτου ἐμφυλίου πολέμου, εἶχεν ἤδη ἐκτραγῇ μετὰ νέας καὶ ἀπροσδοκίτου ὀσμῆς ὁ δεύτερος ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1824· βαθυτέρα αἰτία τοῦ πολέμου τούτου, καθὼς ἄλλωστε καὶ τοῦ προηγουμένου, ἦτο ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία καὶ ἐχθρότης, ἣτις ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἡγετῶν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἣτις κατὰ μέγα μέρος ὤφειλετο εἰς τὰς ὄχι πάντοτε τελείως ἀποκρυπτομένας ἀξιώσεις τινῶν ἐκ τῶν τελευταίων τούτων, ὅπως ὑποκαταστήσωσι τοὺς Μπέηδες ἐν τῇ Διοικήσει τῶν διαφόρων περιφερειῶν τῆς ἐλευθερωθείσης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χώρας.

Αἱ περιπέτειαι τοῦ θλιβεροῦ τούτου ἀγῶνος δὲν θὰ μᾶς ἀπασχο-

(1) Οἱ φόβοι οὗτοι εἰκονίζονται ἄριστα ἐν τῇ ἀπὸ 29 Μαρτίου 1825 ἀναφορᾷ τοῦ Μιαοῦλη πρὸς τοὺς Προκρίτους τῆς Ὑδρας ὡς καὶ ἐν τῇ εἰς τὸ Κεφάλαιον «Κρίσις καὶ Συμπεράσματα» δημοσιευομένῃ, ἣτις ἀπὸτελεῖ ἐπανάληψιν προηγουμένων ἀναφορῶν καὶ ἐκκλήσεων αὐτοῦ.

λήσωσιν ἑνταῦθα· τὸ μόνον, ὅπερ περιοριζόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐξ αὐτοῦ, εἶναι ὅτι ἡ ἐπήρεια τοῦ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὑπῆρξεν, ὡς ἦτο ἄλλως τε φυσικόν, ὁλεθρία διὰ τὴν Ἑπανάστασιν· ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Ναυτικοῦ εἰς τὴν τύχην του, ἣτις εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐπετάθη, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπ' ἐναντίας κάθε φροντίς ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ διὰ τὴν ἐνίσχυσίν του, ὅπως δυνηθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐπικρεμάμενον κίνδυνον.

Οὕτως, ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος παρέμενεν ἐλλείπει χρημάτων καὶ ἐφοδίων ἀδρανῶν εἰς τὰ ὀρηγήριά του, ὁ Ἱμβραῆμ συμπληρώσας ἤδη ἐν Κρήτῃ τὴν ἀνασύνταξιν τῶν δυνάμεών του καὶ ἐπιβιάσας τῶν μεταγωγικῶν του τὴν πρώτην σειρὰν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ ἐκ 4000 στρατιωτῶν, διέπλευσεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐνοχλήσεως τὴν χωρίζουσαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου θάλασσαν καὶ ἀπεβίβασε τούτους εἰς Μεθώνην τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἐν Πάτραις πολιορκούμενοι Τοῦρκοι ἐξαντληθέντες εἶχον ἤδη ζητήσῃ νὰ συνθηκολογήσουν, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Γ. Κουντουριώτης διωργάνωνε μεγάλην κατ' αὐτῶν ἐκστρατείαν (1). λόγῳ ὅμως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου αἱ προετοιμασίαι αὐταὶ δὲν ἐγένοντο μετὰ τῆς δεούσης σπουδῆς, ἕως οὗ ἡ εἵδησις περὶ ἀποβιβάσεως τοῦ Ἱμβραῆμ, ἣτις ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ ἀναμένηται κατόπιν τῆς ἀδρανείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἔπεσεν ὡς κεραινός· τότε πλέον ὁ κίνδυνος κατέστη ἀντιληπτός εἰς πάντας, διάφορα δὲ ἐσπευσμένα μέτρα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον ἀτελεσφόρητα, ἤρχισαν λαμβανόμενα πρὸς ἀντιμετώπισίν του· ἐκ τούτων τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ Ναυτικὸν ἦσαν:

α') ἀποστολὴ μοίρας ἐκ 12 Ὑδραϊκῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Μιαοῦλιν, μετὰ 6 Σπετσιωτικῶν καὶ 4 Ψαρριανῶν, ἕως ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν πλοίων τοῦ Ἱμβραῆμ καὶ προλάβῃ περαιτέρω ἀποβάσεις.

β') ἀποστολὴ μοίρας 10 Ὑδραϊκῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀντιναύαρχον Σαχτούρη, 10 Σπετσιωτικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Ἀνδροῦτσον καὶ τινῶν Ψαρριανῶν ὑπὸ τὸν Ν. Ἀποστόλιν, ὅπως ἐνεργήσῃ κατὰ ἐνδεχομένως ἐμφανισθησομένου Τουρκικοῦ Στόλου ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

(1) Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ φέρει ἡμερομηνίαν 12 Ἰανουαρίου 1825 (ἴδε Ἀρχεῖα Λ. καὶ Γ. Κουντουριώτη ἐκδοθέντα ἐπιμελείᾳ Λιγνοῦ τόμος Δ'. σελ. 46-48)· τὸ θέσπισμα τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως φέρει ἡμερομ. 21 Φεβρουαρίου (ἴδε Ἀρχεῖα Ὑδρας τόμ. Δ'. σελ. 167-169).

γ') ἐνίσχυσις τοῦ Στόλου τοῦ *Μιαούλη* ὑπὸ 6 Σπετσιωτικῶν πλοίων καὶ ἀποστολὴ 4 ἄλλων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀποκλειούσης τὰς *Πάτρας* Μοίρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ *Ἰμβραήμ* μετὰ τὴν πρώτην ἀπόβασιν ἀπέστειλε τὰ πλοῖα του ἐκ νέου εἰς *Κορήτην* καὶ δι' αὐτῶν μετέφερε τὴν δευτέραν σειρὰν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ ἐκ 5000 στρατιωτῶν (1), οἵτινες ἐπεβιβάσθησαν τῇ 5ῃ *Μαρτίου* εἰς *Μεθώνην*. Ἀμέσως δὲ κατόπιν ἀπέστειλε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν *Πατρῶν* μίαν μοῖραν ἐκ 3 φρεγατῶν, 2 κορβετῶν καὶ 6 βρικήων, ἥτις παραλαβοῦσα καὶ 10 πλοῖα πλήρη ἐφοδίων ἐκ *Ζακύνθου* ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν *Πατρῶν*, ἐπισχύσασα τοὺς πολιορκουμένους καὶ ματαιώσασα οὕτω τὰ σχέδια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Αἱ κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Ἰμβραήμ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μιαούλη.—**Μάχη ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας.**—**Αἰφνιδισμὸς κατὰ τῆς Μεθώνης.**

Ἐκ τῶν διαταχθέντων νὰ ἀποπλεύσωσι πλοίων τὰ μὲν Σπετσιωτικὰ ἀπέπλευσαν τὴν 27 Φεβρουαρίου, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας τὰ Ὑδραϊκά, ἅπαντα δὲ συνεκεντρώθησαν παρὰ τὸν *Μαλέαν* τῇ 18ῃ *Μαρτίου*. Οὕτως ὁ *Μιαούλης* ἡγούμενος 21 πολεμικῶν καὶ πυρπολικῶν ἐπλεύσε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν παρὰ τὰ παράλια τοῦ *Μεσσηνιακοῦ κόλπου*, εἶτα δὲ τὴν 18ην *Μαρτίου* πρὸς τὴν *Κορήτην*, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ διαφόρους διαδρομάς, καθ' ἃς δὲν κατέστη δυνατὴ ἢ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῇ, κατέπλευσεν εἰς ὄρμον *Πύλου*, ἔνθα ἀφῆκε μοῖραν ἐκ 5 πλοίων ὑπὸ τὸν πλοίαρχον *Α. Τσαμαδόν*. Ἀκολούθως, ἀφ' οὗ προσήγγισεν εἰς *Γύθειον* πρὸς ὕδρευσιν, ἐξέπλευσε τῇ 22α *Μαρτίου* μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν *Κορήτην*, λόγῳ ὅμως ἰσχυρῶν ἀπὸ βορρᾶ ἀνέμων ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ὑπὲρ τῶν *Κυθήρων* τῇ 25ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπεχείρησεν ὁ *Μιαούλης* νὰ συνεχίσῃ τὸν πλοῦν, σφοδρὰ ὅμως τρικυμία διέλυσε τὸν Στόλον του, βυθισθέντος μάλιστα καὶ τοῦ πυρπολικοῦ τοῦ *Κανάρη* κατόπιν συγκρούσεως πρὸς τὴν *Ναυαρχίδα*· ὥς ἐκ τούτου ἀπεφάσισεν ὁ *Μιαούλης* νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν κόλπον τῶν *Βοιῶν* πρὸς ἀνασύνταξιν καὶ ἐπισκευὴν τῆς *Ναυαρχίδος* καὶ μερικῶν πλοίων βλαβέντων ὡσαύτως λόγῳ συγκρούσεων.

(1) Ὁ *Α. Ὁρλάνδος* ἀναβιβάζει τὴν δύναμιν ταύτην εἰς 7000 πεζοὺς καὶ 400 ἱππεῖς (ἴδε *Ναυτικά τόμ. Β'.* ἔκδ. 1869).

Τῇ 24 Ἀπριλίου ἀποπλεύσας ἐκ *Βοιῶν*, κατηυθύνθη εἰς *Πύλον*, ὅπου ἐνεψύχωσε τὴν ἐκεῖ φρουράν, ἐπισκευάσας συγχρόνως διὰ τοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ τῶν πλοίων τοὺς καλλίβαντας πυροβόλων τινῶν, οἵτινες ἦσαν βεβλαμμένοι· φοβούμενος ὅμως, μήπως, εἰάν παρέτεινεν ὑπὲρ τὸ δέον τὴν ἐκεῖ παραμονήν του, ἀπεκλείετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ ὄρμῳ, ἀπέπλευσε μετὰ δύο ἡμ. ρας κατευθυνθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὸν κόλπον τῶν *Βοιῶν*, ἔνθα ἀνέμενον ἐνισχύσεις· ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ ἐχθρικός Στόλος ἐπρόκειτο νὰ ἐκπλεύσῃ ἐκ *Σούδας*, χωρὶς δὲ νὰ χρονοτριβήσῃ ἀναμένων τὰς ἐνισχύσεις, ἀπέπλευσε τὴν 9ην Ἀπριλίου καὶ μετὰ διήμερον πλοῦν ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς *Σούδας*. Ἐν τῷ ὄρμῳ τούτῳ εὐρίσκετο ἡγυροβολημένος ὁλόκληρος ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος, πλὴν ἑνὸς βρικίου, ὅπερ χρησιμεῖον ὡς πρόσκοπος εὐρίσκετο ἔξωθεν τοῦ ὄρμου τοῦτο, μὴ δυνηθὲν νὰ καταφύγῃ εἰς αὐτόν, ἐξηναγκάσθη καταδιωκόμενον καὶ βαλλόμενον ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρὰ τοῦ πλοίου τοῦ Α. Κριεζῆ νὰ ἐξοκείλῃ· ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος ἐξέπλευσε πάραντα, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς κατέχων τὴν προσήνεμον θέσιν, ἀφ' οὗ ὑποχωρήσας παρέσυρε τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἐπετέθη· λόγῳ ὅμως τοῦ συνεχῶς ἐπιτεινομένου κυματισμοῦ, μετ' ἀνταλλαγὴν βολῶν τινων ἡ ναυμαχία διεκόπη, καὶ ὁ μὲν Αἰγυπτιακὸς στόλος εἰσέπλευσεν ἐκ νέου εἰς *Σούδα*, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ἐπονέκαμψεν εἰς τὸν κόλπον τῶν *Βοιῶν*, αἰχμαλωτίσας κατὰ τὸν πλοῦν δύο πλοῖα φέροντα τροφὰς διὰ τὸν ἐχθρόν.

Εὐθὺς ὡς ὁ καιρὸς ἀποκατέστη, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐξέπλευσε καὶ πάλιν, συγκεείμενος ἐκ 17 μόνον πλοίων καὶ 4 πυρπολικῶν, τῇ δὲ 16ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Ἀπριλίου ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς *Σούδας* καὶ συνήντησε τὸν πρὸ ὀλίγου μόλις ἐκπλεύσαντα ἀντίπαλον, περιλαμβάνοντα 90 πλοῖα· λόγῳ νηνεμίας οἱ δύο Στόλοι παρέμειναν ἐν ὄψει ἀλλήλων ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπιχειρήσωσιν τι τὴν νύκτα διεκόπη ἡ ἐπαφή, πνεύσαντος δὲ ἀνέμου ἀπὸ Νότου ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος ἡδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πρὸς τὰς Πελοποννησιακὰς ἀκτὰς πλοῦν του· ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ παρακολουθῇ τὸν ἀντίπαλόν του, κατώρθωσε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐπαφὴν κατὰ τὴν ἐπομένην ἑσπέραν, τὴν δὲ νύκτα ἐπετέθη διὰ πυρπολικῶν· καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ πυρπολητὴς Μπουντούρης νὰ προσκολλήσῃ τὸ πυρπολικόν του ἐπὶ τινος φρεγάτας, τοῦτο ὅμως ἐκὰθ' ἄνευ ἀποτελέσματος· ὁμοίως ἐκάησαν τὰ κατὰ τῆς αὐτῆς

φρεγάτας ἐπιτεθέντα πυρπολικά τῶν Θεοδώρου καὶ Ἀντωνίου Θεοφάνους.

Οὕτω τῇ 20ῃ Ἀπριλίου ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος κατώρθωσε νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς Μεθώνην καὶ νὰ ἀποβιάσῃ καὶ πάλιν στρατὸν καὶ πολεμοφόδια, χωρὶς ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος νὰ δυνηθῇ νὰ τον ἐμποδίσῃ· τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὤφειλετο καὶ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν του ἀνεπάρκειαν καὶ εἰς τὸ ὅτι τὰ πυρπολικά, χρησιμοποιούμενα ἤδη κατὰ τῶν καλύτερον ὀργανωμένων Αἰγυπτιακῶν πλοίων, δὲν ἦσαν τόσον ἀποτελεσματικά, ὅσον ὅτε ἔδρων κατὰ τῶν Τουρκικῶν.

Ἀπόβασις καὶ μάχη ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας. — *Διαφυγὴ τοῦ «Ἄρεως».* — Μετὰ τὴν εἰς Μεθώνην ἀσφαλῆ μεταφορὰν τοῦ συνόλου σχεδὸν τῶν δυνάμεών του ὁ Ἰμβραήμ, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς ἐπιχειροῦσας νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν περὶ τὴν Μεθώνην ὑψωμάτων Σουλιάτας καὶ ἄλλους Ἑλληνας, ἐγκατεστάθη πλέον στερεῶς εἰς τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς Χερσονήσου καὶ τὸ πρῶτον, ὅπερ ἐπεζήτησε διὰ τὴν πλήρη ἐξασφάλισιν τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν του, ἦτο ἡ ταχύτερα κατάληψις τοῦ φρουρίου τοῦ Ναυαρίνου μετὰ τοῦ εὐρυχώρου καὶ ἀσφαλοῦς ὄρμου του. Πρὸς τοῦτο ἐκινήθη ἀμέσως κατὰ ξηρὰν καὶ ἤρξατο περιβάλλων τὸ φρούριον, διέταξε δὲ τὸν στόλον του, ὅπως εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν ὄρμον· ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος διηρέθη κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης εἰς δύο μοίρας, ἐξ ὧν ἡ μία μὲν ἀπησχόλει τὸν στερούμενον ἤδη πυρομαχικῶν καὶ πυρπολικῶν Στόλον τοῦ Μιαούλη, ὅστις διεδρόμει ἀπὸ Οἰνούσων μέχρι Πρώτης, ἡ δ' ἑτέρα εἰσέπλευσεν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Ναυαρίνου τῇ 25ῃ Ἀπριλίου, συνοδεύουσα ἀποβατικὸν σῶμα ἐκ 3000 ἀνδρῶν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σφακτηρίας.

Ἐπὶ τῆς νησίδος ταύτης ὑπῆρχεν Ἑλληνικὴ φρουρὰ ἐξ 800 περίπου Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων ὑπὸ τὸν Ἀναγνώσταραν καὶ Σαχίνην μετὰ 8 πυροβόλων, ἐπὶ πλέον δὲ ἔτυχε νὰ εὐρίσκωνται τὴν ἡμέραν ἐκείνην δι' ἐπιθεώρησιν ὁ Γραμματεὺς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Α. Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Διοικητὴς τῆς ἐν τῷ ὄρμῳ Μοίρας κυβερνήτης τοῦ «Ἄρεως», πλοίαρχος Ἀν. Τσαμαδός.

Εὐθὺς ὥς ἡ Μοῖρα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου, συγκεκλιμένη ἐκ 46 πλοίων (ἐξ ὧν 3 φρεγάται καὶ 4 κορβέται) εἰσέπλευσεν εἰς τὸν ὄρμον, ἤρξατο σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ καὶ συγχρόνως ἐνήργησε διὰ πεντήκοντα ἀκάτων ἀπόβασιν μεγάλου ἀριθμοῦ ἀποβατικοῦ Στρατοῦ ὑπὸ τὸν Γάλλον συνταγματάρχην Seves, ἐν ᾧ τὸ ἰσχυρότερον τμήμα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου προσέβαλλε τὸν συνεχῶς τηροῦντα

τὴν ἐπαφὴν Ἑλληνικὸν Στόλον παρὰ τὴν νῆσον *Πρώτην* ἀπασχολοῦν αὐτόν.

Οἱ ἀποβιβάσθεντες ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας Ἀραβες, ἀπωθηθέντες κατὰ τὸ ἀριστερὸν παρὰ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ Σαχίνη, κατώρθωσαν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὸ δεξιόν, ἔνθα εἶχον κατευθύνει τὴν κυρίαν αὐτῶν προσπάθειαν, ἐπιτεθέντες δ' ἐκ τῶν νώτων κατὰ τῶν ἀμυνομένων Ἑλλήνων ἐπέφεραν τελείαν πανωλεθρίαν· ἐντὸς ἐλαχίστων ὥρῶν, 350 ἐξ αὐτῶν ἔκειντο νεκροὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης (ἐν οἷς ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Τσαμαδὸς καὶ ὁ Φιλέλλην Ἰταλὸς κόμης Santa Rosa), περὶ τοὺς πεντακοσίους δὲ ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν ὑποχωρήσαντες ἀτάκτως πρὸς τὴν Γέλοβαν διὰ τοῦ πρὸς Βορρᾶν στενοῦ πόρου τοῦ χωρίζοντος τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς Ξηρᾶς. Τέλος ἐλάχιστοι ἀμυνθέντες μέχρι τέλους κατώρθωσαν μολὶς καὶ μετὰ βίας νὰ ἐπιβῶσι τῶν ἐν τῷ ὄρμῳ Ἑλληνικῶν πλοίων.

Ἐκ τῶν πλοίων τούτων, δύο μὲν ἐγκαίρως ἀπάραντα κατώρθωσαν νὰ ἐκπλεύσωσι τοῦ ὄρμου ἀνενόχλητα· ἕτερα δύο, ἐν Σπεισιωτικὸν καὶ τὸ Ὑδραϊκὸν τοῦ Ν. Βότση «*Ἀθηνᾶ*», προσεβλήθησαν παρὰ τῶν ἀποκλειουσῶν τὴν ἔξοδον τοῦ ὄρμου κορβετῶν· τὸ πλήρωμα τοῦ τελευταίου τούτου πλοίου, οὗ σημειωτέον ὁ Κυβερνήτης εἶχεν ἀποβιβάσθῃ εἰς Σφακτηρίαν καὶ δὲν εἶχεν ἐπανέλθει πρὸ τοῦ ἔκπλου, ἀπελπισθὲν ὥρμησε πρὸς τὴν πυριταποθήκην, ἵνα θέσῃ πῦρ· εἰς οὕτως ἡρωϊκὸς ναυτόπαις ὀνόματι Βρέττας, ἀντιληφθεὶς ὅτι τὰ πυροβόλα εἶχον ἐγκαταλειφθῇ γεμισμένα, πηδᾷ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο καὶ πυροδοτεῖ τὰς θρυαλλίδας· τὰ βλήματα πεσόντα ἐξ ἐλαχίστης ἀποστάσεως κατὰ τῶν ἐπιπλεουσῶν κορβετῶν ἐπέφεραν εἰς αὐτὰς τοσαύτας βλάβας, ὥστε ἠναγκάσθησαν αὐταὶ νὰ ἀποσυρθῶσιν, ἀφίσσασαι ἔλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τὴν «*Ἀθηνᾶν*»⁽¹⁾.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ «*Ἀρης*» ματαίως ἀναμένων τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κυβερνήτου τοῦ Α. Τσαμαδοῦ, ὅτε ἐκ τῶν διὰ τῆς τελευταίας λέμβου ἀνελθόντων ἐπ' αὐτοῦ Μαυροκορδάτου, Βότση καὶ τινων ἄλλων ἐγνώσθη ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Κυβερνήτου τοῦ, εὐρέθη εἰς τραγικὴν πράγματι θέσιν, καθόσον περὶ τὰ τριάζοντα ἐχθρικὰ πλοῖα ἀπ' κλειον τὴν ἔξοδον. Παρ' ὅλον τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιχειρηθῇ ὁ ἔκπλους, ὁ δὲ ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν τοῦ σκάφους

(1) Ἡ ἡρωϊκὴ αὕτη πράξις τοῦ Ναυτόπαιδος Βρέττα ὡς καὶ ἡ ἔξοδος τοῦ «*Ἀρεως*» ἀνεγράφη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 113 φύλλον τῆς ἐν Ὑδρᾷ ἐκδομένης τότε ἐπισήμου ἐφημερίδος «*Ὁ φίλος τοῦ Νόμου*».

πλοίαρχος Ν. Βότσης μετὰ τοῦ φρουράρχου τοῦ Ναυαρίνου Δ. Σαχτούρη, διατάσσει νὰ κοπῶσι οἱ κάλω τῶν ἀγκυρῶν καὶ νὰ ἀναπετασθῶσι τὰ ἱστία· βροχὴ σφαιρῶν καὶ βλημάτων ὑποδέχοντα¹ τὰς πρώτας ταύτης κινήσεις τοῦ «Ἄρεως», πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος πίπτουσι νεκροὶ ἀπὸ τῶν κεραίων.

Ἐν τούτοις τὸ ἡρωϊκὸν πλοῖον κινεῖται βραδέως πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ ὄρμου βάλλον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, καθὼς παρήρχετο ἀλληλοδιαδόχως πρὸ τῶν ἀτάκτως ἐγκατεσπαρμένων παρὰ τὴν ἔξοδον ἐχθρικῶν πλοίων· πέντε Αἰγυπτιακὰ βρίκια θεωροῦντα τὸν «Ἄρην» ὡς εὐκόλον λείαν ἐπιτίθενται κατ' αὐτοῦ πρὸς ἐμβολήν, ἡ κίνησις ὅμως αὕτη ἐκθέτουσα τὰ ἐπιτιθέμενα πλοῖα εἰς τὴν κατὰ τὸ διάμηκες βολὴν βοηθεῖ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ πυρὸς τοῦ ἀμυνομένου· ἐντὸς ὀλίγου τὰ τέσσαρα ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων ὑποστάντα σοβαρωτάτας βλάβας ἀποχωροῦσι, ἐν ᾧ τὸ πέμπον ἐβυθίζετο. Εἶχον ἤδη παρέλθει δύο ὥραι ἀπὸ τῆς ἐνάρεως τῆς πεισματώδους ὅσον καὶ ἀνίσου ταύτης πάλης, ὅτε ὁ «Ἄρης» μόλις ἐξελθὼν τῆς Ν. εἰσόδου τοῦ κόλπου καὶ μὲ καταφανῇ τὰ ἵχνη τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων εἰς τε τὸ σκάφος καὶ τὴν ἱστιοφορίαν, προσβάλλεται ὑπὸ μιᾶς ἰσχυρᾶς φρεγάτας ἐπιπλεύσης πρὸς ἐμβολήν· ἡ κατάστασις τοῦ ἀτυχοῦς πλοίου ἦτο πλέον ἀπελπιστικὴ καὶ κάθε ἄμυνα ἀδύνατος· ἐντὸς ὀλίγου ὁ πρόβολος τῆς ἐπερχομένης φρεγάτας θὰ ἐνεπλέκετο εἰς τὰ ἑξάρτια τοῦ σκάφους, ὅποτε μία διαταγὴ «πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην», δοθῆσα παρὰ τοῦ κυβερνήτου τὸ πλοῖον καὶ ἐπαναληφθεῖσα Τουρκιστὶ παρὰ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστροφώματος ἀνδρῶν ἔφερε τὸ ἀνέλπιστον ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν φρεγάταν νὰ ἀναστρέψῃ ἐν σπουδῇ καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ. Μετ' ἀνταλλαγὴν ὀλίγων ἀκόμη βολῶν, ὁ «Ἄρης» ἦτο πλέον ἐκτὸς κινδύνου.

Ἡ ὑπὸ τόσον ἐξαιρετικῶς δυσμενεῖς συνθήκας διαφυγὴ τοῦ «Ἄρεως», διὰ μέσου τοῦ κλοιοῦ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἀποτελεῖ ἐν κατόρθωμα ἐκ τῶν σπανίως συναντωμένων ἐν τῇ ναυτικῇ Ἱστορίᾳ. Ἡ ἀξιοθαύμαστος δεξιότης, μεθ' ἧς ὁ ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν τοῦ σκάφους πλοίαρχος Βότσης ἠδυνήθη νὰ κατευθύνῃ αὐτὸ διὰ μέσου τῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐπερχομένων ἐχθρικῶν πλοίων, καθὼς καὶ ἡ ἐπιδειχθεῖσα παρὰ πάντων τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος εὐψυχία καὶ πολεμικὸν πνεῦμα, ἀπετέλουν σαφῇ ἔνδειξιν, ὅτι παρ' ὅλην τὴν ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν κατὰπτωσιν εἰς ἣν ἀφέθη νὰ περιέλθῃ, τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν περιέκλειεν εἰσέτι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀνδρα² δυναμένους νὰ μεγα-

λουργήσουν. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, τὸ ἀπίστευτον τοῦτο κατόρθωμα ἀποδεικνύει καὶ κάτι ἄλλο, ὅτι δηλαδή καὶ τὰ Αἰγυπτιακὰ ἀκόμη πλοῖα, παρ' ὅλην τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν των ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ Τουρκικὰ, ὑστέρουν σημαντικῶς ἔναντι τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τε τὴν ἱκανότητα περὶ ἰὸν χειρισμὸν τῶν πυροβόλων καὶ εἰς τὴν εὐελιξίαν, διότι ἄλλως ἀδυνατεῖ τις νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς ἐπὶ τόσῃ ὥρᾳ, ὅσῃν διήρκεσεν ὁ ἔκπλους τοῦ «*Ἀρεως*», δὲν ἠδυνήθησαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν καταθλιπτικὴν ἀριθμητικὴν των ὑπεροχὴν, ὅπως ἐπιτύχουν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀσθενοῦς ἐκείνου πάρωνος.

Πυρπόλησις τῶν ἐν Μεθώνῃ Τουρκικῶν πολεμικῶν καὶ μεταγωγικῶν ὑπὸ τοῦ Μιαούλη — Ἡ ἀπώλεια τῆς *Σφακτηρίας* προσετέθη εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀτυχημάτων, ἅτινα ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου εἶχον ἀρχίσει νὰ πλήττωσιν ἄλλεπἄλληλα τὴν μαχομένην Ἑλλάδα, καὶ ἅτινα μόνον δι' ἐντατικῆς δράσεως τοῦ Στόλου θὰ ἠδύνατο νὰ προληφθῶσιν. Ἡ τόσον ὅμως πανθομολογουμένη ἀνάγκη ἐνισχύσεως τοῦ Στόλου δὲν ἐπληροῦτο· οὐ μόνον τὰ ἐν Ὑδρᾷ καὶ ἰδίᾳ τὰ ἐν *Σπέταις* εὗρισκόμενα εἰσέτι πλοῖα ἐξηκολοῦθουν ἀναμένοντα ἐν ἀπραξίᾳ, ἀντὶ νὰ σταλῶσι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὑπὸ τὸν *Μιαούλην* Στόλου, ἀλλ' οὐδὲ καὶ πυρπολικά παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας του αἰτήσεις ἐπέμποντο πρὸς αὐτόν (1)· τέλος, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συμφορὰν τῆς *Σφακτηρίας* ἐνεφανίσθησαν τινὰ τῶν ἐναγωνίως ἀναμενομένων πυρπολικῶν καὶ ὁ Ναύαρχος, μὴ δυνάμενος μὲ τὰ ὀλίγα του πλοῖα νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς κυρίας δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεφάσισε τὴν ἐνέργειαν αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως κατ' ἐχθρικῆς μοίρας, περὶ ἧς ἐπληροφορήθη ὅτι εὗρίσκετο ἐν *Μεθώνῃ*· πράγματι τὸ ἀπόγευμα τῆς 30ης Ἀπριλίου εἰσελθὼν ἀπροσδοκῆτως εἰς τὸν λιμένα τῆς *Μεθώνης*, ἤρχισε βάλλον, ἐνῶ συγχρόνως ἐξαπέλυσε πέντε πυρπολικά κατὰ τῶν ἐν τῷ λιμένι ὁρμούντων 25 πολεμικῶν καὶ μεταγωγικῶν, ἅτινα αἰφνιδιαστικῶς καταληφθέντα οὐδεμίαν σχεδὸν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιτάξωσιν ἀποτελεσματικὴν ἀντίστασιν· ἐντὸς ὀλίγων ὥρων δέκα ἐκ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, μεταξὺ τῶν

(1) Χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἀπὸ 28ης Ἀπριλίου ἀναφορὰ τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γ. Κουντουριώτην περὶ τῆς ἀνάγκης ἐνισχύσεως τοῦ Στόλου διὰ 30—40 πυρπολικῶν, ἅτινα θεωρεῖ ὡς τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν ὅπλον. (Ἰδε Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργ. Κουντουριώτου 1821—32 ἐκδοθέντα ἐπιμελεῖα Α. Λιγνοῦ τῷ 1926 IV' σελ. 400—402). Τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς ἀνέφερεν εἰς τοὺς Προκρίτους τῶν Σπετσῶν καὶ ὁ Ναύαρχος Ἀνδρουτσός.

ὁποίων περιλαμβάνοντο καὶ ἡ λαμπρὰ φρεγάτα «*Ἀσία*» 54 πυροβόλων, μία φρεγάτα τῶν 36 πυροβόλων καὶ δύο κορβέται τῶν 26 πυροβόλων, ἐπυρπολήθησαν, ἐκτὸς δὲ αὐτῶν καὶ ἅπασαι αἱ πυριταποθῆκαι τῆς ξηρᾶς, καθὼς καὶ μέρος τῶν φρουρίων καὶ τῆς πόλεως.

Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὁ Ναύαρχος *Μιαούλης*, ἀποστείλας πλοῖα τινὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ *Μεσολογγίου*, οὗτινος εἶχεν ἀρχίσει ἡ ὑπὸ τοῦ *Κιουταχῆ* πολιορκία, ἀντιλαμβανόμενος δὲ ὅτι μὲ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του δυνάμεων οὐδὲν τὸ ἀποφασιστικὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεσύρθη πρὸς τὸν *Μαλέαν*, ἐνθα κατέχων πλευρικὴν θέσιν θὰ ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ὑδραν καὶ Σπέτσας ἀπὸ πάσης κατ' αὐτῶν ἀποπειράς τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ φρούριον τοῦ *Ναυαρίνου*, ὅπερ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς *Σφακτηρίας* καὶ τὸν ἐν τῷ ὄρμῳ εἰσπλουν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου εἶχε πανταχόθεν πλέον ἀποκοπῇ, ἐξηναγκάσθη εἰς συνθηκολόγησιν καὶ παρεδόθη τῇ 7ῃ Μαΐου εἰς τὸν Ἰμβραήμ, τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ μεταφερθέντων συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τῆς παραδόσεως δι' Αὐστριακῶν πλοίων εἰς *Καλάμας*. Οὕτως ὁ Ἰμβραήμ, ὀριστικῶς πλέον ἐγκατασταθεὶς, ἤρχισε τὴν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου προέλασίν του.

Ἐκπλους τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.—Ναυμαχία παρὰ τὸν Καφηρέα.

Ὁ ὑπὸ τὸν *Σαχτούρη*ν καὶ τοὺς Ἀνδροῦτσον καὶ Ἀποστόλην Στόλος, ὅστις, ὥς ἤδη εἶπομεν, προωρίζετο νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐνδεχομένην ἐξοδὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ἐκ *Δαρδανελλίων*, ἐξέπλευσεν ἐξ Ὑδρας τῇ 31ῃ Μαρτίου καθ' ὅλον τὸν μῆνα Ἀπρίλιον, ὁ Στόλος οὗτος ἐχρησιμοποίησεν ὥς ὀρμητήριον τὴν νῆσον *Ψαρρά*, ἐξέτελει δὲ περιπολίας βορείως τῆς *Μυτιλήνης* καὶ νηοψίας ἐπὶ τῶν ἐκπλεόντων καὶ εἰσπλεόντων εἰς *Δαρδανέλια* πλοίων, ἐνισχυθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ διὰ Σπετσιοτικῶν καὶ *Ψαρριανῶν* τινων πλοίων. Τὰ συλλαμβανόμενα ὥς ὑποπτα πολεμικοῦ λαθρεμπορίου πλοῖα, ἀπεστέλλοντο συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τῆς Διοικήσεως εἰς *Νάυπλιον*, χαρακτηριστικαὶ δὲ εἶναι αἱ πρὸς τοῦτο ἀποσταλεῖσαι πρὸς τὸν Ἀντιναύαρχον ὁδηγίαι, αἵτινες ὥς πᾶσαι αἱ προηγούμεναι ἐπέμενον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ τηρῶνται ἅπασαι αἱ ἐκ τοῦ Διεθνoῦς

Δικαίου διατυπώσεις καὶ συνεβούλευον νὰ μὴ ἐξασθενίζηται ὑπὲρ τὸ δέον ὁ Στόλος διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν συνοδευόντων τὰς λείας πλοίων (1)· κατὰ τὸ διάστημα τῆς εἰς *Ψαρὰ* παραμονῆς ὁ ἀντιναύαρχος ἐτηρεῖτο ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῶν προκρίτων τῆς *Σάμου*, συνιστῶν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ χαλαρῶσι τὴν στρατιωτικὴν τῶν ὁργάνωσιν καὶ νὰ εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου τῶν κατὰ ἐνδεχομένης Τουρκικῆς ἐπιχειρήσεως.

Αἱ περὶ τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου πληροφορίες, αἵτινες ἐλαμβάνοντο παρὰ τῶν ἐκάστοτε συλλαμβανομένων πλοίων, συνέπιπτον περὶ τῆς προσεχοῦς ἐτοιμασίας καὶ ἐπικειμένου ἔκπλου τοῦ Στόλου κατὰ τὰ μέσα *Μαΐου*. Ὡς ἐκ τούτου τῇ 10 *Μαΐου* ἀπῆρεν ὁλόκληρος ὁ Στόλος, διευθυνθεὶς κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν *Μυτιλήνην*, εἴτα δὲ ἤρχισε διαδρομῶν μετὰ τῆς *Α ἄκρας* τῆς *Ἰμβρου* καὶ τῶν *Δαρδανελλίων*.

Τῇ 14ῃ *Μαΐου* ὁ ἐχθρικός Στόλος ὥφθη ἐκπλέων ἐκ *Δαρδανελλίων*, μόλις δὲ ἐξῆλθε διηρέθη εἰς δύο μοίρας, ὧν ἡ μὲν ἔλαβε κατεῦθυνσιν πρὸς τὴν *Ἰμβρον*, ἡ δὲ πρὸς τὴν *Τένεδον*· ὁ Ἑλληνικός Στόλος ἐξηκολούθησε διαδρομῶν ἐν ὧσιν τοῦ ἐχθροῦ, καθόσον ἡ πρόθεσις τοῦ Ἀντιναύαρχου *Σαχτούρη* ἦτο νὰ παρακολουθῇ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ τηρῶν τὴν μετ' αὐτοῦ ἐπαφὴν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ, ὅταν θὰ ἐνόμιζε τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον πρὸς τοῦτο.

Ἡ εὐκαιρία αὕτη δὲν ἐβράδυνε πολὺ νὰ παρουσιασθῇ μετὰ ὀλιγοήμερους διαδρομὰς, καθ' ἃς οἱ δύο ἀντίπαλοι Στόλοι ἐτηροῦντο ἐν ὧσιν ἀλλήλων, ὁ Τουρκικός Στόλος τῇ 19ῃ *Μαΐου* κατηνθύνθη πρὸς τὸν *Καφηρέα*· τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ὅτε εἶχεν ἤδη εἰσπλεύσει εἰς τὸ μετὰ τῶν ἀκρωτηρίου τούτου καὶ τῆς *Ἀνδρου* στενόν, περὶ τὰ 20 δὲ αὐτοῦ πλοῖα εἶχον καταληφθῇ ὑπὸ νηνεμίας παρὰ τὴν *Φάσαν*, οἱ Ἕλληνες Ναύαρχοι ἀπεφάσισαν ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ νὰ προσβάλωσι τὸν ἐχθρόν. Ἀμέσως τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπωφελοῦμένα τῶν διαλειπουσῶν πνοῶν ἀπὸ *Σκίρρωνος* ἐπετέθησαν· ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἐπ' οὐρᾶς πλοῖα, παρὰ τὰ ἐπανεὶλημμένα σήματα τῆς *Ναυαρχίδος*, δὲν κατώρθουν νὰ πλησιάσωσιν, ὁ δὲ ἄγων κατὰ τὸ ἀριστερόν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως παρέμενεν ὥς ἐκ τούτου ἀμφοίροπος, ὁ *Σαχτούρης*, ὅστις διώκει τὴν μοῖραν τοῦ κέντρου, ὑψώσας τὸ σῆμα ἀνεξααρτήτου κινήσεως στρέφει τὸ πλοῖόν του πρὸς

(1) Ἰδε τὴν ὑπ' ἀριθ. 6 ἀπὸ 23-4-25 διαταγὴν τῆς Κοινότητος *Υδρας* δημοσιευομένην ἐν τῇ ἡμερολογίῳ τοῦ *Σαχτούρη*.

τὰ ἔναντι τῆς πτέρυγος ταύτης ἐχθρικά πλοῖα, καθ' ὧν συγκεντροῦν τὰς προσπαθείας του, ἀποστέλλων συνάμα κατ' αὐτῶν τὰ πυρπολικά· ἡ Τουρκικὴ δίκροτος φρεγάτα «*Χαζὲν-Γκεμισι*»⁽¹⁾ ἰσχυροτάτον πλοῖον 62 πυροβόλων καὶ μία κορβέτα ὑπέστησαν μετὰ πείσμονα πάλην σοβαρωτάτας βλάβας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπομακρυνθῶσι· τότε ὁμως ἡ φρεγάτα, ἣς εἶχον κοπῇ οἱ ἱστοί, προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ πυρπολικοῦ τοῦ *Μουσσου* καὶ τοῦ «*Χάρωνος*» τοῦ *Ματροζου*, ἐντὸς δὲ ὀλίγων λεπτῶν καλυφθεῖσα ὑπὸ φλογῶν ἀναπινάσσεται εἰς τὸν ἀέρα· τὰ ἐκ τῆς ἐκρήξεως ἐκσφενδοισθέντα θραύσματα ἐπέφερον σοβαρὰς βλάβας εἰς τὴν ναυαρχίδα τοῦ *Σαχτούρη* «*Ἀθηναῖ*», ἣτις ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς ἐπιθέσεως εἶχε πλησιάζει μέχρις ἀποστάσεως βολῆς πιστολίου ἀπὸ τῆς πυρποληθείσης φρεγάτας. Ἡ καταστροφή αὕτη προεκάλεσε τοιαύτην ἐτύπωσιν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου ἤρχισε νὰ κλονίζεται· ὁ Τοῦρκος Ναυαρχος *Χοσεφ* εὐρισκόμενος πλησίον σπεύδει πρὸς ἐνίσχυσίν της, ὁπότε νέα ἐκρήξις ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἀπομακρυνθῇ· ὁ πυρπολητὴς *Μπούτης* προσκολλήσας τὸ πυρπολικόν του «*Χάρων*» κατὰ μιᾶς κορβέτας τῶν 32 πυροβόλων ἀνετίνασεν αὐτὴν ὡσαύτως εἰς τὸν ἀέρα.

Ἡ νέα αὕτη καταστροφή ἐπέφερε τελείαν πλέον ἀποσύνθεσιν εἰς τὸν Στόλον τοῦ *Χοσεφ*· τμήμα αὐτοῦ ἐξ 20 πλοίων φεύγει πρὸς τὸν Ν. Εὐβοϊκόν, ἐν ᾧ τὸ κύριον σῶμα ἐκ 52 πολεμικῶν καὶ μεταγωγικῶν ἐτραπή πρὸς Νότον, παρακολουθούμενον ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρὰ πέντε βρικίων καὶ ἐνὸς πυρπολικοῦ, ἀποσπασθέντων πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ *Σαχτούρη*, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ προσεπάθει νὰ συγκεντρώσῃ τὰ διασκορπισθέντα πλοῖά του. Κατὰ τὴν καταδίωξιν ταύτην, παραταθεῖσαν ἐπ' ἄρκετόν, ὁ ἐχθρικός Στόλος ἀπώλεσε καὶ μίαν ἄλλην κορβέταν 28 πυροβόλων πυρποληθεῖσαν παρὰ τὴν *Σῦρον*, ὡς καὶ 5 μεταγωγικά αἰχμαλωτισθέντα, τέλος δὲ κατηνυθύνθη εἰς *Σούδαν* καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, πρέπει νὰ μὴ λησμονηθῇ, ὅτι ἡ ὑπὸ τὸν *Σαχτούρη*ν δύναμις, ἀποτελοῦσα τὴν καλουμένην Β' Μοῖραν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὑπελείπετο τοῦ Τουρκικοῦ πολὺ περισσότερον παρὰ εἰς τὰς λοιπὰς κατὰ θάλασσαν συναντήσεις τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαορτησίας Ἀγῶνος· ὡς ἐκ τούτου ὀρθῶς ποιῶν ὁ *Σαχτούρης* δὲν

(1) Κατὰ τὸν *Jurien de la Gravière* ἡ φρεγάτα αὕτη ἦτο ἡ *Ναυαρχίς* τοῦ *Χοσεφ*, ὅστις ὁμως μετὰ τὸν ἐκ *Λαρδανελλίων* ἐκπλουν εἶχεν ἐπιβῇ ἄλλου πλοίου διὰ λόγους ἀσφαλείας.

προσέβαλε τὸν ἐχθρικὸν Στόλον ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσῃ, ἀλλ' ἐτήρησε τὴν μετ' αὐτοῦ ἐπαφὴν ἐπὶ ἑξ ἡμερονύκτια, ἕως ὅτου ἐπέτυχεν εὐνοϊκοὺς ὄρους, ἥτοι στενὸν χῶρον ἀφ' ἑνὸς καὶ διασπορὰν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἀφ' ἑτέρου.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐπιθέσεως, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς συγκεντρώσεως ὀρθῶς ἐφηρμόσθη ὑπὸ τοῦ Σαχτούρη, ὅστις προσέβαλε διὰ τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεων του τὸ ἐν τμήμα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· δυστυχῶς καὶ ὁ ἰδικὸς του στόλος ἦτο λόγῳ τῶν ἀβεβαίων ἀνέμων ἀρκετὰ διεσκορπισμένος καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν ἐπέτυχε πλήρη καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μόνον τὴν καταβύθισιν δύο πλοίων του διὰ συνδεδυασμένης χρησιμοποίησεως τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν πυρπολικῶν του. Οὐχ ἦττον καὶ τοῦτο μόνον ἤρκεσεν εἰς τὸ νὰ ἐπιφέρῃ πλήρη διάσπασιν τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.

Τὸ ὅτι ἡ καταδίωξις τοῦ πρὸς Νότον κατευθυνθέντος τμήματός του δὲν ὑπῆρξε περισσότερον ἐντατικὴ, τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ περιορισθέντος εἰς τὴν καταβύθισιν μιᾶς ἀκόμῃ κορβέτας καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ὁ μεταγωγικῶν, δέον νὰ ἀποδοθῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ἐκτάκτως ὀλιγάριθμον αὐτῶν· ἐπὶ πλεον τῶν λόγων τούτων, δέον νὰ ληφθοῦν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν αἱ δυσχέρειαι μιᾶς νυκτερινῆς μάχης, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύναντο νὰ παρίδουν οἱ Ἕλληνες Ναύαρχοι· καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὀλίγους μῆνας πρότερον (τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1824) ὁ *Μιαούλης* δὲν εἶχε διστάσει νὰ ἀποδεχθῇ τὰς δυσχερείας καὶ τὰ ἀπρόοπτα τῆς νυκτερινῆς ναυμαχίας προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διάλυσιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, θὰ πρέπη ὁμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ *Μιαούλης* εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην εἶχε τὸν Στόλον του συγκεντρωμένον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι καὶ τὸ ἠθικὸν καὶ ἡ ἐν γένει μαχητικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἶχε σημαντικῶς μειωθῇ κατὰ τοὺς διαρρεύσαντας ἑξμῆνας ἕξ αἰτίας τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν.

Ναυμαχία ἔξω τῆς Σούδας.—Ἐπιχειρήσεις ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Μεσολογγίου.

Μετὰ τὴν παρὰ τὸν Καφηρέα ναυμαχίαν αἱ ὑπὸ τὸν Σαχτούρη καὶ τοὺς Ἀνδροῦτσον καὶ Ἀποστόλην μοῖραι ἐξηκολούθησαν τὸν πρὸς Νότον πλοῦν των καὶ τῇ 26ῃ συνηντήθησαν νοτίως τῆς Ὑδρας πρὸς τὸν ὑπὸ τὸν Μιαούλην Στόλον, ὅστις πληροφορηθεὶς τὰ τοῦ ἐκπλου τοῦ Τουρκικοῦ ἐκ Λαρδανελλίων εἶχε κινηθῇ πρὸς ὑπερά-

σπισιν τῆς Ὑδρας· μετὰ ταῦτα ολόκληρος ὁ Στόλος ἐπλευσεν εἰς Μῆλον πρὸς διάναξιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν πλοίων, ἀποσταλέντων ταχυπλόων τινῶν σκαφῶν κατὰ τὸ σύνηθες πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Τῇ 27ῃ Μαΐου ἐλήφθησαν πληροφορίες ἐκ τῶν πλοίων τούτων, καθ' ἃς ὁ ἐν Σούδα ἡγκυροβολημένος Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος προητοιμάζετο πρὸς ἐκπλουν· ὁ Στόλος οὗτος περιελάμβανε τότε 34 Τουρκικὰ πλοῖα (ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀρχηγίαν τοῦ Χοσρέφ) καὶ 54 Αἰγυπτιακά.

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν ταύτων, τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀπῆρ-
ρεν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐκ Μήλου καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς 31ης
Μαΐου ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Σούδας· ἡ ἐπομένη ἡμέρα, τῆς 1ης
Ἰουνίου, παρῆλθεν ἐν ἀπραξίᾳ, τὴν πρωΐαν ὅμως τῆς 2ας Ἰουνίου
ὁ ἐχθρικός Στόλος ὤφθη ἐκπλέων τοῦ ὅρου ἐσχηματισμένος πρὸς
μάχην· ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐπετέθη πάραντα κατὰ τῶν πρώτων
ἐκπλευσάντων πλοίων, 40 τὸν ἀριθμόν, χειρίζων ὅπως ἀποκόψη
αὐτὰ ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως τὰ πυρπολικά διετάχθη-
νὰ προσβάλλωσι τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν· ἡ προοιῶσα ὅμως ἐξασθέ-
νησις τοῦ ἀνέμου ἡμπόδιζε τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἐπιθέσεως,
ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς προσεπάθει ν' ἀπωθήσῃ ταῦτα ἀποστέλλων κατ' αὐ-
τῶν ἀκάτους ἐξωπλισμένας. Παρὰ τὰς δυσμενεῖς ταύτας συνθήκας
οἱ πλοίαρχοι τῶν πυρπολικῶν βλέποντες τὸ σῆμα τῆς ἐπιθέσεως νὰ
κυματίζῃ ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ἐνέτειναν τὰς προσπάθειάς των· οἱ
πυρποληταὶ Θεοφάνης καὶ Δημαρᾶς προσβάλλουν ἐξ ἀμφοτέρων
τῶν πλευρῶν κατὰ τὴν πρὸ ὀλίγου ἐγκαινιασθεῖσαν τακτικὴν (1)
τὴν κορβέταν «Ντζεϋλὰν - Μπαῖριν», ὁ μὲν πρῶτος ὑπηνέμως ἀνευ
ἀποτελέσματος, ὁ δὲ δεύτερος, ἐπιβαίνων τοῦ πυρπολικοῦ «Αἷτνα»,
προσηνέμως ἐπιτυχὼν τὴν ἀνατίναξιν τῆς κορβέτας ταύτης. Ἀμέσως
ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος ὑποχωρεῖ πρὸς τὸν ὅρου καὶ κατα-
φεύγει ἐν ἀταξίᾳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ φρουρίου τῆς εἰσόδου·
ὁ πυρπολητὴς Πολίτης καταδιώκων ἐκ τοῦ σύγγγυς μίαν φρεγά-
ταν τὴν ἡκολούθησεν ἐντὸς τοῦ ὅρου, ἐνθα ὅμως προσβληθεὶς ὑπὸ
τῶν πλοίων καὶ ὑπὸ ἐξωπλισμένων ἐφορκίων ἠναγκάσθη νὰ καύσῃ
τὸ πυρπολικόν του.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ ἐχθρὸς ἐπιχειρήσας καὶ πάλιν νὰ ἐκπλεύσῃ

(1) Ὁ Μιαούλης ἐξηγεῖ τοὺς λόγους οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὴν νέαν
ταύτην τακτικὴν τῆς διὰ δύο πυρπολικῶν ἐπιθέσεως ἐν τῇ ἀπὸ
ἀναφορᾶ του πρὸς τοὺς Προκρίτους Ὑδρας· ταύτης ἀποσπάσματα παρέχο-
μεν εἰς τὸ κεφάλαιον «Κρίσις καὶ συμπεράσματα».

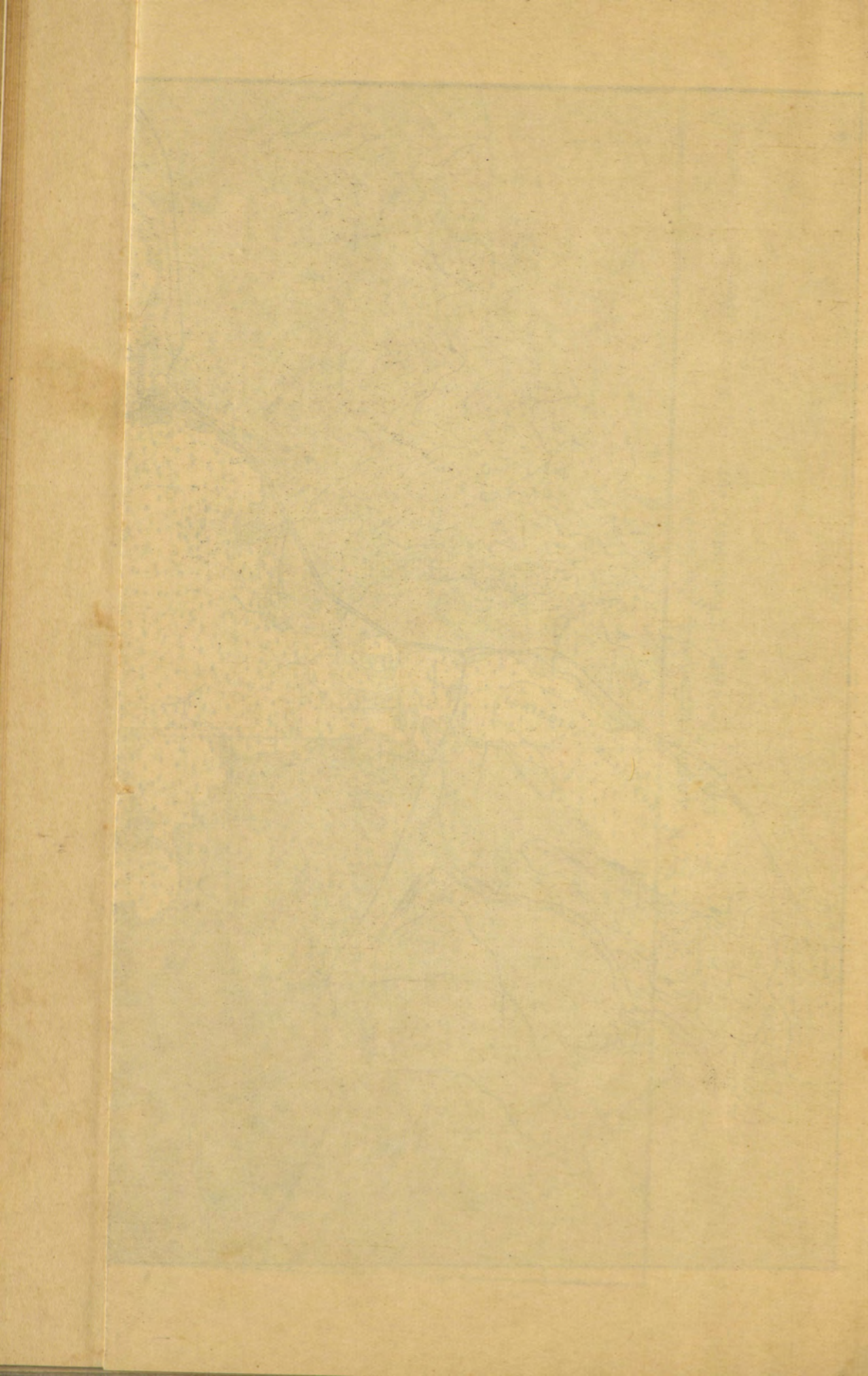
προσβάλλεται ἐκ νέου παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φρουρίων. Ὁ Μιαούλης τότε συνέλαβε τὸ τολμηρὸν σχέδιον τοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐντὸς τοῦ ὅρου, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν πυρπόλησίν του, ἐπαναλαμβάνων οὕτω τὸ πείραμα τῆς *Μεθώνης* παρατεταμέναι ὅμως νηνεμίαι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχεδίου του, ἀκολούθως δὲ νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς τὸν κόλπον τῶν *Βοιῶν* πρὸς ἀνεφοδιασμόν.

Ἡ ἐν τῷ ὁμηγηρίῳ τῶν *Βοιῶν* παραμονὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου παρετάθη μέχρι τῆς 15ης Ἰουνίου, διαρκούσης δὲ ταύτης ἀπωλέσθη τὸ πλοῖον «*Νηρεύς*», ἀνατιναχθὲν ἐξ ἀναφλέξεως τῶν πυρομαχικῶν του. Τῇ 15ῃ Ἰουνίου ὁ Μιαούλης ἀπέπλευσε κατευθυνόμενος πρὸς Σούδαν, τὴν δ' ἐπομένην συνηντήθη ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσῃ πρὸς τὸν ἐχθρικὸν Στόλον συνοδεύοντα μεταγωγικὰ καὶ πλέοντα πρὸς τὴν Μεθώνην· οἱ ὅροι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐγένετο ἡ συνάντησις αὕτη, ὑπῆρξαν πολὺ δυσμένεῖς διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στόλον, καθόσον αἱ δύο αὐτοῦ μοῖραι, ἡ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Μιαούλη καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Ἀνδροῦτσον, εὐρέθησαν εἰς μεγάλην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν· προφανῶς οἱ Ἕλληνες Ναύαρχοι δὲν ἀνέμενον συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν πλῶ, ἐλπίζοντες νὰ προκαταλάβουν τοῦτον καὶ πάλιν ἐν Σούδα, καθόσον ἄλλως δὲν θὰ ἐπλεον τόσον ἀπομακρυσμένοι ἀλλήλων· ὅπωςδὴποτε ὁ Μιαούλης διέταξεν ἄμεσον ἐπίθεσιν τῶν πυροπολικῶν, δύο ὅμως ἐκ τούτων ἐκάησαν ἀναφλεγέντα προῶρως, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν φόνον 5 ἀνδρῶν, χωρὶς νὰ καθηλωθῇ ὁ ἐχθρὸς ὅπως πραγματοποιηθῇ ἡ ἐνῶσις τῶν μοιρῶν· οὕτως ὁ Τουρκοαἰγυπτιακὸς Στόλος, σχεδὸν ἄνευ βλαβῶν, ἡδυνήθη νὰ φθάσῃ τῇ 20ῃ Ἰουνίου εἰς *Ναυαρίνον*, ἔνθα ἀπεβίβασε 3000 Ἀλβανοὺς καὶ 2000 Τουρκοκρητὰς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἰμβραήμ. Μετὰ τὴν ἀπόβασιν ταύτην ὁ Τουρκοαἰγυπτιακὸς Στόλος ἐπλευσε πρὸς τὸν κόλπον τῶν *Πατρῶν* διὰ τὸν ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμόν τοῦ πολιορκουμένου Μεσολογγίου, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς κατηνύνη εἰς τὰς βάσεις του πρὸς ἀνεφοδιασμόν καὶ ἐνίσχυσιν διὰ πυροπολικῶν, ἀφήσας εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου μικρὰν μοῖραν ἐξ Ὑδραϊκῶν πλοίων ὑπὸ τὸν *Λ. Πινότην* μετὰ 4 Σπετσιωτικῶν.

Μετ' ὀλιγοήμερον παραμονὴν εἰς τὰς βάσεις του ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐξέπλευσε καὶ πάλιν μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ρῆξιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς ὑπὸ

τοῦ Ρεσίτ - Πασᾶ Κιουταχῇ πολιορκουμένης φρουρᾶς του. Ἡ ἐμ-
προσθοφυλακὴ τοῦ Στόλου τούτου, συγκεκριμένη ἐκ 12 πλοίων ὑπὸ
τὸν Ἀντιναύαρχον Γ. Σαχτούρη, εἰσέπλευσε πρώτη εἰς τὸν κόλπον
τῶν Πατρῶν, συναντηθεῖσα δὲ μετὰ πολυαρίθμου ἐχθρικοῦ Στόλου
ἐχείρισεν ἀποφεύγουσα τὴν μάχην ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, μέχρι τοῦ κατὰ
τὴν 21ην Ἰουνίου κατάπλου τοῦ κυρίου σώματος τοῦ Στόλου, ὅστις
οὕτω ἀπετελέσθη ἐξ 11 Ὑδραϊκῶν πλοίων μετὰ 2 πυρπολικῶν ὑπὸ
τὸν Μιαοῦλην καὶ 14 Σπετσιωτικῶν μετὰ 3 πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν
Ἀνδροῦτσον· καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ τὴν ἐπομένην ἐπη-
κολούθησε μακρὰ σειρὰ ἐλιγμῶν, δι' ὧν κατώρθωσεν ὁ Μιαοῦλης
νὰ παρασύρῃ τὸν ἀντίπαλον στόλον πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν, ἀνοίξας
οὕτω τὴν πρὸς τὸ Μεσσολόγγιον ὁδὸν καὶ ἐπιτυχὼν τὸν ἀνεφοδια-
σμὸν αὐτοῦ διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὀρισμένων πλοίων τοῦ Ι. Κυριακοῦ,
τοῦ Παναγιώτα καὶ τριῶν ἄλλων. Ἐτερον ἀποτέλεσμα τῶν ἐλιγμῶν
τούτων ὑπῆρξε ἡ ἀποκοπὴ πέντε πλοίων ἀπὸ τὸν κύριον ἐχθρικὸν
Στόλον, δύο τῶν ὁποίων ἔπесαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων μετὰ
βραχεῖαν συμπλοκὴν.

Τῇ 23ῃ Ἰουλίου ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος, ἐπαναπλέων ἐκ
τῶν πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν ὑδάτων, συνήντησε τὸν Ἑλληνικὸν ἀνε-
πτυγμένον ἐν γραμμῇ παραγωγῆς ἐντὸς τοῦ κόλπου καὶ ἐπέχοντα
πρὸς τὸ Ἀκρωτήριον Ἀραξὸν (Κάβο Πάπα) ὁ ἐχθρὸς, κατέχων
τὴν προσήνεμον θέσιν, ἐπετέθη πάραυτα μὲ πορείαν συγκλίνουσαν
ἔχων ἐπὶ κεφαλῇς (ἦτοι κατὰ τὴν δεξιὰν πτέρυγα) τὰς κορβέτας, ἐν
τῷ κέντρῳ τὰς φρεγάτας καὶ πλοῖα γραμμῆς, ἐπ' οὐρᾶς δὲ τὰ βρί-
κια καὶ γολέτας· αἱ κορβέται ὅμως, αἵτινες ἐκ τῆς συγκλίσεως τῶν
πορειῶν ἔπρεπε πρῶται νὰ ἀρχίσωσι τὴν μάχην, πρὶν εἰσέλθωσιν
ἐντὸς βολῆς, ἀνέστρεψαν αἶφνης ἀπομακρυνόμεναι· πιθανῶς ἡ
κίνησις αὕτη τῶν κορβετῶν ὠφείλετο εἰς τὸν φόβον, μήπως τὰ ἐπι-
πλέοντα πλοῖα τοῦ Στόλου τῶν ἐβράδυνον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ἀπό-
στασιν μάχης, ὁπότε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο θὰ ἦσαν μόνον
αὐταὶ ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς προσβολὰς τῶν πυρπολικῶν· ἴσως καὶ νὰ
ὠφείλετο ἀπλῶς εἰς ὑπερβολικὴν δυσκαμψίαν τῶν παρὰ τῷ Ὀθω-
μανικῷ Ναυτικῷ ἰσχυροῦσων διατάξεων μάχης· ὅπως ὅποτε, τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς κινήσεως ταύτης ἦτο νὰ παρασύρῃ ὁλόκληρον τὸν
Τουρκοαιγυπτιακὸν Στόλον, ὅστις ἀπεχώρησε πρὸς τὰς νησίδας Σκρό-
φες παρακολουθούμενος παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπομα-
χρυνθεὶς καὶ διακόψας τὴν ἐπαφὴν κατηνθύνθη πρὸς τὴν Ἀλε-
ξάνδρειαν. Κατόπιν τούτου οἱ Ἕλληνες Ναύαρχοι ἀπεφάσισαν νὰ

ἐπαναπλεύσουν εἰς τὰς βάσεις των ἀφέντες εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Πα-
τραϊκοῦ κόλπου μοῖραν ἕξ 7 πλοίων· ἡ μοῖρα αὕτη παρέμεινεν ἐκεῖ
ἐπὶ τρίμηνον παρασχοῦσα πολλὰς ὑπηρεσίας.

Ἐπιδρομὴ τοῦ Κανάρη κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας.

Κατόπιν τῆς ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφειῶν συναντήσεων δια-
πιστωθείσης ἀνεπαρκείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὸ νὰ διακόψῃ
ἀποτελεσματικῶς τὰς συγκοινωνίας τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Κανάρης συνέλαβε
τὴν ἰδέαν νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιδρομὴν διὰ πυρπολικῶν κατὰ τοῦ Τουρκοαι-
γυπτιακοῦ Στόλου ἐν αὐτῇ τῇ βάσει του, τῇ Ἀλεξανδρείᾳ. Ὁ στο-
λίσκος, εἰς ὃν ἀντετέθη ἡ παράτολμος αὕτη ἀποστολή, ἀπετελέσθη
ἐκ τριῶν πυρπολικῶν, τῶν τοῦ Κανάρη, Μπούτη καὶ Βώκου καὶ ἐκ
δύο πλοίων συνοδείας κυβερνωμένων παρὰ τοῦ Μ. Τομπάζη καὶ
Α. Κριεζῆ, ἀποπλεύσας δὲ ἕξ Ὑδρας ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ λιμένος
τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Ἰουλίου· ὁ Κανάρης, τὸ
πυρπολικὸν τοῦ ὁποίου προέπλεε τῶν λοιπῶν λόγῳ τῆς μεγα-
λυτέρας του ταχύτητος, ἀνυπομονῶν νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ
σχέδιόν του καὶ ἀντιλαμβανόμενος τὴν σημασίαν τῆς μὴ ἀπωλείας
χρόνου εἰς μίαν τοιαύτην αἰφνιδιαστικὴν ἐπιχείρησιν, ὕψωσε ὥσ-
σικὴν σημαίαν καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὴν εἴσοδον· ὁ ἐπιβάς τοῦ
πλοίου του ὅπως τὸ ὀδηγήσῃ πλοηγὸς οὐδὲν ὑπωπτεύθη, οὕτω δὲ
περὶ ὥραν 18.00 τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη διελθὼν διὰ τῶν ἀβα-
θῶν ἔπλεε πλησίστιον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λιμένος, ἐνθα εὐρί-
σκετο ἡγκυροβολημένος ἐν πικνῇ τάξει ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος ὁ
παρὰ τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ παρασκευαζόμενος δια νέαν κατὰ τῆς
Ἑλλάδος ἐκστρατείαν. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ ἄνεμος, ὅστις εἶχεν ἔως τότε
εὐνοήσει τὸν Κανάρη, ἐγκατέλιπεν αὐτὸν εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν,
τὸ δὲ πλοῖον του παρέμεινεν ἀκίνητον ἐν μέσῳ τοῦ λιμένος, ἐνῷ
πολεμικαὶ λέμβοι ἤρχισαν κατευθυνόμεναι πρὸς αὐτὸ πανταχόθεν,
προφανῶς ὅπως προβῶσιν εἰς ἔρευναν· ὁ Κανάρης, βλέπων τὸ σχέ-
διόν του ματαιούμενον, ὕψωσε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ θέσας
πῦρ ἐγκατέλιπε τὸ πυρπολικόν, ὅπερ φλεγόμενον ἐφέρετο τῇδε
κακειῶσε ἐν τῷ λιμένι προκαλέσαν τρομερὰν σύγχυσιν· τὸ πλησιέ-
στερον πρὸς αὐτὸ ἡγκυροβολημένον πλοῖον, τὸ Γαλλικὸν βρίκιον
«Abeille», ὅπερ πρῶτον ἐμάντευσε τὴν ταυτότητά του, ἤρχισε
βάλλον κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς λέμβου του, ὁ δὲ Κανάρης μόλις
καὶ μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ δ. ασωθῇ ἐπὶ τοῦ δευτέρου πυρπολι-
κοῦ τοῦ Βώκου.

Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις, καίπερ ἀποτυχοῦσα, ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐξώργισε τὸν *Μεχμέτ-Ἀλήν*, ὥστε οὗτος ἀμέσως τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῇς ὀκτὼ πλοίων ἐξέπλευσε πρὸς καταδίωξιν τῶν Ἑλληνικῶν, αἵτινά μετὰ τὴν διάσωσιν τοῦ *Κανάρη* τοῦ καὶ πληρώματός του εἶχον ἤδη ἀπομακρυνθῆ· ἡ καταδίωξις αὕτη παρέμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, καίτοι παρετάθη μέχρις αὐτῶν τῶν παραλίων τῆς *Καραμανίας*, τὰ δὲ Ἑλληνικά πλοῖα μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπανεπλεύσαν εἰς τὸ ὀρμητήριόν των.

Ἐκ τῶν ὑστέρων κρινομένη ἡ ἐπιχείρησις αὕτη φαίνεται σχεδὸν παράφρων διὰ τὴν τόλμην, ἣτις τὴν ἐνέπνευσεν· ἐὰν ὅμως σκεφθῇ τις ὅτι ἡ ἀποτυχία αὐτῆς ὀφείλετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀτυχῇ σύμπτωσιν τῆς κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν μεταπτώσεως τοῦ ἀνέμου καὶ ὅτι ἐπιτυχάνουσα αὕτη θὰ εἶχε κολοσσιαῖα ἀποτελέσματα ἀπὸ τε ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἀπόψεως, δὲν δύναται παρὰ τὴν ἀναγνωρίσιν ὅτι ἤξειε πράγματι τὸν κόπον καὶ τὰς θυσίας, αἱ ὁποῖαι ἄλλως τε ἀπὸ ὑλικῆς ἀπόψεως δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι σημαντικά· ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν διεξήχθη, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ δευτέρα γνώμη ὅτι οὗτος ἦτο ὁ ὀρθός, ἀφοῦ ὁ κύριος ὅρος ἐπιτυχίας, ὁ αἰφνιδιασμός, ἐπετεύχθη δι' αὐτοῦ πλήρως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ παρὰ τοῦ *Κανάρη* χρησιμοποίησις ξένης σημαίας· τοῦτο ὅμως διὰ πάντα ἀμερόληπτον κριτὴν δὲν εἶναι παρὰ μία ἀπὸ τὰς συνήθεις «πολεμικὰς πανουργίας», αἵτινες ἀνέκαθεν θεωροῦνται θεμιταί, καθόσον καὶ οἱ ἄγραφοι Νόμοι τοῦ πολέμου καὶ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον δὲν ἀπαγορεύουσι τὴν χρῆσιν τῆς ξένης σημαίας πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μόνον τὸ μάχεσθαι ὑπὲρ ξένης σημαίας· εἰς τὴν παράβασιν δὲ ταύτην δὲν ὑπέπεσεν ὁ *Κανάρης*, ὅστις, ὡς εἶδομεν, πρὶν θέσῃ πῦρ εἰς τὸ πυρπολικόν του, ἔσπευσεν νὰ ὑψώσῃ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1825 ἐν τῷ Ἰονίῳ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ *Μεχμέτ-Ἀλῆς* καταδιώκων τὸν *Κανάρη* ἀπουσίαζεν εἰσέτι ἐξ Ἀλεξανδρείας, κατέπλευσεν ἐκεῖ ὁ ὑπὸ τὸν *Χοσεφ* Τουρκικὸς Στόλος, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ *Πασσᾶ*, ἀπέπλευσε μετὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κατ' Ὀκτώβριον· ὁ ἠνωμένος οὗτος Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος, ἀποτελούμενος ἐξ 79 πλοίων, ἐξ ὧν 13 κορβέται καὶ τὰ λοιπὰ βρίκια, συνώδευε νηοπομπὴν 66 πλοίων, ἐφ' ἧς ἐπέβαινον νέαι πρὸς τὸν Ἰμβραήμ ἐνισχύσεις ἐξ 11.000 στρατιωτῶν μετὰ 1000 ἵππων καὶ πληθύς παντοειδῶν ἐφοδίων· ὁ

Ἑλληνικὸς Στόλος, ὅστις ἐκπλεύσας τῶν βάσεών του διεδρόμει περὶ τὰς νοτίους Κυκλάδας μετ' ἀπεσπασμένα πλοῖα ἐπιτηρήσεως, εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθη παρὰ τούτων τὴν πρὸς τὸ Κρητικὸν πέλαγος προσέγγισιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐξέπλευσεν ἐκ Κιμώλου ἔνθα εὗρίσκετο, χωρὶς ὅμως νὰ προλάβῃ τὸν ἀντίπαλόν του, ὅστις τὴν 2αν Νοεμβρίου ἐπλησίαζε τὰς νοτίας ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὅπερ δὲν περιελάμβανε περισσότερα τῶν εἴκοσι πλοίων (1), συνηντήθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπηκολούθησε βραχεῖα συμπλοκή, διακοπεῖσα λόγῳ ἀσταθείας τοῦ ἀνέμου, τὴν δ' ἐπομένην ἡμέραν σφοδρὰ τρικυμία ἐξηνάγκασε τὸν Ἑλληνικὸν Στόλον νὰ τραπῇ πρὸς τὰ νότια παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐνῷ ὁ ἐχθρικός ἡγκυροβόλει ἐν *Ναυαρίνῳ*. Τῇ 11ῃ Νοβρίου, ἀποκατασταθέντως κάπως τοῦ καιροῦ, ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος πλεύσας πρὸς τὸ *Ναυαρίνον* εὗρέθη ἐν ὄψει τοῦ ἐχθρικοῦ πλέοντος πρὸς Βορρᾶν· ἦτο προφανές, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατηνύνετο πρὸς τὸν κόλπον τοῦ *Μεσολογγίου*, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὸν ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμόν του, ἅμεσος δὲ σκοπὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἦτο πλεόν ἢ προστασία τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης πόλεως.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ναύαρχος *Μιαούλης* διέταξε τὰ πλοῖα νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸ *Στενὸν Ζακύνθου-Κυλλήνης*, λόγῳ ὅμως τοῦ ἰσχυροῦ κυματισμοῦ ὅστις ἐξηκολούθει, ἡ συνοχή τοῦ Στόλου δὲν κατέστη δυνατόν νὰ τηρηθῇ. Οὕτω τὴν ἐπομένην πρωΐαν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Στόλου εὗρίσκετο πρὸ τῆς *Ζακύνθου*, ὁ δὲ Ναύαρχος ἀναμείνας νὰ συγκεντρωθῶσι κάπως τὰ πλοῖα, διέταξε περὶ ὥραν 13.30 νὰ κατευθυνθῶσι πρὸς τὸ ἀκρωτήριο *Πάππα*. Τὴν ἐπομένην νύκτα τὰ πλοῖα παρέμειναν ἀναχωγεύοντα μετ' ἑλαφρὸν ἄνεμον, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς 13ης Νοεμβρίου ἐνεφανίσθη τμήμα τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου, καθ' ὃν χρόνον τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα εὗρίσκοντο ἔξω τῆς *Κυλλήνης*· ὁ *Μιαούλης* ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ, προσπαθῶν καὶ πάλιν νὰ παρασύρῃ τὸν ἐχθρικὸν Στόλον ἔξω τοῦ κόλπου, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς προσπάθειάς τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ *Μεσολογγίου* μετ' ἀνταλλαγὴν βολῶν τινων οἱ δύο ἀντίπαλοι Στόλοι χειρίζοντες εὗρέθησαν τὴν πρωΐαν τῆς 14ης Νοεμβρίου ἐν ὄψει

(1) Τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὸ ὅτι ἡ Μοῖρα τῶν Σπετσῶν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πληρωμάτων ἀνησυχούντων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς νήσου των, ἀπεχωρίσθη τοῦ Στόλου κατευθυνθεῖσα εἰς Σπέτσας (ἴδε Α. Κ. Ὁρλάνδου *Ναυτικά τόμ. Β'* σελ. 277).

ἀλλήλων παρὰ τὰς νησίδας *Σκρόφες*· περὶ ὥραν 11.00, ἐλαττωθείσης τῆς ἀποστάσεως, ἤρξατο τὸ πῦρ, τῶν ἀντιπάλων πλεόντων παραλλήλως μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Νότον· ἀμέσως μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πυρὸς διετάχθη κατὰ τὸ σύνηθες ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνος *Ναυάρχου* ἐπίθεσις τῶν πυρπολικῶν, ἄνευ ὅμως ἄλλου τινος ἀποτελέσματος πλὴν τῆς καταστροφῆς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν *Τέλος* μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἀπεχώρησε κατευθυνόμενος πρὸς *Πάτρας*, προφανῶς ὅπως ἐνωθῇ μετὰ τοῦ ἐτέρου τμήματος τοῦ *Στόλου* του, ὅπερ ὤφθη ἐκπλέον ἐκεῖθεν, ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς *Στόλος* ἐτηρεῖτο ἐν ὧσιν τοῦ ἐχθροῦ, μὴ προτιθέμενος νὰ ἀντιπαραταχθῇ, ἀλλὰ συνεχίζων τὰς προσπαθείας του, ὅπως παρασύρῃ αὐτὸν μακρὰν τοῦ *Μεσολογγίου* πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ὅρου *Δραγομέσι*.

Κατὰ τὰς δύο ἐπομένους ἡμέρας οἱ ἀντίπαλοι *Στόλοι* ἐξετέλεσαν διαδρομὰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν ὧσιν ἀλλήλων μεταξὺ *Κεφαλληνίας*, *Σκρόφες* καὶ *Κυλλήνης*, τῇ δὲ 17ῃ ἔλαβε χώραν συμπλοκὴ μεταξὺ αὐτῶν διαρκέσασα ἐπὶ δίωρον, καθ' ἣν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, 16 μόνον τὸν ἀριθμὸν ἔναντι 63 *Τουρκικῶν*, ὑπεχώρησαν πρὸς τὰς νησίδας *Πεταλίδια*· κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ ἐχθρικός *Στόλος* ἦτο ἐν ὧσιν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς *Κεφαλληνίας*, λόγῳ ὅμως γαλήνης οὐδὲν γεγονὸς ἔλαβε χώραν πλὴν μιᾶς ἀποτυχεύουσας νυκτερινῆς ἐπιθέσεως πυρπολικῆς κατὰ μιᾶς φρεγάτας.

Ἐπίσης ἀπρακτοὶ παρῆλθον αἱ ἡμέραι τῆς 19ῆς καὶ 20ῆς, τοῦ Ἑλληνικοῦ *Στόλου* εὐρισκομένου κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν νηνεμίᾳ μεταξὺ *Πεταλᾶ* - *Ἰθάκης*, τοῦ δὲ ἐχθρικοῦ περὶ τὸ ἀκρωτήριον *Πάππα*. τῇ 21ῃ, τοῦ Ἑλληνικοῦ *Στόλου* πλεόντος πρὸς *Δραγομέσι*, ἐπετέθη ὁ ἐχθρὸς, χρησιμοποιήσας διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου πυρπολικά· ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐγένετο κατὰ τοῦ πλοίου τοῦ Γ. *Σαχιούρη* ἢ «*Ἀθηνᾶ*», ἀπέτυχεν ὅμως ὁλοσχερῶς, καθόσον τὸ *Τουρκικὸν* πυρπολικὸν γενόμενον δεκτὸν ὑπὸ πυκνοῦ πυρὸς ἐνεπρήσθη καὶ ἐβυθίσθη, χωρὶς μάλιστα νὰ κατορθωθῇ ἡ διάσωσις τοῦ πληρώματός του. Ἐπίσης ἀπέτυχε καὶ μία ἀπόπειρα Ἑλληνικοῦ πυρπολικῆς κατὰ μιᾶς φρεγάτας λόγῳ νηνεμίας· τέλος τὸ πῦρ, ὅφ' οὗ ἐκ διαλειμμάτων διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἄνευ σχεδὸν ἀποτελέσματος τινος ἐκατέρωθεν, διεκόπη περὶ τὴν ἐσπέραν.

Καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ἑλλήν *Ναύαρχος* κατώρθωσεν ἐκ διαλειμμάτων νὰ τηρῇται ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῶν ἐν *Μεσολογγίῳ* πολιορκουμένων, διάφοροι δὲ προσπάθειαι ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῶν διὰ τροφῶν κατέβλήθησαν, αἵτινες ὅμως ἐδυσχεραίνοντο,

καθόσον ἡ πολιορκία εἶχεν ἤδη καταστῆ στενωτέρα· τέλος τῇ 23ῃ Ν)βρίου, τοῦ Στόλου ἡγκυροβολημένου εἰς Σκρόφες, κατωρθώθη ἡ ἀποβίβασις τροφίμων διὰ λέμβων εἰς Πεταλᾶ καὶ ἡ μεταφορὰ αὐτῶν διὰ ξηρᾶς εἰς Μεσολόγγιον.

Οὕτως ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Στόλου ἐπετεύχθη, δεδομένου δὲ ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη πλοίων οὐδέποτε ὑπῆρξε τόσον μικρὰ καὶ ἐπομένως κάθε προσπάθεια κατὰ τοῦ κυρίου Στόλου τοῦ ἀντιπάλου ἦτο καταδικασμένη ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἀποτυχίαν, ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην ὁ Ἕλληρ Ναύαρχος νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ἁπλῶς περιορισμένου τούτου σκοποῦ· ἀφ' οὗ δὲ ματαίως ἀνέμεινεν ἐπ' ὀλίγας ἔτι ἡμέρας τὰς ἀπὸ καιροῦ ζητουμένας ἐνισχύσεις, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ σοβαρώτερόν τι, ἠναγκάσθη τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου νὰ διατάξῃ τὸν ἀπόπλουν τοῦ Στόλου δι' Ὑδραν, ἐνθα καὶ κατέπλευσε τῇ 8ῃ Δ)βρίου 1825. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατωρθώθη ὁ ἐκπλους καὶ τῆς Σπετσιωτικῆς Μοίρας, ἥτις ὡς εἶδομεν εἰχεν ἀποχωρήσῃ τοῦ Στόλου· ἡ Μοῖρα αὕτη ὑπὸ τὸν Ἀδρ. οὔτσον κατέπλευσε πρὸ τοῦ Μεσολογγίου, τὸ δὲ πλοῖον τοῦ Α. Κυριακοῦ συνόδεύονον παρὰ πυρπολικῶν κατώρθωσε νὰ ἀποβιβάσῃ δλόκληρον τὸ ἐκ πυρομαχικῶν καὶ ἄλλων ἐφοδίων φορτίον του, ὅπερ μετεφέρθη διὰ τινος ἀγνώστου τοῖς ἐχθροῖς διόδου τῆς λιμνοθαλάσσης ἐντὸς τοῦ πολιορκουμένου φρουρίου.

Ἡ οἰκτρὰ κατάστασις, εἰς ἣν εἶχεν ἀφεθῇ νὰ περιέλθῃ ὁ Ἕλληνικὸς Στόλος, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μὴ δυνηθῇ οὗτος, οὔτε καὶ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Ἰμβραήμ νὰ ἀπειλήσῃ ἀποτελεσματικῶς· διότι καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποβάσεως τοῦ Ἰμβραήμ, ἥτις καὶ αὕτη ἄλλως ὡς εἶδομεν ὠφείλετο εἰς τὴν λόγῳ τῆς πλήρους ἐγκαταλείψεως ἀδράνειας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, θὰ ἠδύνατο ἀκόμη οὗτος νὰ παράσχῃ πράγματα καὶ νὰ παρενοχλήσῃ σοβαρῶς τὰς κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεις τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στρατοῦ, ἐὰν συνεκέντρουν ἐπαρκῆ ἀριθμὸν πλοίων, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀναλάβῃ ἐπιχειρήσεις ἐκτάσεως ἀναλόγου πρὸς τὰς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐκτελεσθεῖσας ὀλίγους μῆνας πρότερον. Ὁ Ἕλληνικὸς ὅμως Στόλος τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1825 ἦτο σκῆ μόνον τοῦ Στόλου τοῦ 1824, παρ' ὅλην δὲ τὴν ψυχικὴν δύναμιν καὶ τὴν ὀρθὴν πάντοτε στρατηγικὴν ἀντίληψιν τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν ὁ Στόλος οὗτος νὰ ἐκτελέσῃ τι σοβαρώτερον μιᾶς

ἀπλῆς παρακολουθήσεως καὶ ἀμφιβόλου ἀποτελεσματικότητος παρενοχλήσεως τοῦ ἀντιπάλου.

Πλὴν ὁμως τῆς ὀριθμητικῆς ἀνεπαρκείας, εἶχεν ἤδη προστεθῆ καὶ εἰς ἅ λος συντελεστής, ὅστις ἔκλινεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περὶ σσότερον τὴν πλάστιγγα ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ οὗτος ἦτο ἡ ὑπερτέρα ὀργάνωσις, ἣν διέθετεν ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος καὶ ἣτις λεληθότως ἐπηρέασε καὶ τοὺς Τούρκους. Τὰ Αἰγυπτιακὰ ἰδίως, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ Τουρκικὰ σκάφη, δὲν ἦσαν πλέον οἱ δυσκίνητοι καὶ ἄψυχοι ἐκεῖνοι ὄγκοι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ παραλύοντες ἐπὶ τῇ ἀπλῇ μόνον ἐμφανίσει ἐνὸς πυρπολικοῦ. Χωρὶς βεβαίως ἀκόμη νὰ πλησιάζωσι πρὸς τὴν εὐκνησίαν καὶ τὴν ναυτικὴν ἀντίληψιν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, εἶχον οὐχ ἥτιον ἐπιτελέσει σημαντικὰς προόδους εἰς τε τὸ κεφάλαιον τῶν ἀπαιτουμένων χειρισμῶν ἀποφυγῆς τῶν πυρπολικῶν καὶ εἰς τὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἐκάστου πλοίου ὀργανώσεως· οὕτως ἐγίνετο τώρα πλέον καλυτέρα χρῆσις τῶν ἀντλιῶν καὶ ἐξεπέμποντο κατὰ τῶν ἐπερχομένων πυρπολικῶν ἐξωπλισμέναι ἄκατοι, ἐν μιᾷ δὲ λέξει ἐξηφανίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰ συμπτώματα τοῦ πανικοῦ, ὅστις ἦτο ὁ χειρότερος τῶν βαρέων καὶ δυσχειρίστων ἐκεῖνων σκαρῶν ἐχθρός. Καὶ εὐρέθη μὲν ὡς ἀντίρροπον τούτου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ χρησιμοποίησις τῆς τακτικῆς τῆς διὰ δύο συγχρόνως πυρπολικῶν προσβολῆς καθ' ἐκάστου ἐχθρικοῦ βαρέος σκάφους, τοῦτο ὁμως ἀπῆται συνεχῶς αὖξοντα ἀριθμὸν πυρπολικῶν ἐν τῷ Στόλῳ καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐξηγτημένοι πόροι τῶν νήσων δὲν ἐπέτρεπον οὔτε τοῦ μέχρι τότε χρησιμοποιουμένου ἀριθμοῦ πυρπολικῶν τὸν ἐξοπλισμὸν.

Οὕτως ἡ κατάστασις ἐξεκρίσσετο συνεχῶς ἐπὶ τὰ χεῖρω διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὁ δὲ μόνος ἀπομένων ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὸ μέρος των ψυχικὸς παράγων, ὁ παράγων τοῦτέστι τῆς ἀκάμπτου ἐπιμονῆς καὶ θελήσεως τῆς νίκης, ἔβαινε καὶ οὗτος ἐξασθενίζων ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἐφ' ὅσον τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμβραήμ, μετὰ τὰς πρώτας νίκας των, προήλανον σχεδὸν ἀνενόχλητα καὶ κατὰ μικρὰς φάλαγγας πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις ἐν Πελοποννήσῳ ἐπιδιδόμενα εἰς τὴν συστηματικὴν τῆς Χώρας ἐρήμωσιν· κατ' οὐσίαν δὲν ἀπέμενε πλέον ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, εἰ μὴ μόνον τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, καθὼς καὶ μεμονωμένα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα εἰς διαφόρους ἀποτόμους κορυφὰς ὀρέων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Μάνην, ἣν δὲν εἶχεν εἰσέτι ὑποτάξει ὁ Ἰμβραήμ.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ κατάστασις αὕτη ὑπέσκαπτεν ὀλεθρίως τὸ ἠθικὸν τῶν μαχομένων δυνάμεων καὶ καθίστα συνεχῶς σκιοδέστερον τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως· ἄμεσος δὲ συνέπεια τούτου ἦτο πλήρης ἀναρχία καὶ σύγχυσις, ἥτις ἐπεκράτει καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν μικρὰν περὶ τὸ Ναύπλιον περιοχὴν, ἥτις παρόμενεν εἰσέτι ἐλευθέρᾳ· εἰς τὰς νήσους, αἵτινες ἀπὸ μακροῦ βαστάζουσαι ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς συντηρήσεως τῶν περιορισμένων ἔστω, ἀλλὰ πάντοτε δαπανηρῶν ναυτικῶν δυνάμεων, ἡ κατάστασις ἦτο χειρότερα, συνεχεῖς δὲ στάσεις καὶ ἀνταρσῖαι, ὅτε μὲν ἐκ μέρους τοῦ πεινῶντος λαοῦ, ὅτε δὲ ἐκ τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων, ἐσημειοῦντο τέλος ἡ χειρότερα συνέπεια τῆς ἀπελπιστικῆς ταύτης καταστάσεως ὑπῆρξεν ἡ ἐπίτασις τῆς πειρατείας, ἥτις ἤρχισε πλέον ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς νὰ διεξάγῃται ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

Ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἡ κατάστασις ἦτο ἐξ ἴσου κρίσιμος, κατ' οὐσίαν δὲ οἱ ἐπαναστάται εἶχον περιορισθῇ ἐν τοῖς φρουρίοις τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν· καὶ ἡ μὲν Ἀκρόπολις δὲν εἶχεν εἰσέτι ὑποστῇ ἀξίαν λόγου ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, τὸ Μεσολόγγιον ὅμως ἐπολιορκεῖτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον στενότερον παρὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ ὑποσχεθέντος τὴν ἐκπόρησίν του εἰς τὸν Σουλτᾶνον Ρεσιτ - Πασσᾶ (Κιουταχῇ).

Τοιαύτη τις ἦτο ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς ἡ κατάστασις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825.

Ἔαρ τοῦ 1826.—*Νέαι ἐπιχειρήσεις ἀνεφοδιασμοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ θαλάσσης.*

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1826 ἡ κατάστασις τῶν ἐν Μεσολογίῳ πολιορκουμένων καθίστατο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν δυσχερεστέρα, ἰδίᾳ δὲ ἀφ' ἧς ὁ Ἰμβραήμ, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῇ, εἶχε διαπεραιωθῇ μετ' ἐκλεκτῶν στρατευμάτων ἐκ Πελοποννήσου εἰς τὴν Στερεὰν καὶ εἶχεν ἀναλάβει αὐτὸς τὴν πολιορκίαν· καὶ ναὶ μὲν πᾶσαι αἱ ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιθέσεις του εἶχον συντριβῇ μετὰ σημαντικῶν ἀπωλειῶν καὶ εἶχεν οὗτος ἐξαναγκασθῇ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν ἦτο ὅσον ἀρχικῶς ἐφαίνετο εὐκόλος, οὐχ ἦττον ὅμως ὁ μεθοδικώτερος ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀποκλεισμός, ὃν ἐνήργησεν οὗτος, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐπιφέρῃ τὰ ἀποτελέσματά του· αἱ παρὰ τοῦ Μιαούλη εἰσαχθεῖσαι τὸν Ν)βρίον εἰς τὸ φρούριον τροφαὶ ἔβαινον ἤδη πρὸς ἐξάντλησιν, ἡ δὲ Σπετσιωτικὴ Μοῖρα ἡ ἀνεφοδιάσασα αὐτὸ εἰς πυρρομαχικὰ ἀπέπλευσε περὶ

τὰ τέλη Δ)βρίου πλὴν 3 πλοίων. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ οἱ ὀπλαρχηγοί, ἐγκαταλείψαντες πρὸς στιγμὴν τὰς διενέξεις των, εἶχον ἀρχίσει πλέον νὰ ἀντιλαμβάνωνται, ὅτι μετὰ τὴν παρὰ τοῦ Ἰμβραήμ καθυπόταξιν τοῦ πλείστου τῆς Πελοποννήσου, ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς ὀριστικὴν κατάρρευσιν τοῦ ὅλου ἀγῶνος. Ὡς ἐκ τούτου ἐντατικαὶ ἐνέργειαι ἐγένοντο, εἰς τὰς ὁποίας ἦλθεν ἀρωγὸς καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τῶν νησιωτῶν, ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ ἐντὸς βραχείας διαστήματος νέος ἐφοδιασμός τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ ὁ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826 ἀπόπλους τμήματος αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὸ τμήμα τοῦτο, συγκεείμενον ἐξ 20 Ὑδραϊκῶν καὶ 4 Ψαροεικῶν πλοίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Μιαούλη*, ἐνισχυθὲν δὲ καὶ παρὰ 3 Σπερσιωτικῶν πλοίων ἅτινα εἶχον παραμείνει, ἐνεφανίσθη τῇ 7ῃ Ἰανουαρίου πρὸ τοῦ *Μεσολογγίου*· λόγῳ ὅμως σφοδρῶν ἀνέμων ἐξ *Εὐραπηνιώτου* καὶ μεγάλου κυματισμοῦ, μὴ δυνηθὲν νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς ξηρᾶς ἠγκυροβόλησε τὴν νύκτα μετὰξὺ *Ὁξυνᾶς* καὶ *ἄκρας Σκρόφας*. Τὰ δύο τμήματα τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου, ἠγκυροβολημένα, τὸ μὲν εἰς *Κρονονέρι*, τὸ δὲ ἐν *Πάτραις*, οὐδαμῶς ἐκινήθησαν λόγῳ τῆς κακοκαιρίας.

Τῇ 9ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐπλησίασε πρὸς τὸ *Βασιλάδι*, ὁπότε ἐνεφανίσθησαν πλέοντα πρὸς συνάντησίν του 19 ἐχθρικὰ πλοῖα, λόγῳ ὅμως τῆς ἐξακολουθούσης κακοκαιρίας ταῦ α, χωρὶς νὰ πράξωσιν τι, ἀπεσύρθησαν πρὸς τὰς *Πάτραις*, ἵσως ἀφ' οὗ ἐβεβαιώθησαν, ὅτι ὑπὸ τὰς κρατούσας καιρικὰς συνθήκας οἰαδήποτε ἀπόπειρα ἐφοδιασμοῦ τῆς πόλεως ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου θὰ ἦτο ἀδύνατος. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἠγγυροβόλησε πρὸς τὴν ἀκτὴν ἀναμένων βελτίωσιν τοῦ καιροῦ ὅπως ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀποβίβασιν τῶν τροφίμων, ὁπότε τὴν ἐπομένην πρωΐαν, παρὰ τὴν ἐξακολουθοῦσαν κακοκαιρίαν, 13 Τουρκικὰ μεγάλα πολεμικὰ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐπ' ἀγκύρα Ἑλληνικῶν πλοίων· λόγῳ τοῦ ἀπρόσδοκῆτον τῆς τοιαύτης ἐπιθέσεως, φαίνεται ὅτι ἐπηκολούθησεν ἀρκετὴ σύγκυσις εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἅτινα ἀφήσαντα τὰς ἀγκύρας τῶν ἀπεμακρύνθησαν ἐν τάχει πρὸς *Λυσμάς*· οὐχ ἦτον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐξηκολούθησε τὴν ἐπίθεσίν του, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἠγκυροβόλησαν τὴν νύκτα παρὰ τὰς *Ἐχινάδας* νήσους.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος μεθωρομίσθη εἰς *Ὁξυνίαν*, τὴν δὲ νύκτα τῆς 12ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπεφασίσθη κατ'

ἀρχὴν νὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ ἀποβίβασις τῶν τροφίμων, λόγῳ ὅμως νέας ἐντάσεως τῆς κακοκαιρίας δὲν κατέστη αὕτη δυνατὴ τῇ 15ῃ ὁ Ἑλλὴν ναύαρχος, πληροφορηθεὶς ὅτι ἐχθρικὴ κορβέτα εἶχε καθίσει παρὰ τὴν ἄκραν *Σκρόφες*, ἀπεφάσισε νὰ σπεύσῃ πρὸς καταστροφὴν της· πράγματι ὁλόκληρος ὁ Στόλος ἀπάρας περὶ ὥραν 16.30 κατηυθύνθη πρὸς *Σκρόφες*, ὅπου μετ' ὀλίγον ὤφθη ἡ κορβέτα παρ' αὐτὴν δὲ μία φρεγάτα ἠγκυροβολημένη καὶ τρεῖς ἕτεροι ἐν κινήσει, προφανῶς ἀποσταλεῖσαι ἐκεῖ πρὸς βοήθειάν της. Ἐπηκολούθησε συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν πλοίων τούτων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν παραταθεῖσα μέχρι τῆς ἑσπέρας, τὴν δὲ νύκτα ὁ πυρπολητὴς *Γ. Πολίτης* κατώρθωσε νὰ ἀνατινάξῃ τὴν προσηραγμένην κορβέταν· ἐκ τῶν 300 ἀνδρῶν τοῦ πληρώματός της ἐλάχιστοι διεσώθησαν.

Τὴν πρωΐαν τῆς 16ης ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐκινήθη πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Πάππα*, μετ' ὀλίγον δὲ εὐρέθη ἐν ὄψει τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου ἐκπλέοντος τῶν *Πατρῶν*· ὁ καιρὸς εἶχεν ἤδη βελτιωθῇ ἐν τῷ μεταξύ, ἔπνεε δὲ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἀπὸ Σκίρρωνος. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα κατέχοντα τὴν προσήνεμον θέσιν ἐκινήθησαν πρὸς ἐπίθεσιν, μετ' ὀλίγον ὅμως ἐπῆλθε τελεία νηνεμία, ἣν ἐπηκολούθησαν πνοαὶ ἀπογείου ἀνέμου λίαν εὐνοϊκαὶ διὰ τὸν ἐκ *Πατρῶν* ἐκπλεύσαντα *Τουρκικὸν Στόλον*· τούτου ἐπωφεληθεὶς ὁ *Τοῦρκος Ναύαρχος* ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἐξαπολύσας 4 πυρπολικά, αἵτινα ὅμως προσβλήθέντα ὑπὸ ἐξωπλισμένων λέμβων καὶ καταληφθέντα ὑπὸ νέας νηνεμίας ἀπεχώρησαν ἄπρακτα, ἐν δ' ἐξ αὐτῶν ἠχμαλωτίσθη.

Κατόπιν τῆς ἀποτυχίας ταύτης ὁ *Τουρκικὸς Στόλος* περὶ ὥραν 3 μ. μ. ὑπεχώρησε ρυμουλκούμενος πρὸς Πάτρας ἀπολέσας μάλιστα ἐν βρίκιον, ὅπερ ἐξοκεῖλαν ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ πληρώματός του· τούτων ἐπωφεληθεὶς ὁ *Μιαούλης* κατώρθωσε νὰ πλεύσῃ πρὸς *Μεσολόγγιον* χρησιμοποιῶν τὰς ἐκ διαλειμάτων πνοὰς τοῦ ἀνέμου, ἐκεῖ δὲ παραμείνας ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἀπεβίβασε τὸ πλεῖστον τῶν διὰ τὴν πόλιν προοριζομένων τροφίμων καὶ πυρομαχικῶν καὶ συγχρόνως τὰ πλοῖα του παρέλαβον τὰς ἐγκαταλειφθείσας κατὰ τὴν ἐσπευμένην ἄπαρσιν τῆς 10 Ἰανουαρίου ἀγκύρας των. Ἀκολουθῶν τῇ 23ῃ, κατόπιν ἀψιμαχίας ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος κατώρθωσε νὰ ἀποβιβάσῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τρόφιμα, ἐπιτελίσας δὲ οὕτω τὴν ἀποστολὴν του ἀπέπλευσε κατευθυνόμενος εἰς τὰς βάσεις του⁽¹⁾.

(1) Καθ' ὅλας τὰς πρὸ τοῦ *Μεσολογγίου* ἀψιμαχίας ταύτας αἱ εἰς ἄνδρας ἀπώλειαι τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ἀνῆλθον εἰς 5 νεκροὺς καὶ 14 τραυματίας.

Μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ὁ Ἰμβραήμ ἐπεχείρησε καὶ πάλιν νὰ καταλάβῃ τὸ *Μεσολόγγιον* ἐξ ἐφόδου, ἀποτυχὼν δὲ ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ πάσῃ θυσίᾳ τὰ ἐπὶ τῶν νησίδων τῆς λιμνοθαλάσσης φρούρια, ὅπως ἀποκλείσῃ τὴν πιθανότητα νέου τινὸς ἐφοδιασμοῦ τῆς πόλεως· πρὸς τοῦτο ὁργανώσας εἰδικὸν στολίσκον ἐκ κανονιοφόρων μικροῦ βυθίσματος κατέλαβε πάσας τὰς παραλίους θέσεις περὶ τὸ *Βασιλάδι*, τῇ δὲ 26 Φεβρουαρίου προσβαλὼν τοῦτο διὰ πυροβολικοῦ πανταχόθεν τὸ κατέστρεψε καὶ ἀκολούθως τῇ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς κατέλαβε τὴν ὀχυρωμένην νησίδα *Τολμᾶ* καὶ τῇ 1η Μαρτίου τὸ *Ἀνατολικόν*. Οὕτω πᾶσαι αἱ ὁδοί, ἐξ ὧν θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσαχθῶσιν ἐφόδια ἀπὸ θαλάσσης, ἐκλείσθησαν ἐρημικῶς, ἡ δὲ πτώσις τῆς πόλεως δὲν ἦτο πλέον, εἰ μὴ ζήτημα χρόνου.

Οὐχ' ἦττον ὁμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, μὴ ἐννοοῦσα νὰ χάσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα, διέταξε τὸν Στόλον νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ πάλιν ὅπως βοηθήσῃ τὴν ἀγωνιῶσαν πόλιν· πράγματι τῇ 20η Μαρτίου ἀποπλεύσας ὁ Μιούλης ἐξ Ὑδρας μετὰ 14 πολεμικῶν καὶ 4 πυρπολικῶν, ἐνισχυθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ 8 Σπετσιωτικῶν πλοίων καὶ 4 πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Ἀνδροῦτσον καὶ ὑπὸ τῶν Ψαριανῶν πυρπολικῶν τοῦ Κανάρη καὶ Νικοδήμου, ἐνεφανίσθη μετὰ 10ήμερον πρὸ τῆς Ὁξιᾶς.

Ὁ Τουρκικὸς Στόλος, ἔχων ὡς ὀρηκτήριον τὰς *Πάτρας*, ἐξέπλευσε καὶ τῇ 2α Ἀπριλίου οἱ δύο ἀντίπαλοι στόλοι συνηνητήθησαν παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κολπου τῶν *Πατρῶν*, ὁ μὲν Τουρκικὸς πλέων ἐν γραμμῇ παραγωγῆς ἀπὸ *Πάππα* πρὸς *Γλαρέτζαν*, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ἐπερχόμενος ἀπὸ *Βορρᾶ*· μετὰ βραχὺν κανονιοβολισμὸν ἡ μάχη διεκόπη κυρίως λόγῳ τῆς ἀσταθείας τοῦ ἀνέμου, ἣτις καὶ ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἐπομένην ἡμέραν· ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, μετ' ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς πολιορκουμένους κατὰ τὴν νύκτα τῆς 2ας πρὸς τὴν 3ην, παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μεταξὺ Ὁξιᾶς καὶ *Σκρόφες* ἐν ὧν τοῦ ἐχθροῦ, μεθ' οὗ ἀντήλλαξε βολὰς τινας. ⁽¹⁾

(1) Οἱ Τοῦρκοι ἰσχυρίζονται, ὅτι κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐπελθόντες ἐν καιρῷ νυκτὸς διεσκόρπισαν τὸν Ἑλληνικὸν Στόλον (ἴδε J. de la Graviere Station du Levant μετάφρασις Κ. Ράδου σελ. 179)· τὸ παρ' αὐτῶν ὁμως προτασσόμενον ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν, τὸ ὅτι δηλαδὴ τὴν ἐπομένην δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀριθμήσουν εἰ μὴ 22 μόνον πλοῖα, ἀποδεικνύει ὅτι οὐδεὶς διασκορπισμὸς ἔλαβε χώραν, ἀφοῦ τὸ σύνολον τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων πλὴν τῶν πυρπολικῶν ἀνῆρχετο εἰς 22.

Αἱ δύο ἐπόμεναι ἡμέραι παρῆλθον ἐν ἀπραξίᾳ λόγῳ πλήρους νηνεμίας, τῇ δὲ 6ῃ Ἀπριλίου, συνεπεία αἰφνιδίας κακοκαιρίας ἠναγκάσθη ὁ Ἑλληνικὸς στόλος νὰ καταφύγῃ εἰς Ἰθάκην.

Τῇ 8ῃ Ἀπριλίου, αποφασισθείσης τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀποπείρας πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν πολιορκουμένων, ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος κατέπλευσε καὶ πάλιν εἰς *Πεταλᾶ*, οὐδενὸς ὅμως κατορθωθέντος πλὴν τῆς λήψεως ἀπελπιστικῶν τινων πληροφοριῶν, ἀπέπλευσε τὴν ἐπομένην πρωΐαν καὶ ἤρχισε διαδρομῶν ἐν ὧν τοῦ ἔχθρου τέλος τὴν 11 Ἀπριλίου, ληφθείσης τῆς εἰδήσεως τῆς ἡρωϊκῆς ἐξόδου τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ἀπέπλευσεν ἐπιστρέφων εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτσας.

Μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἠνωμένος Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος, ἐκλιπόντος τοῦ λόγου τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῶν *Πατρῶν* παρουσίας του, ἀπέπλευσε περὶ τὰ μέσα Μαΐου καὶ ὁ μὲν Αἰγυπτιακὸς κατηνθύνθη πρὸς Ἀλεξάνδρειαν, ὁ δὲ Τουρκικὸς πρὸς *Δαρδανέλλια*.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, τελευταίου προφυγίου τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Δ. Ἑλλάδι, αἱ Τουρκικαὶ δυνάμεις ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἦσαν διαθέσιμοι δι' ἄλλας ἐπιχειρήσεις, ἐξ ὧν μία ἐπίθεσις κατὰ τῶν ναυτικῶν νήσων, ἀποτελουσῶν τὰς βάσεις τοῦ Στόλου, ἦτο λίαν πιθανή· πρὸς ἀντιμετώπισιν τοιούτου ἐνδεχομένου, ἀπεφασίσθη κατόπιν συνεννοήσεως τῶν Προκρίτων τῶν νήσων ἡ μεταφορὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῶν Σπετσῶν εἰς Ὑδραν καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς φρουρᾶς αὐτῆς δι' ἐννέα λόχων τακτικοῦ στρατοῦ, ἐνὸς λόχου πυροβολικοῦ καὶ ἐνὸς λόχου εὐζώνων ὑπὸ τὸν Φαβιέρων.

Ἀνακεφαλαιοῦντες δι' ὀλίγων τὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ Μεσολογγίου, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι τὰ ὅσα ἐπετέλεσε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Μιαούλης οὐδαμῶς ὑπελείποντο τῶν προτέρων αὐτοῦ κατορθωμάτων εἰς ἐνεργητικότητα, ἐπιχειρηματικότητα καὶ ναυτικὴν ἐμπειρίαν· διότι, ἀσφαλῶς, ἐὰν ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος ἀφίετο ἀνενόχλητος εἰς τὸν ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμόν τῆς μαρτυρικῆς πόλεως, ἡ πτώσις αὐτῆς ἦθελεν ἐπέλθῃ ταχύτερον, ἐὰν δὲ αἱ τόσαι προσπάθειαι τοῦ Στόλου δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποσοβήσουν ἀλλὰ μόνον νὰ ἀναβάλουν τὸ μοιραῖον τέλος, τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐκ τοῦ μακροῦ ἐμφυλίου ἀγῶνος παράλυσιν, καθὼς καὶ εἰς τὴν φυσικὴν φθορὰν τῶν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου ἐν κινήσει εὐρισκομένων πλοίων· ἀποτέλεσμα τούτων ἦτο ὅτι, ἐνῶ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1824 ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἠορῶνται περὶ τὰ 70

πλοία, κατὰ τὰς πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ Μεσολογγίου προσπάθειάς ἡ δύναμις αὐτοῦ οὐδέποτε ὑπερέβη τὰ 25, μὲ τοιαύτην δὲ δυνατολογίαν μέσων οἰαδήποτε ὑπεροχὴ προσωπικοῦ ἦτο καταδικασμένη νὰ μείνῃ ἀτελεσφόρητος (1). Ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν τὸν Μιαούλην καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς πρὸς ἀνεφοδιάσμον τοῦ Μεσολογγίου ἐπιχειρήσεις τοῦ 1825 καὶ τοῦ ἔαρος τοῦ 1826 νὰ ἀρκῇται εἰς ἓν εἶδος «μικροῦ πολέμου (guerilla), ἀποβλέπων εἰς τὴν δι' ἀερόμνων ἐλιγμῶν καὶ ἀψιμαχιῶν καταπόνησιν καὶ ἀπασχόλησιν τοῦ ἀντιπάλου κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιτελῇ τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπόν.

Νέα Τουρκικὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς Σάμου.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου τὸ μόνον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ἐξηκολούθει νὰ ἀποτελῇ ἰσχυρὸν προμαχῶνα τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο, πλὴν φυσικὰ τῶν νήσων Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, περὶ τῆς ἀμύνης τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν ἤδη ἡ Σάμος, ἣτις ὑπὸ τὴν παντοδύναμον δικτατορίαν τοῦ Λογοθέτου διетήρει ἐν συνεχεῖ ἐγρηγόρσει καὶ ὀργανώσει τὰς στρατιωτικὰς τῆς δυνάμεις.

Ἦτο λοιπὸν φυσικὸν αἱ προσπάθειαι τῆς Πύλης νὰ στραφῶσι καὶ πάλιν κατὰ τῆς νήσου ταύτης, πρὸ τῆς ὁποίας τοσάκις εἶχον ματαιωθῇ πάντα τὰ ἐναντίον τῆς Τουρκικᾶς σχέδια καὶ ἐπανειλημμένα ἀπόπειραι· ὅθεν, περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου Τουρκικὸς Στόλος ἐκ 30 πλοίων (ἐν οἷς 1 πλοῖον τῆς γραμμῆς καὶ 9 φρεγάται) (2) ἐξέπλευσε τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ προσωρμίσθη κατὰ τὸ πρῶτον εἰς Μυτιλήνην, ἐνῶ συγχρόνως ἔντονος κινητοποίησις στρατευμάτων καὶ ἀτάκτων ὁρδῶν διεξήγετο ἐν τῇ ἐναντι τῆς Σάμου Μικρασιατικῇ παραλίᾳ. Ταυτοχρόνως μία μοῖρα ἐξ 20 περίπου πλοίων ὑπὸ τὸν Καπετάν-μπεην κατέπλεε τὴν 1ην Ἰουλίου εἰς Ναυαρίνον.

Οἱ Σάμιοι ἀντιλαμβανόμενοι τὸν κίνδυνον καὶ ἔχοντες ἐκ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος σχηματίζει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀσφαλε-

(1) Ἡ συνεχὴς χειροτερεύουσα κατάστασις τοῦ Στόλου περιγράφεται μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα εἰς τὰς ἀπὸ ἡμερομηνίας 28 Ἀπριλίου, 1 Μαΐου καὶ 3 Ἰουνίου ἀναφορὰς τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων περιελήφθησαν ἐν τῷ Παραρτήματι.

(2) Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δίδονται παρὰ τοῦ J. de la Gravière· ὁ Α. Ὁρλάνδος ἀναβιβάζει τὴν δύναμιν τοῦ Στόλου τούτου εἰς 2 δίκροτα καὶ 27 φρεγάτας 8 κορβέτας καὶ 7 βρίκια (ἴδε Α. Ὁρλάνδου Ναυτικά τομ. Β. σελ. 378).

στέρα ἄμυνα τῆς νήσου των ἦτο ἡ ἀπὸ θαλάσσης, ἀπετάθησαν εἰς τὰς Κοινότητας Ὑδρας καὶ Σπετσῶν καὶ προσεφέρθησαν νὰ πληρώσουν αὐτοὶ τὰς δαπάνας τῆς κινήσεως τοῦ Στόλου. (1) Οὕτω κατωρθώθη νὰ ἐφοδιασθῇ καὶ συγκεντρωθῇ ἐν σπουδῇ στόλος ἐκ 5 Ὑδραϊκῶν πλοίων ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Σαχτούρη καὶ 12 Σπετσιωτικῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον τῶν Σπετσῶν Ἀνδροῦτσον μετὰ 7 ἐν συνόλῳ πυρπολικῶν, ὅστις καὶ ἐξέπλευσεν ἀμέσως πρὸς προστασίαν τῆς Σάμου.

Τῇ 14ῃ Ἰουλίου ὁ Στόλος οὗτος καταπλεύσας εἰς Καρλόβασι ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἔναντι τῆς Σάμου ἀκτῆς ὄρου Σουατζίκ· 14 ἐχθρικοὶ φρεγάται καὶ κορβέται, περιπολοῦσαι εἰς τὰ μεταξὺ Σάμου καὶ Μικρασιατικῆς ἀκτῆς ὕδατα, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, λόγῳ ὅμως τῆς ἀκαταστασίας τοῦ ἀνέμου ἡ ἐπακολουθήσασα συμπλοκὴ διεκόπη, ἐπαναληφθεῖσα τὴν ἐπομένην κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες, προσπαθοῦντες νὰ τηρῶσι πάντοτε κατὰ τὴν συνήθειάν των τὴν προσήνεμον θέσιν, ἀπεμακρύνοντο συνεχῶς τῆς Σάμου, φοβηθέντες δὲ μήπως τοῦτο ἔδιδεν εὐκαιρίαν εἰς τὰ ἐν Σουατζίκ στρατεύματα νὰ διαπλεύσωσι τὸ στενόν, ἀέσπασαν πλοῖά τινα εἰς Βαθὺν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς νήσου. Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 15ης Ἰουλίου τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπιτυχόντα ὀριστικῶς τὴν προσήνεμον θέσιν ἐπετέθησαν, ἐνῷ ταῦτοχρόνως τὰ πυρπολικά ὥρμων κατὰ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως· οἱ πυρπολῆται Μουσσοῦς καὶ Σπαχῆς ἐπετέθησαν κατὰ δύο φρεγατῶν, μία τῶν ὁποίων ἐμπροσθεῖσα κατώρθωσεν οὐχ ἦττον νὰ σωθῇ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἄμεσος ὑποχώρησις τῶν Τουρκικῶν πλοίων πρὸς τὸ Σουατζίκ.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ ἐχθρικός Στόλος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πλέοντος πρὸς τὸ Καρλόβασι, μετὰ βραχεῖαν ὅμως συμπλοκὴν προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν πυρπολικῶν ὑπεχώρησεν· ὁ Κανάρης ἐπιτεθεὶς κατὰ μιᾶς φρεγάτας, ἔρριψε τὸ πυρπολικόν του ἐπ' αὐτῆς μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς, ὥστε τὸ σκάφος ὑπέστη ρῆγμα κατὰ τὴν προῶραν καὶ ἤρχισε βυθιζόμενον· παρὰ τοῦτο ὅμως ἔσχε τὴν ψυχραιμίαν νὰ πυροδοτήσῃ ἐγκαίρως· καὶ δὲν ἠδύνατο μὲν τὸ βυθι-

(1) Ὁ J. de la Gravière ἀναφέρει ὅτι τὸ ἐκ Σάμου ἀποσταλὲν εἰς Ὑδραν ποσὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Στόλου ἀνῆλθεν εἰς 200.000 γροσίων, φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ἀρχικῶς συλλεγὲν καὶ ἀποσταλὲν εἰς τοὺς προεζήτου· Ὑδρας καὶ Σπετσῶν ποσὸν ἦτο πολὺ κατώτερον μόλις συμποσούμενον εἰς 67.226 γρόσια, βραδύτερον δὲ εἰσεπράχθησαν καὶ τινα ἄλλα.

ζόμενον ἤδη πλοῖον νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα, ὁ ἐγεγνημένος ὁμῶς ἐκ τῆς ἀναφλέξεως καπνὸς ἐχρησίμευσεν ὥς προπέτασμα, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου τὸ πλήρωμα τοῦ πυρπολικοῦ ἠδυνήθη νὰ διασωθῇ, μὲ ἀπώλειαν 3 μόνον ἀνδρῶν, παρὰ τοῦ συνοδεύοντος τὸ πυρπολικὸν πλοίου ὁ «Φιλοκτήτης».

Μέχρι τῆς 21 Ἰουλίου οἱ δύο ἀντίπαλοι στόλοι παρέμενον ἐν ὄψει ἀλλήλων, εἴτα δὲ ὁ ἐλληνικὸς κατηυθύνθη εἰς Ἰκαρίαν ἀφῆσας δύο πλοῖα ἀναγνωρίσεως· τὴν 5ην Αὐγούστου, ληφθεῖσης πληροφορίας ὅτι ὁ Τουρκικὸς Στόλος δὲν εὑρίσκετο ἐν Μυτιλήνῃ ὥς ὑπετίθετο, ὁ Ἑλληνικὸς κατηυθύνθη πρῶτον εἰς Ψαρρά, ἐκεῖθεν δὲ ἐπανέπλευσεν εἰς Σάμον καὶ τῇ 13ῃ τοῦ μηνὸς πάλιν εἰς Ἰκαρίαν· μετὰ δύο ἡμέρας οἱ ἀντίπαλοι στόλοι ἦλθον καὶ πάλιν ἐν ὄψει ἀλλήλων πρὸ τῆς Σάμου, ὁ δὲ Τουρκικὸς ἐπανέπλευσε πρὸς τὴν Λέσβον· τέλος τῇ 28ῃ Αὐγούστου ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἐνισχυθεὶς ἐν τῷ μεταξύ καὶ διὰ 13 Ὑδραϊκῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Μιαοῦλην καὶ 8 Σπετσιωτικῶν, συνήντησε τὸν ἀντίπαλον ἠγκυροβολημένον εἰς τινὰ ὄρμον τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Μυτιλήνης.

Ὁ Τουρκικὸς Στόλος, ἑτοιμὸς πρὸς μάχην καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ ἐπακτίων πυροβολείων, ἤρχισε σφοδρὸν πῦρ κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἅτινα λόγῳ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς εὐρέθησαν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦσι· τὴν ἐπομένην πρωΐαν, ἀπάραντος ἐν τῷ μεταξύ τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, οἱ δύο ἀντίπαλοι συνηντήθησαν παρὰ τὰ Μοσχονήσια, ἐπηκολοιῶθησε δὲ ἀναποφάσιτος μάχη ἐλιγμῶν, καθ' ἣν ἐκάτερος τῶν Στόλων ἀραιῶς βάλλον ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων, ἐχείριζεν ὅπως λάβῃ τὴν προσήνεμον θέσιν· τέλος ὁ Ἑλληνικὸς ἐπέτυχε τοῦτο, ἀμέσως δὲ ἤρξατο ἡ διὰ πυρπολικῶν προσβολή, ἣτις ὁμῶς ἀπέτυχε βυθισθέντος ἑνὸς πυρπολικοῦ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ· ἐπίσης τὸ πλοῖον τοῦ πλοιάρχου Κριεζῆ ἐπαθε σοβαρὰς βλάβας.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος τηρῶν τὴν ἐπαφὴν, παρηκολούθησε τὸν ἐχθρὸν μέχρι Φωκαίας, κατετμήθη ὁμῶς κατὰ τὴν νύκτα εἰς δύο τμήματα, ἅτινα τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν ἀγῶνα κεχωρισμένα ἀλλήλων. Τὸ πυρπολικὸν τοῦ Βόκου ἐπετέθη κατὰ μιᾶς φρεγάτας, ἀλλὰ κοπᾶσαντος τοῦ ἀνέμου εὐρέθη ὑπὲρ αὐτῆς καὶ οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερεν· τὸ πυρπολικὸν τοῦ Σπαχῆ, καταρριφθέντος τοῦ ἴστοῦ του ὑπὸ ἐχθρικοῦ βλήματος, ἐβυθίσθη, τὸ δὲ πλήρωμά του μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθη νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πλοίου τοῦ Σαχίνη καὶ τοῦ πυρπολι-

κοῦ τοῦ Νικοδήμου. Τέλος περὶ τὴν ἑσπέραν διεκόπη ἡ μάχη, χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ ὁ Ἕλλην. Στόλος τὴν ἑνωσιν τὰ δύο αὐτοῦ τμημάτων· οὗτω τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ Τουρκικὸς Στόλος, ὅστις ἦτο συγκεντρωμένος, ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐνὸς τῶν δύο τούτων τμημάτων, διαρκούσης ὁμως τῆς μάχης τὸ ἕτερον τμήμα ὑπὸ τὸν Μιαοῦλιν κατώρθωσεν ἐπωφελοῦμενον τῶν μεταπτώσεων τοῦ ἀνέμου νὰ πλησιάσῃ θέσαν οὕτω τὸν ἐχθρὸν μεταξὺ δύο πυρῶν. Μεταπεσόντος ὁμως καὶ πάλιν τοῦ ἀνέμου, οἱ Τούρκοι ἠδυνήθησαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεως ἄνευ σοβαρῶν βλαβῶν καταφυγόντες εἰς Φώκαιαν, ὁπόθεν μετ' ὀλίγον κατηνθύνθησαν πρὸς τὴν Μυτιλήνην.

Οὕτως ἔληξεν ἡ κατὰ τῆς Σάμου τελευταία αὕτη ἀπόπειρα τῶν Τούρκων, ματαιωθεῖσα καὶ πάλιν χάρις εἰς τὴν ἔγκαιρον καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου· ἀποσυρθέντος δὲ τοῦ ἐχθροῦ, τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα διετάχθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, πλὴν μικρᾶς μοίρας ἐξ 8 πλοίων καὶ 3 πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Μιαοῦλιν, ἥτις παρέμεινε περιπολοῦσα παρὰ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια· ὁ Τουρκικὸς ὁμως Στόλος δὲν εἰσέπλευσεν εἰς Δαρδανέλλια, ἀλλὰ παραμείνας ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Μυτιλήνῃ ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ἀνὰ τὸ Αἶγαϊον· τῇ 25 Σεπτεμβρίου ὁ Ναύαρχος Μιαοῦλης περιπολῶν μετὰ τῶν πλοίων του συνηντήθη ΒΔ τῆς Λέσβου πρὸς τὸν ἐχθρικὸν Στόλον, ὅστις πάραυτα ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ· λόγῳ τῆς πλήρους ἀνισότητος τῶν δυνάμεων ὁ Ἕλλην Ναύαρχος οὐδὲν ἄλλο εἶχε νὰ πράξῃ, εἰμὴ νὰ ὑποχωρήσῃ τάχιστα πρὸ τοῦ ἐχθροῦ· ἡ δίκροτος φρεγάτα τοῦ Χοσρέφ ρυμουλκουμένη ὑπὸ 20 λέμβων ὤρμησε κατὰ τοῦ πυρπολικοῦ τοῦ Πολίτη, ὅπερ εἶχεν ὑπολειφθῇ λόγῳ νηγεμίας, τοῦτο ὁμως ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ· τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἐπωφελοῦμενα τῆς μεγαλύτερας τῶν εὐκίνησιος καὶ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν πυρπολικῶν, κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι πρὸς τὴν Σάμον ὑποστάνατα σοβαρὰς βλάβας, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ναυαρχὶς τοῦ Μιαοῦλη, ἥτις ἀπώλεσε καὶ τὸ πηδάλιον τῆς.

Ὁ Τουρκικὸς ὁμως Στόλος, ἄγνωστον διατί, δὲν ἐξηκολούθησε τὴν καταδίωξιν, ἀλλὰ κατέπλευσεν εἰς Χίον, ὁπόθεν περὶ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου κατηνθύνθη εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ἀφοῦ ἀπέσπασεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰμβραήμ μίαν μοῖραν ὑπὸ τὸν Ριαλά-μπεην.

Δευτερεύουσαι ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1826 τὸ Ναυτικὸν ἀνέλαβε

καὶ ἐξετέλεσεν ἀρκετὰς ἐπιχειρήσεις δευτερευούσης φύσεως πρὸς ὑποστήριξιν ἀπὸ θαλάσσης στρατιωτικῶν τινῶν ἐνεργειῶν.

Οὕτω πολεμικὰ πλοῖα ἐπανειλημμένως ἐνίσχυσαν τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν πολιορκουμένους Ἕλληνας διὰ μεταφορᾶς στρατοῦ, τροφῶν καὶ ἐφοδίων, ὅτε δὲ κατὰ Νοέμβριον ἐκινδύνευσεν αὕτη νὰ παραδοθῇ, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ Φαβιέρος παραλαβὼν πεντακοσίους ἄνδρας μετέφερεν αὐτοὺς διὰ τοῦ πολεμικοῦ τοῦ ἐκ Ψαρρῶν πλοιάρχου Χ'' Ἀλεξανδρῇ καὶ ἀπεβίβασε διὰ νυκτὸς εἰς Φάληρον, ὁπόθεν κατόπιν κινδυνωδεστάτης πορείας ὠδήγησε τούτους, φέροντας ἀνὰ ἐν σακκίδιον πυρίτιδος ἐπ' ὧμου ἕκαστον, εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐφωδίασε τοὺς ἐν αὐτῇ.

Ἐπίσης ἐστάλῃσαν ἀνὰ τὰς Β. Σποράδας τρία πλοῖα ἐκ Σπετσῶν ὑπὸ τοὺς πλοιάρχους Γ. Λεμπέσην, Δ. Γουδῆν καὶ Ι. Κυριακοῦ, ὅπως παραλάβωσι διαφόρους ἐκεῖ ἐγκατεσπαρμένους πολεμιστὰς διὰ τὴν κατὰ τῶν Θερμοπυλῶν ὑπὸ τὸν Ι. Κωλέτην ἐπιχείρησιν, καθὼς καὶ τὰ Σπετσιωτικὰ πλοῖα «Περικλῆς» καὶ «Λεωνίδας», ὅπως περιπολῶσι περὶ τὰ Μεσσηνιακὰ παράλια.

Ἔτερα δύο πολεμικὰ πλοῖα ὑπὸ τοὺς πλοιάρχους Α. Σωτηρίου καὶ Δ. Κριεζώτην (1) ἀπεστάλῃσαν εἰς τὸν Εὐβοϊκόν, ἔνθα ἐνεργοῦντα κατ' ὥρθωσαν νὰ ἀποκόψωσι τὰς συγκοινωνίας τῶν ἐν Ἀττικῇ δορῶντων ἐχθρικῶν στρατευμάτων καὶ νὰ περιαγάγῃσι ταῦτα εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν.

Ἀπασαὶ αὗται αἱ δευτερεύουσαι ἐπιχειρήσεις ἐστρέφοντο κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Τούρκου Στρατάρχου Κιουταχῇ, ὅστις μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου προσεπάθει νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς καταστολῆς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἐνεργῶν κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον Καραϊσκάκην Ἑλληνικῶν δυνάμεων.

(1) Κατὰ τὸν Α. Σωτηρίου, Κυβερνήτης τῆς ἐτέρας γολέτας δὲν ἦτο ὁ Δ. Κριεζώτης, ἀλλ' ὁ Σταμάτης Στέριος Κυμαῖος (ἴδε Α. Ὁρλάνδου Ναυτικά τόμ. Β' σελ. 434).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΝΑΥΑΡΙΝΩΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ

**Ἐνίσχυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου διὰ νεοτεύκτων σκαφῶν.—
Ἀλλαγὴ Διοικήσεως.**

Ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου κατέφερε καίριον πλήγμα κατὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐπαναστάσεως, ἥτο δὲ προφανὲς ὅτι ἡ Τουρκικὴ προσπάθεια ἐκκαθαρίσεως καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἐβράδυνεν· ἡ προσπάθεια αὕτη, ἐπιτυχάνουσα, θὰ κατέφερεν—ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Ἰμβραῆμ μεθοδικῶς συνεχιζομένην ἐκπόρθησιν τῆς Πελοποννήσου—τὸ τελειωτικὸν κτύπημα κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Λεδομένου ὅτι τὸ Ναυτικὸν τῶν Ἐπαναστατῶν, δι' οὓς λόγους ἐπανειλημμένως ἤδη ἐξεθέσαμεν, εὐρίσκετο τότε εἰς τοιαύτην κατάπτωσιν ὥστε ὅχι μόνον νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ διεκδικῇ ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει ὡς ἄλλοτε τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ οὐδ' αὐτὰς τὰς συγκοινωνίας τοῦ Ἰμβραῆμ σοβαρῶς νὰ παρενοχλῇ, δὲν θὰ ἠδύνάτο τις νὰ ἀναμένη πλέον ἐξ αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῦλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπαρξίν τῶν βάσεών του καὶ μίαν τοπικὴν καθαρῶς κυριαρχίαν ἐν τῷ Σαρωνικῷ, ἐπεκτεινομένην ἐνίοτε καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ τὸν Εὐβοϊκόν.

Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ μία ἄλλη κλειστὴ θαλασσία περιοχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, ἐὰν ἐξησφάλιζεν ὑπεροχὴν, θὰ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν συντήρησιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐντὸς τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς ἃς εἶχε πλέον περιορισθῇ, ἡ περιοχὴ δὲ αὕτη ἦτο ὁ Κορινθιακὸς κόλπος· ἡ ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ παρουσία Ἑλληνικοῦ Στόλου, καίτοι οὐδέποτε κατέστη δυνατόν νὰ μονιμοποιηθῇ ὡς ἐκ τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, εἶχεν ἐν τούτοις ἀποδώσει καθ' ὅλα τὰ προηγηθέντα ἔτη καλοὺς καρπούς, ἥδη δὲ ἀπέκτα ἀκόμη μεγαλυ-

τέραν σημασίαν, ὥς δυναμένη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐν τῇ Β. Α. Πελοποννήσῳ μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀπομενόντων ἀκόμη Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων· τοῦτο δὲ εἶχε σημασίαν διότι προελαμβάνετο οὕτω ὁ ὀριστικὸς ἀπ' ἀλλήλων χωρισμὸς τῶν δύο τούτων τελευταίων ἐστιῶν, ἐν αἷς ὑπέβοσκεν ἀκόμη ὁ σπινθὴρ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἦτο προφανές, ὅτι διὰ τὴν ὑστάτην ταύτην προσπάθειαν, θὰ ἦτο ἀπαραίτητον νὰ δοθῇ μία τόνωσις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικόν, τὰ πλοῖα τοῦ ὁποίου ἀπὸ ἐξαετίας ἤδη παλαιόντα καὶ οὐδόλως ἀνανεωθέντα εὐρίσκοντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν· ἡ τόνωσις αὕτη ἐδόθη εὐτυχῶς ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν δύο νεοτεύκτων πολεμικῶν πλοίων, τῶν πρώτων πράγματι «ἐθνικῶν», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρησιμοποιούμενα ἀποκλειστικῶς ἰδιωτικά ἐφοπλιστῶν πλοῖα.

Τὰ νεότευκτα ταῦτα πλοῖα ἦσαν ἡ φρεγάτα «Ἑλλάς» καὶ τὸ ἀτμήλατον «Καρτερία», ἐκ τῶν παραγγεληθέντων διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Α' Ἐθνικοῦ Δανείου, ναυπηγηθέντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐν Ἀμερικῇ, τὸ δὲ δεύτερον ἐν Deptford τῆς Ἀγγλίας. Δὲν θὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα τὰ πλοῖα ταῦτα (1), ἀρκούμενοι μόνον εἰς τὸ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἡ μὲν «Ἑλλάς» ἦτο μία φρεγάτα λίαν ἰσχυρὰ καὶ ταχεῖα, 64 πυροβόλων διατεταγμένων ἐν κλειστῷ πυροβολείῳ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου καταστρώματος, ἡ δὲ «Καρτερία» ἦτο ἀτμοκίνητον τροχήλατον πλοῖον μετὰ βοηθητικῆς ἰστιοφορίας· τὸ σχέδιον καὶ ἡ ἰδέα τῆς ναυπηγήσεως τοῦ καινοφανοῦς τούτου πλοίου ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Ἀγγλοῦ πρώην ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ πλοιάρχου Hastings (2)· οὗτος ἀπὸ τοῦ Β' ἔτους τῆς Ἐπαναστάσεως κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ λαβὼν μέρος εἰς διαφόρους ναυτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἀπεστάλη ἀκολούθως εἰς Ἀγγλίαν καὶ παρηκολούθησε τὴν ναυπήγησίν του, συνεισφέρονς μάλιστα δι' αὐτὴν καὶ 1000 λίρας. Ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ Hastings ἐνέκειτο εἰς τὴν χρῆσιν τῶν δι' αἵματος τῶν πλοίων τότε κινουμένων πλοίων ὥς μέσων χρησιμο-

(1) Περιγραφὴν ἀρκετὰ λεπτομερῇ ἶδε C. Rados la Marine Greque pendant le guerre de l'Independence.

(2) Τὰ τῆς καταγωγῆς καὶ δράσεως τοῦ Hastings ἐν τῇ Ἀγγλικῇ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ Ναυτικῇ ἐκτίθενται λεπτομερῶς ἐν τῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἀστὴρ καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐν Ἑλλάδι» μονογραφία τοῦ Κ. Ράδου (Ἐκδ. «Ν. Ἐπιθεωρήσεως» 1928).

ποιήσεως βαρέων πυροβόλων τῆς μεγίστης δυνατῆς ἰσχύος, ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα, ὡς ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τῆς κατασκευῆς τῶν νεωτέρων θωρηκτῶν. Μετὰ μυρίας δυσχερείας καὶ ἀντιδράσεις, αἵτινες ἐπέφερον σημαντικὴν ἐπιβράδυνσιν εἰς τὴν ναυπήγησιν τοῦ πλοίου, συνεπληρώθη τέλος τοῦτο περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους τοῦ 1826 καὶ ἐξέπλευσεν ἀμέσως ἐκ τῶν ἐν τῷ Ταμέσει Ναυπηγείων διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀστυγος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου εἶχε νηολογηθῆ πρὸς ἀποφυγὴν διπλωματικῶν περιπλοκῶν μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας.

Ἡ «Καρτερία» κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον τῇ 4ῃ Σ)βρίου 1826, εὐθὺς δὲ ὡς συνεπληρώθη καὶ ἤρχισεν ἐξασκούμενον ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ Κυβερνήτου τῆς τὸ ἐπιτελεῖον καὶ τὸ πλήρωμά της, ἀπεστάλη ἀμέσως μετὰ τινων ἄλλων πλοίων, ὅπως βοηθήσῃ ἀπὸ θαλάσσης εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεις, αἵτινες διεξήγοντο ἐν τῇ περιοχῇ Ἀθηνῶν Πειραιῶς Φαλήρου κατὰ τοῦ πολιορκούντος τότε τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν Κιουταχῆ. Ἡ συμβολὴ τοῦ πλοίου τούτου ὑπὸ τὴν ἀποφασιστικὴν καὶ πλήρη αὐτοπεποιθήσεως κυβέρνησιν τοῦ Hastings ὑπῆρξε πράγματι πολύτιμος, καθ' ὅσον ἀφ' ἐνὸς μὲν κατέστησε δυνατὴν τὴν ἀποβίβασιν 3000 ἀνδρῶν κατὰ τῶν νώτων τῆς Τουρκικῆς Στρατιᾶς ἐν Φαλήρῳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπέφερε διὰ τῶν ρηκτικῶν βλημάτων Raichans, δι' ὧν τὰ πυροβόλα του ἦσαν ἐφωδιασμένα, τσαύτας ζημίας εἰς τὰς ἀμυντικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ τὸν Τουρκικὸν Στρατόν, ὥστε ἡ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπιχείρησις αὕτη τοῦ Κιουταχῆ ἐματαιώθη.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1826 πημειοῦνται σοβαραὶ μεταβολαὶ εἰς τε τὴν σύνθεσιν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἰνωτέραν Διοίκησιν τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, ὀφειλόμεναι κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν λόγῳ τῶν ἐπανειλημμένων ἀτυχημάτων ὀριμάσασαν πλέον πεποίθησιν περὶ τῆς ἀνάγκης συγκροτήσεως τακτικοῦ Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ· εἶχε πράγματι γίνεαι ἀντιληπτὸν εἰς πάντας τοὺς δυναμένους νὰ κρίνωσιν ἀμερολήπτως, ὅτι ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἀκαταστασία καὶ αἱ ἐμφύλιοι ἔριδες, συνδυαζόμεναι πρὸς τὴν ἔλλειψιν συγκεκροτημένης τακτικῆς δυνάμεως καὶ πρὸς τὴν προϋοῦσαν ἐγκατάλειψιν καὶ φθορὰν τοῦ τε ὕλικου καὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ, ἀπετέλουν τὰ βασικά αἰτία τῆς ἀκωλύτου ἀποβάσεως καὶ τῶν συνεχῶν προόδων τοῦ Ἰμβροτῆ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τοῦ Κιουταχῆ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Ἡ πεποίθησις αὕτη, ἐνισχυμένη

καὶ διὰ συνεχῶν παροτρύνσεων ἐκ μέρους τῶν ἐν τῷ ἔξωτερικῷ φι-
λελληνικῶν συλλόγων καὶ αὐτῶν τούτων τῶν συμπαθῶς πρὸς τὴν
Ἐπανάστασιν διακειμένων Εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων, ἀπέληξεν εἰς
ἐν ἰσχυρότατον ρεῦμα, ἡ δὲ ὑπὸ τῶν τόσων ἀτυχημάτων βεβαρυμένη
Κοινὴ Γνώμη τοῦ ἀγωνιῶντος Λαοῦ ἀπέβλεπε πλέον εἰς τὴν συγ-
κρότησιν τακτικοῦ Στρατοῦ ὡς εἰς πανάκειαν· ἦτο προφανές, ὅτι
διὰ τὴν τοιαύτην ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων ἀπητεῖτο
νὰ τεθοῦν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἀξιωματικοὶ ἔξ ἐπαγγέλματος, κατέ-
χοντες τὴν ἀπαιτουμένην μόρφωσιν καὶ πείραν διοικήσεως ὀργανο-
μένων πολεμικῶν δυνάμεων, διὰ λόγους δὲ στενωτάτα συνδεδεμένους
πρὸς τὴν ψυχοσύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ αἱ ἀνώτεραι Διοικήσεις
ἐκρίθη σκοπιμώτερον νὰ ἀνατεθοῦν εἰς ξένους ἀξιωματικούς. Τοῦτο
κατεφάνη ἄλλως τε ἐκ τῶν δυσχερειῶν, εἰς ἃς εὐρέθη ἡ Κυβέρνησις
προκειμένου νὰ σχηματίσῃ τὸ ἐπιτελεῖον καὶ τὸ πλήρωμα τῆς
«Ἑλλάδος», καθόσον ὁ Ναύαρχος τῶν Σπετσῶν Ἀνδρουτσος τοπο-
θετηθεὶς ὡς Κυβερνήτης τῆς φρεγάτας ὑπὸ ναύαρχον τὸν Μιαούλην
ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν ταύτην, ἐπίσης δὲ καὶ οἱ πρόκριτοι
τῶν Σπετσῶν ἠρνήθησαν νὰ ὀρίσωσιν ἄλλους τρεῖς πλοιάρχους,
ὅπως μεταξὺ αὐτῶν ἐκλεγῇ ὁ Κυβερνήτης. (1) Ἀσχέτως ὅμως τῶν
δυσχερειῶν τούτων τῶν ὀφειλομένων εἰς τὸ στενὸν τοπικιστικὸν
πνεῦμα, ἡ πρόσκτισις νέων πραγματικῶν πολεμικῶν σκαφῶν, ἔξ ὧν ἡ
«Καρτερία» ἀπετέλει καὶ ἐντελῶς καινοφανὲς ὄπλον, καθίστα ἀναγ-
καίαν τὴν χρησιμοποίησιν τῶν τεχνικῶν γνώσεων ξένων ἀξιωματικῶν.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρξεν ἡ ἀνάθεσις τῆς Ἀρχηγίας,
τοῦ μὲν κατὰ ξηρὰν Στρατοῦ εἰς τὸν Ἀγγλὸν Στρατηγὸν Richard
Church, τοῦ δὲ Στόλου εἰς τὸν Ἀγγλὸν ἐπίσης Ναύαρχον Λόρδον
Cochrane, γνωστὸν ἐκ τε τῆς ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Ναυτικῷ κατὰ τοὺς
Ναπολεοντεῖους πολέμους δράσεώς του, ὡς καὶ ἐκ τῶν κατόπιν
ἀγώνων του κατὰ τοὺς ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας πολέμου τῆς Χιλῆς καὶ
εἶτα τῆς Βραζιλίας (2).

(1) Ἴδε Α. Κ. Ὁρλάνδου, Ναυτικά τόμ. Β' σελ. 420—421.

(2) Προτοῦ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ Λόρδου Cochrane, ὁ Πλοίαρχος
Dundone, ὡς τότε ὠνομάζετο, εἶχε καταγάγει σημαντικὰς τινὰς ἐπιτυ-
χίας ὡς Κυβερνήτης πλοίου καὶ εἶτα ὡς Διοικητῆς Μοίρας ἐν τῷ κατὰ
τῶν Γάλλων πολέμῳ τῆς Ἀγγλίας, ἐπιτυχίας, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον
ὀφείλοντο εἰς τὴν παράτολμον αὐτοῦ ἀνδρείαν καὶ τὴν κάπως τυχοδιω-
κτικὴν του ψυχοσύνθεσιν· διὰ τὴν ἐν Χιλῇ καὶ Βολιβία δράσιν του ἴδε Κ.
Ράδου «Ὁ Ἀστιγξ» (ἔκδ. 1926) Σελ. 33—38, ὑποσημειώσεις.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην καὶ ὁ Ναύαρχος Μιαούλης καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ παρέσχον ἀξιωμακτικὸν παράδειγμα ὑποταγῆς τῆς ἀτομικῆς τῶν φιλοδοξίας εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ γενικοῦ συμφέροντος· ὁ Μιαούλης παραιτήθεις οἰκειοθελῶς τοῦ Ναυαρχικοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ἐπὶ μίαν ἤδη πενταετίαν τόσον εἶχε τιμήσει, ἐδέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ἀπλοῦς Πλοίαρχος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ. Ὁ Jurien de la Gravière ἀποδίδων δίκαιον φόρον τιμῆς πρὸς τὸ λαμπρὸν τοῦτο παράδειγμα, ὡς ἐξῆς ἐκφράζεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ του:

«καὶ οὕτως εἶδον αὐτὸν τὸν Μιαούλην, ὁ ὁποῖος εἰς ἄλλην ἐποχὴν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἰσάξιος τοῦ De Ruyter ἢ τοῦ Duquesne νὰ κατέρχεται μετ' ἀρχαιοπρεποῦς αὐταπαρνήσεως ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Ναυάρχου εἰς τὸν τοῦ ἀπλοῦ Πλοίαρχου».

Αἱ ἐπιχειρήσεις, αἷς ὑπὸ τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Λόρδου Cochrane ἀνέλαβεν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, φέρουσι πᾶσαι τὴν σφραγίδα τῆς περιέργου αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίας, ἥτις ἄλλοτε μὲν ἐξικνεῖτο εἰς ἀξιόθαύμαστον ἡρωϊσμόν, ἄλλοτε ὅμως εἰς ἀσυναρτήτους ἐνεργείας.

Συνδεδυασμένοι ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ Σαρωνικῷ καὶ τῷ Εὐβοϊκῷ. — Ἐπιχειρήσεις κατὰ τὰ Ἀντικὰ παράλια.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἡσχολήθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀπὸ θαλάσσης ὑποστήριξιν τῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῶν παραλίων δρῶντων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ εἰς τὴν διακοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἡ δὲ γενικὴ κατάστασις κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὰ ἐξῆς:

Ὁ Ἰμβραῆμ ἐπανακάμψας μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου εἰς Πελοπόννησον συνεπλήρωσε τὴν ὑποταγὴν τῆς ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀντικῆς Ἑλλάδος ἐνήργει ἐν τῇ Στερεᾷ καὶ Ἀττικῇ, ἐνθα ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐξηκολούθει ἀνθισταμένη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ στρατὸς τοῦ Καραϊσκάκη ἀπετέλει σοβαρὸν πρόσκομα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν του. Ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος εὗρίσκετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Τουρκικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀμφότεροι παρασκευζόμενοι πρὸς ἔκπλουν.

Ἐπομένως ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος, μὴ ὑπάρχοντος προσωρινῶς ἀντιπάλου, ἠδυνήθη ἀπερίσπαστος νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὰς δευτερευούσας ταύτας ἐπιχειρήσεις, εἰς αἷς ἡ συμβολή του ὑπῆρξε πολύτιμος. Καὶ πρῶτον μὲν μία μοῖρα ὑπὸ τὸν Μιαούλην, εἰς ἣν κατελέ-

γόντο καὶ τὰ πλοῖα «Ἑλλάς» καὶ «Νέλσων», εἰσπλεύσασα εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν ἀπέκοψεν ἐπ' ἀρκετὸν τὰς συγκοινωνίας τοῦ Κιουταχῆ, βραδύτερον δὲ ἑτέρα μοῖρα συγκεκλιμένη ἐκ τῶν πλοίων «Καρτερία», «Θεμιστοκλῆς», «Ἄρης», «Ἀσπασία» καὶ «Παναγία», ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Πλοιαρχοῦ Hastings εἰσέδυσσε τῇ 8ῃ Ἀπριλίου εἰς τὸν Παγασσητικόν, κατέστρεψε τὰ Τουρκικὰ φρούρια τοῦ Βόλου, ἐπυρπόλησεν ἓνα μέγα πολεμικὸν πάρωνα παρὰ τὸ Τρίκερι καὶ ἠχμαλώτισεν ὀκτὼ πλοῖα πλήρη ἐφοδίων, ἐπιστρέφουσα δὲ ἐξεκένωσε πάσας τὰς ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ Τουρκικὰς στρατιωτικὰς ἀποθήκας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Λόρδος Cochrane ἀνελάμβανεν ἐπισήμως τὸ ἀξίωμα τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου, δώσας ἐν παρατάξει τὸν νενομισμένον ὄρκον πρὸ τῆς ἐν Τροιζίνι Ἐθν. Συνελεύσεως, ἀφοῦ προηγουμένως κατώρθωσε διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐπιβολῆς νὰ συμφιλώσῃ τὰ εἰς διαρκεῖς ἐριδας καὶ διενέξεις εὐρισκόμενά μέλη τῆς Συνελεύσεως ταύτης (1). ἐπιβὰς τοῦ Στόλου ὁ Cochrane ἔδωκε τῇ 15 Ἀπριλίου τὸ πρῶτον δείγμα τῆς παρατόλμου φύσεώς του, καθ' ὅσον μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τὴν ἀπλὴν διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Στόλου του ὑποστήριξιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατὰ τοῦ Κιουταχῆ ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεβίβάσθη αὐτοπροσώπως καὶ δίδων τὸ παράδειγμα τῆς γενναιότητος συμπαρέσυρεν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου κατέλαβεν ἀλληλοδιαδόχως 9 Τουρκικὰ ὀχυρώματα· ἡ ἐπίδειξις ὅμως αὕτη τῆς προσωπικῆς ἀνδρείας οὐ μόνον δὲν ὠφέλησεν, ἀλλὰ καὶ ἐβλάψε τελικῶς, διότι ἐγένετο πρόξενος τῆς ἐν Χαϊδαρίῳ μάχης, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Καραϊσκάκης καὶ διελύθη ὁ πρὸ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ δρῶν στρατός· τὸ γεγονὸς τοῦτο ἤρχισε νὰ κλονίσῃ τὸ κῦρος τοῦ Cochrane παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω γεγονότα ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἀποπλεύσας περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου ἐκ Πόρου περιέπλευσε τὴν Πελοπόννησον ἐνισχυθεὶς κατὰ τὸν πλοῦν διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὰς δυνάμεις του ἐνὸς νεοτεύκτου πλοίου, τοῦ «Σωτήρος», ὅπερ δωρηθὲν παρὰ τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Φιλελληνικῆς Ἑταιρείας εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ καταπλεύσει εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα, κυβερνώμενον παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Πλοιαρχοῦ Thomas.

(1) Ἡ δοθεῖσα εἰς τὸν Cochrane ἐξουσία ἦτο ἀπόλυτος, ὥς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Παραρτήματι δημοσιευομένου Διπλώματος Στολαρχίας του ἐξ οὗ βλέπομεν ὅτι οὗτος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κινή τὸν Στόλον κατὰ βούλησιν καὶ νὰ ἀναφέρῃ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἐν ᾧ παρέπλεε τὸ Ναυαρίνον, ὁ Ναύαρχος Cochrane διέκρι-
νεν αἴφνης 16 Τουρκικὰ πολεμικὰ κατευθυνόμενα ἐκεῖσε, ἅτινα
προσεπάθησαν νὰ διαφύγῃσι πρὸς Βορρᾶν, αἰέσως δὲ ἐτέθη εἰς
καταδίωξιν των· καταφθάσας μετὰ τῆς «Ἑλλάδος» μόνον καὶ τοῦ
«Σωτῆρος» τὰ μᾶλλον βραδυποροῦντα ἐξ αὐτῶν ἠχμαλώτισε μίαν κορ-
βέταν μετὰ αἱματηρὰν πάλην, καθ' ἣν αὕτη μὲν ἀπώλεσε 300 ἄν-
δρας, ἡ δὲ «Ἑλλάς» 60· ταυτοχρόνως ὁ «Σωτὴρ» ἠχμαλώτισε μίαν
ἐκ τῶν καταδιωκομένων γολετῶν. Ἀμφότερα τὰ αἰχμαλωτισθέντα
ταῦτα πλοῖα ἐρρυμουλκήθησαν εἰς Πόρον, ἀποτελέσαντα βραδύ-
τερον μονάδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου.

Παρὰ τὸ κατόρθωμα ὅμως τοῦτο ὁ Cochrane δὲν ἠδυνήθη νὰ
προλάβῃ τὴν συνένωσιν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκπλεύσαντος ἐκ Λαρδα-
νελλίων Στόλου μετὰ τοῦ ἐν Ναυαρίνῳ ὁρμοῦντος εἰσέτι Αἰγυπτια-
κοῦ, ἥτις ἐπραγματοποιήθη τῇ 14ῃ Μαΐου.

Ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας

Εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀποτυχίας του ταύτης ὁ Cochrane συ-
νέλαβε τὴν ἰδέαν μιᾶς ἐπιχειρήσεως, ἣν μόνῃ ἡ ἐπιτυχία θὰ ἠδύ-
νατο νὰ δικαιολογήσῃ, ἥτοι τῆς ὑπὸ μεγαλυτέραν κλίμακα ἐπανα-
λήψεως τῆς προσπαθείας καταστροφῆς τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου ἐν
αὐτῇ τῇ βάσει του, τῇ Ἀλεξανδρείᾳ. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἐβασί-
ζετο κυρίως εἰς τὴν σύγχυσιν, ἣν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸν ἐκεῖ
ὁρμοῦντα Στόλον ἡ ἀπροσδόκητος ἐμφάνισις Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ
ἡ ἐντὸς τοῦ λιμένος ἐπίθεσις διὰ πυρπολικῶν.

Πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ τολμηροῦ τούτου σχεδίου ὁ Ναύαρχος
Cochrane συνεκέντρωσεν 22 πλοῖα, μετὰ τῶν ὁποίων περι-
λαμβάνετο ἡ «Ἑλλάς» ὡς Ναυαρχὸς καὶ ἡ «Καρτερία» (ἥτις ἐρρυ-
μουλκεῖτο κατὰ τὸν πλοῦν) καὶ 6 πυρπολικά· πλεύσας δὲ τῇ βοη-
θείᾳ τῶν ἐτησίων ἀνέμων μετὰ τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς ταχύτητος
ἐνεφανίσθη τῇ 17ῃ Ἰουνίου πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας φέρων ἐπηρμέ-
νην ἐπὶ τῆς φρεγάτας Σαρδικὴν σημαίαν καὶ παραποιήσας τὰ
λοιπὰ πολεμικά, ὥστε νὰ παριστῶσι νηοπομπήν. Ἐν Αἰγυπτιακὸν
βρίκιον ἠγκυροβολημένον πρὸ τοῦ λιμένος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ
Στόλου, προσβληθὲν παρὰ δύο πυρπολικῶν ἐρρίφθη εἰς τὰ παρὰ
τὸ στόμιον τοῦ λιμένος ἄβαθῃ καὶ κατεστράφη παρ' αὐτῶν· δὲν
κατώρθωσεν ὅμως ὁ Cochrane νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπωφελῶς διὰ
τὴν ἐπιχείρησίν του τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνηδιασμοῦ, λόγῳ τῆς
ἐσπευσμένης ταύτης ἐνεργείας τῶν πυρπολικῶν καὶ τῆς μεγάλης

ἀποστάσεως τῆς χωριζούσης αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Στόλου· ὅτε δὲ περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπλησίασεν, ἐδίστασεν αὐτὴν ἐπιχειρήσειν τὸν εἰς τὸν λιμένα εἴσπλουν λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ στομίου καὶ τῆς ἐλλείψεως πλοηγῶν γνωριζόντων τὰς θέσεις τῶν ἀβαθῶν.

Ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἀγκυροβολήσῃ τὴν νύκτα πρὸ τοῦ λιμένος, ἕως οὗ ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς τεθεὶς αὐτοπροσώπως ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ Στόλου τοῦ ἐξέπλευσε κατ' αὐτοῦ· τότε ὁ Cochrane ἠναγκάσθη, εὗρεθεις πρὸ ὑπερτέρων δυνάμεων, νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐπιχειρήσεώς του καὶ νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα.

Ἡ δευτέρα αὕτη ἀποτυχία τοῦ Ναυάρχου Cochrane κατέρριψε τελείως τὸ ἤδη κεκλονισμένον γόητρόν του· ὁλόκληρος αὕτη ἡ ἐπιχειρήσις ἦτο μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὸν περιπετειώδη καὶ ριψοκίνδυνον χαρακτῆρα του, παρὰ πρὸς τὰς ἀρχάς τοῦ πολέμου· οὐχ ἦττον ὅμως, ἐὰν οὗτος ἅπαξ ἀναλαβὼν αὐτήν, τὴν ἐμελέτα καταλλήλως καὶ ἐφρόντιζε νὰ συμπαραλάβῃ πλοηγούς, ἢ ἐὰν δὲν ἐκλονίζετο τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἀλλ' ἀπεφάσιζεν, ἔστω καὶ ἐπὶ ἀπωλείᾳ πλοίων τινων, καὶ εἰσπλεύσῃ πάραυτα εἰς τὸν λιμένα, εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι θὰ ἐπετύγχανε τὴν καταστροφὴν τοῦ πλείστου μέρους, ἴσως δὲ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἐν αὐτῷ ἐχθρικοῦ Στόλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΦΑΣΙΣ Δ'.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤ' ΑΥΤΗΝ

Πολιτικά γεγονότα ἅτινα ἤγαγον εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1827 ἡ γενικὴ κατάστασις, ἣτις ἦτο ἀπελπιστικὴ ἀπὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον εἰσβολῆς τοῦ Ἰμβραήμ, ἤρχισε νὰ δεικνύῃ εὐοίονά τινα σημεῖα ἐπιτρέποντα ἐκ νέου αἰσιοδοξίαν περὶ τῆς τελικῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος.

Τὰ εὐοίωνα ταῦτα σημεῖα ἦσαν καθαρῶς πολιτικῆς φύσεως, ὠφείλοντο δὲ εἰς τὴν προοιῶσαν πίεσιν τῆς Κοινῆς Γνώμης τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ἣτις ἐνισχυθεῖσα ἐκ τῆς ἐντυπώσεως ἣν παρήγαγεν ἡ ἥρωϊκὴ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ παρὰ τοῦ Ἰμβραήμ μεθοδικὴ δῆσις τῆς Πελοποννήσου ἀφ' ἑτέρου, ἀπέτέλεσε πραγματικὸν ρεῦμα, ὅπερ παρέσυρεν ἐν τέλει τὰς ἀμφιταλαντευομένας Κυβερνήσεις.

Καίτοι τὰ γεγονότα ταῦτα ἐξέρχονται τοῦ πλαισίου τῆς μελέτης τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀγῶνος, ὥς ἀναγόμενα εἰς τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ Ἱστορίαν, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἤγαγον εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς ἐπ' αὐτῶν, προτάσσοντες μίαν συτομωτάτην ἀνασκόπησιν τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Ἀγῶνα στάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1824 πᾶσαι αἱ Δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ρωσσίας, εἶχον συμφωνήσει ἐπὶ τοῦ νὰ μὴ μεταχειρισθῶσι βίαν κατὰ τῆς Τουρκίας, καίτοι αἱ διαθέσεις τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου ἦσαν σαφῶς ἐχθρικαὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην συμφώνως πρὸς τὴν πατροπαράδοτον τότε ἀντιτουρκικὴν πολιτικὴν

τῆς Ρωσσίας. Αἱ διαθέσεις αὗται τοῦ Τσάρου ἐξεδηλώθησαν διὰ τῆς προτάσεώς του περὶ συγκλήσεως Συνδιασκέψεως τῶν Μ. Δυνάμεων, ἥτις, καθὼς ἤλπιζε, θὰ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐντολὴν τῆς κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπεμβάσεως. Καὶ συνεκροτήθη μὲν ἡ συνδιάσκεψις αὕτη, εἰς ἣν ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη συμμετοχὴν, ἀντιπροσωπευθεῖσων κατ' αὐτὴν τῆς Αὐστρίας, Πρωσσίας καὶ Γαλλίας, ἀλλ' αἱ Δυνάμεις αὗται τῇ ἐπιμονῇ κυρίως τοῦ Metternich ἠρνήθησαν νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν Ρωσσίαν τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπεμβάσεως.

Ἀπελπισθεὶς ἐκ τούτου ὁ Τσάρος ἀπεφάσισε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1825 νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ἵνα ἐν συνεργασίᾳ ἀναλάβωσι τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος, τὸν Δεκέμβριον ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε, χωρὶς νὰ προλάβῃ νὰ ἴδῃ τὰς διαθέσεις του πραγματοποιουμένας· ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀγγλος Πρωθυπουργὸς George Canning, καίτοι προηγουμένως εἶχε κηρυχθῇ κατὰ τῆς παρεμβάσεως, ἀντιληφθεὶς ὅτι μετὰ τὴν παρέμβασιν τοῦ Μεχμέτ - Ἀλῆ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις θὰ κατεστέλλετο, συμπαθὼν δὲ ἐνδομύχως τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιστῇ περὶ σσότερον εἰς τὴν πίεσιν τῆς Κοινῆς Γνώμης, ἥτις ἔβαινε ὀγκομένη ὡς ἐκ τῶν εἰδήσεων περὶ τῶν ὁμοτήτων τοῦ Ἰμβραήμ, ἀπεφάσισε γὰρ ἐποφελῆθῃ τοῦ διαβήματος τοῦ ἀποθανόντος Τσάρου. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τὸν Δούκα τοῦ Wellington ὡς ἐπίσημον ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγγλίας, ὅπως συγχωρῇ τὸν νέον Τσάρον Νικόλαον δόσας εἰς αὐτὸν καταλλήλους ὁδηγίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων οὗτος ἐπέτυχε νὰ ὑπογράψῃ μετὰ τοῦ Τσάρου τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1826 συμφωνίαν, περιλαμβάνουσαν τοὺς κάτωθι ὅρους:

- (α) ἡ Ἀγγλία ν' ἀναλάβῃ νὰ μεσολαβήσῃ μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδος μὲ βάσιν τὴν αὐτονομίαν τῆς τελευταίας.
- (β) ἐν ἀποτυχίᾳ τῆς παρεμβάσεως ταύτης νὰ ἀναληφθῇ Ἀγγλο-ρωσρικὴ παρέμβασις.
- (γ) ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία ἐν συνεννοήσει νὰ ἀναλάβουν τὸν διακανονισμόν τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν σιγῶν.
- (δ) ἡ Αὐστρία, Πρωσσία καὶ Γαλλία νὰ κληθοῦν, ὅπως ὑπογράψουν τὸ πρωτόκολλον.

Ἡ ἀνωτέρω συμφωνία, ὡς μὴ περιλαμβάνουσα ὅρον τινὰ περὶ βιαίας ἐπιβολῆς τῶν ἀποφάσεων, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποβῇ ἀποτελεσματικὴ· ἀσχέτως τούτου ὅμως αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις ἔδειξαν μεγίστην ἀπροθυμίαν εἰς τὸ νὰ προσχωρήσωμεν εἰς αὐτήν, ἰδίᾳ δὲ ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία, αἵτινες μετ' ἐπανειλημμένας παρεκλύσεις

τελειωτικῶς ἡρνήθησαν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς νὰ προσυπογράψωσι, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1827.

Ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως εἶχε πείσει πλέον τὸν Canning, ὅτι οὐδεμία συμφωνία μεταξὺ τῶν Δυνάμεων θὰ ἦτο ἀποτελεσματική, ἐὰν δὲν προέβλεπε περὶ τῶν μέσων ἐπιβολῆς καὶ ὥς ἐκ τούτου ἤρχισεν ἐργαζόμενος ἐπὶ νέας βάσεως τέλος, μετὰ τινας ἐπιβραδύνσεις ὀφειλομένας εἰς ἐσωτερικὰ αἷτια κοινοβουλευτικῆς φύσεως, κατώρθωσε τῇ 6ῃ Ἰουλίου 1827 νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑπογραφὴν συμφωνίας μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας. Διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος, ἐτάσσετο δὲ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἐμπολέμους προθεσμία ἐνὸς μηνός, ἣτις τῇ προσωπικῇ ἐπιμονῇ τοῦ Canning περιωρίσθη ἀκολούθως εἰς δεκαπενθήμερον, ὅπως κηρύξωσιν ἀνακωχὴν καὶ ἐπαφειῶσιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν Δυνάμεων διὰ τὴν τελικὴν ρύθμισιν τῆς καταστάσεως.

Ἡ συμφωνία αὕτη, ἣτις γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Συνθήκη τοῦ Λονδίνου» δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πρώτη ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας, περιελάμβανε καὶ μυστικὸν ὅρον περὶ ἐπιβολῆς τῶν ἀποφάσεων εἰς τοὺς ἐμπολέμους· καίτοι δὲ ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης αὐτῆς Canning ἀπέθανεν ἓνα περίπου μῆνα μετὰ τὴν ὑπογραφὴν της (τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1827) καὶ διάφοροι ραδιοῦργαι κατεβλήθησαν πρὸς ἀκύρωσιν αὐτῆς, παρέμεινεν ἐν τοῦτοις ἐν ἰσχύϊ, ἀνατεθείσης τῆς ἐφαρμογῆς της εἰς τοὺς Ναυάρχους τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ Στόλων, Ἀγγλικῶν, Γαλλικῶν καὶ Ρωσσικῶν, οἵτινες διετάχθησαν νὰ κινηθῶσι πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα.

Αἱ ἀποφάσεις τῶν Μ. Δυνάμεων ἐκοινοποιήθησαν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἐμπολέμους τῇ 11ῃ Ἰουλίου καὶ παρὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο δεκταὶ μετ' ἐκδηλώσεως χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης, παρὰ τῶν Τούρκων ὁμως ἀπεκρούσθησαν μετ' ὀργῆς.⁽¹⁾

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐξέπνευσεν ἡ ἐν τῇ ἀποφάσει τῶν Δυνάμεων ταχθεῖσα προθεσμία, αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, προσέλαβον ἰδιαιτέραν ἔντασιν, καθ' ὅσον αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας καὶ

(1) Λεπτομερὴ περιγραφὴν τῶν δραματικῶν σκηνῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν μεταξὺ τοῦ Μ. Βεζύρου καὶ τῶν Πρεσβέων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, δύναται τις νὰ ἀνέυρῃ ἐν τῷ πρὸ διετίας ἐκδοθέντι βιβλίῳ τοῦ Πλοιάρχου Δ. Φωκᾶ «ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου» (σελ. 8-15).

Γαλλίας, αἵτινες κατὰ τὰς ἀρχὰς ἰδίᾳ τοῦ Ἀγῶνος εἶχον τηρήσει αὐστηρὰν οὐδετερότητα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐχθρικὴν ἀκόμη κατὰ τῶν Ἑλλήνων σιάν, ἤρχισαν νὰ βοηθῶσι παντοιοτρόπως, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ νὰ συμπράττωσι μετὰ τῶν ἐκασταχοῦ Ἑλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων.

Ἐπιχειρήσεις πρὸ τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ.—**Ἀπόπειρα ἐκπλου Τουρκικοῦ Στόλου ἐκ Ναυαρίνου.**—**Ἐπέμβασις Codrington.**

Μετὰ τὴν παρὰ τῶν Τούρκων ἀπόρριψιν τῶν περὶ ἀνακωχῆς ἀποφάσεων τῶν Δυνάμεων καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν διοργάνωσιν ἐκστρατείας πρὸς τὴν Δ. Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον Church, πρὸς συνδρομὴν δὲ τοῦ στρατοῦ διετάχθη νὰ καταπλεύσῃ πρὸ τοῦ Μεσολογγίου ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος· οὗτος, συγκεείμενος ἐκ τῆς φρεγάτας «Ἑλλάδος», τῆς «Καρτερίας», τοῦ «Σωτῆρος», 2 τριῦστιων, 11 βρικίων, 3 κανονιοφόρων καὶ 4 πυρπολικῶν ὑπὸ τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Λόρδου Cochrane, ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ Μεσολογγίου τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου.

Αἱ κανονιοφόροι ἐπλησίασαν ἀμέσως τὸ ὄχυρμα Βασιλάδι καὶ ἤρχισαν βάλλουσαι, ἐπειδὴ ὅμως τὸ πῦρ αὐτῶν παρέμενεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ὁ Cochrane ἐδοκίμασε κατόπιν συμβουλῆς τοῦ Μιαούλη, νὰ ἀποστείλῃ τὰς λέμβους τῶν πλοίων ἐξωπλισμένας, ὅπως διερχόμεναι διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Προκοπανίστου ἀποκλείσωσι τὸ Βασιλάδι ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου· καὶ ἡ ἐπιχείρησις ὅμως αὕτη παρέμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ὥς ἐκ τούτου δὲ ὁ Ναύαρχος καταλιπὼν πρὸ τοῦ Μεσολογγίου μικρὰν μοῖραν συγκειμένην ἐκ τῆς «Καρτερίας» τοῦ «Σωτῆρος», 2 γολετῶν καὶ τῶν κανονιοφόρων «Βαυαρίας» καὶ «Φιλελληνίδος» ὑπὸ τὸν Hastings, ἐπανῆλθε πρὸς τὸ Αἰγαῖον.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ Hastings ἐλάμβανε διαταγὰς, ὅπως εἰσπλέων εἰς τὸν Κορινθιακὸν καλύψῃ ἀπὸ θαλάσσης τὰς κινήσεις τοῦ στρατοῦ τοῦ Church. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἦτο ἀρκετὰ δυσχερὲς λόγῳ τοῦ πυρὸς τῶν ὀχυρωμάτων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου, καθὼς καὶ τῶν ἔσωθεν αὐτῶν εὐρισκομένων Τουρκικῶν πλοίων, ὁ Hastings ὅμως οὐδόλως ἐδίστασε νὰ ἀναλάβῃ ταύτην.

Πρῶτος εἰσέπλευσε τῇ 9ῃ Σεπτεμβρίου ὁ «Σωτὴρ» ρυμουλκῶν τὴν κανονιοφόρον «Βαυαρίαν» καὶ ἀκολουθούμενος παρὰ 2 γολετῶν· ὁ εἰσπλους ἐγένετο ἐν ἡμέρᾳ, διότι ὁ Πλοίαρχος Thomas εἶχε παρατηρήσει, ὅτι κατὰ τὴν νύκτα συνήθως ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἐκ τοῦ

κόλπου. Παρὰ τὸ σφοδρότατον πῦρ τῶν φρουρίων, ἡ μικρὰ αὕτη μοῖρα κατώρθωσε νὰ εἰσπλεύσῃ ἄνευ βλαβῶν, εὗρεθεῖσα ὁμῶς πρὸ τῶν ὑπερτέρων Τουρκικῶν δυνάμεων κατέφυγεν εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κορινθιακοῦ· τὴν 11ην τοῦ μηνὸς εἰσέπλευσε καὶ ὁ Hastings ἐπιβαίνων τῆς «Καρτερίας», ρυμουλκουμένης λόγῳ ἐλλείψεως γαιανθράκων παρὰ τῆς κανονιοφόρου «Φιλελληνίδος», συγκεντρῶσας δὲ μέχρι τῆς 15ης τὰ προηγηθέντα πλοῖα τοῦ ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὴν ἐπαύριον τὰ Τουρκικὰ πλοῖα· ταῦτα ἦσαν ἡγκυροβολημένα ἤδη ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Σαλόνων καὶ ὑπεστηρίζοντο παρὰ τοῦ πυρὸς ἐπακτίου ὀχυρώματος καὶ ἐνὸς λόχου κατέχοντος τὰ δεσπόζοντα τοῦ ὁρμου ὑψώματα.

Ἄμα τῇ ἑφ' τῆς 16ης Σεπτεμβρίου ἡ μικρὰ Ἑλληνικὴ Μοῖρα, ἡγουμένης τῆς «Καρτερίας» ἀτμοπλοούσης καὶ ἀκολουθούντων εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις τῶν πλοίων «Σωτῆρος», «Βαυαρίας» καὶ «Φιλελληνίδος», εἰσπλέει εἰς τὸν ὅρμον· μετ' ὀλίγον ἡ «Καρτερία» ἡγκυροβολήσασα εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς Ἀρχηγίδος, ἐνὸς πάρωνος τῶν 16 πυροβόλων, ἐχείριζεν ὅπως παρουσιάσῃ τὴν πλευράν, ὅποτε γίνεται δεκτὴ διὰ σφοδροτάτου πυρὸς πυροβόλων καὶ ὀπλῶν ἐκ τε τῶν Τουρκικῶν πλοίων καὶ τῆς ξηρᾶς· κατ' ἀρχὰς ἡ Ἀρχηγὶς τοῦ Hastings ἀπήντησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ διὰ μεμονωμένων βολῶν συμπαγῶν βλημάτων πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀποστάσεως, ἀμέσως δὲ κατόπιν ἤρχισεν ὁμοβροντίας ρηκτικῶν βλημάτων Paixhans· ἐντὸς ὀλίγου ἡ Τουρκικὴ Ναυαρχὶς ἀνετινάσσετο εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς «Καρτερίας», ἥτις τότε στραφεῖσα ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τῶν δύο ἐκ τῶν λοιπῶν πλοίων κατεβύθισε καὶ ταῦτα ἐντὸς ὀλίγου, ἐνῶ ἐν τρίτον ἐγκατελείπετο ὑπὸ τοῦ πανικοβλήτου πληρώματός του. Τότε τὰ λοιπὰ πλοῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στολίσκου πλησιάσαντα κατεβύθισαν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν ἑτέρα δύο Τουρκικά, σιγήσαντα ταυτοχρόνως καὶ τὸ ἐπάκτιον πυροβολεῖον· τὰ ὑπολειπόμενα τέλος τρία ἐχθρικὰ πολεμικά, καθὼς καὶ τρία Αὐστριακὰ ἐμπορικά πλήρη πολεμεφοδίων, ἠχμαλωτίσθησαν.

Καθ' ὃν χρόνον διεξήγοντο αἱ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ ἐπιχειρήσεις, ὁ ἐν Ναυαρίνῳ ὁρμῶν Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος, ἐνισχυθεὶς περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ ὑπὸ 91 πλοίων ἀποσταλέντων ἐξ Ἀλεξανδρείας⁽¹⁾ ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ (ἐξ ὧν τὰ 51 πολεμικά, τὰ

(1) Τὸν στόλον τοῦτον παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐπὶ ἑνδεκα

δὲ λοιπὰ μεταγωγικά φέροντα 4500 στρατιώτας) ἀνήρχοντο εἰς 130 ἐν συνόλῳ πλοῖα· ἐκ τούτων τὰ μὲν 41 ἦσαν μεταγωγικά, τὰ δὲ λοιπὰ 89 πολεμικά διαφόρων κατηγοριῶν, κατανεμημένα ὡς ἑξῆς: (1)

		πλ. γραμ.-Φρεγ-Κορβ-Βρίκ-Γολ-Πυρπολ.					
Μοῖρα	Καπετανάμπεη ἐξ Ἀλεξανδρείας	2	5	12	—	—	—
»	Μωχαράμπεη	—	4	11	21	5	6
»	Τύνιδος	—	2	—	1	—	—
»	Ταχήρ-Πασσά ἐκ Κωνσ/πόλεως	1	6	7	6	—	—
		3	17	30	28	5	6

Ἀφ' ἐτέρου ὁμως οἱ Ναύαρχοι τῶν ὑπογραφασῶν τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, λαβόντες ὁδηγίας ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεών των, εἶχον ἀρχίσει νὰ συγκεντρώνωσι τοὺς Στόλους των πρὸς τὰ Ἑλληνικά ὕδατα· Ἀρχηγὸς τῶν ἐν τῇ Ἀνατ. Μεσογείῳ Ἀγγλικῶν Ν. Δυνάμεων ἦτο τότε ὁ Ἀντιναύαρχος Sir Edward Codrington, εἰς τοῦτον δὲ ὡς ἀρχαιότερον περιήρχετο κατ' οὐσίαν ἡ Ἀνωτάτη Ἀρχηγία, καίτοι δὲν ἔφερε τοιοῦτόν τινα τίτλον. Ὁ Codrington, εὐθὺς ὡς ἔλαβε τὰς πρώτας διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεώς του, αἵτινες ἦσαν τελείως ἀσαφεῖς, ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλον Πρεσβευτὴν Stratford Canning—ἀδελφὸν τοῦ πρωτουργοῦ τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου—ζητῶν λεπτομερεστέρας ὁδηγίας. Ἡ ἀπάντησις ἔφθασεν εἰς τὸν Codrington, ἀναμένοντα μετὰ μοίρας τινὸς τοῦ μήπω συγκεντρωθέντος Στόλου του ἔξω τῆς Αἰγίνης, τὴν νύκτα τῆς 26ης Αὐγούστου· ἀνήγγελλε δὲ αὕτη τὴν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ἀπόρριψιν τῆς μεσολαβήσεως καὶ παρείχεν ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς τὴν ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Γαλλικῶν Ναυτ. Δυνάμεων Ὑποναύαρχον Ἰππότου De Rigny λῆψιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων «πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐπίτευξιν τῶν προθέσεων τῶν συμμάχων Κυβερνήσεων».

Τὴν ἐπομένην, 27ην Αὐγούστου, ὁ Codrington, εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ Στόλου του ἔξω τῆς Ὑδρας, ἔλαβεν ἰδιωτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Stratford Canning ὑπὸ χρονολογίαν 7ης Αὐγούστου, ἐν ᾗ

ὅλας ἡμέρας ἡ πρὸς τοῦτο ὁρισθεῖσα παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου Cochrane Σπετσιωτικὴ γολέτα «Ἀσπασία», ἣτις μάλιστα ἠδυνήθη κατὰ τὸν πλοῦν νὰ αἰχμαλωτίσῃ δύο μεταγωγικά μείναντα ὀπίσω ἐκ τῆς νηροπομπῆς (ἴδε Α. Ὁρλάνδου. Ναυτικά τ. 6. Β' σελ. 501).

(1) Τοὺς ἀριθμοὺς τούτους ἐλάβομεν ἐκ τοῦ πίνακος τῆς σελ. 43 τῆς «Ναυμαχίας Ναβαρίνου» τοῦ Πλοιάρχου Δ. Φωκά (ἔκδ. 1827).

οὗτος ἐξεφράζετο ἔτι μᾶλλον ἀπροκαλύπτως περὶ τῆς φύσεως τῶν ληπτέων μέτρων, ἀναγράφων σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς:

Σχετικῶς μὲ τὸ θέμα τῆς συρράξεως, ἐπὶ παραδείγματι, συμφωνοῦμεν ἐπὶ τοῦ ὅτι, καίτοι τὰ παρ' ὁμῶν ληπτέα μέτρα δὲν λαμβάνονται ὑπὸ ἐχθρικὸν πνεῦμα, ἡ δὲ πρόθεσις τῶν Συμμάχων ἔμμενεν εἶναι προφανῶς νὰ ἀποφευχθῇ εἰ δυνατόν πᾶν ὅ,τι θὰ ἦγεν εἰς πόλεμον, ἐν τούτοις ἡ παρεμπόδισις ἀνεφοδιασμοῦ, ὡς ἀνα γράφεται ἐν ταῖς ὁδηγίαις σας, δέον τελικῶς νὰ ἐπιβληθῇ, ἐν ἀνάγκῃ καὶ μετὰ τὴν ἐξάντλησιν πάντων τῶν ἄλλων μέσων. διὰ βολῶν πυροβόλου» (by cannon shot).

Τὰ ἀνωτέρω ἦσαν βεβαίως ἀρκετὰ διὰ τὸν Ναυαρχον Codrington, ὅστις εἶχεν ἐκπαιδευθῇ ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Νέλσωνος, ὅπως λάβῃ τελικῶς τὰς ἀποφάσεις του· συνέκειντο δὲ αὐταὶ εἰς τὴν παρεμπόδισιν πάσης ἐπιχειρήσεως τῶν Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων κατὰ τῶν Ἑλλήνων καί, ἐν ἣ περιπτώσει ὁ Ἰμβραήμ ἠρνεῖτο νὰ ὑποκύψῃ, τὴν διὰ τῆς βίας ἐπιβολὴν τῶν περὶ ἀνακωχῆς ὡρον. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνέταξε καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὰ μετ' αὐτοῦ εὐρικόμενα πλοῖα (3 πλοῖα τῆς γραμμῆς καὶ 6 φρεγάτας) λεπτομερεῖς ὁδηγίας, ἐν αἷς σαφῶς ἐξέθετε τὰς προθέσεις του· ἀφοῦ δὲ παρέμεινε διαδρομῶν νοτιανατολικῶς τῆς Ὑδρας (ὅπως προστατεύσῃ ταύτην ἀπὸ τῆς θυρολουμένης ἐπιθέσεως τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Στόλου) μέχρι τῆς 29ης Αὐγούστου, πληροφορηθεὶς παρὰ τῆς περιπολούσης νοτίως τῆς Πελοποννήσου φρεγάτας «Glasgow» ὅτι ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀποπλεύσας Αἰγυπτιακὸς Στόλος κατηνθύνθη πρὸς Ναυαρίνον καὶ Μεθώνην, ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ ἐκεῖσε. Ἡ μετὰ τῶν Συμμαχικῶν Στόλων ἐπαφὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπιτευχθῇ, καθόσον ὁ μὲν Γαλλικὸς Στόλος ἐξηκολούθει παραμένων ἐν Μήλῳ, τοῦ Ἀρχηγοῦ αὐτοῦ Ὑποναυάρχου De Rigny ἀπουσιάζοντος εἰς Σμύρνην, ὁ δὲ Ρωσικὸς ὑπὸ τὸν Heyden δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσπλεύσει εἰς τὴν Μεσόγειον.

Φθάσας πρὸ τοῦ Ναυαρίνου ὁ Codrington ἀντελήφθη, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῷ πλοίων τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου θὰ ἦτο ἀπαραίτητον, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ διάβημά του παρὰ τῷ Ἰμβραήμ περισσότεράν βαρύτητα, νὰ ἀναμένῃ τὴν ἀφίξιν καὶ τῶν λοιπῶν Συμμαχικῶν Στόλων· ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, ἀπεφάσισε τῇ 7ῃ Σεπτεμβρίου νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὸν Ἰμβραήμ τὰς περὶ ἀναγκαστικῆς ἀνακωχῆς ἀποφάσεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Καθ' ἣν ὥραν ἡ φέρονσα τὴν πρὸς τὸν Ἰμβραήμ ἐπιστολὴν τοῦ Codrington φρεγάτα εἰσέπλεεν εἰς Ναυαρίνον, Τουρκικὴ Μοῖρα ἐκ 2 πλοίων τῆς γραμ-

μῆς, 11 φρεγατῶν, 8 κορβεττῶν καὶ τινων πυρπολικῶν, ἐξέπλεε τοῦ ὁρμου κατευθυνομένη πρὸς τὴν Ὑδραν, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἀπεφάσισεν ὁ Ἰμβραήμ νὰ καταγάγῃ τὸ μοιραῖον πλήγμα, πρὶν ἢ καταστῇ ἀποφασιστικὴ ἢ Συμμαχικὴ ἐπέμβασις. Ὁ Codrington διέταξεν ἀμέσως τὰ πλοῖα του νὰ πλησιάσουν ἐν πολεμικῇ ἐγέρσει, ἀποφασισμένος νὰ ματαιώσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τῆς βίας τὸν περαιτέρω πλοῦν τῆς Τουρκικῆς Μοίρας, ὁπότε ἐπεφάνη τέλος καὶ ὁ Γαλλικὸς Στόλος πλέων πρὸς τὸ Ναυαρίνον· ὁ Τοῦρκος Ναύαρχος πρὸ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐναντι αὐτοῦ Εὐρωπαϊκῶν Στόλων ἔκρινε φρόνιμον νὰ ἀνακόψῃ τὸν πλοῦν του, ἀφοῦ δὲ παρέμεινε διαδρομῶν ἑξῶθεν τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἐν ὄψει τῶν Συμμαχικῶν πλοίων, ἐπανεπλευσε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τὸ ἀγκυροβόλιόν του.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γάλλος Ναύαρχος εἰσπλεύσας εἰς Ναυαρίνον ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ἰμβραήμ, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη νὰ εἰσπλεύσωσιν αἱ δύο Ναυαρχίδες, Ἀγγλικὴ καὶ Γαλλικὴ, εἰς Ναυαρίνον καὶ νὰ ἐπακολουθήσῃ τελικὴ συνάντησις· πράγματι τὴν 5 μ. μ. τῆς 12ης Σεπτεμβρίου τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς «Asia», Ναυαρχὸς τοῦ Codrington καὶ «Sirene» τοῦ De Rigny κατέπλευσαν εἰς Ναυαρίνον καὶ τὴν ἐπομένην ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποφασισθεῖσα συνάντησις ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἰμβραήμ. Κατ' αὐτὴν ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀφ' οὗ ἐν ἀρχῇ διετύπωσε διάφορα παράπονα καὶ εἶτα κατέβαλε προσπάθειαν παρελκύσεως τοῦ ζητήματος, ἐξηναγκάσθη τέλος πρὸ τῆς ἀποφασιστικῆς στάσεως τῶν Συμμάχων Ναυάρχων νὰ ὑποσχεθῇ ἐπὶ λόγῳ τιμῆς, ὅτι οὐδεμίαν κίνησιν τῶν ὑφ' αὐτὸν πλοίων θὰ ἐπέτρεπεν ἐν ἀναμονῇ περαιτέρω ὁδηγιῶν τῆς Πύλης.

Κατόπιν τῶν διαβεβαιώσεων τούτων τοῦ Ἰμβραήμ οἱ Σύμμαχοι Ναύαρχοι ἐνόμισαν ὅτι ἠδύναντο πλέον ν' ἀπομακρυνθῶσι τοῦ Ναυαρίνου· καὶ ὁ μὲν Codrington μετὰ τῶν πλοίων «Asia», «Talbot» καὶ «Zebra» ἐπλευσεν εἰς Ζάκυνθον, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέστειλε τὰ «Albion», «Genoa» καὶ «Cambrian» εἰς Μάλταν πρὸς ἀνεφοδιασμόν καὶ ἀφῆκε τὴν φρεγάταν «Dartmouth» πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἐν Ναυαρίνῳ Στόλου, ὁ δὲ De Rigny μὴ εὐρίσκων ἱκανοποιητικὴν τὴν κατάστασιν τῶν πλοίων του ἀπὸ ἀπόψεως ὁργανώσεως κατηνύνη εἰς Μῆλον. Δυστυχῶς κατὰ τὴν νύκτα τῆς 18ης Σεπτεμβρίου συνεκρούσθησαν δύο ἐκ τῶν πλοίων του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἐν ἑξ' αὐτῶν διὰ τῶν διαφόρων ἐξαρτημάτων τοῦ ἑτέρου, τῆς «Provence», στερηθεὶς οὕτω ἐνὸς τῶς ἰσχυροτέρων πλοίων του, ὅπερ ἀπέστειλεν εἰς Τουλὸν πρὸς ἐπισκευήν

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ὁ Ἰμβραήμ, βαρέως φέρων τὴν ἀναγκαστικὴν ἀδράνειαν εἰς ἣν κατεδικάζετο καθ' ὃν χρόνον εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐπετρέπετο ἡ συνέχισις τῶν ἐχθροπραξιῶν, παροργισθεὶς δὲ καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν ἃς ἔλαβε περὶ τῆς δράσεως τῶν ὑπὸ τὸν Cochrane καὶ Hastings τμημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ ἰσχυρὰν δύναμιν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐν τῷ Πατραϊκῷ καὶ Κορινθιακῷ Κόλπῳ Τουρκικῆς κυριαρχίας· ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐξέπεμψε τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου μίαν Μοῖραν ὑπὸ τὸν Πατρωνάμπην Μουσταφᾶν, συγκειμένην ἐξ ἑξ φρεγατῶν τῶν 50—58 πυροβόλων, ἑννέα κορβेटῶν 22—32 πυροβόλων καὶ 19 βρικίων 14—22 πυροβόλων καὶ συνοδεύουσαν τέσσαρα αὐστριακὰ ἐμπορικὰ σκάφη πλήρη στρατοῦ.

Τὴν ἐπομένην ὁ Codrington, πληροφορηθεὶς παρὰ τῆς φρεγάτας ἐπιτηρήσεως «Dartmouth» περὶ τοῦ ἔκπλου τούτου τῆς Τουρκικῆς Μοίρας, ἐξέπλευσεν ἀμέσως καὶ οὗτος ἐκ Ζακύνθου· συναντήσας δὲ περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 19ης πρὸς τὴν 20ὴν Σ)βρίου τὴν Μοῖραν ταύτην εἰς τὸ μεταξύ Ζακύνθου καὶ Κυλλήνης στενὸν ἐμήνυσεν εἰς τὸν Τοῦρκον Ναύαρχον διὰ τοῦ Κυβερνήτου τῆς «Talbot» πλοίαρχου Spencer, ὅτι ὁ ἐκ Ναυαρίνου ἔκπλους ἀπετέλει παραβίασιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Ἰμβραήμ καὶ ὅτι δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ, ἐὰν δὲ ἐτόλμα νὰ βάλῃ ἔστω καὶ μίαν βολὴν ἐναντίον τῆς Ἀγγλικῆς σημαίας, θὰ κατέστρεφεν, ἐὰν ἡδύνατο, ὁλόκληρον τὸν Στόλον του. Κατόπιν τῆς ἀποφασιστικῆς ταύτης παρεμβάσεως τοῦ Codrington, ὁ Τοῦρκος Ναύαρχος ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν Ὑποναύαρχον Χαλήλ, ὅστις προσελάθησε νὰ τον πείσῃ, ὅτι ὁ πρὸς Πάτρας πλοῦς δὲν ἀπετέλει παράβασιν τῶν συμπεφωνημένων· εἰς ταῦτα ὅμως ὁ Ἀγγλος Ναύαρχος ἀπήντησεν, ὅτι μετὰ τὴν παρασπονδίαν τοῦ Ἰμβραήμ οὐδεμίαν πλέον πίστιν ἔδιδεν εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν καὶ ὅτι ἐὰν δὲν ἐπανεπλεον ἀμέσως εἰς Ναυαρίνον, θὰ ἤρχιζε τὸ πῦρ· μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς τοῦτο, ἀπέστειλε καὶ μίαν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του πρὸς τὸν Τοῦρκον Ναύαρχον. Ὁ Μουσταφᾶς, βλέπων ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προχωρήσῃ ἄνευ μάχης πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Μοῖραν, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ διατάξας τὰ πλοιά του νὰ ὑποστρέψωσιν ἐπανεπλευσε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ναυαρίνου. Τὴν ἐπομένην ὅμως νέα ἰσχυρὰ Τουρκικὴ Μοῖρα, συγκειμένη ἐκ δύο δικρότων φρεγατῶν τῶν 60 πυροβόλων, μιᾶς φρεγάτας τῶν 50, τεσσάρων κορβेटῶν καὶ 7 βρικίων, ἧς ἐπέβαιναν αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰμβραήμ, συνηντήθη ἐν πλῶ μετὰ τῆς ἐπαναπλεύσεως Μοίρας τοῦ

Πατρωνάμπεη· ὁ Codrington, ὅστις εἶχε παρακολουθήσει ἐξ ἀποστάσεως, μόλις εἶδε τὴν συνάντησιν τῶν δύο Μοιρῶν, ἐπλησίασε μὲ τὴν μικρὰν του ἐξ τεσσάρων μόλις πλοίων συγκειμένην Μοῖραν ἐν πολεμικῇ ἐγέρσει, ἀλλ' ὁ Ἰμβραήμ λαβὼν γνῶσιν τῶν γεγονότων τῆς προηγουμένης νυκτὸς ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, παρ' ὅλην δὲ τὴν καταπληκτικὴν ὑπεροχὴν τῶν δυνάμεών του διέταξε τὰ πλοῖα του νὰ στρέψωσιν πρὸς Νότον.

Δὲν ἐπρόκειτο ὅμως παρὰ περὶ προσποιήσεως, διότι ὁ Ἰμβραήμ, εὐθύς ὡς ἀπηλλάγη τῆς ἀμέσου παρακολουθήσεως τῶν Ἀγγλῶν, ἔστρεψε καὶ πάλιν πρὸς βορρᾶν καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 23ης Σ/βρίου τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ Στόλου του ἠγκυροβόλει πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάππα.

Μόλις ὁ Codrington ἐληροφορήθη τὴν νέαν ταύτην παρασπονδίαν τοῦ Ἰμβραήμ, ἀπέπλευσε πάραυτα ἐκ Ζακύνθου καὶ κατέφθασε περὶ τὴν 6ην μμ. πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου Πάππα, ἔνθα ὥρμει ὁ Αἰγυπτιακὸς Στόλος· εὐθύς ὡς ἐπλησίασεν, ἔβαλε βολὰς τινὰς κατὰ τῶν μὴ εἰσέτι ἠγκυροβολησάντων Τουρκικῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν πλοίων, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἠρνήθησαν ταῦτα νὰ ἐπιδειξώσι συμφώνως πρὸς τὰ διεθνῆ νόμιμα τὴν σημαίαν των. Ἀκούσας τοὺς κανονιοβολισμοὺς ὁ Ἰμβραήμ διέταξε τὴν ἄμεσον ἄπαρσιν τῶν ἠγκυρολημένων πλοίων του καὶ ἔπλευσε πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀγγλικῶν ἐν τῷ πελάγει, σφοδρὰ ὅμως καταιγὶς ἐπελθοῦσα τὴν νύκτα ἐκείνην ἐπέφερε πλήρη σύγχυσιν εἰς τὸν Στόλον του, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ διασκορπισμὸς τῶν πλοίων· τὰ πλείεστα τούτων καθ' ὁμάδας κατέφυγον εἰς Ναυαρίνον, τινὰ δὲ ἐπαναπλεύσαντα εἰς Πάππαν ἐξηναγκάσθησαν παρὰ τοῦ Codrington τὴν ἐσπέραν τῆς 24 Σ/βρίου νὰ κατευθυνθῶσιν ἐπίσης πρὸς τὸ Ναυαρίνον.

Οὕτως αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἰμβραήμ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐν τῷ Πατραϊκῷ καὶ τῷ Κορινθιακῷ κυριαρχίας τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου καὶ πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τῶν Πατρῶν ἀπέτυχον πλήρως, χάρις εἰς τὴν ἄτεγκτον ἐπιμονὴν καὶ τὸ θάρρος τοῦ Codrington, ὅστις ἀπέδειξεν ἐμπράκτως ὅτι ἡ πρόθεσίς του ἦτο νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ πρὸ οὐδενός, διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας, ἔστω καὶ μόνος αὐτός, τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς τοὺς Συμμαχικοὺς Στόλους ἐντολήν.

Συγκέντρωσις Συμμαχικῶν Στόλων καὶ κατέπλους εἰς Ναυαρίνον.

Ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἐν Ζακύνθῳ πρὸς ἐπισκευήν

τῶν πλοίων του, ὁ Codrington ἀπέπλευσε τὴν 1ην Ὀκτωβρίου καὶ μόλις ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος συνηντήθη μετὰ τοῦ Ρωσικοῦ Στόλου, ὅστις τότε τὸ πρῶτον κατέφθανεν ὅπως συνενωθῇ μετ' αὐτοῦ· ὁ Στόλος οὗτος συνέκειτο ἐκ τεσσάρων πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ τεσσάρων φρεγατῶν, διετέλει δὲ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὑποναύαρχου Κόμητος Heyden, εἰς ὃν κατὰ τὸν ἐκ Κροστάνδης ἀπόπλουν (τῇ 10 Ἰουνίου ν. ἡ.) εἶχον δοθῇ διαταγαὶ σαφεῖς καὶ ἀποφασιστικαί, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐπαμφοτερίζουσας ὁδηγίας, αἰτίνες, ὡς εἶδομεν, εἶχον δοθῇ ἐν ἀρχῇ εἰς τὸν Ἀγγλον καὶ Γάλλον Ναύαρχον.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς Ναυαρχίδος ἐπίσκεψιν τοῦ Ρώσου Ναύαρχου (καθ' ἣν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Codrington, ἔμειναν ἀπολύτως ἱκανοποιημένοι ἐκ τῆς πρώτης γνωριμίας των), ἀπεφασίσθη νὰ πλεύσωσιν ἀμφότεροι οἱ Στόλοι πρὸς τὸ Ναυαρίνον· τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν οἱ Στόλοι οὗτοι ἐν πλῶ εἰσέτι εὐρισκόμενοι συνηντήθησαν καὶ πρὸς τὸν Γαλλικόν, ὑπὸ τὸν Ὑποναύαρχον De Rigny, ὅστις ἐπισκευάσας ἐν τῷ μεταξὺ τὰς ἐκ τῆς συγκρούσεως ζημίας τοῦ ἑνὸς τῶν πλοίων του καὶ μὴ προλαβὼν νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὰ γεγονότα ἅτινα ἀμέσως ἀνωτέρω ἀφηγήθημεν, κατέπλεεν ἤδη ὅπως ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρχηγοῦ.

Κατόπιν ἀποτυχούσης ἀποπείρας κοινοποιήσεως μιᾶς ταυτοσήμου διακοινώσεώς των πρὸς τὸν Ἱμβραήμ, οἱ τρεῖς Σύμμαχοι Ναύαρχοι συνῆλθον εἰς σύσκεψιν ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς Ναυαρχίδος τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν συνεφώνησαν ἅπαντες, ὅτι τρεῖς μόναι ἐνεργεῖαι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων των τεθέντων σκοπῶν ἡγοίγοντο πρὸ αὐτῶν:

(α) ἔξακολούθησις ἀποκλεισμοῦ τοῦ Ναυαρίνου. ὅστις ὅμως θὰ ἦτο δυσχερὴς καὶ δαπανηρὸς, ἐπὶ πλεόν δὲ ἀμφιβόλου ἀξίας, ἐφόσον μία καταιγὶς θὰ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ διασκορπίσῃ τὰ πλοῖα των, παρεχομένης οὕτω εὐκαιρίας ἔκπλου εἰς τὸν Στόλον τοῦ Ἱμβραήμ.

β) συγκέντρωσις τῶν Συμμαχικῶν Στόλων ἐν αὐτῷ τῷ Ναυαρίνῳ οὕτως ὥστε διὰ μόνης τῆς παρουσίας των νὰ ἀναγκάζουν τὸν Τουρκοαἰγυπτιακὸν Στόλον εἰς ἀπραξίαν.

γ) συγκέντρωσις τῶν Στόλων ἐν Ναυαρίνῳ καὶ ἀνανέωσις τῶν παρὰ τῷ Ἱμβραήμ διαβημάτων, ὑποδεικνυμένων εἰς αὐτὸν τῶν ὠφελημάτων, ἅτινα θὰ εἶχεν ἀποδεχόμενος τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐνεργειῶν ἐγένετο ὁμοφώνως ἀποδεκτὴ ὡς

παρέχουσα μεγαλυτέραν πιθανότητα ἐπιτυχίας ἢ τρίτη καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνετάχθη σχετικὸν πρωτόκολλον.

Ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου, ἡ ἀπόφασις περὶ εἵσπλου εἰς Ναναρῖνον δὲν ἐλήφθη μὲ σκοπὸν σαφῶς ἐχθρικόν· ἦτο ὅμως προφανές, ὅτι ἡ στοιχειώδης πρόνοια ἐπέβαλλε τὴν λήψιν μέτρων τινῶν κατὰ τὸν εἵσπλουν, ἐφόσον ἐτύγχανεγνωστόν, ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν πυροβολεῖα εὐρίσκοντο ἐπὶ τε τῆς ἀκτῆς καὶ ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος ἦτο ἡγκυροβολημένος ἐν σχήματι μηνίσκου μὲ τὰ ἰσχυρότερα αὐτοῦ πλοῖα πλαγιοδετημένα κατὰ τρόπον ὥστε νὰ τηρῶσιν ὑπὸ τὸ πῦρ των πάντα τὸν ἐλεύθερον ἐν τῷ ὅρμῳ χώρον, ὃν θὰ ἡδύνατο νὰ καταλάβῃ ὁ Συμμαχικὸς Στόλος. Τὰ ληφθέντα ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου Codrington μέτρα συνίσταντο συνεπῶς εἰς τὸν ἐκ τῶν προτέρων καταρτισμὸν σχεδίου ἀγκυροβολίας τῶν πλοίων κατὰ τρόπον τάσσοντα ἐν ἑκαστῷ αὐτῶν ἔναντι ἐνὸς ἢ δύο ἀντιστοίχων Τουρκικῶν ἢ Αἰγυπτιακῶν πλοίων· οὕτως ἐν περιπτώσει ἐνάρξεως πυρὸς ἐκ μέρους τῶν Τουρκοαιγυπτίων θὰ ὑπῆρχεν ἐκ τῶν προτέρων ὁρισμένη κατανομή τῶν στόχων. Ἐπίσης τὰ μέτρα ταῦτα προυνόουν καὶ περὶ τῶν παρὰ τὴν εἴσοδον ἡγκυροβολημένων Τουρκικῶν πυρπολικῶν, ὧν ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐξουδετέρωσις εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὴν φρεγάταν «Dartmouth».

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀποφάσεων ἡ κατάστασις ἐλάμβανε πλέον ἀποφασιστικὴν τροπὴν, μόνον δὲ πλήρης καὶ ἀνεπιφύλακτος ὑποχώρησις τοῦ Ἰμβραήμ, συνισταμένη εἰς τὴν ἄμεσον διακοπὴν τῆς δρώσεως τῆς Πελοποννήσου, θὰ ἡδύνατο νὰ προλάβῃ τὴν μεταξὺ τοῦ Στόλου του καὶ τῶν Συμμαχικῶν αἵματηράν σύρραξιν.

Θὰ εἶναι ἀπαραίτητον ἐνταῦθα νὰ κάμωμεν μίαν σύγκρισιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, αἵτινες διὰ τῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων ἐτάσσοντο πλέον ἀντιμέτωποι ἀλλήλων.

Καὶ τοῦ μὲν Τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου ἡ σύνθεσις ἀνεφέρθη ἤδη λεπτομερῶς, τοῦ δὲ Συμμαχικοῦ, μετὰ τὴν πλήρη αὐτοῦ συγζέντρωσιν, ἣτις ὥς εἶδομεν ἐπραγματοποιήθη τῇ 2)14 8βρίου, ἦτο ἡ ἀκόλουθος :

	Πλοῖα γραμμῆς	Φρεγάται	Ἄλλα πλοῖα
Ἀγγλικά	3	4	5
Γαλλικά	3	2	2
Ρωσικά	4	4	—
	10	10	7

Παραβάλλον τις τὰς δύο ἀντιμετώπους δυνάμεις πρὸς ἀλλήλας βλέπει ὅτι ὁ Συμμαχικὸς Στόλος ἐν τῷ συνόλῳ του ὑπερεῖχε μὲν αἰσθητῶς εἰς πλοῖα τῆς γραμμῆς, ὑπελείπετο ὅμως σημαντικώτατα εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς τύπους πλοίων τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου, ὅστις περιελάμβανε, πλὴν τῶν 3 πλοίων τῆς γραμμῆς, 17 δικρότους καὶ κοινὰς φρεγάτας, 30 κορβέττας, 28 βρίκια, καθὼς καὶ πυροπολικά, τὰ τελευταῖα ταῦτα, ὡς ἄλλως τε τὰ κατόπιν γεγονότα ἀπέδειξαν, ἰδιαιτέρως ἐπικίνδυνα ἐν ναυμαχίᾳ ἐπ' ἀγκύρα ἐν στενῷ χώρῳ.

Ἀπὸ ἀπόψεως ὅμως ὁργανώσεως καὶ μαχητικότητος, καθὼς καὶ τῆς ἰσχύος καὶ ἀποδόσεως τοῦ πυροβολικοῦ του, ὁ Συμμαχικὸς Στόλος, καίτοι περιλαμβάνων ἡμισυν ἐν τῷ συνόλῳ ἀριθμὸν πυροβόλων ἀπὸ τὸν Τουρκικόν, ὑπερεῖχε σημαντικώτατα αὐτοῦ.

Ἡ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τοῦ παρὰ τῶν τριῶν Ναυάρχων ὑπογραφέντος πρωτοκόλλου ὁ Συμμαχικὸς Στόλος τὴν πρωΐαν τῆς 8/20 Ὀκτωβρίου ἤρχισε κινούμενος πρὸς τὴν εἰσόδον τοῦ Ναυαρίνου, συγκροτηθεὶς ἅμα τῇ ἀπάρσει εἰς σχηματισμὸν πορείας ἐπὶ δύο στηλῶν, τῆς προσηνέμου (δεξιᾶς) περιλαμβανούσης τὸν Ἀγγλικὸν Στόλον καὶ τὸν Γαλλικόν, καὶ τῆς ὑπηνέμου ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ.

Περὶ τὴν 2 μ. μ. ἡ Ἀγγλικὴ Ναυαρχὶς «Asia» εἰσέπλευσεν εἰς τὸν ὄρμον ἀκολουθουμένη παρὰ τῆς «Genoa» καὶ «Albion», ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν δι' αὐτὴν θέσιν, ἦτοι ἔναντι τοῦ πλοίου τοῦ Καπετάν-Μπέη, ἐνὸς τρικρότου καὶ μιᾶς δικρότου φρεγάτας, ἠγκυροβόλησε· τὰ προσηνέμως (ἦτοι νοτίως) τῆς θέσεως ταύτης Αἰγυπτιακὰ πλοῖα εἶχον ὁρισθῇ ὡς στόχοι τοῦ Γαλλικοῦ στόλου, τὰ δὲ ὑπηνέμως, ἦτοι πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ μηνίσκου, ὡς στόχοι τοῦ Ρωσικοῦ. Αἱ διαταγαὶ ὠρίζον, ὅτι τὰ μὲν πλοῖα τῆς γραμμῆς ἐκάστου Στόλου θὰ ἔπλεον κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀντιστοίχους αὐτῶν θέσεις, αἱ δὲ φρεγάται θὰ εἶποντο αὐτῶν κατευθυνόμεναι, ἡ μὲν γαλλικὴ φρεγάτα «Armide» καὶ αἱ Ἀγγλικαὶ «Cambrion», «Glasgow» καὶ «Talbot» πρὸς τὸ ἀριστερῶ τῷ εἰσπλέοντι κέρας τῆς Τουρκικῆς παρατάξεως, αἱ δὲ Ἀγγλικαὶ φρεγάται «Brisk», «Rose», «Dartmouth», «Mosquito» καὶ «Philomele» πρὸς τὰ Τουρκικὰ πυροπολικά, ἅτινα ἔδει νὰ ἐπιτηρῶσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

Αἱ διαταγαὶ τοῦ Ἀγγλοῦ Ναυάρχου ὠρίζον ἐπίσης ρητῶς, ὅτι οὐδὲν συμμαχικὸν πλοῖον ἐπετρέπετο νὰ κάμῃ ἔναρξιν τοῦ πυρός, εἰ μὴ μόνον ἂν ἤρχιζον τοῦτο οἱ Τοῦρκοι. Οὕτω τὰ τρία ἐπὶ κεφαλῇς Ἀγγλικά πλοῖα τῆς γραμμῆς, ἀφοῦ εἰσέπλευσαν χωρὶς νὰ ἐνοχληθῶσι παρὰ τῶν πυροβολείων τῆς εἰσόδου, μετὰ τῆς συνήθους γοργότητος ἐπεράτωσαν ἐντὸς ὀλίγου τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγκυροβολίας καὶ πλαγιοδετήσεως εἰς τὰς ὁρισθείσας δι' ἕκαστον αὐτῶν θέσεις· τὰ ἔναντι τούτων Τουρκοαιγυπτιακὰ πλοῖα δὲν προέβησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἰς οὐδεμίαν ἐχθροπραξίαν, καίτοι αἱ ἐτοιμασίαι των πρὸς μάχην ἦσαν καταφανεῖς εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν Ἀγγλικῶν πλοίων.

Ἦτο ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν, ὅτι μία τοιαύτη κατάστασις, οἷα ἡ δημιουργηθεῖσα ἐκ τοῦ εἰσπλου τοῦ Συμμαχικοῦ Στόλου εἰς Ναυαρχῖνον, ἦτο εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνος, ἤρκει δὲ ἡ μᾶλλον ἀσήμαντος ἀφορμή, ὁ μικρότερος σπινθὴρ εἰς τὴν τόσον κεκορυσμένην ἀτμόσφαιραν, διὰ νὰ ἐκσπάσῃ ἡ καταιγὶς· ἡ ἀφορμὴ αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ, προῆλθε δὲ καὶ τὴν φορὰν αὐτήν, ὅπως καὶ τὰς προηγηθείσας, ἐκ μέρους τῶν Τουρκοαιγυπτίων.

Ἡ φρεγάτα «Dartmouth», βλέπουσα ἐν τῶν πυροπολικῶν ἐπικινδύνως πλησίον τῆς ἀπέστειλε λέμβον, ὅπως ζητήσῃ τὴν μετακίνησιν τοῦ ἐκεῖθεν· μόλις ὅμως ἡ λέμβος ἐπλησίασεν, ἐδέχθη πῦρ ὅπλων ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ πλοίου με ἀποτέλεσμα τὸν φόνον τοῦ ἐπιβαίνοντος αὐτῆς ὑποπλοιάρχου καὶ τινων ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματός της· εἰς τὸ πῦρ τοῦτο, ὡς ἦν ἐπόμενον καὶ συμφώνως ταῖς διαταγαῖς, ἀπήντησε διὰ πυρὸς ὅπλων ἐπίσης ἡ «Dartmouth», μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἡ ἐγγὺς αὐτῇ ἡγκυροβολημένη Γαλλικὴ Ναυαρχὶς «Sirene», ὁπότε ἐν Αἰγυπτιακὸν πλοῖον ἔβαλε βολὴν πυροβόλου· εἰς ταύτην ἀπήντησαν τότε διὰ πυροβόλων τὰ ἐγγὺς ἡγκυροβολημένα συμμαχικά πολεμικά καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ σύρραξις ἀπέβη γενικὴ.

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπακολουθήσας ναυμαχίας, αἵτινες βροῖθουσι παραδειγμάτων εὐγενοῦς αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων, οὐχὶ δὲ ὀλιγώτερον ἀξιοθαυμάστου πείσματος ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων, οἵτινες ἐξηκολούθησαν μαχόμενοι μέχρι τέλους· ἀντὶ τούτου περιοριζόμεθα εἰς τὸ νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἀποσπάσματα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ναυάρχου Codrington⁽¹⁾, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὕτως με-

(1) Ἡ ἐκθεσις αὕτη καὶ διάφορα ἄλλα σχετικὰ πρὸς τὴν ναυμαχίαν.

Σχ. 9. Διάγραμμα Ναυμαχίας εν Ναυαρίνω

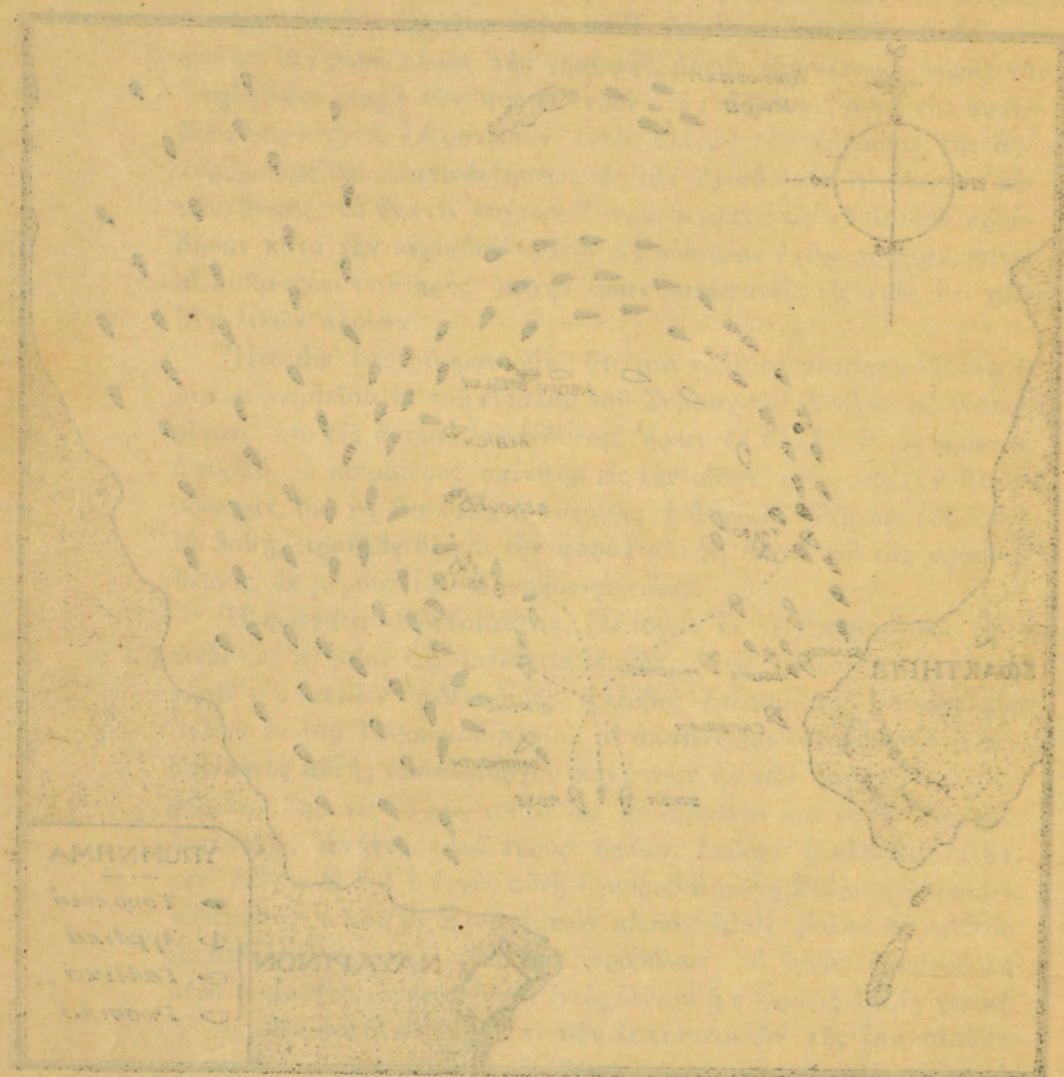

Fig. 1. Distribution of Laysan Duckling in the Hawaiian Islands.

The map shows the distribution of Laysan Duckling in the Hawaiian Islands. The symbols used are: solid oval for Laysan Duck, dashed oval for Laysan Duckling, solid circle for Laysan Duckling, and dashed circle for Laysan Duckling.

The map shows the distribution of Laysan Duckling in the Hawaiian Islands. The symbols used are: solid oval for Laysan Duck, dashed oval for Laysan Duckling, solid circle for Laysan Duckling, and dashed circle for Laysan Duckling.

τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀπέροτον ὕψος μιᾶς ὑπηρεσιακῆς ἀναφορᾶς ἐκδέ-
τει τὰ γενόμενα.

«.... Ἡ «Asia», καίτοι ἡγκυροβολημένη παραπλεύρως πρὸς
πρὸς τὸ πλοῖον τοῦ Καπετὰν-Μπέη, εὗρίσκετο πλησιέστερον τῆς
Ναυαρχίδος τοῦ Αἰγυπτίου Ναυάρχου Μωχαρέμ-Μπέη, ἐπειδὴ δὲ
τὸ πλοῖον τοῦτο δὲν ἔβαλε κατὰ τῆς «Asia» καὶ μετὰ τὴν ἐναρξιν
τοῦ πυρὸς προσηνέμως, οὔτε αὕτη ἔβαλε κατ' αὐτοῦ· πράγματι τὸ
πλοῖον τοῦτο εἶχε σημάνει πρὸς ἡμᾶς, ὅτι «δὲν θὰ ἔβαλε καθόλου»
καὶ συνεπῶς οὐδεμίᾳ ἐχθροπραξίᾳ ἔλαβε χώραν μετὰ αὐτοῦ καὶ
ἡμῶν ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς «Ἀσίας» ἀπαντήσεως
εἰς τὸ πῦρ τοῦ Καπετὰν μπέη».

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ λαμπρὸς πλοηγὸς μας κ. Πέτρος Μι-
κέλης⁽¹⁾, ὅστις ἀπεστάλη ὅπως διερμηνεύσῃ παρὰ τῷ Μωχαρέμ
μπέη τὴν ἐπιθυμίαν μου περὶ ἀποφυγῆς τῆς αἵματοχυσίας, ἐφο-
νεύθη παρὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς ναυαρχίδος του ἐν τῇ λέμβῳ παρα-
βλημένη εἰς τὸ πλοῖον. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν τοῦτο ἐγένετο κατόπιν
διαταγῆς (τοῦ Μωχαρέμ μπέη), ἢ ὅχι· ὁλίγον ὅμως κατόπιν τὸ
πλοῖον του ἔβαλε κατὰ τῆς «Asia» καὶ κατόπιν τούτου κατεστράφη
παρὰ τοῦ πυρὸς αὐτῆς, συμμερισθὲν δὲ οὕτω τὴν τύχην τῆς πρὸς
τὰ δεξιὰ μας ναυαρχίδος τοῦ συναδέλφου του (Τούρκου) ναυάρχου
ἡρξισε νὰ ἐκπίπτῃ ὑπηνέμως ἐν καταστάσει ναυαγίου. Εὐθὺς ὥς
τὰ δύο ταῦτα πλοῖα ἐξέλιπον, ἡ «Asia» εὗρέθη ἐκτεθειμένη εἰς τὸ
θεωρητικὸν πῦρ πλοίων τῆς δευτέρας καὶ τρίτης γραμμῆς, ὅπερ
κατέρριψε τὸν ἰστὸν τοῦ ἀκατίου της, ἡχορήστεσε τινὰ τῶν πυροβό-
λων της, ἐφόρνευσε δὲ καὶ ἐτραυμάτισε πολλοὺς ἐκ τοῦ πληρώματος.
Ἡ ἀφήγησις τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν «Asia» θὰ ἡδύνατο ἴσως ὁ-
μοίως νὰ ἰσχύῃ καὶ διὰ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν πλοίων τοῦ Στόλου.
Ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ «Genoa» καὶ ἡ «Albion» ἔλαβον τὰς δια-
ταχθείσας θέσεις ἦτο λαμπρὸς, ἡ δὲ διαγωγὴ τῶν συναδέλφων μου
Ναυάρχων, Κόμητος Heyden καὶ Ἰπλότου De Rigny, ὑπῆρξεν
ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους θαυμαστὴ καὶ ὑποδειγματικὴ».

Τὰ ἀνωτέρω δὲν εἶναι ἀπλαῖ φιλοφρονήσεις, διότι ὁ ἀγὼν
ὑπῆρξε πράγματι κρίσιμος, ἰδίᾳ κατὰ τὴν πρώτην ὥραν, ὅποτε, καίτοι

τοῦ Ναυαγίου ἐλήφθησαν ἐκ μιᾶς ἀνατυπώσεως τοῦ φύλλου τῶν «Times»
τῆς 12ης Νοβρίου 1827, γενομένης ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Λονδίῳ ἐορτα-
σμοῦ τῆς ἐκατονταετηρίδος τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1927.

(1). Οὗτος ἦτο Ἕλλην, καθὼς καὶ ὁ τοῦ Γάλλου Ναυάρχου Σάντος
Μπαλουῆδος.

εἶχεν ἤδη γενικευθῆ ἡ σύρραξις ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γραμμῇ, ὁ εἰσπλους τοῦ Γαλλικοῦ Στόλου δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρωθῆ, ὁ δὲ Ρωσσικὸς ὁλόκληρος εὐρίσκετο εἰσέτι ἐκτὸς τοῦ ὅρμου· οὕτω τὰ ἀλληλοδιαδέχως εἰσπλέοντα Γαλλικὰ καὶ Ρωσσικὰ πλοῖα ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ δυσκολίας ἠδύναντο νὰ καταλάβουν τὰς εἰς ἕκαστον αὐτῶν ὁρισθείσας θέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐκ τούτων μετὰ τὴν γενίκευσιν τοῦ πυρὸς εἰσπλέοντα ὑφίσταντο καὶ τὸ πῦρ τῶν πυροβολείων τῆς εἰσόδου, ἅτινα, ἀφοῦ ὥς εἶδομεν ἀφῆκαν τὰ πρῶτα πλοῖα νὰ εἰσπλεύσουν ἀνενόχλητα, ἤνοιξαν πλέον πῦρ κατὰ τῶν λοιπῶν εἰσπλεόντων μετὰ τὴν γενίκευσιν τῆς μάχης.

Παρὰ ταῦτα, καὶ τὰ Γαλλικὰ καὶ τὰ Ρωσσικὰ πλοῖα ἠδυνήθησαν νὰ εἰσπλεύσωσι καὶ περὶ τὴν 3ην μ.μ. ὥραν ἅπαντα ἀνεξαιρέτως εἶχον καταλάβει τὰς ὁρισθείσας ἐν τῷ σχεδίῳ ἀγκυροβολίας θέσεις· ἡ Γαλλικὴ Ναυαρχίς «Sirene» καὶ τὸ πλοῖον τῆς γραμμῆς «Scirpion» διέτρεξαν σοβαρώτατον κίνδυνον ἐκ τῶν δεξιᾷ τῇ εἰσπλεόντι Τουρκικῶν πυρπολικῶν, ἐν μάλιστα τῶν ὁποίων κατώρθωσε νὰ ἐμπλακῇ πρὸς τὸ πλοῖον τοῦτο καὶ νὰ προξενήσῃ ἔναρξιν πυρκαϊᾶς· ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅμως ἡ καλὴ ἐσωτερικὴ ὁργάνωσις τῶν πλοίων τούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἔγκαιρος παρέμβασις ὀπλισμένων ἐφορκίων, ἅτινα ἐξαπέστειλεν ἀμέσως ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἀγγλικῆς φρεγάτας Dartmouth Πλοίαρχος Fellowes, ἔσωσαν τὰ Γαλλικὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὰ κινδύνου. Τὴν τοιαύτην εὐστοχον ἐκπλήρωσιν ἐκ μέρους τοῦ Πλοιάρχου τούτου τῶν εἰς αὐτὸν ἀνατεθέντων καθηκόντων ἰδιαιτέρως ἐξαίρει ἐν τῇ ἐκθέσει του ὁ Ναύαρχος Codrington γράφων τὰ ἑξῆς :

«Ὁ πλοίαρχος Fellowes ἐξετέλεσε τελείως τὰ ἀνατεθέντα εἰς αὐτὸν καθήκοντα καὶ διὰ τῆς ἐπιδεξίως παρασχεθείσης συνδρομῆς τοῦ μικροῦ του ἀλλὰ γενναίου ἀποσπάσματος ⁽¹⁾ ἔσωσε τὴν «Sirene» ἀπὸ τοῦ κινδύνου τοῦ νὰ ἐμπρησθῇ παρὰ τῶν πυρπολικῶν. Ἐπίσης τὰ «Cambrian», «Glasgow» καὶ «Talbot», ἀκολουθοῦντα τὸ παράδειγμα τοῦ Πλοιάρχου Hugon τῆς «Armide», ὅστις ἀντεμετώπιζε τὴν ἐπὶ κεφαλῇς τῆς γραμμῆς ταύτης φρεγάταν, κατέστρεψαν τελείως τὰ ἐναντι αὐτῆς πλοῖα καὶ συγχρόνως ἐσίγησαν τὰ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς πυροβολεῖα».

Τὸ πνεῦμα τῆς μεταξὺ τῶν τριῶν Συμμαχικῶν Στόλων ἀλληλεγγύης, ὅπερ χαρακτηρίζει τὰ ἀνωτέρω περιστατικά, ἐξηκολούθησε

(1) Ἐννοεῖ τὰς ἐξοπλισμένας λέμβους.

νά επικρατῇ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος· οὕτω, καθ' ἣν στιγμήν ἡ Ρωσικὴ Ναυαρχίς «Asoff» φθάσασα εἰς τὴν ὠρισμένην δι' αὐτὴν θέσιν Β.Δ. τοῦ Ἀγγλικοῦ πλοίου τῆς γραμμῆς «Albion» ἐνεπλάκη εἰς πεισματώδη ἀγῶνα πρὸς πέντε Τουρκικὰ καὶ Αἰγυπτιακὰ πλοῖα, τὸ Γαλλικὸν πλοῖον τῆς γραμμῆς «Breslaw», καίτοι εἶχε δεινῶς δοκιμασθῇ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν πυροβολείων τῆς εἰσόδου, ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς βοήθειάν της· τὸ Γαλλικὸν τοῦτο πλοῖον, ἀφοῦ κατώρθωσε μετὰ μεγάλων δυσχερειῶν νὰ ἀποφύγῃ Τουρκικὸν πυρπολικὸν καὶ ἡλευθερώθῃ ἀκολούθως ἀπὸ τῆς ἡμιολίας «Alcyon», πρὸς ἣν ἐνεπλάκη ὁ πρόβολός του κατὰ τὸν χειρισμὸν τῆς ἀποφυγῆς τοῦ πυρπολικοῦ, ἡγκυροβόλησε μετὰ τῆς Ρωσικῆς Ναυαρχίδος καὶ τῆς «Albion» καὶ διὰ τοῦ εὐστόχου πυρός του κατέβαλεν ἀλληλοδιαδόχως τρεῖς ἐκ τῶν ἐχθρικῶν φρεγατῶν, αἵτινες ἔβαλλον κατὰ τῶν πλοίων τούτων.

Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησεν οὕτω σκληρὸς καὶ πείσμων μέχρι τῆς ὥρας μ.μ., ἥτοι ἐπὶ τετράωρον, ἡ δὲ σκηνὴ τῆς καταστροφῆς, ἣτις παρουσιάσθη μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ πυκνοτάτου καπνοῦ τῆς πυρίτιδος, τῶν πυρκαϊῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων, ὑπῆρξε κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Codrington «*τοιανύτη, οἷα σπανίως ἐν τῷ παρελθόντι ἔχει παρατηρηθῇ*»· τὸ πείσμα, ὃ περ ἔδειξαν κατ' αὐτὴν οἱ ἐπιβαίνοντες τῶν Τουρκοαιγυπτιακῶν πλοίων, κατεδείχθη ἐκ τοῦ ὅτι, οὐδὲν ἔξ αὐτῶν παρεδόθη, ἀλλ' εὐθὺς ὥς ἐτίθετο ἕκαστος ἐκτὸς μάχης, παρεδίδοτο εἰς τὰς φλόγας ἢ ἀνετινάσσετο παρὰ τῶν ἐπιζώντων· αἱ ἐκρήξεις ἐκ τῶν πυρπολουμένων πλοίων ἦσαν τόσον συχναὶ καὶ ἀλεπάλληλοι, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Codrington ἐκφράζει ἐν τῇ ἐκθέσει του τὴν ἐκπληξίν του, πῶς τὰ συμμαχικὰ πλοῖα ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγῃσι τὰς συνεπείας αὐτῶν.

Ἀποτέλεσμα τῆς πεισματώδους ταύτης συρράξεως ὑπῆρξεν ἡ πλήρης ἐκμηδένισις τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου, ἐκ τῶν ἐννεγίνοντο πολεμικῶν πλοίων τοῦ ὁποῖου ἀνετινάχθησαν ἢ ἐβυθίσθησαν ἐν πλοῖον τῆς γραμμῆς, 3 δίκροτοι φρεγάται, 22 κορβέται, 19 βρίκια, 1 ἡμιολία καὶ 5 πυρπολικά, μὲ συνολικὴν ἀπώλειαν 6000 ἀξιωματικῶν καὶ ἀνδρῶν φονευθέντων ἢ πνιγέντων (1)

(1) Κατὰ τὸν Ἀγγλὸν ἱστορικὸν I. Holland-Rose αἱ ἀπώλειαι τῶν Τούρκων ἦσαν 4000 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν πλεῖστοι ἐφονεύθησαν ἢ ἐπνίγησαν κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν πληρωμάτων ἀνατινάξεις Τουρκοαιγυπτιακῶν πλοίων.

Αἱ ἀπώλειαι τοῦ Συμμαχικοῦ Στόλου ὑπῆρξαν σχετικῶς μικραί, καθόσον οὐδὲν αὐτοῦ πλοῖον ἐβυθίσθη, ἐβλάβησαν δὲ μόνον σοβαρῶς τὰ 3 Ἀγγλικά πλοῖα τῆς γραμμῆς κατὰ τρόπον καθιστῶντα ἀναγκαίαν τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἀποστολὴν αὐτῶν πρὸς ἐπισκευὴν ἐπίσης ὑπέστησαν σημαντικὰς ζημίας ἐκ τῶν Γαλλικῶν καὶ Ρωσικῶν πλοίων αἱ Ναυαρχίδες καὶ τὰ λοιπὰ πλοῖα μάχης· αἱ εἰς ἄνδρας ἀπώλειαι τοῦ Συμμαχικοῦ Στόλου ἀνῆλθον εἰς σύνολον 655 νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ἐξ ὧν 272 Ἀγγλοὶ, ἐν οἷς καὶ ὁ Κυβερνήτης τοῦ «Genoa» πλοίαρχος Bathurst, 185 Γάλλοι καὶ 198 Ρῶσοι.

Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου ὑπῆρξε μία τῶν ἀποφασιστικωτέρων ναυμαχιῶν ὑπὸ ἔποψιν ἀποτελεσμάτων, ἐξ ὧων ἀναφέρει ἡ Ναυτική Ἱστορία. Τὸ ἐπιτευχθὲν κατ' αὐτὴν ἀποτέλεσμα τῆς πλήρους ἐκμηδενίσεως τοῦ Τουρκοαἰγυπτιακοῦ Στόλου, παρουσιάζοντος σύνολον 2436 πυροβόλων, παρὰ τῶν Συμμαχικῶν Στόλων, ὧν τὰ πυροβόλα δὲν ὑπερέβαινον τὰ χίλια διακόσια, δέον νὰ ἀποδοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπεροχὴν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐν γένει μαχητικότητος τῶν Εὐρωπαϊκῶν Στόλων ἔναντι τοῦ Τουρκοαἰγυπτιακοῦ· διότι καὶ ἡ γεωγραφικὴ διαμόρφωσις τοῦ ὅρου καὶ ἡ παράταξις τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγκυροβολημένου ἐν σχήματι μηνίσκου Στόλου ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐπιτρέπη τρομακτικὴν συγκέντρωσιν πυρὸς κατὰ παντὸς εἰσπλέοντος πλοίου, μόνον δὲ ἀσύγκριτος ὑπεροχὴ εἰς τὴν βολὴν τῶν Συμμαχικῶν πλοίων δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πῶς ταῦτα κατῴρθωσαν μὲ τόσον ὀλίγας θυσίας νὰ ἐπιτύχωσι τόσον ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου δὲν παρουσιάζει σημαντικὸν ἐνδιαφέρον, ὥς διεξαχθεῖσα ἐπ' ἀγκύρα· ἴσως ἡ κατάστασις θὰ ἦτο δυσχερεστέρα διὰ τοὺς Συμμάχους, ἐὰν ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκοαἰγυπτιακοῦ Στόλου (διότι ὁ Ἰμβραήμ ἀπουσίαζε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ναυμαχίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου) ἀπεφάσιζεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀπαγορεύσῃ τὸν εἰσπλουν εἰς τοὺς Συμμαχικοὺς Στόλους, ὁπότε τὰ εἰσπλέοντα πλοῖα θὰ εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸ πῦρ τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς πυροβολείων καὶ τῶν πλοίων κατὰ τὴν κίνησιν των πρὸς λῆψιν τῶν θέσεών των. Τὸ γεγονὸς ὅμως, ὅτι ἡ Ρωσικὴ Ναυαρχὶς «Azoff», καίτοι βαλλομένη παρὰ τε τῶν πυροβολείων καὶ τῶν πλοίων, ἠδυνήθη οὐχ ἥτιον νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν θέσιν της χωρὶς καὶ ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πῦρ, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ βολὴ τῶν Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων δὲν ἦτο ἀποτελεσματικὴ· τοῦτο ὠφέλιμο εἰς τὸ ὅτι τὰ μὲν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς πυροβολεῖα ἀπετέλουν μᾶλλον πρό-

χειρα ὀχυρώματα μὴ περιλαμβάνοντα ἰσχυρὰ πυροβόλα, ἡ δὲ εἰς τὸ πυροβολικὸν ἐξάσκησις τῶν Τουρκοαιγυπτιακῶν πλοίων ἦτο τόσοσιν μικρά, ὥστε νὰ μὴ ἀποτελῇ τοῦτο σοβαρὸν κίνδυνον διὰ κινούμενον στόχον. Ἐξ ἀντιθέτου τὸ πῦρ τῶν συμμαχικῶν πλοίων, ἰδιαιτέρως δὲ τῆς Ἀγγλικῆς Ναυαρχίδος «Asia», ἦτο ἐκτάκτως πυκνόν, ἀκριβὲς καὶ ἀποτελεσματικόν, λαμβανομένου βεβαίως πάντοτε ὑπ' ὄψιν τοῦ μικροῦ σχετικῶς καταστρεπτικοῦ ἀποτελέσματος τῶν συμπαγῶν βλημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Αἱ διπλωματικαὶ καὶ πολιτικαὶ συνέπειαι τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσωσιν, ὡς ἐξερχόμενοι τοῦ θέματος τῆς μελέτης τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων· εἶναι πράγματι ἀμφίβολον, κατὰ πόσον αἱ ὑπογράψασαι τὴν Συνθήκην τοῦ Λονδίνου Κυβερνήσεις ἐφαντάζοντο ὅτι θὰ κατέληγεν αὕτη εἰς τὸ τρομακτικὸν δρᾶμα τοῦ Ναυαρίνου, εἶναι ὅμως ἕξ ἴσου ἀμφίβολον τὸ κατὰ πόσον ἡ Συνθήκη αὕτη θὰ ἀπέδιδε πράγματι τὰ ὅσα ἀπέδωκε ριζικὰ ἀποτελέσματα, ἐὰν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἀγγλικῶν ναυτικῶν Δυνάμεων δὲν εὐρίσκετο ὁ ἀποφαστικὸς μαθητὴς τῆς Σχολῆς τοῦ Νέλσωνος Ἀντιναύαρχος Gondrington, ἀλλ' ἕτερός τις ὀλιγώτερον διατεθειμένος νὰ ἀναλάβῃ εὐθύνας ἀνὴρ. Χωρὶς βεβαίως οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ θέλῃ τις νὰ ὑποτιμήσῃ τὰς προθέσεις καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τῶν συναδέλφων τοῦ Γάλλου καὶ Ρώσσοι, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ὁ Ναύαρχος Condricton ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔδωκε τὸν τόνον τῆς σοβαρότητος καὶ ἀποφασιστικότητος εἰς μίαν σειρὰν ἐνεργειῶν, ἥτις βασιζομένη εἰς τόσον ἀσαφεῖς καὶ ἀναποφασίστους διαταγὰς, οἷαι αἱ ἀρχικῶς ἐκδοθεῖσαι παρὰ τῶν Συμμαχικῶν Κυβερνήσεων, θὰ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ ἐκφυλισθῇ εἰς χλιαρὰν καὶ ἀνευ ἀποτελέσματος ναυτικὴν ἐπίδειξιν· τὸ τοιοῦτον δὲ θὰ παρεῖχεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸν Ἰμβραῖμ τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταφέρῃ τὸ τελευταῖον κατὰ τῆς Ἐπαναστάσεως κτύπημα διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Ὑδρας.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ ἐὰν οἱ Σύμμαχοι Ναύαρχοι εἰσπλέοντες εἰς Ναυαρίνον εἶχον πράγματι ὑπ' ὄψιν τὴν μέλλουσαν νὰ ἐπακολουθήσῃ σύρραξιν, δὲν δύναται τις νὰ ἀπαντήσῃ μετὰ βεβαιότητος· ἀσφαλῶς δὲν ἀπέκλειον τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκτῶν μέτρων προνοίας, ἅτινα ἔλαβον ἐν τῇ διατάξει τῆς ἀγκυροβολίας των· ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ ἐκτίμησις τῆς καταστάσεως, ἐφ' ἣς ἐβασίσθη ἡ ἀπόφασις αὕτη καὶ ἥτις εὐκρινέστατα διατυποῦται ἐν τῷ παρ' αὐτῶν συνταχθέντι πρωτοκόλλῳ, ἔδειξεν ὅτι μόνον ὁ εἰς

Ναυαρίνον εἰσπλους ἠδύνατο νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἀκριβῇ ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνατεθείσης εἰς αὐτοὺς ἐντολῆς, δὲν εἶχον ἔλενθερίαν ἐκλογῆς, ἐκτος ἐὰν ἀπεφάσιζαν νὰ ἐπαφεθοῦν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐπανειλημμένως ἀποδειχθεῖσαν κακὴν πίστιν τοῦ Ἰμβραήμ. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ Ναυάρχου Codrington καὶ τῆς προσπαθείας, ἣν κατέβαλεν οὗτος ὅπως καταστείλῃ τὴν δικαίαν του ἀγανάκτησιν ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Αἰγυπτίου Ἀρχηγοῦ, εἶναι τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα τῆς ἐκθέσεώς του.

«...ὅταν εἶδον ὅτι ὁ λόγος τῆς τιμῆς τοῦ ὑπερφιάλου Ὀθωμανοῦ ἐθυσιάσθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς παρ' αὐτοῦ συνεχίσεως τῆς ἀγρίας δηώσεως (τῆς Πελοποννήσου) καὶ ὅτι ἐγένετο μία χυδαία κατάχρησις τῆς ἐμπιστοσύνης μας ἐπὶ τὴν καλὴν πίστιν τοῦ Ἰμβραήμ, ὁμολογῶ ὅτι ἠσθάνθην τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τιμωρήσω τοὺς ἐνόχους. Ἀλλὰ τὸ καθῆκον μοῦ ἐπέβαλλε νὰ ὑπομένω καὶ ὑπέμεινα· δύναμαι δὲ νὰ διοβρεβαιώσω τὴν Ὑμετέραν Β. Ὑψηλότητα (1) ὅτι παρ' ὅλα ταῦτα θὰ ἠδυνάμην ἀκόμη νὰ ἀποφύγω τὰ ἄκρα, ἐὰν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος ἐνεργείας ἐλεύθερος εἰς ἐμέ... »

Εἰς ἄλλην ἀναφορὰν του ὁ Codrington, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ προθέσεις αὐτοῦ εἰσπλέοντος εἰς Ναυαρίνον δὲν ἦσαν σαφῶς ἐχθρικάι, ἐτόνιζε ὅτι, ἐὰν εἰσέπλεε μὲ τὴν πρόθεσιν ἀποφασιστικῆς προσβολῆς κατὰ τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου δὲν θὰ κατηύθυνε τὸν Στόλον του εἰς θέσεις ἀγκυροβολίας ἐντὸς τοῦ μηνίσκου καὶ συνεπῶς ὑποκειμένας εἰς τὸ συγκεντρωτικὸν πῦρ ἰσχυροτέρων πλοίων τῆς Τουρκοαιγυπτιακῆς παρατάξεως, ἀλλὰ θὰ διεισέδυνεν μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ κέρατος τοῦ μηνίσκου καὶ τῆς Πελοποννησιακῆς παραλίας. Εἰς τοιοῦτος χειρισμός, ὑπενθυμίζων τὸν παρὰ τοῦ Νέλσωνος ἐκτελεσθέντα κατ' τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀβουκίρ, θὰ παρουσίαζε πολλὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας, καθόσον, ὥς φαίνεται ἐκ τοῦ διαγράμματος, τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ ἀνατολικοῦ κέρατος τῆς Τουρκοαιγυπτιακῆς παρατάξεως καὶ τῆς ξηρᾶς ἦτο ἀρκετὰ σημαντικόν, ἐπιτρέπον εἰχερῶς τὴν διάβασιν τῶν Συμμαχικῶν πλοίων ἐν γραμμῇ παραγωγῆς, χωρὶς

(1) Ἐννοεῖ τὸν Δουκά τοῦ Clarence, τότε Λόρδον Ἀρχιναύαρχον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου· οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος κάτοχος τοῦ Ὑπεριάτου τούτου ἀξιώματος τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυτικοῦ, ὅπερ ἀκολούθως ἐπικρατήσασιν τῶν δημοκρατικωτέρων ἀντιλήψεων μετεβίβάσθη εἰς τοὺς Λόρδους τοῦ Ναυαρχείου.

κανέν ἄλλο ἐμπόδιον, πλὴν τῆς λόγῳ τῶν πολυαρίθμων ἐκεῖ ἡγυροβολημένων μεταγωγικῶν καὶ ἐμπορικῶν πλοίων δυσχερείας χειρισμῶν.

Βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ἀποφανθῇ σήμερον μετὰ βεβαιότητος, ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς τοιούτου χειρισμοῦ θὰ ἦσαν ἀνώτερα τῶν ἐπιτευχθέντων, πιθανὸν ὅμως αἱ ζημίαι τῶν Συμμαχικῶν πλοίων εἰς ἄνδρας καὶ ὑλικὸν νὰ ἦσαν μικρότεραι. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὁπωσδήποτε, ὅτι ἂν οἱ Σύμμαχοι Ναύαρχοι ἐπείσθησαν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ εἰσπλου εἰς Ναυαρίνον καὶ ὁ εἰσπλους οὗτος ἀπεφασίσθη, οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ἔνοπλον σύρραξιν· ἐνεργοῦντες δὲ ὡς ἐνῆργησαν, ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Συνθήκης καὶ πρὸς τὸ γράμμα τῶν τελευταίων ληφθεισῶν ὁδηγίων, ἔστω καὶ ἂν ἡ διαδεχθεῖσα τὴν τοῦ Κάνιγγος Συντηρητικὴ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐξεδήλωσε διὰ πολιτικούς λόγους τὴν ἀποδοκιμασίαν της κατὰ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, χαρακτηρίσασα αὐτὴν ἐν τῷ Βασιλικῷ Λόγῳ τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1828 ὡς «ἀτυχὲς συμβάν» (untoward incident).

Αἱ συνέπειαι τῆς ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφῆς τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ Στόλου ὑπῆρξαν πράγματι ἀποφασιστικάι, καθόσον μετεβλήθη ὁριστικῶς πλέον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἡ γενικὴ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου κατάστασις· οὕτως, ἂν ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ κατενεχθέντος καιρίου πλήγματος ἐξηφανίσθη σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἡ συνδεδασμένη ναυτικὴ δύναμις τῆς Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου, ἂν ἑτέρου δὲ ἐπεστέφθη ὁριστικῶς πλέον ὁ Ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπῆλθεν ἡ πρώτη ἐμπράγματος κύρωσις τῶν ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου ἀναγεννηθεισῶν ἐλπίδων τοῦ ἀγωνιζομένου Λαοῦ.

Διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως της Ἐπαναστάσεως εὐρέθησαν οἱ Ἕλληνες διαθέτοντες τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, διότι, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν τοῦ Codrington, ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς Στόλος ἐν Ναυαρίνῳ, ἐξηκολούθει νὰ ἀποτελῇ πραγματικὸν κίνδυνον, ὅστις δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ, εὐθύς ὡς διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον ἐχαλαροῦτο ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιτήρησις τοῦ Ἀγγλοῦ καὶ τῶν Συμμάχων Ἀρχηγῶν. Ἐπὶ πλέον, διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Στόλου τοῦ ὁ Ἰμβραήμ ἐβλέπε τὰς μετὰ τῆς Αἰγύπτου συγκοινωνίας του τελείως ἀποκεκομμένας, τὸ τοιοῦτον δὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχῃ ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τε τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπιχειρήσεων καὶ

ἐπὶ τῶν μελλοντικῶν κατὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος σχεδίων τοῦ Αἰγυπτίου Ἡγεμονίδου.

Αἱ πρῶται συνέπειαι τῆς ἐν Ναυαρίνῳ Ναυμαχίας. Ἐπιχειρήσεις Δυτικῆς Ἑλλάδος.— Ἀφίξεις Καποδιστρίου.— Θάνατος τοῦ Hastings.

Ὡς εἶδομεν, πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπὸ τὸν Ghurch εἶχεν ἀναλάβει ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Δ. Ἑλλάδα βαίνων κατὰ μῆκος τῶν πρὸς τὸν Κορινθιακὸν παραλίων τῆς Φωκίδος με κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Αἰτωλίαν. Τὰ ἀρχικά σχέδια τῆς ἐπιχειρήσεως προέβλεπον ἐπέκτασιν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἡπειρον, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἐπανάστασιν ἐν Ἀλβανίᾳ, ἣν ἐσκόπευε μετὰ τὸ ἀνήσυχον πάντοτε καὶ τυχοδιωκτικὸν κάπως π. εὐμὰ του νὰ διεγείρῃ ἐκεῖ ὁ Cochrane.

Εἰς ὅμως ἐκ τῶν ὁρῶν τῆς ἐπιτευχθείσης μεταξὺ Ἰμβραήμ, Godrington καὶ De Rigny συμφωνίας τῆς 13ης Σβρίου, ἥς ἡ παραβίασις ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ ἤγαγεν εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἦτο καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων ἀπαγόρευσις εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπεκτείνωσι τὸν πόλεμον πέραν τοῦ τότε θεάτρου αὐτοῦ· ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ ὅρου τούτου ὁ Godrington εἶχεν ἀποστείλῃ πρὸς τὸν Cochrane τὴν «Philomele», ὅπως συστήσῃ εἰς αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχεδίου τούτου· πράγματι τότε ὁ Cochrane συνεμορφώθη πρὸς τὴν σύστασιν ταύτην τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρχηγοῦ, μόλις ὅμως ἐγνώσθη ἡ εἰδησις τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας, κα' ἐστὶ πλέον προφανές, ὅτι οὐδεὶς περιορισμὸς ἠδύνατο νὰ τεθῇ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ νέα οὕτω ἐν αἰς ἐδόθη εἰς αὐτάς.

Οὕτω καὶ ὁ Hastings, ὅστις κατόπιν τῆς ναυμαχίας τῶν Σαλῶνων εἶχε καταλύγει μετὰ τὴν μικρὰν αὐτοῦ μοῖραν εἰς τὸν ὅρμον Στραβό, ὃν εἶχεν ὀχυρώσει (1) ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπιθέσεως ἣν ἀνέμενεν ἐκ μέρους τοῦ Ἰμβραήμ, μόλις ἐπληροφορήθη τὰ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, ἀπεφάσισε νὰ ἐκπλεύσῃ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ νὰ μεταφέρῃ τὸ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τὴν Δυτ. Ἑλλάδα ὀργανούμενον στρατεύμα εἰς τὸ Δραγαμέστι· ἐκεῖθεν τοῦτο ἐπρόκειτο ἐξορμήσῃ πρὸς

(1) Ἐκ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὀχυρώσεως ταύτης, τῶν ἐπιθεμένων εἰς σελ. 49—50 τῆς μονογραφίας τοῦ Κ. Ράδου «Ὁ Ἀστυγὶς καὶ τὸ ἔργον του ἐν Ἑλλάδι» ἔκδ. 1928, δύναται τις νὰ ἐκτιμῇσῃ οὐ μόνον τὴν πειρὰν, ἀλλὰ καὶ τὴν μεθοδικότητα, ἣν ἐχαρακτήριζε τὸν Ἀστυγα εἰς ὅλας τοὺς ἐνεργείας.

πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου τῆς ἐκ νέου ἐκκαθαρίσεως τῆς Στερεᾶς. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἦτο ὑποχρεωμένος ὁ Hastings νὰ διαπλεύσῃ ἐκ νέου τὰ «μικρὰ Δαρδανέλλια», μὴ θέλων δὲ νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὰ ἀπρόοπτα καὶ τὰς ἰδιοτροπίας τῆς νυκτός, ἀπεφάσισε νὰ ἐκπλεύσῃ ἐν καιρῷ ἡμέρας, ὅπως εἶχεν εἰσπλεύσει.

Πράγματι τὴν μεσημβρίαν τῆς 18ης Ν)βρίου 1827 ἡ ὑπὸ τὸν Hastings Μοῖρα, περιλαμβάνουσα, πλὴν τῆς «Καρτερίας» καὶ «Σωτήρος», καὶ τὰ τρία ἐν Ἰτέᾳ αἰχμαλωτισθέντα ὀπλιταγωγὰ ρημουλκούμενα παρὰ τῶν κανονισφόρων, ἐκινήθη πρὸς τὸ στενὸν Ρίου-Ἀντιρρίου, μόλις δὲ εἰσῆλθεν ἐντὸς βεληγεκοῦς τῶν φρουρίων, εὗρέθη ὑπὸ τὸ πυκνότατον πῦρ ὑπερογδοήκοντα πυροβόλων (60 ἐκ τοῦ Ρίου καὶ 27 ἐκ τοῦ Ἀντιρρίου). Ὁ Ἀστιγξ δὲν ἔσπευσε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πῦρ, ἀλλὰ μόνον ὅταν παρήλλασε τὸ Ρίον, ἔδωκε τὴν διαταγὴν τῆς ἐνάρξεως πυρὸς εἰς τὴν «Καρτερίαν», ἣτις ἤρchiσε βάλλουσα διὰ μὲν τῶν ὀβιδοβόλων αὐτῆς κατὰ τοῦ Ρίου, διὰ δὲ τῶν πυροβόλων τῶν 32 λιτρῶν κατὰ τοῦ Ἀντιρρίου. Οὕτω βάλλουσα καὶ βαλλομένη ἡ μικρὰ αὕτη Μοῖρα ἠδυνήθη οὐχ ἥττον νὰ διέλθῃ τὰ στενὰ ἄνευ σοβαρῶν βλαβῶν (1) καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας ἠγκυροβόλησε πρὸ τῶν Πατρῶν· ἐκεῖ ὁ Ἀστιγξ ἐβίβησεν ἐν Αὐστριακὸν πλοῖον πλήρες ἐφοδίων τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως, ἀκολούθως δὲ κατηνθύνθη εἰς Καραβοστάσι (παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Πάππαν), ὅπως παραλάβῃ τὸ στράτευμα, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρῃ εἰς Δραγαμέστι. Μετὰ καθυστέρησιν ἡμερῶν τινῶν ἐκεῖ, ὀφειλομένην εἰς βραδύτητα συγκεντρώσεως τοῦ στρατεύματος τούτου, ἤρξατο ἡ ἐπιβίβασις, ἡ δὲ μεταφορὰ καὶ ἀπόβασις εἰς Δραγαμέστι συνετελέσθη ἐντὸς 36 ὥρῶν.

Διὰ δευτέρας διαδρομῆς τῆς Μοῖρας μετεφέρθη ἐπίσης ἐκ Καραβοστασίου εἰς Δραγαμέστι τὸ σῶμα τοῦ Κ. Μπότσαρη, ἐνῷ ἕτερον σῶμα ὑπὸ τὸν Κίτσοι Τζαβέλλαν διεπεραιούτο εἰς Τριζώνια τῆς Στερεᾶς, ἅπαντα δὲ ταῦτα τὰ σώματα ἤρξαντο κινούμενα πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς· ἦτο ὅμως προφανές, ὅτι ἡ πρὸς ἀνάγκησιν τῆς Στερεᾶς στρατιωτικὴ αὕτη ἐπιχείρησις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ, ἐφ' ὅσον τὸ Μεσολόγγι παρέμενεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρ-

(1) Κατὰ τὸν Κ. Ράδον αἱ βλάβαι τῆς «Καρτερίας» ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς συνίσταντο εἰς ὅπας τινας ἐπὶ τῆς καπνοδόχου καὶ τῶν ἱστίων, καταστροφὴν τοῦ ἐργάτου, παραμόρφωσιν διαφόρων πτερυγίων τῶν τροχῶν καὶ τινα πλήγματα ἐπὶ τοῦ σκάφους παρὰ τὴν ἰσαλον γραμμήν.

κων, διὰ τοῦτο δὲ ἀπεφασίσθη ἡ ὀργάνωσις συνδεδυασμένης ἐπιχειρήσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν Ἀστικὰ Μοίρας, πρὸς ἀνακατάληψιν αὐτοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἔδει κατὰ πρῶτον νὰ καταληφθῇ τὸ ὄχυρμα τῆς νησίδος Βασιλάδι, εἴτα δὲ νὰ προωθηθῇ ἡ ἐπίθεσις πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Αἰτωλικοῦ : ὁ Ἀστικὸς ὀπλίσας 15 πλοιάρια καὶ 2 ἐφόλκια τοῦ Στόλον εἰσήγαγεν αὐτὰ ἐν πρῶτοις εἰς τὰ ἀβαθῆ τοῦ Μεσολογγίου, διακόψας οὕτω πᾶσαν μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ Βασιλαδίου καὶ Αἰτωλικοῦ ἐπικοινωνίαν· ἀκολούθως, ἀφοῦ ἐπεβραδύνθησαν ἐπὶ τινας ἡμέρας αἱ κινήσεις του λόγῳ κακοκαιρίας, ἡδυνήθη τὴν 29ην Δεκεμβρίου νὰ πλησιάσῃ τὰ πλοῖα αὐτοῦ ἐντὸς βεληνεκοῦς ἀπὸ τοῦ ὄχυρματος καὶ τὴν 9ην π.μ. ἤρχισε σφοδρότατον βομβαρδισμόν ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν. Ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου τὸ ὄχυρμα κατεστράφη πληγὴν ἐπανελημμένως ὑπὸ τῶν κοίλων βλημάτων τῆς «Καρτερίας», οἱ δ' ἐπιζῶντες παρέδωκαν αὐτὸ εἰς τὸν Μοίραρχον.

Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην τοῦ Ἀστικος, ἦτοι τὴν 29ην Ἰανουαρίου τοῦ 1828, ὁ Κόμης Ι. Καποδίστριας, ἄλλοτε Πρεσβευτὴς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπογραφάντων τὴν Συνθήκην τοῦ Λονδίνου Δυνάμεων ὡς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἀπεβιβάζετο εἰς Αἴγιναν, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ὀρισθῇ τελειωτικῶς ὡς ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐκλογὴ τῆς Αἰγίνης ὡς πρωτευούσης τοῦ μήπω συμπαγέντος Ἑλληνικοῦ Κράτους ὀφείλετο εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ τηρηθῇ ἡ Κυβέρνησις ὅσον οἷόν τε ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῶν ραδιουργιῶν τῶν διαφόρων ἐν Πελοποννήσῳ ἀλληλοσυγκρουομένων εἰσέτι φατριῶν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τὸ Μεσολόγγιον ἐπιχειρήσεων ὑπελείπετο ἤδη ἡ κατάληψις τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ πρὸς τοῦτο, ἐπειδὴ τὰ πλοῖα ἡδυνάτουν νὰ διέλθωσι διὰ τῶν ἀβαθῶν (ἴδε Χάρτην σελ. 110), ἀπεφασίσθη νὰ προσβληθῇ τὸ ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Αἰτωλικοῦ ὄχυρμα ἀπὸ τῆς λιμνοθάλασσης διὰ κανονιοφόρων ἀκάτων, καθ' ὃν χρόνον ὁ Στρατηγὸς Church κατερχόμενος ἀπὸ Βορρᾶ θὰ ἐστρατοπέδευε πρὸς ἀνατολάς, ἔτοιμος νὰ προσβάλλῃ ἐκεῖθεν τὴν πόλιν· τὸ σχέδιον τοῦτο προφανῶς ἀπῆτει συγχρονισμόν ἐνεργειῶν καὶ συνεπῶς τάξιν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, δυστυχῶς ὅμως τὰ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν χρησιμοποιοιθέντα στρατεύματα συνέκειντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀτάκτων· οὕτως, αἱ μὲν κανονιοφόροι ἄκατοι ὑπὸ τὸν Πλοίαρχον Α. Παπαπάνου ἡδυνήθησαν νὰ διαπλεύσωσι τὸ στενὸν καὶ νὰ φθά-

σωσι πρὸ τοῦ Αἰτωλικοῦ, ὅτε ὁμοῦς ἤρχισε τὴν πρωΐαν τῆς 3ης Μαΐου ὁ ἀπὸ τῶν κανονιοφόρων καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς βομβαρδισμὸς ὅστις ἔδει κατὰ τὸ σχέδιον νὰ προηγηθῇ τῆς ἐφόδου, διάφορα ἄτακτα στοιχεῖα, χωρὶς νὰ ἀναμένουν διαταγὰς, ὥρμησαν πρὸς ἐπίθεσιν· ὁ Ἀστιγξ, ὅστις διηύθυνε τὴν ὅλην ἀπὸ θαλάσσης προσβολὴν ἐπιβαίνων τῆς ἐπιτελίδος τῆς «Καρτερίας», εὗρεθεὶς πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ ἀρχίσῃ προῶρως τὴν ἐπίθεσιν, ἢ νὰ ἀφίσῃ εἰς τὴν τύχην τῶν τοὺς κινηθέντας ἀτάκτους ἀποτελοῦντας σημαντικὸν μέρος τῶν δυνάμεων προσβολῆς, ἐπροτίμησε τὸ πρῶτον καὶ ἔδωκε τὸ σῆμα τῆς ἐπιθέσεως· ἐνῶ ὁμοῦς ὠδήγει τὰς λέμβους τῆς «Καρτερίας» εἰς τὴν γραμμὴν, ἐπληγώθη εἰς τὸν βραχίονα. Μετ' ὀλίγον ὁ Στρατηγὸς Εὐμορφόπουλος, ὅστις ὠδήγει τὸ σῶμά του πρὸς ἔφοδον ἐξ ἀνατολῶν, πίπτει πληγεὶς εἰς τὸ μέτωπον, ἀποσυρθέντος δὲ καὶ τοῦ Ἀστιγξ ὡς ἐκ τῆς σφοδρᾶς αἱμορραγίας τοῦ τραύματός του, ἡ ὅλη ἐπίθεσις παρέλυσε καὶ μόνον μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἠδυνήθησαν τὰ κινηθέντα ἀρχικῶς τμήματα νὰ ὑποχωρήσωσι καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν κανονιοφόρων. Οὕτως ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχεν.

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ἀτύχημα ἦτο ὁ μετὰ τινας ἡμέρας ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ Ἀστιγξ συνεπεία τοῦ τραύματος, ὅπερ ἐδέχθη κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτήν· ὁ θάνατος οὗτος ἀπετέλει σκληρὰν ὀπώλειαν διὰ τὸ ἀρχίζον τότε νὰ ὀργανοῦται Ἑθνικὸν Ναυτικόν, καθ' ὅσον ὁ Ἀστιγξ ὡς ἐκ τῶν ἀρετῶν αἷς ἀπέδειξε καὶ τοῦ κύρους ὅπερ ἡ δεξιὰ καὶ ἀτρόμητος διοίκησις τῆς Μοίρας του ἔδωκεν εἰς αὐτόν, ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ νὰ κατευθύνῃ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Ναυτικοῦ τούτου, τοῦ καλουμένου τότε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἔνδοξον κληρονομίαν τῶν μέχρι τότε ἰδιωτικῶν πολεμικῶν πλοίων, χωρὶς τὰ μειονεκτήματα τὰ ἐκπηγάζοντα ἐκ τῆς αὐτοσχεδίου αὐτῶν ὀργανώσεως.

Ἦτο προφανές, ὅτι κατὰ μίαν τοιαύτην μεταβατικὴν περίοδον ἡ διοίκησις τοῦ Ναυτικοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ εὗρισκται εἰς χεῖρας ἀνδρός, ὑπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ἠδύναντο ἄνευ θυσίας τῆς φιλοτιμίας των νὰ ὑπαχθῶσιν οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπανειλημμένως ἀναδειχθέντες Ναύαρχοι τοῦ Ἀγῶνος, ὁ ἀνὴρ δὲ οὗτος θὰ ἔπρεπε νὰ συνδυάζῃ πρὸς τὰ ναυτικά προσόντα καὶ τεχνικὴν τινα μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ ὀργανωτικὸν πνεῦμα· ἡ ψυχροσύνησις τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος—ἡ ὁποία ἄλλωστε καὶ μέχρι σήμερον ἐλάχιστα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου μετεβλήθη—ὑπεδείκνυνεν, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ξένος ἀξιοματικός, ἡ δὲ προθυμία μεθ' ἧς κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἅπαντες οἱ Ναύαρχοι προεξάρχοντος τοῦ Μιαούλη ἐτάχθησαν ὡς

ἄπλοϊ πλοίαρχοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Cochrane, ἦτο μία χαρακτηριστικὴ ἔνδειξις τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαθέσεων τῆς Κοινῆς Γνώμης. Δυστυχῶς ὁ Cochrane οὔτε ἠδυνήθη νὰ ψυχολογήσῃ τοὺς Ἕλληνας, οὔτε ἄλλωστε κατὰ τὰς παρ' αὐτοῦ ἀναληφθείσας ἐπιχειρήσεις ἐπέδειξεν ἄλλο τι προσόν, πλὴν μιᾶς παραβόλου τόλμης· αἱ ἀποτυχίαι του, περισσότερον δὲ πάντων ἢ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὑπέσκαψαν ἀνεπανορθώτως τὸ κύρος του, περιελθὼν δὲ λόγῳ τοῦ ἀσυμβιβάστου χαρακτηρὸς του εἰς ἔριδας πρὸς τε τοὺς ὕφ' ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλλάδος κατὰ Μάρτιον τοῦ 1929.

Συνεπῶς ὁ Hastings θὰ ἦτο ὁ φυσικὸς οὕτως εἰπεῖν διάδοχος τοῦ Cochrane ἐν τῇ Ἀρχηγίᾳ τοῦ Στόλου, ἀφοῦ ὅμως καὶ οὗτος ἐξέλιπε, πᾶσα σκέψις περὶ ξένου Ἀξιωματικοῦ ἐγκατελείφθη καὶ ἡ Ἀρχηγία τοῦ Στόλου περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸν ἑνδοξον Ναύαρχον Μιαούλην.

Γενικὴ κατὰστασις κατὰ τὸ 1928.—*Ἐπιχειρήσεις πρὸς ἐξόντωσιν τῆς πειρατείας ἐν τῷ Αἰγαίῳ.*—*Γραμβοῦσα, Κυκλάδες, Καστελλόριζον, Β. Σποράδες.*

Ἡ γενικὴ κατὰστασις, εἰς ἣν εὔρε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἀφίξιν του ὁ Κυβερνήτης, ἦτο πράγματι χαώδης· τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου ἐξηκολούθει εἰσέτι νὰ κατέχεται ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἐν Ναυαρίνῳ πανωλεθρίαν τοῦ Στόλου του δὲν παρητεῖτο τῶν κατακτήσεών του καὶ ἐπέμενε νὰ ἐλπίζῃ εἰς εὐνοϊκὴν τινα τῆς Τύχης μεταστροφὴν· ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς κατείχετο ἀκόμη κατὰ μέγα μέρος παρὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ρεσίτ, ἡ δὲ πρὸς ἀποκάθαρσιν αὐτῆς ἐκστρατεία τοῦ Church καὶ τῶν εἰς Δραγαμέστι ἀποβιβασθέντων ὀπλαρχηγῶν δὲν εἶχεν ἀκόμη, ὥς εἶδομεν, καταλήξει εἰς συγκεκριμένον τι ἀποτέλεσμα, ἐφ' ὅσον τὸ Μεσολόγγι εὐρίσκετο εἰσέτι εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ· ἡ πεῖνα καὶ ἡ πενία, αἷτινες ἐμάστιζον τὰ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐδάφη, ἦσαν τρομακτικαί· τέλος αἱ νῆσοι εὐρίσκοντο μὲν ὑπὸ ἔποψιν τροφίμων καὶ συνθηκῶν ζωῆς εἰς καλυτέραν κάπως κατὰστασιν, ἀλλ' ἐπιέζοντο δεινῶς ὑπὸ τοῦ φάσματος τῆς πειρατείας, ἡ ὁποία βαθμιαίως ἐνισχυθεῖσα καὶ ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἐν αὐταῖς ἀνεργίας εἶχεν ἤδη καταστῆ πραγματικὴ μάστιξ τῶν ναυτιλλομένων πάσης ἐθνικότητος καὶ τῶν κατοίκων τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Εἰς ἐκ τῶν λόγων, οἵτινες λεληθότως συνέτειναν εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῆς πειρατείας, ἦτο καὶ ἡ ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἑλλήν. Κυβερνήσεων ἐνίοτε ἀνεξέλεγκτος παροχὴ διπλωμάτων πολεμικοῦ πλοίου, συνεπαγομένων τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας. Διάφοροι κάτοχοι τοιούτων διπλωμάτων πλοιοκτῆται καὶ πλοίαρχοι, ἀφ' ἧς ἰδίας ἠλαττώθη σημαντικώτατα ὁ ἀριθμὸς τῶν μετὰ τοῦ Στόλου κινουμένων πλοίων, ὠθούμενοι, ἄλλοι μὲν ὑπὸ τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν, ἄλλοι δὲ ὑπὸ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἐλπίδος ἀθεμίτου κέρδους, ἤρχισαν νὰ παρεκτρέπωνται τοῦ κυρίου προορισμοῦ δι' ὃν τὰ διπλώματά των ἐξεδόθησαν καὶ ἀψηφούντες ἐπανειλημμένας καὶ ρητὰς διαταγὰς τῆς τε Κυβερνήσεως καὶ τῶν Βουλῶν τῶν Νήσων, ἐλαφυραγώγουν τὰ παρ' αὐτῶν συναντώμενα πλοῖα οἷασδήποτε ἐθνικότητος. Προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ ἐφ' ὅσον ὁ μαρασμὸς τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ναυτικῶν δυνάμεων ἐπετείνεται, ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς πειρατείαν ἀσχολουμένων πλοίων, εἴτε κατόχων διπλώματος πολεμικοῦ, εἴτε μὴ, ἔβαινε συνεχῶς αὐξανόμενος, περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1828 πλείονα τῶν χιλίων πλοίων καὶ πλοιαρίων ὀργανωμένα οἰκονομικῶς εἰς Ἑταιρίας ἐλυμαίνοντο τὸ Αἰγαῖον· τὰ πειρατικὰ ταῦτα πλοῖα ἐχρησιμοποιοῦν τοὺς ἀναριθμήτους ἐν αὐτῷ ἐπὶ τε τῶν νήτων καὶ τῶν παραλίων ὀρμίσκους, ἢ μέλοι τῶν ὁποίων κατάδιωξις των παρὰ τῶν βαρέων καὶ δυσκινήτων Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν πολεμικῶν τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ Μοιρῶν, ἀπέβαινε ἀδύνατος· πλὴν τούτων ὅμως, διέθετον οἱ πειραταὶ καὶ ὠχυρωμένας βάσεις, αἱ σοβαρώτεραι τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ τῆς Γραμβούσης ἐπὶ τῆς Β. Δ. ἄκρας τῆς Κρήτης, τῆς Ἀντικάρου, τῆς Κάσσου, τοῦ Καστελλορίζου ἐν τῷ Ν. Αἰγαίῳ καὶ τῷ Κρητικῷ πελάγει, καὶ τῶν Διαβολονησιῶν ἐν τῷ Β. Αἰγαίῳ.

Δὲν θ' ἀσχοληθῶμεν διὰ μακρῶν ἐπὶ τῆς θλιβερᾶς ταύτης περιόδου, ἣτις ἀπετέλεσε πραγματικὸν στίγμα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαορτησίας κατὰ θάλασσαν Ἀγῶνος· περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὸ νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κατελθόντων εἰς τὸ θλιβερόν ἐπάγγελμα τοῦ πειρατοῦ Ἑλλήνων ἦσαν καὶ θαρραλέοι καὶ ἀριστοὶ ναυτικοί, διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἦσαν ἀσύλληπτοι καὶ ἰδιαιτέρως ἐπικίνδunami. Τὸ παράδειγμα τοῦ πειρατικοῦ πλοίου «Παναγιώτης», ὅπερ συλληφθὲν παρὰ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ πλοίου καὶ ἐπανδρωθὲν διὰ πληρώματος λείας ὑπὸ τὸν ἀνθυποπλοίαρχον Bisson προσεβλήθη διὰ νυκτὸς καὶ ἀνακατελήφθη παρὰ τῶν πειρατῶν, ἀναγκασθέντος τοῦ Γάλλου Ἀξιωματικοῦ νὰ ἀνατιναχθῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα ὅπως

μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν, (1) εἶναι χαρακτηρηστικὸν τῶν μεθόδων καὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας τῶν ναυτικῶν ἐκείνων, τοὺς ὁ-οίους ἡ δυστυχία κατὰ τὸ πλεῖστον ἔθροισεν εἰς τὸ ἐπονείδιστον ἔργον τοῦ πειρατοῦ.

Εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι αἱ ἐκ τῆς τῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως τῆς πειρατείας προκαλούμεναι ζημίαι εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον καθ' ὅλην τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου ἦσαν ἀνυπολόγιστοι, αἱ δὲ Κυβερνήσεις τῶν Προστατιδῶν Δυνάμεων, αἵτινες καὶ πρὸ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης τῆς πειρατείας εἶχον ἐπιστήσῃ — ἐνίστε μάλιστα καὶ κατὰ τρόπον ἀρκετὰ πειστικὸν καὶ βάντισον — τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων ἐπὶ διαφόρων πειρατικῶν πράξεων καὶ ἀδίκων ἀποφάσεων τοῦ ἐν Σύμφ. Δικαστηρίου τῶν Λειψών, ἐπενέβησαν ἐντονώτερον μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Καποδιστριαίου.

Ὁ Ἑλλήν Κυβερνήτης, συναισθανόμενος καλύτερον παντὸς ἄλλου τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκρίζωσεως τοῦ ἄγρους τῆς πειρατείας, προσεπάθησεν ἀμέσως νὰ ἐξεύρῃ τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα διὰ τὴν κίνησιν τῶν πλοίων καὶ συγχρόνως προσέβη εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς Κυβερνήσεως περὶ συνδεδιασμένης ἐνεργείας μετὰ τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ Μοιρῶν τῶν.

Μόλις αἱ συνεννοήσεις αὗται ἀτέληξαν εἰς θετικὰ ἀποτελέσματα, ἐξευρέθησαν δὲ καὶ τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν κίνησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου χρήματα, ὁ Μιαούλης ἔλαβε διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπιτάσσουσας «*δραστηρίαν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν πρὸς ἐξάλειψιν τοῦ ὀνείδους*». Κατὰ τὸ καταρτισθὲν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων Μοιράρχων σχέδιον συνεργασίας ἡ μὲν ἐκκαθάρισις τῆς περιοχῆς Κυκλάδων, Γραμβούσης, Κάσσου ἀνετέθη εἰς τὸν Μιαούλην ἐν συνεργασίᾳ πρὸς τὴν Ἀγγλογαλλικὴν Μοῖραν, ἡ δὲ τῆς τῶν Β. Σποράδων εἰς τὸν Κανάρην μετὰ Μοίρας Ψαφριανῶν καὶ Σπετσιωτικῶν πλοίων.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἤρχισαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1828 διὰ συστηματικῆς καταδιώξεως τῶν πειρατικῶν πλοίων ἀνὰ τὰς θαλάσσας, τῇ δὲ 24 Ἰανουαρίου 1829 ὁ Ἀγγλος Μοίραρχος Stynes ἐπὶ κεφαλῆς Μοίρας συγκειμένης ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν φρεγατῶν «*Cambriam*» καὶ «*Isis*», τῆς Γαλλικῆς «*Romone*» καὶ τριῶν μικροτέρων πλοίων,

(1) Λεπτομερὴ περιγραφὴν τοῦ ἀτυχοῦς τούτου συμβάντος δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀνεύρῃ εἰς μικρὰν brochure ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τὸν τίτλον «*L'enseigne de vaisseau Bisson*»

ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Γραμβούσης καὶ ἄνεν ἄλλης διατυπώσεως ἤνοιξε σφοδρότατον πῦρ κατὰ τε τῶν πυροβολείων καὶ τῶν ἐν ὄρμῳ πλοίων· ἀποτέλεσμα τῆς κεραυνοβόλου ταύτης ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἡ καταβύθισις πάντων τούτων καὶ ἡ καταστροφή τοῦ φρουρίου, ὅπερ ἀκλούθως κατέλαβε ὁ Stynes δι' ἀποβάσεως καὶ μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας παρέδωκεν εἰς ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐπιτυχία ὁμῶς αὕτη ἐπληρώθη ἀρκετὰ ἀκριβά, καθόσον ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων πλοίων ἡ μὲν φρεγάτα «Cambrian» ὑπέστη τοσαύτας ζημίας, ὥστε ἐξώκειλε καὶ κτεστράφη, ἡ δὲ «Isis» ἐτέθη ἐκτὸς μάχης· τὸ γεγονός· τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν σημασίαν, ἣν εἶχον αἱ ὀχυρώσεις τῆς κυριωτέρας ταύτης βάσεως τῶν πειρατῶν.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ Μισούλης, ἀντὶ νὰ κατευθυνθῇ κατὰ τῶν λοιπῶν βάσεων τῶν πειρατῶν ἐν ταῖς ὁποῖαις ὀλίγα πλοῖα ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ, μετεχειρίσθη τὸ τέχνασμα τοῦ νὰ διαδόσῃ διὰ πρακτόρων του, περὶ ἐπικειμένης κατ' αὐτῶν ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλογαλλικῆς Μοῖρας· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαδόσεως ταύτης, ἥτις ἄλλως τε ἐπληρήθευσεν ἐκ τῶν ὑστέρων, ἦτο ὅ,τι ἀκριβῶς προσεδόκα ἐξ αὐτῆς ὁ Μισούλης, τοῦτέστι συγκέντρωσις τῶν πειρατικῶν πλοίων πρὸς τὰς Κυκλάδας· οὕτως, ἐνεργήτας σειρὰν ταχυτάτων διαδρομῶν πρὸς ἅπαντας τοὺς ὄρμους τῶν Κυκλάδων, οὓς ἐγνώριζεν ὡς συχναζομένους παρὰ τῶν πειρατῶν, ἠδυνήθη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ βυθίσῃ καὶ αἰχμαλωτίσῃ πλείονα τῶν 100 πειρατικῶν σκαφῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Ἀγγλογαλλικὴ Μοῖρα κατέστρεψε τὰ ἐν Κάσσω καὶ Καστελλορίζῳ κρησφύγετα τῶν πειρατῶν, βυθίσασα ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ λιμένι καὶ περὶ τὰ τριάκοντα εἰσέτι πειρατικὰ πλοῖα.

Ἐν τῷ Β. Αἰγαίῳ ἐνήργησαν μετ' ἴσης ἐπιτυχίας, πρὸς τὰς Σποράδας μὲν, τὸν Παγασητικὸν καὶ Εὐβοϊκὸν ὁ Κανάρης, πρὸς τὰ Ἀντίπαρρα δὲ μέγρι καὶ τῆς Κασσάνδρας ἡ Αὐστριακὴ Μοῖρα.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ταῦτοχρόνου ταύτης καὶ συστηματικῆς κατ' ἐδίωξεως ὑπῆρξεν, οἷον ἀνεμένετο· οἱ διαφρυγόντες τὴν σύλληψιν ἢ τὸν θάνατον πειρατῶν πρὸ τῆς ἀπληροῦς διώξεως ἠναγκάσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ παραιτηθῶσι τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου, αἱ ὑποστηρίζουσαι αὐτοὺς χρηματικῶς Ἑταιρεῖαι διελύθησαν, καὶ περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 1829 τὸ Αἰγαῖον, τὸ Κρητικὸν καὶ τὸ Ἴονιον Πέλαγος ἦσαν καὶ πάλιν σχεδὸν ἐλεύθερα εἰς τὴν ναυσίπλοϊαν.

Αἱ τριεννιαῖαι κατὰ θάλασσαν πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Πρὶν ἢ ἀκόμη ἀναληφθῇ ἡ ἐπιχείρησις τῆς συντόμου διώξεως

τῆς πειρατείας, ἣτις ἀπέδωκε τόσον λαμπρά ἀποτελέσματα, τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν ἡσχολήθη καὶ μὲ δευτερευούσης φύσεως πολεμικὰς τινὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς Τουρκικῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἐσυνέχισε δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι συνδεδασμένους ἐπιχειρήσεις.

Οὕτω κατὰ Μαΐον τοῦ 1828 ὁ Μιαούλης ἐπὶ τῆς «Ἑλλάδος» περιπλέων τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνήντησε μίαν Τουρκικὴν κορβέταν 28 πυροβόλων καὶ ἓν βρίκιον 22 πυροβόλων ἐν Μυτιλήνῃ, ἔνθα τὰ πλοῖα ταῦτα εἶχον καταφύγει κατόπιν ἀποτυχούσης προσβολῆς τοῦ Κανάρη ἐναντίον τῶν ἀμέσως ἡ «Ἑλλάς» ἔβαλε κατ' αὐτῶν καὶ ἐβύθισεν ἀμφότερα, ἔξαφανισθέντος οὕτω καὶ τοῦ τελευταίου ἵχνους Τουρκικῆς Ναυτικῆς Δυνάμεως εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Ταῦτοχρόνως μία μοῖρα ἐξ 8 πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀντιναύαρχον Γ. Σαχτούρην ἀπεστάλη ὅπως συνεργασθῇ μετὰ τῶν συμμαχικῶν στόλων, οἵτινες ἐτήρουν τὸν παρὰ τῶν Δυνάμεων κηρυχθέντα ἀποκλεισμόν τῆς Πελοποννήσου πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ Ἰμβραῆμ νὰ ἐκκενώσῃ αὐτήν.

Τέλος ἐν τῇ Δυτ. Ἑλλάδι, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπιθέσεως, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Hastings ἐπῆλθε πρόσκαιρος χαλάρωσις εἰς τὰς ἀναληφθείσας ἐπιχειρήσεις μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1828, ὁπότε ἀπεφασίσθη νὰ ἀναληφθῇ σὺν ἐπιχειρήσεις πρὸς τὸν Ἀμβρακικόν· οὗτος ἀπετέλει τὴν ὁδόν, δι' ἧς ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐξησφάλιζε μέσῳ τοῦ Μακρονόρους τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς καὶ ἡδύνατο δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ παρατείνῃ τὴν ἀντίστασίν της.

Πρὸς τοῦτο συνεκροτήθη ναυτικὴ δύναμις ἐξ 25 πλοίων διαφόρων τύπων, μεταξὺ τῶν ὁποῖαν τὰ σπουδαιότερα ἦσαν τὰ ἀτμοκίνητα «Καρτερία» καὶ ἡ ἐν τῷ μεταξὺ καταπλεύσασα εἰς τὴν Ἑλλάδα «Ἐπιχείρη 15», καθὼς καὶ τὸ ἰστιοφόρον «Μέδουσα», τὰ δὲ λοιπὰ, γολέται, κανονιοφόροι καὶ μίστικα· εἰς τὴν δύναμιν ταύτην ἀνετέθη, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Κορσικανοῦ Bassano, ἡ ἐκβίασις τοῦ εἰσπλου τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Τῇ 11ῃ Σεπτεμβρίου τὰ πλοῖα ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς Πρεβέζης καὶ τὰ μὲν τρία πρῶτα ἤρχισαν σφοδρὸν βομβαρδισμόν κατὰ τοῦ φρουρίου τοῦ Παντοκράτορος, τὰ δὲ μικρότερα ἐπεχείρησαν τρεῖς ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ πυρὸς τούτων νὰ παραβιάσωσι τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἀπεκρούσθησαν· ὁ Bassano θεωρῶν τὴν ἐπιείρησιν ἀδύνατον ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ὁ διαδεχθεὶς ὁμῶς αὐτὸν εἰς τὴν διοί-

κησιν τῆς μοίρας Πλοίαρχος Α. Κριεζῆς, ἀνέλαβε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκ νέου τὴν παραβίασιν τῶν στενῶν· οὕτω τῇ 21 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ πυρὸς τῶν μεγαλειτέρων πλοίων 5 μικρὰ πλοιάρια διωλίσθησαν παρὰ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν φρουρίων καὶ εἰσπλεύσαντα ἐν τῇ Ἀμβρακικῇ ἐβύθισαν περὶ τὰ 40 τουρκικὰ πλοιάρια· ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν ἔπιπτε καὶ ἡ Βόνιτσα, ὁλόκληρος δὲ ὁ Ἀμβρακικὸς περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἀποκλεισθείσης οὕτω καὶ τῆς θαλασσίας ταύτης ὁδοῦ πρὸς ἀνεφοδιασμόν τοῦ Μεσολογγίου, ἡ φρουρά του ἤρχισε νὰ περιέρχεται εἰς δυσάρεστον κατάστασιν, ἣτις κατέστη ἀπελπιστική, ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1829 τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὸν Καρβασαῖν καὶ τὸ Μακρονόρος.

Τοῦτου ἐπωφελοῦμενος ὁ Καποδίστριας ἔκρινε κατάλληλον τὴν περίστασιν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ τε Μεσολογγίου, καθὼς καὶ τῶν τελευταίων ἐναπομεινάντων εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ φρουρίων τοῦ Ρίου—Ἀντιρρίου καὶ Ναυπάκτου. Πρὸς τοῦτο ὠρίσθη ὡς ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστίνος Καποδίστριας, ὅστις ἐπιβαίνων τῆς Ναυαρχίδος τοῦ Μιαούλη «Ἑλλάδος» ἐνεφανίσθη τῇ 12 Μαρτίου 1829 πρὸ τῶν στενῶν τοῦ Ρίου· ἀμέσως ἤρχισε σφοδρὸς βομβαρδισμὸς ἀπὸ θαλάσσης συνδυαζόμενος πρὸς στενὸν ἀπὸ ξηρᾶς ἀποκλεισμόν, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συγχρόνου ταύτης ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις τῶν Φρουρίων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ οἱ ἐν Ναυπάκτῳ πολιορκούμενοι Τοῦρκοι βλέποντες τὸ ἄσκοπον περαιτέρω ἀντιστάσεως, ἤναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν· ἀκολούθως δὲ αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ὅπερ περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου παρεδόθη ἐπίσης.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1829 ἡ «Καρτερία» ἠχμαλώτισεν ἐν τῇ Εὐβοικῇ Τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον 10 πυροβόλων, ὃ δὲ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας Γ. Σαχίνης διὰ συνδεδυασμένης ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης προσβολῆς κατέλαβεν ἐχθρικὸν ὀχύρωμα ἐν Λιθαδᾷ τῆς Εὐβοίας, παραδοθέντων τῷ ἐν αὐτῷ ἀνδρῶν.

Αὗται ἦσαν αἱ τελευταῖαι ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος.

τῆς πειρατείας, ἥτις ἀπέδωκε τόσον λαμπρὰ ἀποτελέσματα, τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν ἡσχολήθη καὶ μὲ δευτερευούσης φύσεως πολεμικὰς τινὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς Τουρκικῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἐσυνέχισε δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι συνδεδασμένους ἐπιχειρήσεις.

Οὕτω κατὰ Μάϊον τοῦ 1828 ὁ Μιαούλης ἐπὶ τῆς «Ἑλλάδος» περιπλέων τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνήνητησε μίαν Τουρκικὴν κορβέταν 28 πυροβόλων καὶ ἐν βρίκιον 22 πυροβόλων ἐν Μυτιλήνῃ, ἔνθα τὰ πλοῖα ταῦτα εἶχον καταφύγει κατόπιν ἀποτυχούσης προσβολῆς τοῦ Κανάρη ἐναντίον τῶν ἀμέσως ἢ «Ἑλλὰς» ἔβαλε κατ' αὐτῶν καὶ ἐβύθισεν ἀμφότερα, ἐξαφανισθέντος οὕτω καὶ τοῦ τελευταίου ἵχνους Τουρκικῆς Ναυτικῆς Δυνάμεως εἰς τὸ Αἶγαϊον.

Ταῦτοχρόνως μία μοῖρα ἐξ 8 πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀντιναύαρχον Γ. Σαχτούρην ἀπεστάλη ὅπως συνεργασθῇ μετὰ τῶν συμμαχικῶν στόλων, οἵτινες ἐτήρουν τὸν παρὰ τῶν Δυνάμεων κηρυχθέντα ἀποκλεισμόν τῆς Πελοποννήσου πρὸς ἐξαναγκασμόν τοῦ Ἰμβραήμ νὰ ἐκκενώσῃ αὐτήν.

Τέλος ἐν τῇ Δυτ. Ἑλλάδι, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπιθέσεως, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Hastings ἐπῆλθε πρόσκαιρος χαλάρωσις εἰς τὰς ἀναληφθείσας ἐπιχειρήσεις μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1828, ὁπότε ἀπεφασίσθη νὰ ἀναληφθῇ σὺν ἐπιχειρήσεις πρὸς τὸν Ἀμβρακικόν· οὗτος ἀπετέλει τὴν ὁδόν, δι' ἧς ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐξησφάλιζε μέσφ τοῦ Μακρονόρους τὸν ἐπισιτισμόν της καὶ ἠδύνατο δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ παραιτήσῃ τὴν ἀντίστασίν της.

Πρὸς τοῦτο συνεκροτήθη ναυτικὴ δύναμις ἐξ 25 πλοίων διαφόρων τύπων, μεταξὺ τῶν ὁποῖαν τὰ σπουδαιότερα ἦσαν τὰ ἀτμοκίνητα «Καρτερία» καὶ ἡ ἐν τῷ μεταξὺ καταπλεύσασα εἰς τὴν Ἑλλάδα «Ἐπιχείρηις», καθὼς καὶ τὸ ἱστιοφόρον «Μέδουσα», τὰ δὲ λοιπὰ, γολέται, κανονιοφόροι καὶ μίστικα· εἰς τὴν δύναμιν ταύτην ἀνετέθη, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Κορσικανοῦ Bassano, ἡ ἐκβίασις τοῦ εἰσπλου τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Τῇ 11ῃ Σεπτεμβρίου τὰ πλοῖα ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς Πρεβέζης καὶ τὰ μὲν τρία πρῶτα ἤρχισαν σφοδρὸν βομβαρδισμόν κατὰ τοῦ φρουρίου τοῦ Παντοκράτορος, τὰ δὲ μικρότερα ἐπεχείρησαν τοὺς ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ πυρὸς τούτων νὰ παραβιάσωσι τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπεκρούσθησαν· ὁ Bassano θεωρῶν τὴν ἐπιείρησιν ἀδύνατον ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ὁ διαδεχθεὶς ὅμως αὐτὸν εἰς τὴν διοί-

κησιν τῆς μοίρας Πλοίαρχος Α. Κριεζῆς, ἀνέλαβε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκ νέου τὴν παραβίασιν τῶν στενῶν· οὕτω τῇ 21 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ πυρὸς τῶν μεγαλειτέρων πλοίων 5 μικρὰ πλοίαρῖα διωλίσθησαν παρὰ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν φρουρίων καὶ εἰσπλεύσαντα ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ ἐβύθισαν περὶ τὰ 40 τουρκικὰ πλοίαρῖα· ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν ἔπιπτε καὶ ἡ Βόνιτσα, ὁλόκληρος δὲ ὁ Ἀμβρακικὸς περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἀποκλεισθείσης οὕτω καὶ τῆς θαλασσίας ταύτης ὁδοῦ πρὸς ἀνεφοδιασμόν τοῦ Μεσολογγίου, ἡ φρουρά του ἤρχισε νὰ περιέρχηται εἰς δυσάρεστον κατάστασιν, ἥτις κατέστη ἀπελπιστική, ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1829 τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὸν Καρβασαράν καὶ τὸ Μακρονόρος.

Τούτου ἐπωφελούμενος ὁ Καποδίστριας ἔκρινε κατάλληλον τὴν περίστασιν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ τε Μεσολογγίου, καθὼς καὶ τῶν τελευταίων ἐναπομεινάντων εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ φρουρίων τοῦ Ρίου—Ἀντιρρίου καὶ Ναυπάκτου. Πρὸς τοῦτο ὠρίσθη ὡς ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστίνος Καποδίστριας, ὅστις ἐπιβαίνων τῆς Ναυαρχίδος τοῦ Μιαοῦλη «Ἑλλάδος» ἐνεφανίσθη τῇ 12 Μαρτίου 1829 πρὸ τῶν στενῶν τοῦ Ρίου· ἀμέσως ἤρχισε σφοδρὸς βομβαρδισμὸς ἀπὸ θαλάσσης συνδυαζόμενος πρὸς στενὸν ἀπὸ ξηρᾶς ἀποκλεισμόν, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συγχρόνου ταύτης ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις τῶν Φρουρίων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ οἱ ἐν Ναυπάκτῳ πολιορκούμενοι Τούρκοι βλέποντες τὸ ἄσκοπον περαιτέρω ἀντιστάσεως, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν· ἀκολούθως δὲ αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ὅπερ περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου παρεδόθη ἐπίσης.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1829 ἡ «Καρτερία» ἠχμαλώτισεν ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ Τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον 10 πυροβόλων, ὃ δὲ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας Γ. Σαχίνης διὰ συνδεδυσμένης ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης προσβολῆς κατέλαβεν ἐχθρικὸν ὀχύρωμα ἐν Λιθαδᾷ τῆς Εὐβοίας, παραδοθέντων τῷ ἐν αὐτῷ ἀνδρῶν.

Αὗται ἦσαν αἱ τελευταῖαι ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

“Ο ρόλος τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ πολέμου.

Ἐς προσπαθήσωμεν ἤδη, ἀνακεφαλαιοῦντες νοερώς τὰ πολεμικὰ γεγονότα καὶ ἔχοντες ὑπ’ ὄψιν, ὅσα ἐν ἀρχῇ εἵπομεν περὶ τοῦ εἰδικοῦ χαρακτηῆρος ὃν ταῦτα παρουσιάζουσι, νὰ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα τινα γενικῆς φύσεως, τοιαῦτα ὥστε νὰ εἶναι καὶ εἰς τὸ μέλλον χρήσιμα. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μία ἀργόσχολος προσπάθεια. Τὰ κατὰ θάλασσαν γεγονότα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος παρέχουν ἔδαφος ἐξαγωγῆς συμπερασμάτων, ἅτινα δι’ ἡμᾶς ἰδίᾳ τοὺς Ἕλληνας ἔχουσι σημασίαν, ἂν ὅχι μεγαλυτέραν, τοῦλάχιστον ἴσην πρὸς τὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῶν κλασικῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν διδασκομένων παρὰ τῆς παγκοσμίου Ν. Ἱστορίας· τοῦτο δὲ διότι, ὥς καὶ ἐν τῷ προλόγῳ ἐτονίσαμεν, τὰ γεγονότα ταῦτα διεδραματίσθησαν κυρίως ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὅπερ ἀπετέλεσε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἀποτελέσῃ τὸ σπουδαιότερον θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἡμετέρου Ναυτικοῦ, οἱ δὲ κύριοι αὐτῶν πρωταγωνισταὶ ὑπῆρξαν ἄνδρες, ἀπὸ τῶν ὁποίων μικρὰ μόνον ἀπόστασις ὑπὸ ἔποψιν ψυχροσυνθέσεως καὶ ἰδιοσυγκρασίας μᾶς χωρίζει, ὥς ἐκ τῆς βραδείας ἐξελίξεως τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτηῆρος. Ἀσχέτως ὅμως πάντων τούτων, ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποίησεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἑκατέρου τῶν ἐμπολέμων, ἰδίᾳ δὲ τῶν Ἑλλήνων, πολεμικῶν μέσων ὑπῆρξε τοιοῦτος, ὥστε νὰ ἀποτελῇ πηγὴν πολυτίμων μαθημάτων γενικωτέρας—καὶ συνεπῶς μονιμωτέρας—φύσεως.

“Ἡ σύνθεσις καὶ τὰ ἔργα τῶν στόλων, οὓς ἡ σύγχρονος τότε Ἑλλὰς ἀντέταξε κατὰ τῶν Ὀθωμανικῶν σκαφῶν ἐπὶ ἐπὶ ὅλα ἔτη,

δύνανται νὰ διαφωτίσωσι τὴν κατὰ θάλασσαν στρατηγικὴν, οὐ μόνον τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος» λέγει ὁ Jurien de la Gravière, οἱ δὲ λόγοι του οὔτοι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπορρέοντες μόνον ἐκ τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς βαθυτέρας παρ' αὐτοῦ μελέτης τῶν γεγονότων μετὰ τὴν ὀξείαν παρατηρητικότητα τοῦ ναυάρχου. Ἡ πρώτη παρατήρησις, ἣτις ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐμβαθύνοντος εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ἀγῶνος, εἶναι ὅτι ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἔπαιξε διὰ τὴν καθόλου ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ρόλον πολὺ σημαντικώτερον ἀπὸ τὸν γενικῶς ἀποδιδόμενον εἰς αὐτήν. Διὰ νὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ σκεφθῶμεν, τί θὰ ἐγένετο, ἐὰν οἱ ἐπαναστατήσαντες Ἕλληνες δὲν κατώρθουν νὰ συγκροτήσωσι ναυτικὴν δύναμιν, ἢ ἐὰν τὸ Τουρκικὸν Ναυτικὸν εὗρίσκετο εἰς κατάστασιν ἐπιτρέπουσαν ἄμεσον δρᾶσιν καὶ καταλλήλως χρησιμοποιούμενον κατέστρεφεν ἐν τῇ γενέσει τῆς τὴν δύναμιν ταύτην. Αἱ ἄμεσοι συνέπειαι τούτου θὰ ἦσαν αἱ ἑξῆς : ἐν πρώτοις ἡ ἐξάπλωσις τοῦ κινήματος ἀνὰ τὰ διάφορα παρᾶλια καὶ τὰς νήσους, ἣτις, ὡς εἶδομεν ἐν τῇ ἀφηγήσει, ἐγένετο διὰ τῶν πλοίων τοῦ Στόλου, δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ τὸ κίνημα συνεπῶς θὰ ἐνετοπίζετο εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τμημά τι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἢ μετὰ τοῦ ὁποίου ὁμως ἐπικοινωνία τῆς Πελοποννήσου θὰ ἦτο προβληματικὴ· τὰ διάφορα παρᾶλια φρούρια, τὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἀντιπροσωπεύοντα αὐσιαστικῶς τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν, δὲν θὰ ἔπιπτον ἀλληλοδιαδόχως εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καλῶς ἐφοδιαζόμενα διὰ θαλάσσης θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνθίστανται ἐπ' ἄπειρον, ἀποτελοῦντα τὰς βάσεις ἐξορμήσεως τῶν ἐκάστοτε ἀποστελλομένων Τουρκικῶν ἐνισχύσεων κατὰ τῶν στρατιωτικῶν σχηματισμῶν τῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ἄλλως τε συνέβη μὲ ὅσα φρούρια παρέμειναν μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰμβραῆμ εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ.

Ταῦτα πάντα ὁμως εἶναι ἀσφαλῶς δευτερεύοντα πρὸ τοῦ ἐτι σοβαρωτέρου δεινοῦ τῆς διακοπῆς πάσης ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὸν ἔξω Κόσμον καὶ πρὸς τὰς πεπολιτισμένας χώρας τῆς Δύσεως· δεδομένου ὅτι ἡ ἀπὸ ξηρᾶς ἐπικοινωνία, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐν Βλαχίᾳ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σουλτάνου καταστολὴν τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Χαλκιδικῇ ἐξεγέρσεων, καθίστατο ἀδύνατος, μόνῃ ἀνοικτῇ ὁδὸς παρέμενεν ἡ θάλασσα.

Ἦτο δὲ ἡ ἐπικοινωνία αὕτη ζωτικὸς παράγων ἐπιτυχίας τῆς Ἐπαναστάσεως ὡς διὰ δύο κυρίως λόγους :

α) διότι, ἐξησφάλισε τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν ἐπαναστατῶν εἰς ὅπλα, χρῆματα καὶ παντὸς εἴδους ἐφόδια, ἀλλὰ καὶ εἰς τροφίμα, πρᾶγμα ἀσχετῶς σημαντικόν, δεδομένου, ὅτι ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε ὑπῆρξε χώρα αὐτάρκειας. β) τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἐξησφάλισε τὴν ἐπαφὴν τοῦς εἰς τὰς Εὐρωπαϊκάς πρωτευούσας ἢ ἄλλας σημαντικὰς ἐμπορικὰς πόλεις ἐγκατεστημένους ὁμογενεῖς, καθὼς καὶ πρὸς τὰς διαφόρους ὁργανώσεις τὰς ἰδρυθείσας πῇ πρωτοβουλία αὐτῶν, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ ἐν Λονδίῳ καὶ Παρίσι, φιλελληνικὰ κομιτᾶ.

Δεδομένης τῆς σημασίας τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος, διὰ τὴν διεξαγωγὴν οἰουμένη τε πολέμου — ἰδίᾳ δὲ ἐνὸς τόσο μακροῦ καὶ πείσμονος, ὥς ὁ προελθὼν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως — ἡ ἐπαφὴ αὕτη ἦτο οὐσιώδης ὅρος ἐπιτυχίας, διότι ὄχι μόνον καθίστα δυνατὴν τὴν ἄμεσον χρησιμοποίησιν τῶν ἀποταμιευμάτων τῶν ἐν τῷ ἑξωτερικῷ Ἑλληνικῶν παροικίῳ, ἀλλὰ καὶ συνετέλει λεληθότως εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐμπορικῆς πίστεως ἡ ἐμπορικὴ δὲ αὕτη πίστις, ἐδραζομένη τόσον εἰς τὰς περιουσίας τῶν ἐφοπλιστῶν τῶν νήσων, ὅσον καὶ εἰς τοὺς διεθνῶς γνωστοὺς Ἑλληνικοὺς ἐμπορικοὺς Οἴκους τοῦ Λονδίνου, τῆς Μασσαλίας, τῆς Τεργέστης καὶ τῆς Ὀδησοῦ, κατέστησε δυνατὴν τὴν σύναψιν τῶν διαφορῶν δανείων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ συνέχισις τῆς πολεμικῆς προσπάθειας θὰ ἦτο ἀδύνατος.

Δὲν εἶναι συνεπῶς καμμία ὑπερβολὴ νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἐμπορικὴ τῶν Ἑλλήνων ἀκμὴ, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θαλάσσιου ἐμπορίου καὶ χρησιμεύσασα ὡς πρὸς ὁδὸς τῆς ναυτικῆς ἰσχύος, ἀπετέλεσε τὴν κυριωτέραν βάσιν, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ὁ ἀγὼν, ὅστις ἄνευ αὐτῆς θὰ ἦτο καταδικασμένος νὰ ἐκφυλισθῇ ἅμα τῇ γενέσει του εἰς μεμονωμένας ἀνταρσίας ἀνὰ τὰ ὅρη τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ὅταν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐξετάσῃ τις τὰ πράγματα, ἀντιλαμβάνεται κάπως σαφέστερον τὴν σημασίαν τῆς θαλάσσης καὶ πείθεται, ὅτι ἄνευ τῆς βαθμιαίας ἐπὶ τὸ πολεμικώτερον ὁργανώσεως τῶν ἰσχυρῶν ἐμπορικῶν στόλων τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, ἥτις προηγήθη τῆς Ἐπαναστάσεως, παρέσχε τὴν ναυτικὴν αὐτῆς δύναμιν, οὐδὲν τὸ σοβαρώτερον θὰ ἐπετυγχάνετο καὶ

τὴν φορὰν αὐτὴν ἀπὸ τὰ ἐκ τῶν προηγουμένων κινήματων ἐπι-
τευχθέντα.

Ἐὰν οἱ διοικοῦντες τὴν Τουρκίαν εἶχον κατανοήσει τοῦτο καὶ
ἀντελαμβάνοντο βαθυτέρον τὴν σπουδαιότητα τῆς κυριαρχίας τῆς
θαλάσσης διὰ τὴν διατήρησιν τῶν κατὰ μῆκος τῶν Μεσογειακῶν
παραλίων τμημάτων τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀσφαλῶς θὰ εἶχον κατα-
βάλει φροντίδας διὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ Ναυτικοῦ τῶν καὶ δὲν θὰ
ἐβασίζοντο διὰ τὴν ἐπ' ἀνδρωσίν του εἰς τοὺς ἐκ τῶν νήσων ἀποστελ-
λομένους ἐτησίως κληρωτοὺς. Ἡ κατανόησις ὁμως τοῦ ρόλου τῆς
κυριαρχίας τῆς θαλάσσης προϋποθέτει ναυτικὴν τινὰ μόρφωσιν καὶ
ναυτικὴν συνείδησιν, ἅτινα ἔλειπον τότε ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ὅπως
λείπουν σχεδὸν κατὰ κανόνα ἀπὸ τὰ ἀπολυταρχικά στρατοκρατικά
Κράτη.

Μήπως εἰς ἀνάλογον σφάλμα δὲν εἶχεν ὑποπέσει ὁ Λουδοβίκος
XIV, ὅταν ἐπροτίμησε νὰ κατατρίβηται εἰς τὰς ἀγόνους ἐν τῇ Εὐ-
ρώπῃ ξιφιδας συντελῶν ἀσυναισθήτως εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς ναυ-
τικῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀγγλίας, ἀντὶ νὰ ἐπιζητήσῃ διὰ τῆς ὁργανώσεως
τοῦ Ναυτικοῦ του νὰ στρέψῃ τὴν σφριγῶσαν Γαλλικὴν ἐνεργητικότητα
πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἀποικιακοῦ Κράτους ; καὶ μήπως ὁ Ναπολέων,
πρὶν ἡττηθῇ παρὰ τὴν Λειψίαν καὶ τὸ Βαρτελώ, δὲν εἶχε κατ' οὐ-
σίαν ἀποτύχει εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς παγκοσμίου ἐπικρατήσεως
του, κυρίως λόφ τῆς δράσεως τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου ; ὁ Ἀμερι-
κανὸς Ἱστορικὸς Ναύαρχος Μαίλαν χαρακτηρίζει τὸν εἰς τὴν περί-
πτωσιν ταύτην ρόλον τῆς Ἀγγλικῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης διὰ
τῶν ἐξῆς ἐπιγραμματικῶν :

*«Τὰ θαλασσοδαρμένα πλοῖα τοῦ Νέλσονος, τὰ ὁποῖα ἡ Μεγάλῃ
Στρατιὰ οὔτε ἐλογάζαζε καὶ, ἴσταντο ἐν τοῦτοις μετὰξὺ αὐτῆς
καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Κόσμου».*

Ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τῆς κυριαρ-
χίας τῆς θαλάσσης εἶναι τὸ ὅτι ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς τύχης τῶν
λαῶν δὲν εἶναι ἄμεσος, ἀλλὰ βραδεῖα καὶ σχεδὸν ὑπολανθάνουσα·
διὰ τοῦτο δὲ ἀορίστως μόνον καθίσταται αὕτη ἀντιληπτὴ εἰς τὸ
πολὺν Κοινὸν καὶ πολλάκις τὰ ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς ἀπορρέοντα
δεινὰ ἀποδίδονται εἰς ἄλλα αἷτια. Καὶ ἐὰν δὲν θέλῃ τις νὰ ἀνατρέχῃ
εἰς τὰς παρελθούσας σελίδας τῆς Ἱστορίας, δὲν ἔχει παρὰ νὰ σκε-
φθῇ, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ κυριώτερον αἷτιον, ὅπερ ὑπέ-
σκαψε τὴν στρατιωτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀντοχὴν τῆς Γερμανίας
κατὰ τὸν Μεγάλον Πόλεμον τοῦ 1914-1918 καὶ ἤγαγεν αὐτὴν εἰς

τὴν ἦσαν, ἦτο ἡ βραδεῖα, ἀλλὰ συνεχῆς πίσις ἡ ἀσκηθεῖσα παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς κυρ ἀρχίας τῆς θαλάσσης.

Νομιζομεν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἐπαρκῆ νὰ ἀποδείξουν τὴν βασικὴν ἡμῶν σκέψιν, τὸ ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὰς ἀρχας τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅτε ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τὸ ἀσθενέστερον σημείον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἦτο ἀκριβῶς ἡ θάλασσα καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὥς ἐξ ἐνστίκτου κατανόησις τῆς σημασίας τοῦ ὑποῦ στοιχείου ἦτο ἡ βάσις τῆς ἐπιτυχίας τοῦ τολμηροῦ αὐτῶν ἐγχειρήματος. Ἡ κατανόησις αὕτη τοῦ ρόλου τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης παρὰ τῶν ἰθυνόντων τὰ τοῦ Ναυτικοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως κατεφάνη καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παρ' αὐτῶν χρησιμοποιοήσεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν των δυνάμεων· ὥς ἐν τῇ ἀφηγήσει εἶδομεν, καὶ ἡ παρὰ τῶν προκρίτων τῶν νήσων ἀσκουμένη ἀνωτέρα διεύθυνσις καὶ ἡ παρὰ τῶν Ναυάρχων ἐκτέλεσις τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, σπανιώτατα παρεξέκλινον τῶν βασικῶν Ἀρχῶν τοῦ Πολέμου, ἰδίᾳ δὲ τῶν τῆς ἐμμονῆς εἰς τὸν σκοπόν, τῆς ἐπιθετικότητος καὶ τοῦ αἰφνηδιασμοῦ, ὅσας δὲ τοιαύτη τις παρεκκλίσις ἐσημειώθη, αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον ὤφειλετο εἰς τὰ συμφυᾶ πρὸς τὴν γένεσιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ Ναυτικοῦ τῶν ἐπαναστατῶν αἷτια.

Ἡ ἀντίληψις τοῦ ρόλου τοῦ Ναυτικοῦ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὅλου ἀγῶνος δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τοὺς ἰθύνοντας τὰ τῶν ναυτικῶς ἐπιχειρήσεων προκρίτους τῶν νήσων, ἀλλ' ἦτο κοινὸν κτῆμα πάντων τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν τοῦ ἔθνους ἡγετῶν· ἰδοὺ τί ἔγραφε πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας καὶ Σπετσῶν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1821 ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία :

« Ἀρχοντες ἀδελφοί, ὁ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος καὶ τῆς
 » ἐλευθερίας ἀπαράμιλλος ζῆλός σας ἐξυπνεῖ εἰς καθένα τὰ χρέη,
 » ὅπου ἡ Πατρίς ὀφείλει εἰς τὴν γενναιότητά σας· μῆτε θαρροῦμεν
 » νὰ εὐρεθῇ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἄνθρωπος τοσοῦτον ἀναιόθητος
 » ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ τὰ καθημερινὰ καὶ ἀλλεπάλληλα ἀποτελέσμα-
 » τα τῆς ἀνδρείας σας· τὰ περόνεντα πλοῖα τοῦ θεοφρονήτου ὑμῶν
 » στόλου, περιπλέοντα ἀεννάως καὶ προσεκτικῶς τὰς νήσους καὶ
 » παραθαλάσσια τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐνῶ ἀπ' ἀκόλουτοι θαυμασιῶς
 » κάθε ἐχθρικὴν ἐξοδον, ἐγείρουσιν εἰς κάθε μίαν ἐξ αὐτῶν τὴν
 » λαμπρὰν τῆς ἐλευθερίας σημαίαν, ὑπὸ τὸ σύμβολον τοῦ τιμίου
 » Σταυροῦ, ὥστε δὲν δύνανται ν' ἀρνηθῶσιν, ὅτι εἰς τοὺς θεοφυ-
 » λάκτους στόλους σας ὀφείλομεν ἀναντιρρήτως τὰς ἀπαρχὰς τῆς
 » γλυκυτάτης ἐλευθερίας των ».

Βραδύτερον ἐν ἔτει 1823 ἔγραφε τὸ Βουλευτικὸν πρὸς τοὺς προκοίτους Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὰ ἑξῆς:

«Ὅσον ἀναγκαία ἡ διατήρησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου πρὸς
»σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, τόσον ἀδιάλειπτος καὶ ἡ φροντίς τῆς
»διοικήσεως πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τὴν κί-
»νησίν του μέσων καὶ ἐφοδίων. Ἀλλὰ δὲν ἀγροεῖτε, Κύριοι, τὰς
»ἄρτι ἀλλεπαλλήλους συμπεσούσας περιστάσεις τῆς ξηρᾶς, ἐξ ὧν
»ἐμποδίσθησαν οἱ εὐγνώμονες σκοποὶ τῆς διοικήσεως πρὸς τοὺς
»οὕτω καλὸν πατριώτας, καὶ πρὸς ἀντικείμενον, ἄνευ τοῦ ὁποῖον
»καὶ τυφλοῖς δῆλον ὅτι, ἀδύνατον γὰρ σωθῇ ἡ Ἑλλάς, ἢ καὶ
»μυρίας μάχας ἤθελε νικήσει κατὰ ξηράν».

Ἀκριβῶς δὲ ἡ γενικὴ αὕτη ἀντίληψις περὶ τῆς σημασίας τῆς θαλάσσης διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἦν συνεμερίζοντο πᾶσαι ἀνεξαίρετως αἱ ἐν Ἑλλάδι μερίδες, ἀποδεικνύει πόσον βαθέως εἶχε ριζωθῇ τὸ δόγμα τοῦ «Κράτους τῆς θαλάσσης» καὶ ἐξηγεῖ τὴν ἐξ ἐνστίκτου οὕτως εἰπεῖν ὀρθὴν συνήθως κατεύθυνσιν, ἣτις ἐλαμβάνετο ἐπὶ τῶν γενικῶν γραμμῶν τῆς Ναυτικῆς Στρατηγίας.

Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη, μεταξὺ τῆς παρὰ τῶν Ἑλλήνων χρησιμοποιήσεως τῶν ἀσθενῶν ἐμπορικῶν πλοίων των καὶ τῆς παρὰ τῶν Τούρκων χρησιμοποίησεως τῶν ἰσχυρῶν των ναυτικῶν πολεμικῶν μονάδων, ἔρχεται εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ἐξηγήσεως, ἦν προηγουμένως ἐδώκαμεν, καθ' ἣν ἡ κακὴ κατάστασις καὶ ἡ πλημμελὴς χρησιμοποίησις τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν μὴ παρὰ τῶν τότε ἰδυνόντων τὴν Τουρκίαν κατανόησιν τῆς σημασίας τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν. Τὸ «Κράτος τῆς Θαλάσσης» καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ καθίστανται ἐξ ἐνστίκτου οὕτως εἰπεῖν ἀντιληπτὰ, μόνον εἰς τοὺς φύσει ναυτικούς λαούς, τοὺς ἀποζῶντας ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ διὰ τῆς θαλάσσης, οἵτινες ἄλλως τε εἶναι καὶ οἱ πρῶτοι ὑφιστάμενοι τὰς συνεπείας, ὅταν τὸ λησμονήσωσιν.

Ἡ Ἑλλάς, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς της διαμορφώσεως καὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Λαοῦ της, ὅστις ρέπει πρὸς τὸ ἐμπόριον μᾶλλον ἢ τὴν γεωργίαν, συντελούσης προφανῶς καὶ τῆς σχετικῆς πτωχείας τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ἑδαφῶν της, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπικαιρότητος τῆς θέσεως της ἀπὸ ἀπόψεως γειτνιασεως πρὸς ἐμπορικὰς θαλασσίους ὁδοὺς μεγάλης σημασίας, αἰείποτε καθ' ὅλην τὴν μακροαῖωνα Ἱστορίαν της συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν κατ' ἐξοχὴν ναυτικῶν ἐθνῶν.

Διὰ τοιαῦτα Ἑθνη ἡ τήρησις ναυτικῆς δυνάμεως ἐπαρκoῦς ὅπως προστατεύσῃ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας καὶ τὸν ἐμπορικὸν στόλον τῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν ὑπαγορευομένην ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐν-στίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως· καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἐν σημείον δικαιο-λογοῦν τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου παρατεθεῖσαν περικο-πὴν τοῦ Jurien de la Gravière, αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ σχετικὸν μὲ τὴν ρόλον τῆς κυριαρχίας τοῦ Αἰγαίου ἐπὶ τῆς τελικῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος. Δυνάμεθα δηλαδὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὅπως τότε, οὕτω καὶ τώρα καὶ πάντοτε ἡ βάσις τῆς ναυτικῆς Στρατηγίας παντὸς Κράτους, ἐπιθυμοῦντος ὥς ἡ Ἑλλὰς νὰ κρατῇ παράλια καὶ νήσους, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται αἱ σπουδαιότεραι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ αἱ συνδέουσαι τὴν Μεσόγειον μετὰ τοῦ Εὐξείνου, πρέπει νὰ εἶναι ἡ συντήρησις ναυτικῆς δυνάμεως ἐπαρκῶς ἰσχυρᾶς, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ συγκοινωνίας.

Διδάγματα ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πολεμικῶν μέσων.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω γενικῆς φύσεως παρατηρήσεις, ἃς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἑκατέρου τῶν ἐμπολέμων μέσων, ἐξ ἧς δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἀποκομίσωμεν ὅχι ὀλιγώτερον χρήσιμα διδάγματα.

Ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐτονίσσαμεν καὶ ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τῶν πολε-μικῶν γεγονότων προκύπτει, ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος τοῦ 1821 — 1829 ἦτο κυρίως μία πάλῃ μεταξὺ ἐνὸς Ναυτικοῦ συγκεκροτημένου κατὰ μέγα μέρος ἐκ βαρέων πλοίων καὶ ἐνὸς ἄλλου ἀποτελεσθέν-τος ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ ταγέων καὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν· ὁ ὀπλισμὸς τοῦ μὲν πρώτου ἀπετελεῖτο ἀπ' πυροβόλα μᾶλλον βαρέα, τοῦ δὲ δευτέρου ἀπὸ πυροβόλα ἐλαφρὰ καὶ τελείως ἀνίσχυρα ἐναντίον τῶν παχέων τοίχων τῶν βαρέων πλοίων.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἡ ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἀνάπτυ-ξις τῆς χρήσεως τῶν πυρπολικῶν ἦτο φυσικὴ συνέπεια, αἱ δὲ ἀνα-λογίαι τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν σκαφῶν τούτων πρὸς τὴν τῶν σημερινῶν τορπιλικῶν εἶναι τόσον ἔντοναι, ὥστε ἡ μελέτη τῶν ναυ-τικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ἐπαναστάσεως νὰ ἀποκτᾷ σήμερον, πλὴν τῆς σημασίας ἣν ἤδη ἐτονίσσαμεν, καὶ τὴν τῆς ἐπικαιρότητος.

Περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα ἤγαγον τοὺς Ἑλληνας εἰς τὸ νὰ χρη-σιμοποιήσωσι τὰ πυρπολικά, ὡς καὶ περὶ τῆς τακτικῆς αὐτῶν, ἐγένε-το ἤδη, ἐν τε τῇ εἰσαγωγῇ καὶ τῇ ἀφηγήσει, ἐκτενὲς λόγος. Πυρ-πολικά ἐχρησιμοποιήθησαν παρ' αὐτῶν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς κατὰ

θάλασσαν συναντήσεις, ημέρας τε καὶ νυκτός, κατὰ τε πλοίων ἡγκυροβολημένων (Ἐρεσσός, Χίος, Τένεδος, Μεθώνη κ.λ.π.) καὶ ἐν πλῶ (Γέροντας, Ἡράκλειον, Καφηρεὺς κ.λ.π.).

Ἐκ τῶν κατὰ ἡγκυροβολημένων πλοίων ἐπιθέσεων, ὅσαι ἐπέτυχον, ὥφειλον γενικῶς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν, κυρίως μὲν εἰς τὴν καλὴν χρησιμοποίησιν τοῦ στοιχείου τοῦ αἰφνηδιασμοῦ (Χίος, Μεθώνη), οὐκ ὀλίγον δὲ καὶ εἰς τὴν σύγχυσιν, ἣν ἐπέφερεν εἰς τὰ πληρώματα τῶν Τουρκικῶν βαρέων πλοίων—κατὰ τὰ πρῶτα ἰδίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη—ἡ ἀπλῇ ἐμφάνισις τῶν πυρπολικῶν.

Αἱ ἐν πλῶ ὅμως ἐπιθέσεις κατὰ πλοίων κινουμένων παρουσιάζουν ὡς εἰκὸς πολὺ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα γὰ ἑξαγάγῃ ἐξ αὐτῶν διδάγματα μελετητὴν. Αἱ ἐπιθέσεις αὗται διεξήγοντο, ὡς εἶδομεν, σχεδὸν κατὰ κανόνα ὁμαδικῶς καὶ ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ πυρός—ἐνίοτε δὲ καὶ μόνον τοῦ καπνοῦ τῶν πυροβολισμῶν χρησιμοποιημένου ὡς προπετάσματος—τῶν πολεμικῶν πλοίων.

Τὰ πλεονεκτήματα, ἅτινα παρέχει διὰ τὴν τοιαύτην χρησιμοποίησιν ἡ προσήνεμος θέσις, εἶναι τοσον προφανῆ, ὥστε δὲν εἶναι καθόλου ἀπορίας ἄξιον, διατὶ ἡ λῆψις τῆς θέσεως ταύτης ἀπετέλει κατὰ κανόνα τὴν πρώτην προσπάθειαν τῶν Ἑλλήνων Ναυάρχων εἰς πάσας τὰς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συναντήσεις τῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ θέσις αὕτη ἀντιστοιχεῖ διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν σημερινῶν Στόλων πρὸς τὴν πρόρραθεν τοῦ ἐγκαρσίου τοῦ ἀντιπάλου θέσιν, ἣτις θεωρεῖται ὡς ἡ εὐνοϊκὴ διὰ τορπιλικὴν προσβολήν.

Ἡ προσβολὴ τῶν πυρπολικῶν ἐξαπελύετο σχεδὸν πάντοτε διὰ σήματος τοῦ Ναυάρχου, ὅπερ οὗτος ἔδιδεν, ἀφοῦ προηγουμένως ὠδήγει τὰ πλοῖά του εἰς ἀπόστασιν βολῆς καὶ ἤρχιζε τὸ πῦρ· εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἀπόστασις αὕτη ἐξελέγετο πάντοτε μᾶλλον μακρὰ διὰ τὰ πυροβόλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦτο ὅμως ἦτο ὀρθόν, ἐφ' ὅσον τὸ πυροβόλον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς δευτερεῦον μόνον ὄπλον διὰ τὰ ἀπασχολήσῃ τὸν ἐχθρόν, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπιθέσεως τῶν πυρπολικῶν, ἀποτελούντων τὸ κύριον ἐπιθετικὸν ὄπλον.

Πλὴν τούτου, προϊόντος τοῦ πολέμου, ἡ πείρα ἐδίδαξε καὶ ἄλλας τελειοποιήσεις τῆς τακτικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ πυρπολικοῦ. Οὕτως ὁ Μιαούλης εἰς μίαν ἀναφορὰν τοῦ τῷ 1825 πρὸς τοὺς Προκρίτους τῆς Ὑδρας ἀναγράφει, ὅτι: «διὰ τὰ καὶ ὡς φρεγάται καὶ κορβέται εἰς τὰ πανιὰ εἶναι χρεῖα τὰ ὑπάγωσι κατ' αὐτῶν δύο

πυρπολικά, τὸ μὲν ἀπὸ σοταβέντο τὸ δὲ σοβράνο· ἄλλως, ὅπως καὶ ἂν ὀρτοσάρη ἢ φρεγάτα ἢ ἢ κορβέτα, πέρνει τὸ κολλήσαν πυρπολικὸν ὑποκάτω της καὶ τότε καὶ αὐτὸ ἀπομακρύνει καὶ τὴν φωτιὰν σβύνει ἂν ἔπιασε».

Ἡ ἀνάγκη τῆς διὰ δύο πυρπολικῶν προσβολῆς ἐκάστου πλοίου κατέστη ἰδίᾳ ἀντιληπτή, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐβελτιώθη συγχρόνως ἡ ὁργάνωσις των Τουρκικῶν πλοίων, ὁπότε, ἀντὶ ταῦτα νὰ ἀποτελῶσιν ὥς πρότερον δυσκινήτους ὄγκους, ἤρχιζον νὰ χειρίζωσι πρὸς ἀποφυγὴν· ἡ ἀνωτέρω λοιπὸν περικοπὴ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Μιαούλη δίδει μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν της σαφήνειαν καὶ ἀπλότητα τὴν καλυτέραν εἰκόνα τῶν δυσκολιῶν καὶ τῆς λεπτότητος τοῦ χειρισμοῦ τῆς διὰ πυρπολικῶν προσβολῆς ἐναντίον πλοίου χειρίζοντος πρὸς ἀποφυγὴν. Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ ἐπιτιθέμενον πυρπολικὸν ἔδει νὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν προσήνεμον πλευρὰν τοῦ προσβαλλομένου πλοίου διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ταχῆα καὶ ἀσφαλὲς μετάδοσις τοῦ πυρός· καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, λόγῳ τῆς ἀδεξιότητος ἢ τοῦ πανικοῦ τῶν ἐπιβαινόντων αὐτῶν, ἠδυνάτουσαν νὰ χειρίσων, τὸ πρᾶγμα ἦτο σχετικῶς ἀπλοῦν. Ὅταν ὅμως ἤρχισαν νὰ χειρίζωσι—καὶ ὁ καλλίτερος χειρισμὸς ἦτο ἡ προσαγωγή πρὸς τὸν ἄνεμον, ἥτοι στροφὴ «ἐντὸς», ἀπειλοῦσα τὸ πυρπολικὸν διὰ συγκρούσεως—τότε πλέον τὸ πρᾶγμα παρουσίαζε πολὺ μεγαλυτέρας δυσχερείας· πρὸς ἀντιμετώπισιν δὲ τούτων προὔταθη παρὰ τοῦ Μιαούλη ἡ ἀνωτέρω λύσις τῆς χρησιμοποίησεως δύο πυρπολικῶν, κατευθυνομένων ἑνὸς πρὸς τὴν προσήνεμον καὶ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὴν ὑπήνεμον τοῦ ἐχθρικοῦ σκάφους πλευρὰν.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ τακτικὴ τῶν πυρπολικῶν παρουσιάζει ἐνδιαφέρουσαν ἀναλογίαν πρὸς τὴν τῶν σημερινῶν ἀντιτορπιλικῶν, ἣτις ἐπίσης ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐκ δύο σημείων ταυτόχρονον προσβολὴν πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ χειρισμοῦ ἀποφυγῆς τοῦ προσβαλλομένου.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ τακτικὴ αὕτη συνεπήγετο τὴν ἀνάγκην χρησιμοποίησεως πολὺ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ πυρπολικῶν· καὶ πρὸ τῆς ἀποδοχῆς ἄλλως τε αὐτῆς ἡ αὔξησις τῶν δανωμένων πυρπολικῶν, ἣτις ὀφείλετο εἰς τὴν καλυτέραν ὁργάνωσιν τῶν Αἰγυπτίων καὶ εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν Τούρκων, εἶχεν ἀρχίσει νὰ δημιουργῇ ἀνησυχίας· οὕτω κατὰ τὰς ναυμαχίας τῆς Σάμου, τοῦ Γέροντα καὶ τοῦ Ἡρακλείου ἐκάησαν ἐν συνόλῳ 22 Ἑλληνικὰ πυρπολικά πρὸς καταστροφὴν ἑπτὰ Τουρκικῶν μεγάλων πλοίων, καὶ εἶναι

μὲν βεβαίως ἀληθές, ὅτι ἡ ἀξία τῶν τελευταίων τούτων, ἐὰν μάλιστα σκεφθῇ τις ὅτι συναπωλέσθησαν μετ' αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας, ἦτο ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα τῆς τῶν πεπαλαιωμένων μικρῶν σκαφῶν, ἅτινα συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς πυρπολικά· ἀλλὰ πάντως τὸ γεγονός τοῦτο, ὡς ἀπαιτοῦν ἔντασιν προσπαθειῶν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὡς ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀφηγήσει ἐκτεθέντων λόγων ἐπεκράτει ἀπ' ἐναντίας ἡ χαλάρωσις καὶ ὁ μαρασμός, ἦτο ἀρχετὸν διὰ τὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ἑλλήνας, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ ὅπλου μὲ τὸν ὅποιον εἶχον θαυματουργήσῃ ἐβαινε ταχέως πρὸς τὴν δύσιν της καὶ ὅτι ἔδει νὰ στραφῶσι πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις.

Ἀσχέτως τῶν ἀποτελεσμάτων της, ἡ χρῆσις τῶν πυρπολικῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν δύναται νὰ παράσχῃ ἔδαφος εἰς σκέψεις, αἵτινες ἐξερχόμεναι τοῦ χρονικοῦ πλαισίου τῆς τότε ἐποχῆς, εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη χρήσιμοι· οὕτω παραβάλλοντες τὰ πυρπολικά μὲ τὰ σημερινὰ τορπιλλικά, δυνάμεθα νὰ εὗρωμεν τὰς κάτωθι ἐνδιαφερούσας ἀναλογίας :

α) ὡς πρὸς τὴν κάλυψιν διὰ πυρὸς πυρπολικοῦ : αὕτη εἶναι καὶ σήμερον ἀπαραίτητος, προκειμένου περὶ ἡμερινῆς ἐπιθέσεως τορπιλλικῶν σκαφῶν κατὰ τῶν πλοίων μάχης τοῦ ἀντιπάλου, ὅσον ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὰς ὁμαδικὰς ἐπιθέσεις τῶν πυρπολικῶν κατὰ τὰς ναυμαχίας τοῦ Ἀγῶνος.

β) ὡς πρὸς τὴν λῆψιν τῆς θέσεως προσβολῆς : αὕτη παρουσιάζει καὶ σήμερον τὰς αὐτὰς δυσκολίας ἅς καὶ τότε, ἐφ' ὅσον ὁ ἀντίπαλος εἶναι εὐέλκτος, πάντως δὲ προϋποθέτει ὑπεροχὴν ταχύτητος. Ἐὰν οἱ Ἑλληνικοὶ Στόλοι τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος δὲν ἐκέκτηντο ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν ταχύτητος καὶ εὐελιξίας ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων των, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰ πυρπολικά των ἐν ἡμεριναῖς ἐκ παρατάξεως ναυμαχίαις.

γ) ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προσβολῆς ἐτονίσθη ἤδη ἡ ἀναλογία τῆς διὰ δύο πυρπολικῶν προσβολῆς ἐκάστου πλοίου, πρὸς τὴν ἐκ δύο σημείων ταυτόχρονον προσβολήν, εἰς ἣν ἀποβλέπει ἡ σημερινὴ τακτικὴ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν· ὅπως δὲ διὰ τὰ πυρπολικά ἡ βελτίωσις τῆς ὁργανώσεως τοῦ ἀντιπάλου συνεπήγετο τὴν αὐξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἐπίτευξιν ἀποτελέσματος, οὕτω καὶ σήμερον ἡ διὰ τορπιλλικῶν σκαφῶν προσβολή, εἴτε ἐν ἡμέρᾳ, εἴτε νυκτὶ, δὲν νὰ βασίζεται ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιτιθεμένων σκαφῶν, διὰ τὰ παρουσιάζῃ λογικὰς τινὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας κατ' ἀντιπάλου ὁργανωμένου καὶ δυναμένου νὰ χειρίζῃ πρὸς ἀποφυγὴν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει περισσότερον νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν προσοχήν μας, εἶναι ἀκριβῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον, καθόσον πολλοί, ἐπιχειρήσαντες νὰ ἀντλήσωσιν ἐκ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας κατὰ θάλασσαν Ἀγῶνος ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἐξ ἐλαφρῶν ἀποκλειστικῶς πλοίων συγκροτήσεως τοῦ ἡμετέρου Ναυτικοῦ, ἔφερον ὡς ἐπιχείρημα τὴν ἐπιτυχὴ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν δρᾶσιν τῶν πυρπολικῶν. Ὡς βλέπομεν ὁμως ἐκ τῆς ἀφηγήσεως, ἡ δρᾶσις αὕτη δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιτυχής, ἐὰν δὲ ἐξαιρέσῃ τις τὸν δαιμόνιον Κανάρην, ἡ ἀναλογία τῶν ἐπιτυχῶν προσβολῶν πυρπολικῶν, ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐκτελεσθεισῶν ἔβαινε σταθερῶς ἐλαττου μένη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνεργοῦ παρεμβάσεως τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ὁργάνωσις τῶν Τουρκικῶν πλοίων προήγето.

Ἐπὶ πλέον καὶ αὕτη ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς «τακτικῆς ἀπειλῆς», ἣν ἀπετέλουν τὰ πυρπολικά καὶ ἣτις ἦτο πλήρης κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως, ἡλαττώθη ἀπὸ τοῦ Ε' ἔτους καὶ ἐφεξῆς, μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ καταντήσῃ ἐν τέλει προβληματική. Πάντως δὲ καὶ αὐτὰ τὰ περιορισμένα ἀποτελέσματα ἐπετυγχάνοντο ἐν ἡμέρᾳ, διὰ προσβολῶν ἐκτελουμένων ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ πυρὸς τῶν πλοίων τοῦ Στόλου, τινὰ τῶν ὁποίων ὠρίζοντο πάντοτε διὰ σήματος ὅπως συνοδεύωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πυρπολικά μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν καὶ διάσωσιν τῶν πληρωμάτων των μετὰ τὴν ἐπίθεσιν.

Συνεπῶς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, παρ' ὅλην τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς ναυτικὴν ἱκανότητα καὶ τόλμην, δὲν διέψευσε τὴν Ἀρχήν, ὅτι ὁ ἐπιθυμῶν νὰ διατηρήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης δέον νὰ εἶναι εἰς θέσιν ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὸν διαμφισβητοῦντα αὐτὴν ἀντίπαλον πανταχοῦ καὶ ἐν οἰαδῇποτε στιγμῇ, ὃχι δὲ μόνον ὑπὸ εἰδικὰς συνθήκας τόπου καὶ χρόνου. Τὴν ἀνάγκην, ἄλλως τε ταύτην συνησθάνθησαν καὶ οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς Ἐπαναστάσεως, οἵτινες ἔσπευσαν, εὐθύς ὥς ἡ σύναψις τῶν ἐξωτερικῶν δανείων ἐπέτρεψε τοῦτο, νὰ παραγγείλωσι πραγματικὰ πολεμικὰ πλοῖα δι' ἰσχυροῦ πυρροβολικοῦ ἐξοπλισμέ α, ὡς ἦσαν ἡ φρεγάτα «Ἑλλάς» καὶ τὸ ἀτμοκίνητον «Καρτερία».

Εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ παραγγελίᾳ τοῦ τελευταίου τούτου σκάφους ἐπεκράτησαν αἱ νεωτεριστικαὶ ἰδέαι τοῦ Hastings καὶ οὕτω πως ἡ Ἑλλάς ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ εἶναι Ἑλληνικὸν τὸ πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ ἀτμοκίνητον πολεμικὸν πλοῖον, ὅπερ ἔλαβε μέρος εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐὰν συν-

δυσώμεν τοῦτο μὲ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 πρώτην πάλιν ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, χρησιμοποίησιν ὑποβρυχίου εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἔν σύμβολον τοῦ ναυτικοῦ δαιμονίου τῆς Φυλῆς, ὅπερ καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἐκάστοτε χρησιμοποίησιν τῶν νεωτεριστικωτέρων ἐπινοήσεων.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Ἀστιγκα καὶ τὴν «Καρτερίαν»· τὸ πλοῖον αὐτό, πλὴν τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀτμοῦ, παρουσίαζε καὶ ἔν ἄλλο ἐνδιαφέρον, τὸ ὅτι δηλαδή, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πλοῖα τῆς ἐποχῆς του, ἔφερε μικρὸν ἀριθμὸν βαρυτάτων καὶ ἰσχυροτάτων πυροβόλων, δυνάμενων νὰ βάλλωσι τὰ διὰ πρώτην τότε φορὰν χρησιμοποιούμενα ἐκρηκτικὰ βλήματα τοῦ τύπου Paikhans· τὰ κεραυνοβόλα ἀποτελέσματα, ἅτινα τὰ πυροβόλα ταῦτα ἀπέδωσαν παντοῦ ὅπου ἐχρησιμοποιήθησαν, ἀπετέλουν μίαν προειδοποίησιν περὶ τῶν προόδων, αἵτινες μετὰ τόσα ἔτη ἐπρόκειτο νὰ καταστήσουν τὸ βαρὺ πυροβόλον καὶ τὸ διὰ τοῦ ὅπλου τούτου ἐφωδιασμένον ἀτμήλατον «πλοῖον μάχης» τὴν μονάδα μετρήσεως τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῶν Κρατῶν. Ἡ μικρὰ καὶ ἀσθενὴς «Καρτερία» ἀπετέλει λοιπὸν ὄχι μίαν ἀπλὴν κανονιοφόρον, ἀλλὰ τὸν πρόδρομον τοῦ πλοίου μάχης, θὰ καθίστατο δὲ ἐμφανέστερον τοῦτο, ἐὰν ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Ἀστιγγοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲν παρημποδίζον τὴν εὐκαιρίαν ἀντιμετωπίσεως διὰ τῆς «Καρτερίας καὶ ἄλλων Τουρκικῶν πλοίων ἰσχυροτέρων ἀπὸ ἐκεῖνα, ἅτινα τόσον εὐχερῶς κατέβαλεν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Σκάλας τῶν Σαλῶνων.

Ὡστε, ἂν θέλωμεν καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ τρόπου χρησιμοποίησεως τῶν πολεμικῶν μέσων τῆς Ἐπαναστάσεως νὰ καταλήξωμεν εἰς μίαν ἀρχὴν γενικῆς φύσεως καὶ πάντοτε ἰσχύουσαν, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν αὐτὴν ὡς ἑξῆς : τὰ πολεμικὰ μέσα, ἅτινα πρέπει νὰ διαθέτῃ κατὰ θάλασσαν ἔν Κράτος ἔχον ζωτικὴν ἀνάγκην τῆς κατὰ θάλασσαν κυριαρχίας, πρέπει νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ καθιστοῦν δυνατὴν τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ διαμφισβητοῦντος τὴν κυριαρχίαν ταύτην ἐχθροῦ εἰ δυνατόν ἐν οἰαδήποτε στιγμῇ καὶ ὑπὸ οἰασδήποτε συνθήκας τόπου καὶ χρόνου.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου.

Τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς σχετιζόμενον μὲ τὴν ψυχολογίαν τῶν πρωτεργατῶν τοῦ Ἀγῶνος, ἐπιτρέπει ἐπέκτασιν, δὲν πρόκειται ὁμως νὰ θίξωμεν παρὰ μόνον μίαν πλευρὰν αὐτοῦ· αὕτη δὲ εἶναι ἡ σχετικὴ

πρὸς τὴν διαλυτικὴν πράγματι ἐπίδρασιν, ἣν ἤσκησεν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῆς Ἑλλάδος τὸ βασικὸν ἐλάττωμα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χαρακτηῖρος, τοὔτέστιν ἡ τάσις πρὸς διχονοίας καὶ διαιρέσεις· ἡ τάσις αὕτη, ἀποτέλεσμα τοῦ ἀτομιστικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀπροθυμίας πρὸς συνεργασίαν καὶ συντονισμόν προσπαθειῶν, ὑπῆρξεν ἀπ' αἰώνων δυστυχῶς ἐν τῶν κυρίων χαρακτηρηστικῶν τῆς φυλῆς μας.

Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν ναυτ. ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀγῶνος ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ ἔμμεσος· καὶ ἡ μὲν ἄμεσος ἐξεδηλώθη πλειστάκις ὑπὸ μορφήν ἀνυποταξίας καὶ ἀπειθίας Κυβερνητῶν καὶ πληρωμάτων μὲ συνεπείας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σοβαράς, ἡ δὲ ἔμμεσος διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Ναυτικοῦ παρὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως, ὥς ἐκ τῆς ἀπασχολήσεώς της μὲ τὰς ἐμφυλίους ἐν Πελοποννήσῳ ἔριδας.

Ὡς ἐν τῇ ἀφηγήσει εἶδομεν, αἱ ἔριδες αὗται δις διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος κατέληξαν εἰς πραγματικὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἡ κυριώτερα δὲ συνέπεια τούτου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ Ναυτικοῦ ἦτο ἡ κατασπατάλησις τῶν χρημάτων τῶν δανείων, χωρὶς νὰ δοθῇ τὸ ἀναλογοῦν διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως μ. ρος. Ἄν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν στρατιωτικὸν σῶμα, καὶ δὴ ἐξ ἀτάκτων αποτελούμενον, ὥς κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν τὰ συγκροτοῦντα τὸν στρατὸν τῆς Ἐπαναστάσεως, δύναται ἐπὶ τέλους νὰ κινηθῇ καὶ ἄνευ ρευστοῦ χρήματος ἐφ' ὅσον ἔχει πυρομαχικὰ καὶ βασίζεται διὰ τὴν διατροφὴν του εἰς τοὺς πόρους τῆς χώρας, ἐνῶ ἐν πλοῖον ἀδυνατεῖ νὰ κινηθῇ ἄνευ ὀρισμένων ἐφοδίων, πυρομαχικῶν καὶ τροφίμων, ἀντιλαμβάνεται ἁμέσως, διατὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ Ναυτικοῦ ἦσαν ἐπιτακτικώτεραι. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον τοῦτο· διότι εἰς τὰ ἔξοδα συντηρήσεως καὶ κινήσεως τῶν πλοίων, πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ἐπισκευῶν, καθὼς καὶ τὰ οὐχὶ εὐκαταφρόνητα ἔξοδα τῆς ἐκάστοτε μετατροπῆς πλοίων εἰς πυροπολικά, τῶν ἀποζημιώσεων πρὸς τοὺς κατόχους των καὶ τῆς ἠῤῥημένης μισθοδοσίας, ἣτις ἐδίδετο εἰς τὰ πληρώματά των. Ταῦτα πάντα ἀπετέλουν ποσὰ σημαντικώτατα, ὥς ἄλλως τε ἐξάγεται ἐκ τῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ἀφηγήσεως δοθέντων ἀριθμῶν, τὰ ποσὰ δὲ ταῦτα ἠνιγλήθησαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς κατὰ τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη ἐκ τῶν ἀποθεμάτων τῶν πλουσίων ἐφοπλιστῶν τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἐλάχιστα δὲ ἐκ τῶν ἐπιβληθεισῶν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου φορολογίων καὶ ἀκόμη

ὀλιγώτερα ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι προφανές τὸ πόσον ἡ εἰς τὰς ἐμφυλίου ἐν Πελοποννήσῳ ἔριδας κατασπατάλησις τῶν χρημάτων τῶν δανείων συνετέλεσεν εἰς τὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1824 σημειωθέντα κάματον καὶ τὴν ἐκ τούτου διάλυσιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, εἰς ἣν κυρίως ὤφειλετο ἡ ἐπιτυχία τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποβάσεως τοῦ Ἰμβραήμ.

Ἀρκεῖ ἡ ἀνάγνωσις μιᾶς ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀναφορὰς τὰς παρὰ τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη πρὸς τοὺς Προκρίτους τῆς Ὑδρας ἀπευθυνθείσας κατὰ τὰ ἔτη 1824 καὶ 1825, διὰ τὰ καταδείξῃ τὸν πόνον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου διὰ τὰ δεινὰ, ἅτινα ἔβλεπεν ἐπερχόμενα λόγῳ τῆς παντελοῦς ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως ἐγκαταλείψεως τοῦ Ναυτικοῦ, τῆς ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν παρὰ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων ἀπορρόφησιν πάσης φροντίδος καὶ πάσης ζωτικότητος, Ἰδοὺ μερικὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἀπὸ 11ης Μαΐου 1825 ἀναφορᾶς :

«Τώρα ὅμως μὲ ποῖον στόλον, μὲ ποῖα μέσα, μὲ ποῖον σχέδιον νὰ κάμωμεν αὐτὸ τὸ θαῦμα ; φεῦ ! εἰς τὴν ἀθλιότητά μας ! Χρεωστεῖτε καὶ ἡ εὐγενία σας νὰ παραστήσετε εἰς τὴν Σ. Διοίκησιν αὐτὴν μας τὴν κατάστασιν καὶ νὰ τὴν κάμετε νὰ γράψῃ σφοδρὰ καὶ νὰ μᾶς παρακινήσῃ ὅπως οὖν εἰς τὸ χρέος μας Τὶ κακὸν εἶναι τοῦτο διὰ τὸν Θεόν ; ἂν δὲν ἐπιμεληθῇτε νὰ τὸ μετριάσετε καὶ, τίποτε μὴν περιμένετε ἀπὸ τὴν ἀνύπαρκτον ταύτην θαλάσσιον δύναμίν μας». Ὑποδεικνύουσα δὲ περαιτέρω τὴν ἀνάγκην συγκεντρώσεως τῶν προσπαθειῶν πρὸς διάσωσιν τοῦ Ναυαρίνου καὶ τὴν ἀνάγκην ἐνισχύσεως τοῦ Στόλου διὰ πυρπολικῶν, κατέληγεν ἡ ἀγωνιώδης αὕτη ἐπικλήσις τοῦ Ναυάρχου ὡς ἑξῆς :

«καὶ παρακαλοῦμεν περὶ τούτου νὰ γράψετε πάλιν εἰς τὴν Σ. Διοίκησιν, ἡ ὁποία δὲν πιστεύω νὰ μὴ γνωρίζῃ καλύτερα ἀπὸ ἡμᾶς τὸ μέγεθος τοῦ ἐδῶ κινδύνου καὶ τῆς χρείας τοῦ Στόλου, νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἑθνους, καθὼς φωνάζει ὁλος ὁ κόσμος».

Δυστυχῶς, οὔτε αἱ ἐπικλήσεις τοῦ Μιαούλη, οὔτε τὸ φάσμα τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου ἴσχυον νὰ ἀποστρέψωσι τὰς ἀντιμαχομένας φατρίας ἀπὸ τοῦ ἀδελφοκτόνου σπαραγμοῦ, ὅταν δὲ τέλος ἀπεφάσισαν αὗται νὰ δώσωσι τὰς χεῖρας πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κινδύνου, ἦτο πολὺ ἀργά, διότι ὁ Ἰμβραήμ εἶχε στερεῶς ἐγκατασταθῇ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἀκριβῶς τοῦτο εἶναι ἐν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τέρων σημείων τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, ὡς εἰκονίζον τὰς

συνεπειάς τῆς φοβεράς νόσου τῆς διχονοίας, ἥτις ἐμφωλεύουσα εἰς τὸν ἔθνικόν μας χαρακτηῖρα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς ἱστορικῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἑλλάδος μέχρι καὶ τῆς προσφάτου ἱστορίας τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, ἀπετέλεσε πάντοτε τὴν βασικὴν αἰτίαν τῶν μεγαλυτέρων μας ἔθνικῶν συμφορῶν. Καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει—ὅπως καὶ εἰς πλείστας ἄλλας—ἡ τιμωρία ὑπῆρξε πράγματι σκληρά, διότι ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταδικασθῇ εἰς ἀποτυχίαν ὁλόκληρος ὁ Ἄγων καὶ νὰ ἀποβοῦν εἰς μάτην οἱ τόσοι ἡρωῖσμοι καὶ αἱ τόσαι θυσίαι· διότι εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν Δυνάμεων καὶ τοῦ παρ' αὐτῶν ἐξαναγκασμοῦ τοῦ Ἰμβραήμ, πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφῆς τοῦ Στόλου του, εἶτα δὲ καὶ διὰ τῆς ἀποβάσεως τῆς Στρατιᾶς τοῦ Μαιζῶνος, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πελοπόννησον, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις θὰ κατεστέλλετο τελειωτικῶς, ἢ τὸ πολὺ θὰ περιοριζέτο εἰς μικρὰς τῖνας ἀπομεμακρυσμένας ἀλλήλων ἐστίας, τοῦτο δὲ ὠφείλετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμβραήμ, τὴν ἐπιτυχούσαν χάρις εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν παράλυσιν τοῦ Ἑλλήν. Στόλου.

Μία, ὅχι ὀλιγώτερον θλιβερά, συνέπεια τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τοῦ μαρασμοῦ, εἰς ὃν ἀφέθη νὰ περιέλθῃ τὸ Ναυτικὸν τῷ 1825, ἦτο καθὼς εἶδομεν καὶ ἡ τρομακτικὴ ἀνάπτυξις τῆς πειρατείας ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἡ ἐκ τῆς ὁποίας προσγενομένη ὕλικὴ καὶ ἡθικὴ ζημία εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ὑπῆρξε τεραστία. Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀποδώσῃ τις εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ἔριδας, δύναται ὅμως καὶ ἐνταῦθα ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς νὰ διῶδῃ, ἐκτὸς τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλουτισμοῦ, ὡς κίνητρον τῆς εἰς τὴν πειρατίαν ἀπασχολήσεως τὴν τάσιν πρὸς ἀνεξάρτητον ἐνέργειαν καὶ ἀνυπακοήν, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πειρατείας, ὅσον καὶ ἡ ἐκ τῆς βαθμιαίας ἐλαττώσεως τῶν πλοίων τοῦ Στόλου ἀνεργία καὶ δυστυχία τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ναυτικῶν νήσων.

Ἡ σημασία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος.

Περαίνοντες τὴν σειρὰν τῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διδαγμάτων θεωροῦμεν ὡς ἐν τῶν σπουδαιοτέρων ἐξ αὐτῶν τὴν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ὑπὸ τῆς Ἱστορίας ἐπιβεβαίωσιν τῆς σημασίας τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος. Τὸ περιφημον ρητὸν τοῦ Ναπολέοντος, καθ' ὃ «αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις συγκρινόμεναι μὲ τὰς ὕλικας εἶναι ὡς τρία πρὸς ἓν», οὐδαμοῦ ἴσως ἄλλοῦ εὔρεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τρανωτέραν ἀπόδειξιν, παρὰ εἰς τὰς Ναυτικὰς Ἐπιχειρήσεις τοῦ

ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐν Ναυτικὸν αὐτοσχεδιασθὲν καὶ αὐτοσυγκροτηθὲν ἠδυνήθη, καίτοι ἐξ ἀσθενῶν πλοίων αποτελούμενον, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τελεσφόρως τοὺς Στόλους μιᾶς ἀρκετὰ ἀκόμῃ ἰσχυρᾶς τότε Αὐτοκρατορίας, βασιζόμενον κυρίως εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, ἥτοι συγκεκριμένως εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ προσωπικοῦ ἀπὸ ναυτικῆς ἀπόψεως καὶ εἰς τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν θέλησιν τῆς νίκης, ὅς ἦς ἐνεπνέετο.

Δὲν θὰ πρέπη νὰ νομισθῇ, ὅτι ἐξαίροντες τὴν ὑπεροχὴν ταύτην τοῦ Ἑλληνικοῦ προσωπικοῦ, θέλομεν νὰ μειώσωμεν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν μαχητικότητα τῶν ἀντιπάλων· ἡ ψυχικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλληνικῶν πληρωμάτων δὲν ἐβασίζετο εἰς δειλίαν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀπέδειξαν ἰὴν πολεμικότητά των ὅπου ἠδυνήθησαν κατὰ τὰς ἀνὰ τὰς θαλάσσας συναντήσεις των, ἀλλ' ἐνέκειτο κυρίως εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐν ναυμαχίᾳ ὅσονδήποτε γενναῖος καὶ ἂν εἶναι κανεὶς, ἐλάχιστα δύναται νὰ προσφέρῃ, ἐὰν δὲν εἶναι πρὸς παντὸς ναυτικός. Ἡ μὴ ἐξοικεῖσις τῶν Τούρκων πρὸς τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον, ἥτις ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ στρατολογῶσι τοὺς ναύτας των παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, μετὰ δὲ τὴν ἐκρηξὶν τῆς ἐπαναστάσεως νὰ ἐμπιστευώνται τὴν κίνησιν καὶ τὸν χειρισμὸν τῶν πλοίων των εἰς ἐτερόκλητα ἀθροίσματα μισθοφόρων καὶ τυχοδιωκτῶν, ἦτο τὸ κυριώτερον σημεῖον, εἰς ὃ οὗτοι ὑστέρουν ἐναντι τῶν ἐκ πραγματικῶν ναυτικῶν συγκροτημένων Ἑλληνικῶν πληρωμάτων. Ὡς συναφὲς πρὸς τὸ μειονέκτημα τοῦτο τῶν Τούρκων δέον νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἔλλειψις ἀναλόγου πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ Στόλου των ὀργανώσεως καὶ προπαρασκευῆς, δι' ἧς θὰ ἠδύναντο ἐν μέρει τοῦλάχιστον νὰ ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν τῆς ναυτικῆς ἱκανότητος καὶ πείρας, ὥς ἠδυνήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι διὰ τῆς συστηματικῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν Εὐρωπαίων ὀργανωτῶν.

Συνεπῶς ἡ εἰς προσωπικὸν ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὠφείλετο ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ναυτικότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀκλόνητον αὐτῶν ἀπόφασιν τοῦ νὰ μὴ ὑπαχθῶσιν ἐκ νέου ὑπὸ τὸν ζυγὸν· δὲν πρέπει ὅμως τὸ γεγονός τοῦ εὐτυχοῦς τετρατισμοῦ τοῦ Ἀγῶνος ἐκείνου νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸ σφάλμα τοῦ νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἀρκεῖ ἡ ὑπαρξὶς ναυτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς νίκης διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐπιτυχία καὶ ὅτι τὸ ὑλικὸν ἔρχεται εἰς δευτερεύουσιν ἐντελῶς μοῖραν· πρῶτον

μέν, διότι καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀκόμη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ὑλικοῦ, ὅταν ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἡδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ ἔστω καὶ στοιχειώδη ὀργάνωσιν, ἤρχισε νὰ ἐξουδετερώνῃ τὰς ὑπερανθρώπους πράγματι προσπαθείας τῶν Ἑπαναστατῶν· δεύτερον δέ, διότι ἔκτοτε αἱ συνεχεῖς προόδοι τῆς βιομηχανίας, αἵτινες μετέβαλον τὰ πλοῖα τῆς σήμερον εἰς πολυδαιδάλους μηχανισμούς, καίτοι δὲν ἐμείωσαν τὴν σημασίαν τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς ἐκγυμνάσεως τοῦ προσωπικοῦ, πάντως ὅμως ἔσχον ὥς ἀποτελέσματα τὸ νὰ καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυσχερὲς ἡ διὰ προχείρων μέσων ἀντιμετώπισις ἀντιπάλου ἐφωδιασμένου διὰ τοῦ συγχρόνου τελειοποιουμένου ὑλικοῦ. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι, ὅτι πᾶν Κράτος, ὅπερ ἔξαρχᾶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀπὸ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν θαλασσίων του συγκαινωνιῶν, εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ τηρῇ τὴν ναυτικὴν του δύναμιν συνεχῶς συγχρονισμένην ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικοῦ, ταῦτοχρόνως δὲ διὰ συνεχῶν καὶ συστηματικῶν ἀσκήσεων νὰ προσπαθῇ νὰ ἔχῃ πάντοτε ἔτοιμον τὸ διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὑλικοῦ τούτου προσωπικόν.

Ἐν συμπεράσματι, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὅπως καὶ ἡ καθόλου σταδιοδρομία τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἀπέδειξε περιτράνως τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ συντήρησις ἱκανῆς καὶ ἀναλόγου πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως· διὰ νὰ εἶναι δὲ ἡ δύναμις αὕτη πραγματικὴ καὶ ὄχι ἀπλῶς ἄθροισμα πλοίων, θὰ πρέπη ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ τηρῇται συγχρονισμένη ὑπὸ ἔποψιν ὑλικοῦ διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν συνεχῶν προόδων τῆς τεχνικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ διακόπτεται ποτὲ ἡ συστηματικὴ ἀσκήσις τοῦ προσωπικοῦ. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀσκήσεως ταύτης καὶ τὴν ἐν γένει ἀπόδοσιν τοῦ ἐμφύχου ὑλικοῦ τὰ μέγιστα θὰ συντελέσῃ ἡ ἀντίληψις τοῦ ὅτι τὸ

Ἕθνος ἐξακολουθεῖ νὰ περιβάλλῃ, τὸ Ναυτικὸν μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε στοργῆς, καθὼς καὶ ἡ πιστὴ τήρησις τῆς μακροαίωνος ναυτικῆς παραδόσεως τῆς Φυλῆς μας, μία τῶν λαμπροτέρων ἐκδηλώσεων τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν τὰ λαμπρὰ κατὰ θάλασσαν κατορθώματα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΓΓΡΑΦΑ, ΕΚΘΕΣΕΙΣ Κ.Τ.Λ. ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διακοπῆς τῆς ἀναγνώσεως, ἣν συνεπάγεται ἡ συχνὴ παράθεσις μακρῶν κειμένων ἐγγράφων, ἐκθέσεων κ.τ.λ., συνεκεντρώσαμεν ἐνταῦθα τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν, παραπέμποντες δι' ἐν ἑκάστον εἰς τὴν οἰκείαν σελίδα τῆς εἰσαγωγῆς ἢ τῆς ἀφηγήσεως, εἰς ἣν ἀναφέρεται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΓΓΡΑΦΑ, ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΤΛ. ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

1. *Πρόστυπον διπλώματος δι' οὗ ἐφωδιάζοντο τὰ πολεμικὰ πλοῖα.*

(Ἰδε Σελ. 26 Κεφ. Β'.)

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΘΕΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος βεβαρημένον πλέον νὰ ἀναστενάξῃ ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγόν, ἐπὶ τὸν ὁποῖον τέσσαρες περίπου αἰῶνας καταθλίβεται ἐπονειδίστως, τρέχει μὲ γενικὴν καὶ καὶ ὁμόφωνον ὁρμὴν εἰς τὰ ὅπλα, διὰ νὰ κατασυντρίψῃ τὰς βαρεῖας ἀλύσσεις, τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων Μασμετάνων περιτεθείσας εἰς αὐτό. Τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ἀντηγεῖ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ πᾶσα Ἑλληνικὴ καρδιά ἀναφλέγεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πολύτιμον τοῦτο δῶρον τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ ἀπολεσθῇ εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦτου ἀγῶνα.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ὑδρας οὐ θέλουσι μένειν ὀλιγώτερον πρόθυμοι εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦτον ἀγῶνα, ἀλλὰ καταφρονοῦντες πάντα κίνδυνον διὰ νὰ καταστρέψωσι τοὺς τυράννους τῶν, θέλουν μεταχειρισθῇ τὸ μόνον μέσον, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τῆς τοπικῆς αὐτῶν θέσεως δίδει εἰς αὐτοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἡμεῖς οἱ προύχοντες οἱ συγκροτοῦντες τὴν διοίκησιν τῆς νήσου ταύτης ἐπιτρέπομεν εἰς τὸν καπιτάν Φραγκίσκον Δοντιᾶν τοῦ πλοίου ὁ Θεμιστοκλῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει κανόνια 12 καὶ ἄλλα πολεμικὰ ὅπλα ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, νὰ ὑπάγῃ μετὰ τοῦ πλοίου τούτου ὅπου ἤθελε κρίναι ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ νὰ ἐνεργῇ κατὰ τῶν ὀθωμανικῶν δυνάμεων ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης, πρᾶττων πᾶν ὅ,τι συγχωρεῖται εἰς νόμιμον πόλεμον,

ἔως οὗ ἡ ἑλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους νὰ ἀποκατασταθῇ μὲ στερέωσιν.

Παρακαλοῦμεν ὅλους τοὺς ἄρχοντας τῶν θαλασσιῶν καὶ ἡπειρωτικῶν δυνάμεων πασῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἔξουσιῶν ὄχι μόνον νὰ μὴν ἐπιφέρωσι κανὲν ἐμπόδιον εἰς τὸ πλοῖον τοῦτο καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτὸ πᾶσαν βοήθειαν καὶ ὑπεράσπισιν συγχωρουμένην ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα αὐτῶν.

Τοῦτο ἐλπίζομεν ἐκ μέρους τῆς γενναιότητος τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων, καὶ ἡθέλεν εἶσθαι ὕβρις πρὸς αὐτά, ἐὰν ἀμφιβάλλοιεν καὶ μίαν στιγμὴν περὶ τῆς προθύμου αὐτῶν εὐνοίας εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα μας, ὅστις ἐγένετο ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων ἑκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐτίμησαν τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἀρετάς, καὶ ἐφώτισαν τὸν κόσμον, μάχονται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐναντίον εἰς τοὺς τυφάνους των, τοὺς βαρβάρους ἀπογόνους τοῦ βαρβάρου Ὀσμάνου, τοὺς ἐξολοθρευτὰς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐχθροὺς τῆς ἱερᾶς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς θέλει εἶσθαι ποτὲ τοσοῦτον σκληρὸς, ὥστε νὰ γένῃ ὀχληρὸς εἰς τὴν φοβερὰν ταύτην περιστάσιν μας, ἢ νὰ μὴν εὖχεται ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἐξεδόθη εἰς τὴν καγκελλαρίαν νῆς νήσου Ὑδρας.

τῇ 16 Ἀπριλίου 1821 Ε. Π.

Νιέντες Κυριάκου Ρήγα

Ἀναγνώστης Ραφελιά (¹)

Ἐτυπώθησαν παρὰ Νικολάου Μπαρόντζη τοῦ Σαλωνίτου πρὸς χάριν νοῦ γένους.

(Ἐκ τῆς σελ. 19 τοῦ VII τόμου τῶν Ἀρχείων Ὑδρας)

(¹) Τὰ ὀνόματα τῶν τότε συντόχων.

2. Ὁδηγία διὰ τὸν σεβασμὸν τῶν Κανόνων Διεθνoῦς Δικαίου.

(Ἴδε σελ. 26 Κεφ. Β'.

Ἐντιμότατοι κύριοι Καπεταναῖοι (1)

τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου,

Ἡ ἔγερσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τῶν τυράννων του καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ στόλου μας γίνεται μόνον ἐπὶ σκοποῦ νὰ βλάψωμεν τὸν κοινὸν ἐχθρόν, ἕως οὔ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ δικάιά μας καὶ τὴν ἐλευθερίαν μας. Ὅλες ἡ φροντίδες μας πρόπει νὰ εἶναι προσηλωμένες εἰς τοῦτο τὸ τέλος, τοῦ ὁποίου τὴν ἔκβασιν ἐπιθυμοῦμεν, καὶ βέβαια θέλει ἀπολαύσωμεν ἐὰν ὀδηγηθoῦμεν μὲ φρονήματα ἄξια ἐλευθέρων ἀνδρῶν.

Τὰ πολιτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης θέλει εὐφημήσουν τὴν ἀπόφασίν μας· πρέπει ὅμως καὶ ἡμεῖς νὰ πορευθῶμεν πρὸς αὐτὰ μὲ ὅλην τὴν ὑπόκλισιν, σεβόμενοι τὰ δικαιώματά τους καὶ προσφέροντες ἀνήκουσαν εὐλάβειαν εἰς τὴν οὐδετερότητά των.

Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι νὰ σᾶς ἐνθυμίσωμεν, ὅτι ἡ οὐδέτερος σημαία σκεπάζει καὶ διαφυλάττει τὰς ἐχθρικὰς πραγματείας· μάλιστα δὲ σᾶς διορίζομεν νὰ ἀπέχετε ἀπὸ κάθε πρᾶξιν, ἡ ὁποία ἤθελε φέροι σύγχυσιν ἢ δυσαρέσκειαν εἰς τοὺς κάπους τῶν ἐμπορικῶν καρabiών φέροντα σημαίαν τινὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων· νὰ μὴ συγχωρήσετε νὰ τους γίνεται βίζιτα βιαστικῶς, οὔτε νὰ τοὺς ζητῆτε τὰ χαρτιά των διὰ νὰ τὰ ἐξετάζετε.

Ἡ μόνη προσοχή σας θέλει περιορίζεται νὰ βεβαιωθεῖτε ἐὰν τοιαῦτα καρabia μετακομίζουν πολεμικὰ ἐφόδια ἢ στρατεύματα ἐχθρικά, καὶ εἰς αὐτὴν μόνον τὴν περίστασιν θέλει ἐμποδίσετε τὴν πρόοδόν τους καὶ θέλει περιλάβετε τὰ ἐφόδια, πληρώνοντας τὸν ναῦλον, ἢ ἐὰν φέρουν στρατεύματα νὰ διορίσετε νὰ ἐπιστρεφθοῦν εἰς τὸν τόπον ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὰ ἐπερίλαβαν. Ὑγιαίνετε.

Ὑδρα 19 Ἀπριλίου 1821.

οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ὑδρας

(Σ) Τρίππος καγγελλάριος

(Ἐκ τῆς σελ. 28 τοῦ VII τόμου Ἀρχαίων Ὑδρας)

(1) Ἀρχεῖον Ἰακώβου Τομπάζη.

3. Ὑπόδειγμα ὄρκου Ναυάρχου.

(Ἴδε σελ. 26—27 Κεφ. Β'.)

Ὁρκος τοῦ ἐκλεχθέντος ναυάρχου ὑπὸ τῶν

καπεταναίων Ὑδρεωτῶν.

Ὅρκίζομαι εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τὸν ὑπερασπιζόμενον τὸ δίκαιον, τὸν ἐκδικούμενον τὸν κακὸν καὶ παραβάτην τῶν ἡθικῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρετῶν· ὀρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον· ὀρκίζομαι εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν Λαμπρὰν τοῦ γένους, παρόντων τῶν ἀξιοτίμων καπεταναίων τῆς πατρίδος μου Ὑδρας, νὰ φυλάξω ὅσα ἀκολουθοῦν.

Αὐτὸν Νὰ ἀναδεχθῶ τὴν προσωρινὴν ἀξίαν τοῦ Ναυάρχου τοῦ ναυτικοῦ Ὑδρας, ἕως οὔ νὰ τελειώσῃ ἡ καμπάνια μας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πατρίς μᾶς ἔστειλε κατὰ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπατριωτῶν μου καπεταναίων, τὴν ὁποίαν ἀναδέχομαι προθύμως καὶ μὲ τὴν ἀναγκαίαν φιλογένειαν.

Βοῦν. Νὰ ἀκούω τὰς διαταγὰς τῆς Βουλῆς τῆς Ὑδρας, ὁποῦ ἤθελε τύχει νὰ μᾶς πέμψῃ.

Γον. Νὰ κινήσω τὸ ναυτικὸν τῆς Ὑδρας κατὰ τοῦ βαρβάρου Τυράννου τῆς πατρίδος καὶ τῶν ὁπαδῶν, χωρὶς νὰ βλάψω ἄλλον, ὅπου κριθῇ εὐλογον ἀπὸ τὸ κοινὸν συμβούλιον.

Δον. Εἰς ἀναποκτήτους τόπους, ἢ ἐχθρικὸν πλοῖον, νὰ σέβωμαι τὴν ιδιοκτησίαν τῶν ἀθῶων ὁμογενῶν μας, τῶν Εὐρωπαϊκῶν ὑπηκόων, καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὅταν παραδίδωσι τὰ ὅπλα χωρὶς πόλεμον.

Εὐν. Ἐπειδὴ τὸ ναυτικὸν μας εἶναι ἐνωμένον μὲ τὰ πλοῖα τῶν ἄλλων δύο νήσων, νὰ συνεργῶ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν κοινὸν σκοπὸν, κατὰ τὴν ἀπόφασιν ἣτις θέλει γίνεται εἰς τὰ πολεμικά μας συμβούλια κατὰ καιροῦς,

ΣΤον. Νὰ φέρω ἢ νὰ στείλω εἰς Ὑδραν τὸ μέρος τῶν λαφύρων ὁποῦ ὁ παρὼν στόλος ἤθελε κάμει, διὰ νὰ μοιράσῃ ἡ πατρίς κατὰ τοὺς νόμους ὁποῦ θέλει διορίσῃ.

Ζον. Ἄν δὲ παραβῶ τὸν ἄνω ἐκτεθέντα ὄρκον μου, κηρύττομαι ἀνάξιος τοῦ ἐμπιστευθέντος μοι ὑπουργήματος καὶ ὑπόχρεως νὰ

δώσω λόγον εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ γένους.

Χίος, ἐν τῷ ἑλληνικῷ στόλῳ τῇ 28 Ἀπριλίου 1821

Οἱ καπετάνιοι

Ὁ ναύαρχος

Καπετὰν Λάζαρος Πέτρου Ααλεχὸς **Γιακουμάκης Ν. Τουμπάζη**
Καπ. Ἀναστάσης Τσαμαδὸς
Καπετὰν Δημήτρ. Ἀντώνη Βώκον
Καπ. Λάζαρος Παπαμανώλη
Καπετὰν Λευθέρης Γιάννη Γκιώνη
Καπ. Γιάννης Γκέλης
Καπετὰν Γιάννος Δοιτᾶς
Καπ. Ἰωάννης Δ. Βουργάρη

4. Διαταγὴ περὶ εἰσπράξεως φόρων τῶν νήσων.

(Ἴδε Σελ. 52 Κεφ. Β)

(Ἐκ τοῦ Ἀρχείου Ἰακ. Τουμπάζη)

Συνθήματα ἢ ἄρθρα τοῦ ἐκλαμπροτάτου πρίγγιπος Δημητρίου Ὑψηλάντη, πληρεξουσίου Ἐπιτρόπου τοῦ σεβαστοῦ του ἀνταδέρφου πρίγγιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη γενικοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ γένους.

Ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Α'. Ὁ εὐγενέστατος ἄρχων ἰσπραύνικος Δημήτριος Θέμελης καὶ κύριος καπετὰν Εὐαγγέλης Ματζαράκης θέγουσι διέλθει ὅλα τὰ ἐλεύθερα νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους συστήνοντες ἐφορίας συστηματικὰς, δυνάμει τοῦ πληρεξουσίου γράμματος ἔχουσι, ἐξ ὧν αἱ νῆσοι ἅπασαι πρέπει νὰ διοικῶνται.

Β', Αἱ ἐφορίαι πρέπει νὰ συστηθῶσι κατὰ τὸν ἐφεξῆς τρόπον.

Ἀκολουθεῖ περιγραφὴ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς τῶν ἐφόρων, ἣν παραλείπομεν ἐνταῦθα).

Ἄρθρα τῆς διοικήσεως τῶν νήσων

α'. Οἱ Ἐφοροὶ νὰ ὀρκισθῶσιν, ὅτι θέλουσι φυλάξει πίστιν εἰς τὴν πατρίδα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ πεποίθησιν εἰς τὸν γενικὸν Ἐπίτροπον τοῦ γένους καὶ πληρεξούσιον αὐτοῦ.

β'. Θέλουσιν ἔχει τὴν φροντίδα νὰ συνάξωσι τὰ νόμιμα εἰσοδήματα εἰς συνηθισμένα δοσίματα διὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν τῆς ἀνάγκης τοῦ γένους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του, τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο ἀπ' ἀρχῆς τῶν τυράννων, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀντιλογίας ἢ ἐναντιότητός τινος.

γ'. Οἱ ἔφοροι εἶναι ὑπόχρεοι νὰ σημειώνωσι τὰ δνόματα τόσον τῶν συνεισφερόντων, ὅσων καὶ ἐκείνων οἵτινες δὲν ἠθέλησαν νὰ συνεισφέρωσι, διὰ νὰ μοῦ γίνῃ γνωστὸς ὁ ζῆλος καὶ ὁ πατριωτισμὸς ἐκάστου, διὰ νὰ τοὺς παραστήσω ἐγκαίρως εἰς τὴν ἀρετὴν.

δ'. Ἐπειδὴ αἱ τρεῖς νῆσοι Ὑδρα, Σπέτζιες καὶ Ψαρὰ ἔχουσι τὴν ναυτικὴν δύναμιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ ἐλευθερία ὅλων τῶν ἑλληνικῶν νήσων τῆς Πελοποννήσου καὶ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν παραθαλασσίων τόπων, ἔχουσι τὴν γενικὴν ἐφορίαν καὶ εἶναι κεφαλὴ ὅλων τῶν ἄλλων ἐφοριῶν τῶν λοιπῶν νήσων, ὅπου ὑπέκειντο εἰς τὸν τύραννον.

Διορίζεται δὲ

α'. Ἐπειδὴ ἡ ναυτικὴ αὕτη δύναμις χρειάζεται μεγάλη ἔξοδα διὰ νὰ εὐρίσκεται τακτικῶς εἰς ἐνέργειαν, διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς ὅλα τὰ ἄνω ρηθέντα νόμιμα δοσίματα καὶ συνεισφοραὶ νὰ συνάζωνται καὶ νὰ παρακατατίθενται εἰς τὴν γενικὴν κάσσαν τῆς Ὑδρας.

β'. Ἡ σύναξις θέλει γίνεσθαι κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

1. Τρεῖς ἐκτελεγμένοι ἄνθρωποι μὲ ἔγγραφον ἀπόδειξιν ἀπὸ τὰς τρεῖς προειρημένas ἐφορίας δηλονότι εἰς ἀπὸ Ὑδραν, εἰς ἀπὸ Σπέτζιες καὶ εἰς ἀπὸ Ψαρὰ νὰ στέλλωνται διὰ νὰ παραλαμβάνωσι παρὰ τῶν Ἐφόρων ἐκάστης νήσου τὰ συναχθέντα δοσίματα, διὰ νὰ τὰ παραδίδωσιν εἰς τὴν κάσσαν τῆς Ὑδρας καὶ νὰ διαμοιράζωνται ἀναλόγως.

2. Οὗτοι οἱ τρεῖς ἐκτελεγμένοι νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς ἐφόρους τῶν νήσων ἔγγραφον τῆς χρηματοληψίας καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἄλλον ἔγγραφον χρηματοδοσίας ἐκ μέρους αὐτῶν, καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς χρηματοδοσίας νὰ τὰ ἐγχειρίζωσιν εἰς τὴν κάσσαν.

3. Ὅποιος θέλει νὰ ἀρματώσῃ καράβι καὶ νὰ ἐκβῇ εἰς κοῦρσος, πρέπει νὰ πέρνῃ ἀπὸ τοὺς ἐφόρους τοῦ τόπου τὸ ἀποδεικτικὸν τῆς τιμιότητος καὶ ἀξιότητός του, καὶ μὲ τὸ ἀποδεικτικὸν τοῦτο νὰ ἔρχεται εἰς μίαν τῶν τριῶν ἀνωτέρω νήσων, διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἄδειαν.

4. Ὅποιος ἐξ ἐναντίας ἤθελεν πιασθῇ χωρὶς νὰ ἔχη τὴν προειρημένην ἄδειαν, ὁ τοιοῦτος κρίνεται καὶ νὰ παιδεύεται κατὰ τοὺς νόμους ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν Βουλὴν.

5. Ὅποιος δὲ, ἀφ' οὗ λάβῃ τὴν ἄδειαν νὰ ἐκβῇ εἰς τὶς κοῦρσος, ἤθελε παραβῇ τὰς διαταγὰς καὶ νόμους ὁποῦ τοῦ δίδονται ἀπὸ τὴν γενικὴν ἐφορίαν, ὁ τοιοῦτος θέλει κρίνεται καὶ παιδεύεται ἀπὸ τὴν αὐτὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν κατὰ τοὺς νόμους.

6. Αἱ πρέζαι νὰ διατάττωνται εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἔθνους διὰ τοῦ πληρεξουσίου του.

7. Ἐκάστη νῆσος θέλει κατασκευάσει μίαν βούλλαν ἐθνικὴν, εἰς κομμάτια τέσσαρα διηρημένην, δι' ἧς νὰ σφραγίζωνται ὅλαι αἱ τοπικαὶ ὑποθέσεις.

(Σ) *Δημήτριος Ὑψηλάντης*

5. Πρώτη συγκρότησις Ὑπουργείου Ναυτικῶν.

(Ἴδε σελ. 12 τῆς Εἰσαγωγῆς)

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΜΙΝΙΣΤΕΡΙΟΝ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ

Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους προκρίτους τῆς νήσου Ὑδρας.

Εἰδοποιεῖσθε ἐν πρώτοις ὅτι ἐσχηματίσθη καὶ τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν συνιστάμενον ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν τριῶν ὑπογεγραμμένων ὑποκειμένων, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς πάντοτε πρὸς αὐτὸ θέλει ἀναφέρεσθε διὰ ὅσα ἀφορῶσι τὸ Μινιστέριον τοῦτο, καὶ ἀπ' αὐτὸ θέλει λαμβάνητε ἐμμέσως τὰς προσταγὰς τῆς Διοικήσεως.

Εἰς εἰδησίην σας λοιπόν, ὅτι ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ προμηθεύσῃ ὅσον τάχιστα τ' ἀναγκαῖα χρήματα διὰ τὰ μηνιαῖα καὶ ἔξοδα τοῦ στόλου, ὅτι ἔγραψε καὶ πρὸς τοὺς ναυάρχους γράμματα διὰ νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ αὐτὸν μῆνα ὥστε νὰ κατατροπωθῇ ὁ ἐχθρικός στόλος, καὶ ὅτι τὰ μηνιαῖα τῶν ναυτῶν θέλουν πληρωθῇ εἰς τὰς φαρμιλίας των, αἱ δὲ ζωοτροφίαι θέλουν δοθῇ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι κατὰ τὴν ἐπίτηδες προσταγὴν τῆς Διοικήσεως. Δίδομεν δὲ καὶ αὐτὴν τῆς εἰδησιν καὶ

πρὸς τὴν εὐγενίαν σας διὰ τὰ γράψητε καὶ ἐκ μέρους σας τὰ ἀνάλογα πρὸς αὐτοὺς γράμματα.

Περὶ τοῦ στόλου μας ὡς γνωστά σας δὲν σᾶς ἀναφέρομεν.

Ἐν Κορίνθῳ τὴν 5' Μαρτίου αὐτοῦ

Τὸ Μινιστέριον τῶν Ναυτικῶν

Ν. Παντελῆ Νικολάκη

Ἰωάννης Νικόλα Λαζάρου

Χ' Ἀνδρέας Χ' Ἀργύρη

Εἰς ἑλ. τοῦ γεν. γραμματέως

Γρηγόριος Κ. Πέοβαλης

6. Περικοπὴ ἐγγράφου σχετικοῦ πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως Μοίρας ἐν τῷ Κορινθιακῷ.

(Ἰδε σελ. 49 Κεφ. Β)

Πανευγενέστατοι ἄρχοντες, Ὑδρας, Σπέτζες καὶ Ψαρόα, ταπεινῶς προσκυνῶ.

1822 Ἰουλίου 23 Μεσολόγγ.

... τώρα ὅμως ὅχι τὸ Σοῦλι κινδυνεύει, παρὰ ὅλη ἡ Ρούμελη καὶ ἡ Πελοπόννησος, καὶ μόνον ἡ ἑλπίδα στέκει εἰς τὴν πανευγενειάν σας ἢ νὰ σώσετε τὴν Ἑλλάδα ἢ νὰ τὴν χάσετε. Πανευγενέστατοι ἄρχοντες, νὰ μὴν καταδεχθῆτε νὰ κάμετε χάζι τὸν ἀφανισμόν τῆς Χριστιανωσύνης διὰ ἀσπροδουλειαίς, παρὰ νὰ κινήσετε τὰ καράβια σας νὰ ἔλθουν διὰ νὰ κλείσουν τὴν ἑρμῆαν τὴν ἐχθρικήν, ὅτι εἰς καλήτερον τόπον ὅπου τὰ βρίσκουν τώρα, δὲν θέλει ματὰ τὰ εὔρουν νὰ τὰ ἀφανίσουν, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θέλετε ἀφήσει καὶ τὰ ὀνόματά σας ἀθάνατα, καὶ οἱ κόποι σας, ἀφοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς ἐλευθερίαν τοῦ γένους, δὲν θέλει πᾶνὲ χαμένοι. Εἰς τούτην τὴν περίστασιν νὰ δείξετε τὴν φιλανθρωπίαν σας καὶ τὴν γενναιότη σας καθὼς καὶ ἔως τώρα, ὅτι ἂν δὲν προφθάσετε τὸ ὀγληγορώτερον, τὰ ὅσα ἐδουλέψαμε πηγαίνουν ὅλα χαμένα. Διὰ τοῦτο στέλνω μαχσοὺς τὸν γραμματικόν μου διὰ νὰ σᾶς πληροφορήσῃ καὶ στοματικῶς τὸν κίνδυνον τῆς Χριστιανωσύνης· καὶ ξαναπροσκυνῶντας μένω

εἰς τοὺς ὀρισμοὺς σας

Μάρκο Μπόιζαρης

Τὸν κίνδυνον τοῦ Σουλίου θέλετε πληροφορηθῆ καὶ ἀπὸ τοὺς καπεταναίους τῶν καραβιῶν σας ὅπου εἰς Σπλάντζαν εὐρίσκονται.

**7. Διακήρυξις τοῦ Hamilton ἀναγνωρίζουσα εἰς τὰ ἑλλη-
νικὰ πολεμικὰ τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας.**

(Ἰδε σελ. 50-51 Κεφ. Β')

Περικοπαὶ ἐγκυκλίου γράμματος πρὸς τοὺς Ἀγγλικοὺς προξένους τοῦ
Λεβάντε παρὰ τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Ἀγγλικοῦ ναυάρχου κ.
Ἀμιλτων, ἐκ τῆς νήσου Μήλου τῇ 9 Νοεμβρίου 1822 ἔτος νέον.

Τὰ πολεμικὰ Ἀγγλικά πλοῖα ἦλθαν εἰς τὴν Ἀσπρην θάλασσαν
διὰ νὰ προστατεύσουν καὶ νὰ ἐμψυχώσουν τὸ Ἀγγλικὸν ἐμπόριον,
ἀλλὰ μὲ ρητὴν διαταγὴν τοῦ νὰ ἀποφύγουν κάθε μεσολάβησιν εἰς
πολιτικὰς ὑποθέσεις κατ' αὐτὰ τὰ μέρη. Ὁ σκοπός μου εἰς αὐτὴν
τὴν περίστασιν εἶναι νὰ λυτρώσω τὴν ἰδιοκτησίαν ὅπου ἐκρατήθη.

Ὅσον ἐξαιρέτως δύναμαι, σὰς εἰδοποιῶ. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς
τὸ ἑξῆς δὲν θέλει ἀνέχωμαι πλέον εἰς κανένα καράβι ὅπου θέλει ἐπι-
χειρισθῇ νὰ μετακομίσῃ τροφὰς ἢ πολεμικὰ ἐφόδια εἰς λιμένας ἤδη
πολιορκημένους κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν· ἔνεκεν τούτου θεωρῶ ὡς
χρέος μου νὰ παύσῃ αὐτὴ ἡ μεσολάβησις εὐθὺς ὅπου ἐκδώσω τὴν
παροῦσαν εἴδησιν, διότι ἡ τοιαύτη μεσολάβησις ἀναιρεῖ τὴν ὑπάρ-
χουσαν οὐδετερότητα.

Συγχωρητέον νὰ προσθέσω, ὅτι δὲν σκοπεύω νὰ διαταράξω τὰς
ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀγγλῶν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἰδεάσω μόνον
σαφῶς περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὅποιον πιθανῶς πρέπει εἰς τὸ
ἑξῆς νὰ ἐξακολουθοῦν τὰ πλοῖα τῆς Μεγαλειότητός Του· ἐνῶ πᾶσα
ἐνέργεια αὐτῶν θέλει βαλθῇ εἰς πρᾶξιν διὰ νὰ προστατεύεται τὸ
ἐμπόριον τῶν ὑπηκόων τῆς Μεγαλειότητός Του, ὡσαύτως καὶ ἡ
ἰδιοκτησία καὶ οἱ ἐπιβάται Τοῦρκοι, ὅσοι δὲν εἶναι στρατιῶται,
ὅταν εὐρεθῶσιν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν καὶ διευθυνόμενοι εἰς
λιμένας Ὀθωμανικοὺς ἢ ἄλλους διαφορετικοὺς ἀπὸ ἐκείνους ὅσοι
ἄνω ἐξηγήθησαν· ἂν ὅμως διευθύνωνται εἰς τοιούτους λιμένας, ὁ
κίνδυνος εἶναι ὀλοτελῶς εἰς βάρος τῶν πραγματευτῶν καὶ καρaboκυ-
ραίων, τοῦλάχιστον ἕως ὅτου νὰ λάβω διαφορετικὰς διαταγὰς ἀπὸ
τοὺς ἀνωτέρους μου.

**8. Περικοπὴ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2186 (11 - 111822) ἐγκυ-
κλίου τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος σχετικῇ
μὲ τὸν σεβασμὸν τῆς οὐδετερότητος τῶν Ἀγγλικῶν πλοίων.**

... Ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰρημένην διακήρυξιν τοῦ Ἀγγλοῦ ὅλαι αἱ

Ἀγγλικάι πρᾶγματεῖαι εἰσερχόμεναι εἰς τὰ πολιορκούμενα φρούρια γίνονται ἔννομος λεία· ἡ Διοίκησις ὅμως μὴ θέλουσα νὰ ἀναφανῇ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος λαίμαργον, καθὼς διακηρύττεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ μαχόμενον περὶ ἀνεξαρτησίας μόνον, καὶ προνοουμένη ὅτι ἐπειδὴ ἡ Αὐλὴ τῆς Βρεττανίας δὲν διεκήρυξε τὸν ἀναγνωρισμὸν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἀλλ' ὁ κ. Χάμιλτον, καὶ ἂν ζημιούμενοι Ἀγγλοὶ ἔμποροι παραπονεθῶσιν, εἶναι πιθανὸν ἴσως νὰ ἀνατραπῇ ἡ σωτήριος πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις τῶν Ἀγγλῶν, ἔκρινεν εὖλογον νὰ περιορίσῃ τὴν λείαν εἰς ὅσα μόνον ὑπὸ Ἀγγλικὴν σημαίαν ἀναντιορῆτως ἀναφανῶσιν ἐχθρικάι ἰδιοκτησίαι, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς εὐρεθέντας Ὀθωμανούς, καὶ τοῦτο πάλιν ὅχι μακρὰν τῶν πολιορκουμένων φρουρίων, ὅχι δηλ. εἰς τὴν πλατεῖαν θάλασσαν, ἀλλ' ἐγγὺς ὄντων τῶν Ἀγγλικῶν πλοίων· τὰ δὲ πλοῖα καὶ αἱ ἐν αὐτοῖς πρᾶγματεῖαι, μὴ οὔσαι ἐχθρικάι ἰδιοκτησίαι μακρὰν μὲν νὰ ἀποδιώκωνται, χωρὶς ὅμως νὰ λεηλατῶνται.

Πρὸς δὲ τὰς σημαίας τῶν ἄλλων ἔθνων θέλετε προσφέρεσθε ὡς ἄχρι τοῦδε, ἀποδιώκοντες εὐσχήμως ἀπὸ τοὺς πολιορκουμένους λιμένας, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιβάλετε χεῖρα εἰς ὅσα σκεπάζει ἡ σημαία.

9. Προκήρυξις διὰ τὴν ἀνάθεσιν τῶν καθηκόντων τοῦ Ἀρχηγοῦ εἰς τὸν Ναύαρχον Μιαούλην.

(Σχέδιον. Γραφὴ Ἰωσήφ Κιάππε)

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΗΣ ΥΔΡΑΣ

Ἐπιθυμοῦντες οἱ πρόκριτοι, καπιταναῖοι καὶ ἐργαστηριάριοι, καὶ ἅπας ὁ λαὸς τῆς Ὑδρας τὴν [εὐταξίαν καὶ εὐνομίαν], ἔκλεξαν, ἔψηφισαν καὶ ἐσύστησαν τὸν εὐγενέστατον κύριον καπετὰν Ἀνδρέαν Βώκου [Μιαούλην] ἀρχηγόν, ἵνα αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς εὐγενεστάτους κυρίους προκρίτους τοῦ κοινοῦ τῆς νήσου καὶ καπεταναίους, ἀποφασίσῃ, διατάξῃ καὶ ἐκτελέσῃ εἰς τὸ ἔξης ὅλα τὰ ὅσα ἐγκριθοῦν συμφέροντα καὶ ἀναγκαῖα διὰ νὰ κατασταθῇ πάλιν ἡ ἡσυχία καὶ εὐταξία τόσον εἰς τὴν νῆσον μας, καθὼς καὶ κατὰ θάλασσαν.

Εἰς βεβαίαν δὲ ἰσχύρωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀπο-

φάσεως καὶ τῶν εἰρημένων ὑποσχέσεων τίθεται τῷ παρόντι ἡ σφραγὶς τοῦ ἡμετέρου καὶ ὑποφαίνονται ἐφεξῆς οἱ εὐπατρίδαι καὶ οἱ ἄριστοι τῶν συμπολιτῶν.

(Υδρα) τῇ ἐνδεκάτῃ Ἰανουαρίου 1823.

(Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας)

10. Προκήρυξις σχετικὴ πρὸς τὸν σεβατμὸν τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου.

(Ἴδε σελ. 27 Κεφ. Β')

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Οἱ καπιτάνοι καὶ οἱ συντροφοναῦται τῶν καραβίων, τὰ ὅποια μέλλει νὰ ἐκβοῦν εἰς τὸ κοῦρσος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπιτιτάνονται νὰ ἀκολουθήσουν ὡς κάτωθεν·

α) Παραγγέλλονται θερμοῦς οἱ τε καπιτάνοι καὶ οἱ συντροφοναῦται νὰ σέβωνται εἰς ἄκρον καὶ νὰ μὴ πειράζουν εἰς τὸ παραμικρὸν τὰς φράγκικας σημαίας κατὰ τοὺς πρώην ἐκδοθέντας νόμους, γνωστοὺς εἰς ἅπαντας.

β) Ἀπὸ τὰς νομίμους πρέζας τὰς ὁποίας εὐδοκιμήσει ὁποιοδήποτε καράβι νὰ κάμῃ, θέλουν ἀφαιρεθῇ πρότερον τὰ ἔξοδα ὅλα τῆς κουμπάνιας καὶ ὅ,τι ἄλλο κατὰ τὸ συνηθισμένον ἀπὸ δὲ τὰ ὅσα μένουν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ταύτην, θέλουν ἀφαιρεθῇ ἀκόμη γρόσια δέκα εἰς τὰ ἑκατόν, τὰ ὅποια θέλει λαμβάνει ἡ κάσσα τοῦ κοινοῦ, καὶ τὰ ἐπίλοιπα θέλουν μοιρασθῇ μεταξὺ τῶν καραβίων καὶ συντροφοναυτῶν, καθὼς ἐμοίραζον ὅταν ἐταξίδευον εἰς πραγματείαν.

Υδρα τῇ 31 Ἰανουαρίου 1823.

(Σ) Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας

11. Ἀναφορὰ πρὸς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν περὶ τῆς ἀνάγκης χρημάτων ἐνισχύσεως τῶν νήτων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Σιόλου.

(Ἴδε σελ. 51-52 Κεφ. Β')

Ἡ στιγμή εἶναι χραισμοτάτη καὶ ὁ καιρὸς δὲν ἐπιδέχεται ἀναβολήν. Ἐὰν δὲν ἐτοιμασθῇ ἀμέσως Ἑλληνικὴ ναυτικὴ δύναμις, ἱκανὴ ν' ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὸν ἐχθρικὸν στόλον, κινδυνεύουσιν αἱ

νήσοι ὅλαι τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἡ ὀλίγη ναυτικὴ δύναμις ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἐστάθη μὲν χρησιμωτάτη διὰ τὴν εὐτάκτησιν τῶν νήσων, εἶναι ὅμως ἀνίκανος διὰ νὰ ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐὰν δὲν ἐνδυναμωθῇ ἀναλόγως, δὲν ἡμπορεῖ τοὺς φερομένους εἰς εὐταξίαν νὰ ὑπερασπισθῇ, οὐδὲ νὰ κωλύσῃ τοὺς λοιποὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ. Κάμετε λοιπὸν πάντα δυνατὸν τρόπον διὰ νὰ μᾶς χορηγήσῃτε ὅσον τάχιον τὰ χρηματικὰ μέσα διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀναγκαία ἐτοιμασία ἄλλων πλοίων, διὰ νὰ μὴν ματαιωθῶσιν οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐν ᾧ ὑπ' ὅψιν ἔχομεν, σχεδὸν ὥριμον, τὸν γλυκύτατον αὐτῶν καρπὸν. Ἐρρωσθε.

Ἀπὸ Ὑδρας τῇ 6 Μαΐου 1823.

(Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας)

12. Ἀποσπάσματα ἀναφορῶν καὶ ἐκθέσεων τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς παραμονῆς τοῦ στόλου ἐν ἐνεργείᾳ μέχρι τέλους τοῦ 1824 καὶ τῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ διὰ πυρπολικῶν.

(Ἰδε σελ. 84-85 Κεφ. Γ')

α) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1824.

... Δὲν λείπομεν πάλιν διὰ τῆς παρούσης νὰ σᾶς ἐνθυμίσωμεν ὅσα περὶ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων σᾶς ἐγράφομεν μὲ τὸ ταχύπλουν καὶ διὰ τὴν μηνίαν τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντων, ἢ καὶ ὅλων τῶν πλοίων μας τῆς μοίρας Σάμου· ἀνάγκη πᾶσα νὰ λάβητε φροντίδα δραστήριον περὶ αὐτῶν, διότι ἐμποροῦν νὰ φέρουν ἀταξίαν, τῆς ὁποίας τ' ἀποτελέσματα θέλουσιν εἶσθαι, φεῦ! ὀλέθρια.

Ὁ σκεπὸς μας εἶναι νὰ προφθάσωμεν τὸν ἐχθρόν, ὅπου κατὰ τὸ παρὸν εὐρίσκεται. Ὁ Θεὸς καὶ αἱ εὐχαὶ τῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ ἔθνους νὰ τὰ φέρωσι δεξιά.

Σᾶς ἐνθυμίζω πάλιν τὰ περὶ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων καὶ ὅσα ἀνωτέρω σᾶς ἀναφέρω, καὶ μένω μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας. . . .

β) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 30 Αὐγούστου 1824.

... Αὐταὶ εἶναι, ἀδελφοὶ αἱ νίκαι καὶ τρόπαια τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου· εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μάλιστα ὁ πανάγαθος Θεὸς ἐνέπλησε τοσοῦτον ἐνθουσιασμοῦ τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων, ὥστ'

ἔγινεν ὄχι πλέον μὲ στρατηγήματα, ἀλλὰ κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον *banda per banda* ⁽¹⁾. Μένει εἰς τὴν εὐγενεῖαν σας νὰ προβλέψητε ὅσα δι' ἄλλων μας σᾶς ἐγράφομεν, καὶ ἐλπίζομεν εἰς τὴν θεῖαν ἀγαθότητα ὅτι δὲν θέλει ἐλαττώσει τὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν τῶν Ἑλλήνων

γ) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 30 Αὐγούστου 1824.

Ἀδελφοί! δις ἤδη ἐνικήσαμεν τὸν ἐχθρόν· ἀλλὰ, διότι τὸν ἐνίκησαμεν, διὰ τοῦτο μάλιστα κινδυνεύομεν.

Τρία εἶναι τὰ κυρίως ἀναγκαῖα τοῦ στόλου μας· τροφαί, πολεμοφόδια καὶ πυρπολικά. Περὶ τῶν δύο πρώτων ἀρκετὰ σᾶς ἐγράψαμεν εἰς τὰς ἐξ Ἑμπορείου Σαντορήνης καὶ ἐκ Λειψῶ ἀνωτέρω ἐπιστολάς μας· τώρα δὲ σᾶς λέγομεν ῥητῶς περὶ πολεμοφοδίων καὶ πυρπολικῶν.

Τὰ πλοῖα τοῦ στόλου μας καὶ πρότερον, καθὼς σᾶς ἐγράφομεν, εἶχον σπάνιν πολεμοφοδίων, τώρα δὲ μετὰ τὰς δύο ταύτας ναυμαχίας δὲν τοὺς ἐμεινεν οὔτε βάλλα, οὔτε μία ὀκᾶ βαρούτης· ὥστε δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν ὄχι μόνον ν' ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς ἐχθρόν τοσοῦτον πείσμονα, τοῦ ὁποίου τὴν ὁρμὴν χθὲς διὰ ν' ἀναχαιτίσωμεν ἔγινε χρεῖα νὰ κενώσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου τὰ πυριτοδοχεῖά μας, ἀλλ' οὔτ' εἰς ἐπίσκεψιν φιλικοῦ καὶ πλοίου νὰ ὑπάγωσι· καὶ ἂν ὁ ἐχθρὸς κατ' αὐτὰς μᾶς παρησιάζῃ καὶ τρίτην ναυμαχίαν, εἴμεθα βιασμένοι νὰ ὑποχωρήσωμεν, καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς σκοποὺς του

Γνωρίζετε πολλὰ καλὰ, ὁποίας δυνάμεως καὶ μεγέθους εἶναι τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ ὁποῖα τὰ ἰδικά μας· καὶ ἐπομένως, ἄνευ πυρπολικῶν ὅτι δὲν δυνάμεθα βέβαια ν' ἀντιπαραταχθῶμεν εἰς τὰ γιγαντιαῖα καὶ πολύπυρα σώματά των.

Ἀνάγκη λοιπὸν πᾶσα νὰ σταλῶσιν ὅσον τάχος εἰς τὸν στόλον μας πολεμοφόδια καὶ πυρπολικά ὅσον δυνατὸν περισσότερα· πυρπολικά, ἂν εἶναι καὶ δεκαπέντε ἢ καὶ περισσότερα, τὸσον καλκίτερα· γνωρίζετε πολλὰ καλὰ πόσα πλοῖα εἰς τὸν στόλον μας, κνομαζόμενα πολεμικά, εἶναι ἄχρηστα· ὅσα ἔξοδα γίνονται εἰς αὐτά, ἐμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν εἰς αὕξησιν πυρπολικῶν, καὶ αὐτὰ ἄς μετακληθῶσιν εἰς Ὑδραν.

(1) Ἐκ τοῦ συστάδην. Πρόκειται περὶ τῆς ἐν Γέροντα ναυμαχίας, καθ' ἣν ὡς ἐν τῇ ἀφηγήσει ἐξετέθη ὁ Ἑλλήν. Στόλος ἀντιμετώπισεν ἐκ τοῦ συστάδην τὸν ἠνωμένον Τουρκοαιγυπτιακόν.

Τὰ πυρπολικά δὲ πρέπει γὰ εἶναι εὐπλοα, ταχέα καὶ καλῶς ἐτοιμασμένα καὶ ἐφωδιασμένα ἀπὸ σχοινία, πανία, ἀγκύρας, καὶ ὅσας ἄλλας ἀρομодίας ἐμπρηστικὰς ὕλας· τὰ ὀκνηρά, δύσπλοα, ἀνέτοιμα καὶ κακῶς ἐφωδιασμένα δὲν κάμνουν, παρὰ γὰ καίωνται εἰς τὸν αἴρα, καὶ τότε καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐνθαρρύνονται, καὶ τὸ ἔθνικόν ταμεῖον ἀνωφελῶς ζημιοῦται· καὶ μὴ νομίζητε ὅτι μὲ τοιαῦτα πυρπολικά θέλομεν δυνηθῇ ποτὲ νὰ βλάψωμεν τὸν ἐχθρόν.

δ) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 22 Σεπτεμβρίου 1824.

Σὰς ἀναγγέλλομεν δὲ ὅτι τὰ πλοῖά μας μόλις ἀκόμη ἔχουσιν ἕξ ἢ ἑπτὰ ἡμερῶν ψωμί καὶ ὑστεροῦνται πανιελῶς ὅποιασδήποτε ἄλλης τροφῆς· ὅθεν ἀμέσως λάβητε τὴν παροῦσαν, ἢ ψωμί καὶ τροφὰς φροντίσατε νὰ μᾶς προφθάσητε, ἢ διορίσατέ μας τί νὰ κάμωμεν ἄλλῶς

Σὰς προσθέτομεν δὲ καὶ περὶ τῶν ὁποίων μᾶς ἐστείλατε δύο πυρπολικῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ τελευταῖον μένει εἰσέτι εἰς Σάμον, ἔκτος ὅτι τὰ δύο μόνα αὐτὰ δὲν ἐξαρχοῦν εἰς τὰς χρεῖας τοῦ στόλου μας (καὶ μάλιστα τώρα ἐνῶ οἱ Ψαριανοὶ ἔχουσι δύο μόνα, ἕξ ὧν τὸ ἐν σμικρότατον, καὶ οἱ Σπειζιώται δὲν ἔχουν παρὰ μόνον ἓν) δὲν εἶναι καὶ ἱκανὰ εἰς τὸ νὰ βλάψωσι τὸν ἐχθρόν, διότι τὸ μὲν Αἰγῆτικόν εἶναι βραδυπλώτατον καὶ μικρόν, τὸ δὲ τελευταῖον βυθίζεται ἀπὸ τὰ νερά, καὶ ἦτο κάλλιον μὴν ἐστεύλλοντο

ε) Ἀπόσπασμα πῆς ἀπὸ 9 Ὀκτωβρίου 1824.

Ἄν τὰ ὁποῖα εἰς τὸ πλῆθος τῶν πολεμικῶν γίνονται ὑπέρογκα ἔξοδα, ἐξωδεύοντο εἰς τριάκοντα μόνα σταθερῶς διαμένοντα πολεμικά (ὁποῖα δὲ ταῦτα ἱκανῶς ἔδειξαν τὰ πράγματα) καὶ εἰς τ' ἀρκοῦντα πυρπολικά, ἐλπίζω ἐντὸς ὀλίγου ὅτι οἱ Μωαμεθανοὶ πληροφορηθέντες τὸ ἀνίσχυρον τῶν μεσιτειῶν τοῦ προφήτου των, θέλουν κάμει ἄλλην τῆς καταστροφῆς των ἐποχὴν ἀντ' Ἐγείρας τὸν ἐφετεινὸν χρόνον.

Σὰς παρακαλῶ νὰ φυλάττετε ἀμείωτον τὴν πρὸς ἐμὲ εὐνοίαν σας καὶ νὰ μ' ἀξιοῖτε συνεχῶς ἐκλάμπρων ἀδελφικῶν σας ἐγὼ δὲ μένω μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας.

ς) Ἀπόσπασμα πῆς ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου 1824.

Ἀδελφοί! μεγάλως λυπεῖται ἡ ψυχὴ μας, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνεργήσωμεν καθὰ δεῖ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος· ἀλλὰ καὶ τὸ

ν' ἀποσιωπήσωμεν τὰ ὁποῖα καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ βραδύνουν καὶ τὰ χρήματα τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου ἐπὶ ματαίῳ ἔξοδεύουν αἷτια, εἶναι μεγαλυτέρα χρέους παράβασις· ὅθεν διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν καλῶς τὸ χρέος μας εἶναι χρεία νὰ μᾶς σταλῶσιν ὅσον τάχος τὰ εἰς τ' αὐτόσε πυρπολικά· πρέπει ὅμως νὰ εἶναι καλὰ διωρθωμένα καὶ καλῶς ἐφωδιασμένα· διότι, καθὼς ἀνωτέρω σᾶς λέγομεν, εἶδη εἶναι χειμῶν, καὶ τὰ κακῶς διωρθωμένα καὶ ἐφωδιασμένα δὲν κάμνουν ἄλλο παρὰ ματαίαν ἐνόχλησιν καὶ ἐμπόδιον εἰς ὅσα ἡθ.λομεν διὰ τῆς θείας βοηθείας δυνηθῆναι νὰ ἐνεργήσωμεν.

13. Ἀπόσπασμα ἐκθέσεως τοῦ Ναυάρχου τῶν Σπεισῶν Γ. Ἀνδρουτσου περὶ τῆς ἀνάγκης ἐνισχύσεως τοῦ Στόλου.

(*Ἰδε σελ. 84-85 Κεφ. Γ')

Κρίνω δὲ χρέος μου ν' ἀναφερθῶ πάλιν πρὸς ὑμᾶς, καὶ νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι ἐμείναμεν καινοὶ παντελῶς ἀπὸ πυρπολικά, μᾶς ἔμεινε δὲ μόνον ἓν, τὸ ἡμέτερον, καὶ ἂν ἔτι ἅπαξ νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν χαλνόμεθα.... Ἡμεῖς ἀνεφύρθημεν πολλάκις, παριστῶντες πόσον εἶναι ἀναγκασιότατα τὰ πυρπολικά πλοῖα, διότι ὁμολογουμένως ὁ ἐχθρὸς, χωρὶς τούτων, μᾶς νικᾷ.

Γράφων δὲ ὁ αὐτὸς περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς μισθοδοσίας τῶν πληρωμάτων εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν του προσθέτει·

Δύο αἷτια μᾶς βιάζουν ν' ἀφήσωμεν εἰς ὄλεθρον τὰ πάντα, καὶ ν' ἀμαυρώσωμεν ὅσα μέχρι τοῦδε γενναίως ἐπράξαμεν, καὶ νὰ κατηγορώμεθα ἡμεῖς ἔπειτα ὡς αἷτιοι τούτων. Ὅθεν καὶ δι' ἀγάπην τῆς Πατρίδος φιλοτιμηθῆτε, κάμετε τρόπον νὰ μᾶς διαλύσητε καὶ τὰ δύο ταῦτα ὀλέθρια αἷτια, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν ν' ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ τυράννου καὶ τοὺς ὁμογενεῖς μας, τοὺς ὑποκειμένους εἰς τὸν ὄλεθρον, καὶ ἡμεῖς ν' ἀποφύγωμεν τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

14. Ἀποσπάσματα ἐκθέσεων τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη σχετικῶν πρὸς τὴν ἀνάγκην ἐνισχύσεως τοῦ στόλου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1825.

(*Ἰδ. σελ. 86-87 καὶ 93 Κεφ. Δ')

α) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 29 Μαρτίου 1825.

Πρὸ ὀλίγου σᾶς περιέγραψα τὴν περασμένην κακοτυχίαν μας

καὶ τὴν τωρινὴν κατάστασιν τοῦ στόλου. Φέρει τὰ γράμματα καὶ τὸν καπ. Κ Κανάρην μὲ τοὺς ἀνθρώπους του ὁ καπ. Α. Ρομπότσης, καὶ αὐτὸς χωρὶς βάρκαν. Διὰ τ' ἄλλα πυρπολικά τίποτε ἀκόμη δὲν ἔμαθα ποῦ εἶναι οὐδὲ ἂν σώζωνται, ἀφοῦ δὲν ἐφάνησαν, ἐκτὸς μόνον τοῦ καπ. Α. Πίπινου· ἀπὸ δὲ τὰ πολεμικὰ πλοῖα μόλις ἐσυνάχθη τὸ τρίτον.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ὁ στόλος καὶ χωρὶς πυρπολικά δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ πούποτε οὐδὲ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρόν, ὥς γνωρίζετε καὶ ἡ εὐγενία σας πολλὰ καλὰ, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν μας καὶ τώρα δὲν εἶναι μικρότερος ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν, ἀλλὰ μάλιστα πλεον δύσκολος διὰ πολλοὺς λόγους, εἶναι χρεῖα βιαστικὴ νὰ προμηθεύσετε ἄλλα πυρπολικά εἰς τούτην τὴν μοῖραν, καὶ εἰ δυνατόν περισσότερα ἀπὸ τὰ χαλασμένα, διὰ νὰ φερθοῦμεν κατὰ τὴν ἀνάγκην ὅπου καὶ ὅπως πρέπει, εἰ δὲ μή, πάλιν τὸ λέγω, καθὼς εἴμεθα δὲν ἔχομεν δύναμιν ν' ἀντισταθοῦμεν εἰς τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ.

β) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 28 Ἀπριλίου 1825.

... Ἀλλὰ τὰ γινόμενα οὐκ ἀπογίνονται. Τώρα τί ποιητέον; Βεβαίωτατα γνωρίζετε πόσον ἔγινε μεγάλος καὶ δεινὸς ὁ κίνδυνος τῆς Πατρίδος καὶ τί χρειάζεται διὰ νὰ τὸν νικήσωμεν, ὅμως συγχωρήσατέ με νὰ εἰπῶ τὴν γνώμην μου.

1ον. Μὲ ὅλα τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου νὰ τριγυρίζετε τὸν ἐχθρὸν πανταχόθεν, νὰ πιάσετε τὰς καλὰς θέσεις ὅλας καὶ νὰ τὰς ἐνδυναμώσετε, διὰ νὰ μὴν τὸν ἀφήσετε νὰ προχωρήσῃ.

2ον. Τὸ κυριώτερον εἰς ὅλον τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ σ. Διοίκησίς μας νὰ ἐνδυναμώσῃ τὸ ναυτικόν, ἤγουν 1ον: Νὰ κάμῃ εὐθὺς πολλὰ πυρπολικά καὶ καλὰ 30—40· ὅσον περισσότερα ἔχομεν, τόσον ἡ δύναμίς μας αὐξάνει, καὶ ἡμποροῦμεν νὰ προφθάσωμεν εἰς πᾶσαν ἀνάγκην, ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι τὸ μόνον ὅπλον τοῦ στόλου, καὶ χωρὶς αὐτὰ γίνεται σχεδὸν μηδὲν ὅλη ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ἄν ἐγὼ δὲν λανθάνωμαι ἀπ' ὅσον εἶδα ἕως τώρα, καὶ ἂν ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, δὲν φαίνεται τρόπον τινὰ ὅτι δεχόμεθα τὸν χαμόν μας, ὅταν δὲν ἐπιμελούμεθα νὰ ἔχωμεν ἑτοιμα πάντοτε τὰ μέσα τῆς σωτηρίας μας; ἂν αὐτὰ δὲν εἶναι τόσον ἐνεργητικά, ἐγὼ δὲν βλέπω ἄλλο μέσον νὰ βαστάζωμεν πολὺν καιρὸν ἐθνικὸν πόλεμον μὲ τὸν μέγαν ἐχθρὸν μας· καὶ διὰ τοῦτο καταντῶ νὰ προβλέπω ὥς παρόντα τὸν ἀφανισμόν μας. 2ον. Νὰ ἐφοδιάζῃ ἐτοίμως τὰ πολεμικὰ πλοῖα μὲ

πολλά πολεμοφόδια καὶ ζωοτροφίας, ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὰ οὐδὲ τὰ πυρπολικά δὲν ἠμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν, καὶ αὐτὰ σχηματίζουν τὸν στόλον, καὶ μὲ τὰ κινήματά των κατατροπώνουν τὸν ἐχθρόν. 3ον. Νὰ προθυμοποιήσῃ τὸ ναυτικὸν πρὸς εὐταξίαν καὶ ἐπιμονὴν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐπειδὴ ἀλλέως εἶναι ἀδύνατον νὰ προλάβῃ πάντοτε τοὺς ὀλεθροὺς σκοποὺς τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ μας.

γ) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 1 Μαΐου 1825.

... Ἡ φροντίς ὅσῃν ἐλάβετε, ὥς μᾶς λέγετε. πρὸς ἐτοιμασίαν καὶ ἄλλων πυρπολικῶν μᾶς εὐχαριστεῖ εἰς ἄκρον· παρακαλοῦμεν ὅμως, διὰ ἀγάπην Θεοῦ, νὰ μὴ πλύσετε φροντίζοντες ὅλον ἐν νὰ εὗρεθoῦν καὶ ἄλλα καὶ νὰ κατασκευάζωνται νέα, βεβαιωμένοι ὅτι διὰ τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν χάνομεν πολλὰς εὐκαιρίας εἰς τὸ νὰ βλάψωμεν τὸν ἐχθρόν τόσον, ὥστε νὰ μὴν ἠμπορῇ καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ ὅτι θέλει ἐπιτύχει νὰ μᾶς καταστρέψῃ, τὸ ὁποῖον ὅμως κινδυνεύει τώρα μάλιστα νὰ κατορθώσῃ, ἂν δὲν τὸν προλάβωμεν μὲ ὅλην τὴν δύναμίν μας...

δ) Ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1825.

Τοῦ ἐχθροῦ σχεδὸν ὅλον τὸ ναυτικὸν εἶναι συμμαζωμένον εἰς τὴν Σούδα μὲ σκοπὸν νὰ φέρῃ στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐκεῖ κατὰ τὸ παρόν. Ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν ἀλλέως νὰ τὸν κτυπήσωμεν παρὰ μὲ πολλὰ πυρπολικά· ὅσα ἔχομεν τώρα, εἶναι ἄρκετὰ μόνον διὰ μίαν ναυμαχίαν, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἱκανὰ (ἐκτὸς δύο) νὰ φθάσουν καὶ νὰ κολλήσουν εἰς τὸν ἐχθρόν· ἀλλ' εἰς μίαν ναυμαχίαν τὸ πᾶν δὲν στέκει, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς αὐτὴν ἐκαύσαμεν μὲ ὄφελος ὅλα τὰ πυρπολικά μας. Βλέπετε λοιπὸν πόσῃ ἀνάγκῃ εἶναι νὰ ἐτοιμασθοῦν καὶ νὰ κατασκευασθοῦν πολλότατα πυρπολικά· ὅσον καὶ ἂν κοστίζουν, αὐτὰ εἶναι τὸ μόνον ἰσχυρὸν ὄπλον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, μάλιστα εἰς τὸν ἐφετεινόν μας ἀγῶνα, ἐπειδὴ ἂν ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος φέρῃ ἐλευθέρως εἰς τὸν Ἰμβραήμ πασαῖ τόσα στρατεύματα, καὶ σταθῇ νὰ συνεργήσῃ διὰ θαλάσσης εἰς τὰ ἔργα του, καὶ ἂν ὁ Τοπάλ πασᾶς ἀποκλείσῃ καὶ κτυπήσῃ τὸ Μεσολόγγι, ποία πλέον ἐλπίς μένει διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἔπειτα ὅλης τῆς Ἑλλάδος;

15. Ψήφισμα ἀναθέσεως τῆς γενικῆς κατὰ θάλασσαν Ἀρχηγίας εἰς τὸν Λόρδον Cochrane.

(Ἴδε σελ. 122 Κεφ. Ε')

Ἡ Ἐθνικὴ Γ'. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Θεωρήσασα τὸ ὑπ' ἀριθ. 6202 καὶ ἀπὸ 16 Μαρτίου λήγοντος, παρὰ τῆς Διοικητ. ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθὲν δίπλωμα τῆς Στολαρχίας τοῦ Λόρδου Κόγχραν.

Ψηφίζει·

Α'. Τὸ αὐτὸ δίπλωμα ὑπ' ἀριθ. 6202 καὶ 16 Μαρτίου λήγοντος, ἐγκρίνεται καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν.

Β'. Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Λόρδον Κόγχραν ἀπεριορίστος δύναμις καὶ πληρεξουσιότης νὰ κινή τὰς κατὰ θάλασσαν δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ὅπου, ὅταν καὶ ὅπως κρίνη συμφερότερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Γ'. Δὲν εἶναι ὑπόχρεως νὰ κοινοποιῇ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν πολεμικά σχέδιά του, εἰμὴ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, δίδων λόγον τῶν πρακτικῶν του εἰς τὴν Διοίκησιν.

Δ'. Τὸ παρὸν ψήφισμα νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὸν Κώδικα τῶν ψηφισμάτων.

Ἐξεδόθη τὴν 27 Μαρτίου 1827 ἐν Τροιζήνι.

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- 1.— *Κ. Παπαρηγοπούλου*. Ἱστορία τοῦ Ἑλλήν. Ἔθνους, τόμος VI ἔκδ. 1928.
- 2.— *G. Rados* La Marine Grecque pendant la guerre de l'indépendance ἔκδοσις 1907.
- 3.— *Phillips* The War of Greek Independence.
- 4.— *Rouqueville* Ἱστορία Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.
- 5.— *G. P. Trouvé* Précis des Operations de la flotte Grecque durant la Revolution 1821—22.
- 6.— *Α. Μιαούλη*. Ἱστορία τῶν Ναυμαχιῶν τοῦ ἀγῶνος . . . Ἐκδοσις 1833.
- 7.— *Γ. Φωτοπούλου*. Συνοπτικὴ Ναυτικὴ Ἱστορία τοῦ ἀγῶνος. Ἐκδοσις 1872.
- 8.— *Γ. Σαχτούρη* Ἀντιναύαρχου. Ἱστορικὰ ἡμερολόγια τοῦ Ναυτικοῦ Ἀγῶνος 1821 (Ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου ἢ «Ἀθηνᾶ»).
- 9.— *Κ. Ράδου*. Ἡμερολόγιον τοῦ «Φιλοκτήτου» Ψαρριανῆς Μοιραρχίδος ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀντιναύαρχου Γ. Σκανδάλη (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Δελτίου Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος) 1825.
- 10.— *Κ. Νικοδήμου*. Δικαιολογητικὴ Ἐκθεσις τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος δικαιωμάτων τῶν Ψαρριανῶν.
- 11.— *Κ. Νικοδήμου*. Ὑπόμνημα τῆς νήσου τῶν Ψαρῶν Ἐκδ. 1862.
- 12.— *Ναύαρχου Jurien de la Gravière* La Station du Levant κατὰ μετάφρασιν *Κ. Ράδου*.
- 13.— Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα τῆς Ὑδρας, ἐκδοθέντα ἐπιμελείᾳ *Α. Διγνοῦ*.
- 14.— *Δ. Γ. Φωκά*. Ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου. Ἐκδ. Ναυτ. Ἐπιθεωρήσεως 1927.

- 15.— *K. Ράδον*. 'Ο 'Αστιγξ καὶ τὸ ἔργον του ἐν 'Ελλάδι "Εκδ. Ναυτ. 'Επιθ. 1928.
- 16.— *Herald Temperley* Cannings Treaty of London ἄρθρον δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἑφημερίδι *Times*.
- 17.— "Εκθεσις τοῦ 'Αντιναύάρχου *sir F. Codrington* καὶ ἄλλα ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου ἐν τῷ φύλλῳ τῶν *Times* τῆς 12 N)βρίου 1827 (ἀναδημοσίεινσις 1927 ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἑκατονταετηρίδος).
- 18.— *Dr. J. Holland Rose* Navarino - A decisive conflict. "Ἀρθρον δημοσιευθὲν ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 19ης 8)βρίου 1928 τῶν *Times*.
- 19.— 'Αντιστρατήγου *sir Alfred Codrington K.C.B.* The remaking of Greece - Battle of Navarino. "Ἀρθρον δημοσιευθὲν παρὰ τῶν *Sunday Times*.
- 20.— *A. K. 'Ορλάνδον*. Ναυτικὰ ἤτοι 'Ιστορία τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ 'Ανεξαρτησίας τῆς 'Ελλάδος 'Αγῶνα πεπραγμένων τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων ἰδίως τῶν *Σπetsy*ων
ἐκδ. 1869.

ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α		Γιανίτσης Α. (Ψαρριανὸς Μοίραρχος)	29
	Σελ.	Γιβραλτάρ Ἰσμαήλ (ἰδ. Ι.)	
Ἀλέξανδρος Αὐτοκρ. Ρωσσίας	126	Γουδῆς Δ.	116
Ἀλεξανδρῆς Χ''	116	Δ	
Ἀλῆ-Πασᾶς	2, 15, 28 45	Δεληγιάννης Κ.	49
Ἀμιλτων (Hamilton)	51	Δημολίτας Ι. (ἡ Πατατοῦκος)	32
Ἀνδροῦτσος Γ. (Ναύρχος Σπετσῶν	26, 67, 69, 87, 93, 94, 113	Δράμαλης	45
Ἀνδροῦτσος Ν.		Ε	
Ἀποστόλης Ν. (Ναύαρχος Ψαρρῶν	39, 75, 87, 94	Εὐμορφόπουλος (στρατηγὸς)	149
Ἀστιγξ (Frank Aubney Hastings)	118, 122, 129, 146, 149, 166	Ζ	
Β		Ζαΐμης Ἀνδρ.	49
Βάμβας Νεοφ. (Διδάσκαλος τοῦ Γένους)	28	Ζῶης (ὀπλαρχηγὸς)	41
Bassano	159	Θ	
Bathurst (Κυβερ. «Genoa»)	142	Θεοδωράκης	81, 82, 85
Βατικιώτης Γ. (πυρπολητῆς)	69, 76	Θεοφάνης	81, 85
Bisson (Γάλλος ἀνθυποπλοίαρχος)	151	Θεοχάρης Γ. (ἡ Παπαντωνίου) πυρπολητῆς	76
Βλαχάβας	7	Ι	
Βότσης Ν.	91, 92	Ἰμβραήμ (πασσᾶς τῆς Αἰγύπτου)	61, 66, 71, 81, 85, 106, 131.
Βρατσᾶνος	63	Ἰμβραήμ (Καπετάν-μπέης)	
Βρέττας	91	Ἰσμαήλ-Γιβραλτάρ (Ναύαρχος Αἰγυπτ. Στόλου)	36, 56, 62, 71, 73
Βῶκος Θεοδ. (ἀναφερόμενος καὶ ὡς Θεοδωράκης ἐνίοτε)	101	don Juan (Αὐστριακὸς)	7
Γ		Κ	
Γερμανὸς Ἐπίσκοπος Παλ. Πατρῶν	24	Καλαφάτης	32
		Καλογιάννης	85

<i>Κανάρης Κ.</i>	20, 42, 43, 48, 68, 69, 70, 101, 110, 152
<i>Κάννιγγ</i> (Canning G Πρωθυπουργ- γός Ἀγγλίας)	123, 126, 128, 146
Canning Stratford (Πρέσβυς ἐν Κων) πόλει	130
<i>Καποδίστριας Ι.</i> (Κυβερνήτης Ἑλ- λάδος)	148
<i>Καποδίστριας Αὐγουστίνος</i> (ἀδελ- φός του)	155
<i>Καρᾶ-Ἀλῆς</i>	38
» » (ἢ Πεπὲ-Ἀλῆς)	42
<i>Καραϊσκάκης Γ.</i>	116
<i>Κατσώνης Λάμπρος</i>	7
<i>Κιβωτός Γ.</i>	9
<i>Κιουταχῆς</i> (Ρεσίτ-πασσάς)	94, 107, 119
<i>Κοκοβίλας Ν.</i>	25
<i>Κουντουριώτης Γ.</i>	87
» <i>Λάζαρος</i>	36, 37
<i>Κολοκοτρώνης Θ.</i>	
<i>Κόχραν</i> (Cochrane)	20, 120, 122, 123 128, 146
<i>Κόδρινγκτων</i> (Codrington)	130, 131 133, 134, 138
<i>Κριεζῆς Α.</i>	33, 114
<i>Κριεζώτης Δ.</i>	116
<i>Κυριακοῦ Ι.</i> (ὑποναύαρχος Σπετ- σῶν)	105, 116
<i>Κωλέττης Ι.</i>	116
Λ	
<i>Λαλεχός Λ.</i>	52
<i>Λεμπέσης Γ.</i>	68, 116
<i>Λογοθέτης Λυκοῦρ.</i>	30, 34, 42, 67
<i>Λουμποντ-πασσάς</i>	55
Μ	
<i>Μαυροκορδάτος Α.</i>	90, 91
<i>Μαυρομιχάλης Πετρόμπεης</i>	49
<i>Μαχμοῦν</i> (Σουλτᾶνος)	36, 60
<i>Ματρῶζος</i> (Πυρπολητής)	69, 76, 96
<i>Μεχμέτ-Ἀλῆς</i> (Σατράπης Αἰγύ- πτου)	6, 18, 60, 101, 102
<i>Μεχμέτ</i> (Καπετάν-πασσάς)	45, 48
<i>Μέτερνιχ</i> (Metternich)	126

<i>Μιαούλης Ἀνδρέας</i>	18, 19, 37, 39, 40, 57, 64, 65, 66, 71, 77, 79, 87, 108, 121, 150, 153, 154, 163, 169
<i>Μιαούλης Δημ.</i>	31, 35
<i>Μουσσούς</i> (Πυρπολητής)	76, 96, 113
<i>Μουσταφᾶ-πασσάς</i>	59
<i>Μουσταφᾶς</i> (Πατρωνάμπεης)	133
<i>Μπαρμπάτσης</i> (Πυρπολητής)	47
<i>Μπότασης Π.</i>	31, 59
<i>Μπεκήρ μπέης</i> (ὑποναύαρχος)	44
<i>Μπότσαρης Κίτσος</i>	147
<i>Μπότσαρης Μάρκος</i>	49
<i>Μπουντούρης</i> (Πυρπολητής)	89
<i>Μπούτης</i>	101

N

<i>Νικο-Τσάρας</i>	7
<i>Νικόδημος Κ.</i>	22, 74, 75, 81, 110

O

<i>Οἰκονόμου Ἀντ.</i>	25
<i>Ουέλιγκτον</i> (Wellington)	126

Π

<i>Παπανικολῆς Δ.</i>	24, 32, 75
<i>Παπαντωνίου Γ.</i> (ἶδε Θεοχάρης Γ.)	
<i>Παπαπάνος Α.</i>	148
<i>Πεπὲ-Ἀλῆς</i> (ἶδε Καρᾶ Ἀλῆς)	
<i>Πινότσης Λάζ.</i>	29, 55, 59
<i>Πιπῖνος Ἀνδρ.</i> (Πυρπολητής)	42, 43, 47, 76
<i>Πλάτων</i> (ἀρχιεπίσκοπος Χίου)	29
<i>Πολίτης Γ.</i> (πυρπολητής)	109

P

<i>Ραφαλιᾶς</i> (Πυρπολητής)	69
<i>De Rigny</i> (Ναύαρχος)	54, 130, 132, 135
<i>Ρομπότσης</i> (Πυρπολητής)	69

Σ

<i>Santa Rosa</i>	91
<i>Σαχτούρης Γ.</i> (Ἀντιναύαρχος ὈΥ- δρας)	23, 29, 66, 94, 95, 100, 104
<i>Σαχίνης Γ.</i>	155
<i>Seves</i> (ἢ Σουλεῦμάν)	60, 90
<i>Σίδερης</i>	63

Σκανδάλης Γ. (Ἀντιναύαρχος Ψα- ρών)	30	Τσώρτς (Church)	120, 148
Σπαχῆς (Πυρπολητής)	113	Τζαβέλας Κίτσος	147
Stynes (Ἀγγλος Μοίραρχος)	152	Υ	
Σταματελόπουλος Νικήτας	45	Ὑψηλάντης Ἀλέξ.	14, 38
Σωτηρίου	116	Ὑψηλάντης Δημ.	38
Spencer (Ἀγγλος πλοίαρχος)	133	Φ	
Τ		Φαβιέρως	111, 116
Thomas (Ἀγγλος πλοίαρχος)	122	Fellowes (Κυβερ. Dartmouth)	140
Τομπάξης Ἰάκωβος (ἢ Γιακουμά- κης)	26, 31, 37	Χ	
Τομπάξης Ἐμμανουήλ	56	Χαλήλ	132
Τσαμαδὸς Ἀν.	88, 90, 91	Χέυδεν (Heyden Ναύαρχος)	131, 135
Τσαπέλης (Πυρπολητής)	69	Χουσεῖν μπέης	62
Τσούπης (Γκίκας)	24, 26, 39	Χοσεφ-πασσᾶς (ἢ Τοπάλ)	53, 54, 57, 59, 60, 75, 79, 81, 95, 99, 102

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	5	στ.	2	ἀντὶ σοβορώτατα γράφε	σοβαρώτατα
»	36	»	5	μετὰ τὴν λέξιν Πατρῶν	πρόσθες Ναυπλίου
»	42	»	τελευταῖος	ἀντὶ 14η	γράφε 27η
»	43	»	1	» Μαΐου	» Μαρτίου
»	43	»	2	» 16η	» 30ῃ
»	47	»	25	» 10ην	» 11ην
»	48	»	3	» 11ην	» 12ην
»	48	»	8	» 12ην	» 13η
»	54	»	14	» Graivere	» Gravière
»	53	»	ὑποσημ.	» Grairere	» Gravière
»	183	»	4	» τὶς	» τὸ
»	189	»	30	καλεῖτερα	» καλύτερα
»	191	»	7	» εἶδη	» ἥδη

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 50

